

מנחת עירובין

ביאורי ענינים בסוגיות 'מחיצות'

במסכת עירובין

תמוז תשע"ט

ראובן יעקבוביץ
שד' הרב מפוניבז' 4
מודיעין עילית
052-7144090

תוכן הענינים

ה	בפתח השער.....	ה
יא	סימן א'.....	יא
יב	בטעם תיקוני מבואות.....	יב
יג	סימן ב'.....	יג
יד	קורה למעלה מעשרים.....	יד
יז	סימן ג'.....	יז
יח	בדין קורה משום מחיצה (ה).....	יח
כ	סימן ד'.....	כ
כא	קורה בפחות מעשרה (ה).....	כא
כב	סימן ה'.....	כב
כג	בדין לחי ארבע אמות (ה:).....	כג
כד	סימן ו'.....	כד
כה	עומד מרובה ופס במבוי (ה:).....	כה
כו	סימן ז'.....	כו
כז	בדין פרצת מבוי בראשו ובצידו (ו).....	כז
כח	סימן ח'.....	כח
כט	בסוגיא דמבוי עקום (ו).....	כט
ל	סימן ט'.....	ל
לא	בדין מבוי העשוי כנדל (ח).....	לא
לב	סימן י'.....	לב
לג	בדין רה"ר המתקצר (ו).....	לג

סימן י"א..... עו

בדין דלתות ננעלות (ו): עו

סימן י"ב..... פג

בדין שם ד' מחיצות (כב). פג

סימן י"ג..... פט

בדין בקיעת רבים (כב). פט

סימן י"ד..... צו

בדין אתו רבים - במחיצה בידי שמים (כב): צו

סימן ט"ו..... קב

בסוגיא דאתי אוירא (י): קב

סימן ט"ז..... קי

בדין עומד מרובה כלפי אתי אוירא (י): קי

סימן י"ז..... קטו

בדין אתי אוירא כשהאורין שוין (י): קטו

סימן י"ח..... קכ

בדין צורת הפתח יותר מי' ובפרוץ מרובה (יא). קכ

סימן י"ט..... קכו

בדין פיתחי שימאי (יא). קכו

סימן כ'..... קלא

בחידושו של החזו"א דרחובות שבזמנינו הם רה"י ..... קלא

סימן כ"א..... קלט

בדין רשות הרבים 'מפולש' ..... קלט

בפתח השער

בסייעתא דשמיא יוצא קובץ זה לאור, לעילוי נשמתו הטהורה של אדוננו אבינו זקננו, עטרת ראשנו, הגאון רבי יצחק יחיאל בן הגאון רבי חיים יוסף יעקבוביץ זצוק"ל, רב העיר הרצליה, שנסתלק מעמנו בפתע פתאום ביום ג' בשבט תשע"ט, אשר אמרנו בצילו נחיה, ועלה בסערה השמימה כבוא השמש בצהרים, הוא הלך למנוחות ואותנו עזב לאנחות.

וכבר כתב הרמב"ם בפירושו המשניות למס' אבות (פ"א משנה ט"ז) שהדיבור הנאהב הוא הדיבור בשבח המעלות השכליות או מעלות המדות, כדי שייטיבו מנהגייהם בעיני בני אדם וילכו בדרכיהם, יעו"ש, ולכן מן הראוי להעלות קצת מדרכיו ומעלותיו של זקננו זצ"ל, שמלבד יראתו הקודמת לחכמתו, הרבה להעמיד תורה ויראת שמים, בשליחותו של מרן החזו"א זצ"ל, ועל אף שכ"ז היה בעיר שהיא רחוקה משמירת תורה ומצוות, עמד על המשמר על ביצור חומת הדת בעירו על תילה, בשבת, במקוואות, בהעמדת השמיטה על כל פרטיה, ועוד, ובענוותנותו אמר שהרגיש שכל זה בזכות מרן החזו"א איש זצוק"ל ששלחו לכהן כרב העיר, לאחר פטירת חמיו זצ"ל – זקננו הגאון רבי בנימין מובשוביץ זצ"ל, וכמו שסיפר הגאון רבי נחום רוטשטיין שליט"א בהספדו, ששאל אותו היאך אתה מחזיק מעמד עם כל הנסיונות שם לעקירת הדת, ואמר לו, החזו"א שלח אותי ואמר לי אני ילווה אותך לכל אורך הדרך, וזה כח המשלח בשליח, והכל היה בהצנע לכת ללא פרסום, הן בעניני כשרות, טהרת משפחה, ועוד רבות, הכל בצניעות, לשם שמים.

מלבד זאת זכינו שראינו מול עינינו דמות של עמל ויגיעה בתורה הק', בהתמדה גדולה, בכל עת, על אף שהי' רוב הזמן רחוק ממרכזי התורה, היה ספון בחדרו שעות ע"ג שעות בלימוד התורה, הגעתי לבקרו בחודש אב האחרון [תשע"ח] כששהה למנוחה במנחת יצחק בירושלים, וראיתי אותו לומד ירושלמי זרעים, ואמר בין הזמנים צריך גם את זה

ללמוד, כמו"כ בעשור האחרון למד בעיון עמוק סדר טהרות, כלים, אהלות, מקואות, והי' בזמן הלימוד בכוחות כמו בחור צעיר ממש.

ויחד עם זאת, באהבתו אלינו הי' ג"כ תובע מאיתנו לעלות במעלות התורה והיראה, וכן בדקדוק המצוות בשמחה, וזכה לרומם הלבבות לחיפוש אחר המצוות, ולשקידת התורה מתוך להבת אש ביראתו הטהורה.

בחסדי ה' זכינו ובשנים האחרונות היה מוסר שיחת התעוררות לבני המשפחה לכל הצאצאים, שהיו נאספים בבית אחד הבנים בבני ברק, קודם יום הקדוש, בימי עשרת ימי תשובה, ובכל פעם הי' התעוררות רק מעצם מה שראינו את הפחד מיום הדין, כשהי' אומר 'מי יצדק לפניך בדין', 'סמר מפחדך בשרי', והיה קולו נשנק בבכי, ומאידך את השמחה שהי' אצלו - הנה הגיע יום שבו יכולים להתכפר כל עוונותינו, והיה אומר אף אחד אינו יודע לעוד כמה יום הכיפורים יזכה בחייו, כל יום כיפור שיש לנו הוא נצח, ובסיום דבריו כשהי' מדבר על הקבלות שצריך לקבל ביוה"כ, היה אומר צריך שנהיה עוסקים בתורה, שקועים בתורה, והוסיף שנהיה 'דבקים' בתורה הקדושה, שע"י דביקות בתורה מגיעים לדביקות בקודשא בריך הוא.

וכן בעבודת התפילה הי' אצלו עבודה מיוחדת, גם בימים נוראים שלא התפלל שם עם בני תורה, הי' כל עבודת התפילה שלא מעלמא הדין, והי' מספר [בשיחה בעריו"כ] שבימי בחרותו כשהי' מתפלל אצל החזו"א, כשאמר החזו"א 'אבינו מלכנו', היה אומר בהתרגשות עצומה ומגביה קולו במיוחד, וראה אותו שהי' רוקע ברגלו על הקרקע בזמן אמירת אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלימה לפניך, וסיפר בשם הגאון החסיד ר' חיים ברים שסיפר איך החזו"א בכה כשניגש כשליח צבור [פעמיים בשנה ביום פטירת אביו ואמו] בחזרת הש"ץ כשהגיע לברכת "השיבנו אבינו לתורתך", היה כולו רועד "השיבנו לתורתך", והיה אומר: החזו"א שכל כולו היה שקוע בתורה יומם ולילה, הרגיש שבלי שהקב"ה מקרב אותנו לתורה לא שייך הצלחה בתורה כלל, וגם אנחנו צריכים להרגיש ולבקש מהקב"ה שאין אנו יכולים להתקרב לתורה הק' אלא רק ע"י שתשיב אותנו.

בנותן טעם להוסיף כמה נתן נפשו על עניני העירוב בעיר, סיפר איש אמונו הרב מנחם רוזנברג [לפני כארבעים שנה] שבסיור שגרתו שערכו בעש"ק בדקו את העירוב ונמצא חוט העירוב קרוע, והוא עלה בעצמו על הסולם בקיץ הלוחט, וטיפס בעצמו על עמוד

העירוב, ותיקן והעביר החוט ממקום למקום, וחזר לביתו סמוך לשבת כולו אדום ולוהט, ללא כבוד וחשבונות שיראו אותו עולה על העמוד לתיקון העירוב.

עוד זכינו לשמוע ממנו, שבשנת תש"ח למד אז בישיבת פוניבז' והיה מצור בירושלים, ולא היה שייך לחזור לחג הפסח לירושלים לבית הוריו, והיו רק לפעמים שיירות שהיו מגיעים לירושלים, אבל חוץ מזה אין יוצא ואין בא, וסיפר שקנה נפט ושלה לירושלים עם השיירה, והוריו הדגולים שלחו לו במסירות 'מצות' לבני ברק, והסביר כיון שהיה ברור שאין אפשרות אחרת ללא המצות של 'בית אבא', וכן היה מספר תמיד בגעגועים על ליל הסדר שהיה אז בישיבה יחד עם הרב מפוניבז', אך כיון שהיה הרבה מסובים שם, לא היה מספיק חסה לקיום מצוות מרור בשביל כולם, והלך לחפש מרור, ודפק בבית רבי שלמה כהן זצ"ל תלמידו של החזו"א, ונתנו לו 'חריין' כדעת החזו"א, ובאותה שנה חל ליל הסדר בשבת קודש ולא היה שייך לטלטל את המרור לישיבה, כהוראת החזו"א שלא לטלטל גם בבני ברק בעירוב העירוני, ולכן הוצרך לאכול את המרור שם בבית ואח"כ חזר לישיבה, ושאלו אותו האם נשאר שם גם לאכילת כורך - מצה עם המרור, ואמר את המצות לא יכולתי להביא לשם מחמת הטלטול, וכן את המרור לא היה שייך לקחת לישיבה כיון שלא רצה לטלטל, ושאלו אותו למה הוא לא אכל שם מן המצות, ענה איך אוכל לאכול מצות שלא נאפו אצל האבא, ויש להוסיף בזה מה שסיפר דודנו הגאון ר' בנימין מאיר הכהן שאנו חשבנו שלא הי' לו קשה כשביקש מרור אצל אחרים אך הוא סיפר לו שהוא בתור בחור צעיר כשאכל שם את החריין הוא מאוד השתעל ודמע, והתבייש, ולמדנו מזה שגם בתור בחור צעיר לא נתן לבושה להפריע בעבודת השם, שהרי היה יכול להתיר לעצמו לצורך מצוה ובשעת הדחק וכו', אעפ"כ לא התיר לעצמו עיקולי ופשורי.

תמיד במשך כל השנים היה דמות דיוקנם של רבותיו לנגד עיניו, במיוחד דמותו של מרן החזו"א זצוק"ל, היה תמיד לנגד עיניו כמו שראינו שבכל פעם כשהיה מזכיר את החזו"א היה מזכירו בסילודין, ברעדה, וכמו"כ תמיד היה לנגד עיניו דמותם של הוריו הגדולים, על אף שבהיותו אברך צעיר נפטר אביו הגרח"י זצ"ל בכל דבר הי' אומר כך נהג אבא, כך עשה אבא, והי' נראה כאי' אביו נסתלק מעליו כשהוא בגיל הרבה יותר מבוגר, נשתדל גם אנו שאף לאחר הסתלקותו של זקננו זצ"ל יהא תמיד דמות דיוקנו

לנגד עינינו, בתורה, ביראה, במעשים, ובכל מדה נכונה, ויהי רצון שיהא קונטרס זה נחת רוח לנשמתו בעולם העליון, ותהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

* * *

בהדרת כבוד אזכיר את כבוד זקנתנו בת גדולים, הרבנית שפרינצא תחי' אלמנת זקננו זצ"ל, אשר בה בטח לב בעלה, וכל ימיו התמסרה להסיר ממנו כל עול, ועליה הכתוב אומר רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה, יתן ה' שתזכה לרוות רוב נחת מכל יוצאי חלציה, בבריאות גופא ונהורא מעליא, ותאריך ימים על ממלכתה.

בכבוד ובמורא אזכיר את כבוד אאמו"ר הרה"ג רבי בנימין שליט"א ואמי מורתי תליט"א, שאף קודם עמדנו על דעתנו משקיעים את כל כוחם ואונם מאז ועד היום, לתורה וליראה ולמדות טובות, מתפללים עלינו באהבה עצומה, ומשפיעים עלינו בכל עת.

ברגשי הכרת הטוב הנני להודות לכבוד מו"ח הרה"ג רבי שמואל קרשינסקי שליט"א ועמו חמותי תליט"א שבטוב ליבם נושאים עמנו בכל עת במסירות ומסייעים בידינו בכל הענינים.

מן השמים יתברכו שני הצדדים באריכות ימים ושנים בטוב ובנעימים, בבריאות גופא ונהורא מעליא, ויזכו לרוב נחת ושובע שמחות מכל יוצאי חלציהם.

* * *

אודה ה' בפי ובתוך רבים אהללנו על אשר זיכני להיות מיושבי בית המדרש בישיבת מיר המעטירה, בחבורת 'הכולל' שיש בה הרבה תלמידי חכמים מופלגים, ועליהם עומד ראש הישיבה הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל שליט"א שממשיך דרכו של אביו הגדול הגאון רבי נתן צבי זצ"ל, ומוסר נפשו להצלחת בני הישיבה ברוחניות ובגשמיות.

ובפרט לעת הזאת בלימוד מסכת עירובין, בסוגיות 'מחיצות', בזמן חורף תשע"ט, ובחסדי שמים זיכני לכתוב כמה ביאורים בסוגיות אלו, ואמנם אני כשלעצמי מה אני, אבל מ"מ כבר אמרו ז"ל לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן חורין ליבטל ממנה.

הכרת הטוב מיוחדת לידידי ורעי הלא הוא החברותא הרב מנחם וולפא שליט"א אשר רוב הדברים אשר נכתבו כאן נתחדדו ביושר סברתו, ובייחודו לברר הדברים לעומקן.

* * *

ועל כולנה תבוא הברכה לרעיתי מרת חנה תחי', אשר היא שותפה מלאה בלימוד התורה, ובכל הענינים ברוחניות ובגשמיות, יה"ר שנזכה יחד לגדל צאצאינו לתורה ולחופה ולמעש"ט, ונזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, וחסד ה' יהא חופף עליהם ועלינו תמיד.

ונסיים במה ששמענו מפי זקננו זצ"ל, שהי' אומר בשמחות מש"כ הגר"א (משלי כה, טו) לפרש מה שאומרים בנשמת "עד הנה עזרונו רחמיך, ולא עזבונו חסדיך, ואל תטשנו הקב"ה לנצח", שמבקשים מהקב"ה שיעשה למען רחמיו וחסדיו, כלומר, מה שאתה "עד הנה עזרונו" הוא "רחמיך" ולא למענינו, ומה שאתה "לא עזבונו" הוא "חסדיך", ולכן אנו בטוחים ש"אל תטשנו הקב"ה לנצח, כי אם היה בשבילנו היינו מתייראים שמא יגרום החטא, אבל כאשר הוא למען חסדיך אין אנו מתייראים כלל, כי חסדיך הם קיימים תמיד, יעזרונו הבורא שנזכה לעבדו בכל עת במנוחת הנפש וביישוב הדעת ולעשות רצונו בלבב שלם, אכ"ר.

סימן א'

בטעם תיקוני מבואות

א.

ג' טעמים אמאי בעי תיקון הא
מה"ת הוה רשות היחיד

אלא דזה גופא טעמא בעי, דכיון דמן התורה דינו כרה"י גמורה [לרוב הראשונים] כשהוא גזור בג' רוחות, אמאי החמירו חכמים שלא לטלטל בו כשרוח הרביעית פתוחה, הא כיון שהוא רה"י, אין חסרון שנפרץ במילואו, מפני שנחשב פתח, ומצינו בזה בד' הראשונים ג' טעמים לאיסור זה.

[א] רש"י בדף ב. (ד"ה מבוי) כתב בטעם האיסור וז"ל: ורבנן גזור עליה משום דאתי לאיחלופי ברה"ר, ע"כ, ור"ל, דכיון דהמבוי הזה עומד לשימוש הרבים, הרי זה נראה כאילו גם הוא רה"ר, ואם יטלטלו בלא היתר ותיקון דלחי וקורה ילמדו מכך היתר אף לרה"ר דעלמא, אבל לאחר שתיקן את המבוי בלחי או קורה ה"ז ניכר שהמקום מוקף מחיצות של רה"י, ואינו חלק של רה"ר. [ב] בד' רבנו יהונתן (ריש מכילתין ד"ה מבוי) מבואר טעם אחר, דחכמים חששו

איתא במכילתין בפ' עושין פסין (דף כא:) אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים, יצתה בת קול ואמרה אם חכם לבך ישמח לבי גם אני, ופירש"י שם (ד"ה שלמה) דגזר שלמה שלא להוציא מרה"י לרה"י חבירו, לעשות סייג והרחקה לאיסור תורה, שלא יבוא להתיר מרשות הרבים לרשות היחיד, ובפשיטות מבואר דהוא דין דרבנן, וכן מבוי לכאור' בשמעתתא דברי מכליתין (ב.) דמבוי שהוא סתום בג' רוחות, צריך תיקון בלחי או קורה ברוח הרביעית - מדרבנן, ובגמ' שם קאמר דמבוי דרבנן, וכן מבואר בלשון הרמב"ם (פי"ז ה"ב מהל' שבת) שכ' דין תורה מותר לטלטל בשלש מחיצות בלבד, ומדברי סופרים היא הרוח הרביעית, ולפיכך די לה בלחי או קורה, ומבואר דהוא רק דין דרבנן, [אולם יעוי' בד' המאירי (ב. ד"ה אמר) שכ' שהוא מהלכה למשה מסיני, וכן מבואר בד' התוס' להלן ה: (ד"ה שפרצתו) לפי המהרש"א].

זהו יסוד איסורו, דנפרץ למקום האסור בטלטול, ויש לדון בגדר הא דאסור משום 'דנפרץ' למקום האסור, אי עצם העדר מחיצה ברוח רביעית 'מחליפו' ברה"ר, או דכיון דפתוח לרשות אחרת רה"ר או כרמלית, ה"ז מחובר ומאוחד עם הרשות השניה.

נפ"מ בפתוח למקום פטור

ונפ"מ היכא דפתוח המבוי 'למקום פטור', דאי הטעם דעצם העדר מחיצה רביעית 'מחליפו' ברה"ר, א"כ נמצא דלא חשיב רה"י מדרבנן, ללא תיקון מחיצה ברוח רביעית, ל"ש נפרץ למקום האסור לו או למקום המותר לו, אבל אי הטעם משום צירוף חיבורו לרשות אחרת - רה"ר או כרמלית, א"כ היכא דפרוץ למקום פטור דליכא חך טעמא לא יאסר.

יש להוכיח כהצד הב' מד' אבן העוזר

הנה התוס' להלן (פט. ד"ה במחיצות) כ' דאם יש מחיצות לגג בג' רוחות מכח מחיצות הבית שתחתיו, דאמרי' עלייהו גוד אסיק, וברוח רביעית הגג בולט מחוץ למחיצות הבית, שאין אומרים בו גוד אסיק, ושם ה' פתוח לאויר שמעל רשות הרבים, דאם הבליטה רחבה ד' טפחים נידון ככרמלית, והואיל וכן כל

שכיון שלא ניכר לאנשים שבפתח המבוי הוא עדיין רשות היחיד, [מחמת שהוא פרוץ במילואו] חיישי' שיבואו לטלטל ויכניסו או יוציאו מרה"ר לתוכה, והוא מלאכה גמורה, ולכך הצריכו לעשות היכירא לבני רה"י ולבני רה"ר שלא יטלטלו מזה לזה. ויש חילוק בעיקר הני פירושי, דלדעת רש"י דהגזירה דאתי לאיחלופי ברה"ר, הוא גזירה משום מכשול שיארע במקומות אחרים, ולא דוקא לגבי המבוי הזה, אבל לדעת רבנו יהונתן שהחשש הוא שמא במקום זה של פתח המבוי יעברו על איסור הוצאה, א"כ החשש הוא לגבי המבוי שלפנינו, ולהלן יבואר נפק"מ לדינא בין הני טעמי.

[ג] דאסור מדרבנן משום שנפרץ למקום האסור לו בטלטול, שהרי פתח המבוי פרוץ במילואו לרה"ר או לכרמלית, [כן הובא בבית יוסף סי' שס"ד ד"ה ומ"ש, בשם הר"ן - בשו"ת סי' ע"ב].

יל"ד בגדר 'נפרץ' אי דחשיב כ'חד' עם רה"ר או דאתי לאחלופי

והנה ביסוד הדין של נפרצה למקום האסור, מצינו בגמ' (יב.) לגבי חצר, שאם נפרצה במילואה למקום האסור לה, נאסרת כולה בטלטול, אף שהיא רשות היחיד, ובפשיטות אף לגבי מבוי

הגג אסור, דחשבי' לכל הגג שנפרץ במילואו לכרמלית – לאותה בליטה הבולטת לרה"ר, וכ' שם באבן העוזר דלולא הדין דפרוץ למקום האסור, לא הוה אסרי' לכל הגג, דאע"פ דליכא מחיצה ברוח רביעית, [כיון שבצד הבליטה אין המחיצה ניכרת ולא אמרי' גוד אסיק,] מ"מ כיון דבשאר הג' רוחות איכא גוד אסיק דמחיצות ניכרות, והרוח הרביעית פרוצה למקום פטור, כדין אויר רה"ר למעלה מעשרה טפחים, אין טעם לאסור טלטול בגג, [ונקט באבן העוזר שם דא"צ אפי' לחי וקורה] רק כיון דהבליטה רחבה 'ארבעה טפחים' ואיכא לבליטה זו דין כרמלית חשיב כל הגג נפרץ למקום האסור לו ונאסר כל הגג.

הרי מבואר בד' האבן העוזר דהיכא דפרוץ למקום המותר לו, לא אסרי' ליה, ובע"כ דאין הגדר משום דאתי לאחלופי, דא"כ ה"נ בפרוץ למקום פטור יאסר, אלא משום דחשיב שהוא מחובר עם הרשות הב' כאחד, ובכה"ג לא יאסר אא"כ פתוח למקום האסור לו ולא למקום המותר.

באבני נזר הוכיח מד' הגר"ז דלא כאבן העוזר

שו"מ בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' ש' סק"ב, וסו"ס רפ"ט) דפי' כמשנ"ת בד'

האבן העוזר, ואח"כ הביא מד' הגר"ז דלא כמו שמוכח מד' אבן העוזר, דבשו"ע הרב (סי' שמ"ה סעי' כ"ג) כ' שהדין של מבוי אינו משום נפרץ למקום האסור לה, אלא דגזרו שלא יהא על המבוי שם רשות היחיד אא"כ יש בו ארבע מחיצות, וכ' האבני נזר דלפ"ז גם כשהוא פתוח למקום פטור בעי לחי וקורה, עיי"ש.

ועכ"פ מבואר מד' האבני נזר הנ"ל, דאי מפרשי' הטעם משום דנפרץ למקום האסור, בע"כ אין הטעם משום דאתי לאחלופי, ואז נחשב המבוי כרה"ר כל עוד אין לו מחיצה רביעית, דא"כ אף לד' האבן העוזר יאסר היכא שפתוח למקום פטור, וע"כ דלד' האבן העוזר הגדר בהא דנפרץ למקום האסור הוא משום דחשיב כאחד עם הרשות השניה, והאי טעמא שייך לאסור רק כשפתוח למקום האסור ולא למקום המותר, וכמשנ"ת.

ב.

יל"ד אי בלא תיקון הוא רק איסור גרידא או דחשיב ככרמלית

אולם יש לדון לכל הני טעמי שנתבארו, אחר דאסרי' למבוי בלא תיקון, מהו גדר המבוי, אי הגדר דחשבי' למבוי שאינו רה"י בג' מחיצות וחשיב ככרמלית, או

ובי' התוס' דכיון שהוא נעול אינו בטל למה שבפנים והוה כנפרץ במילואו למקום האסור, והק' התוס' דמ"מ אמאי חשיב 'כלחוץ' הא מדאורייתא רה"י גמורה היא, דהא יש לו ג' מחיצות ואסור לטלטל משם לחוץ, ותי' התוס' ב' תירוצים, א, דאה"נ אלא קרי ליה כלחוץ לפי שאינה כלפנים, ב, דאיירי שפתוח לכרמלית, והוה ממש כלחוץ, ועי' בגליון הגרעק"א (סי' שע"ד על המג"א סק"ג) שנקט דלתי' הב' דהתוס' בשבת מותר לטלטל ממבוי שאינו מתוקן לכרמלית, יעו"ש.

אך לכאור' בסברא עדיין יש לדון, דכל מה דמצינו בגמ' האי לישנא (בדף יב.) היינו דוקא לגבי חצר, וכן בד' האבן העוזר דחשיב נפרץ למקום האסור לו, כל זה שמעי' בגג, אבל לענין מבוי לא שמעי', ואפשר דמבוי שחשיב רה"י גמור מצד מחיצותיו, ורק בעי תיקון, לא חשבי' ליה ככרמלית.

והנה בד' המשנ"ב מצינו סתירה בזה, דבסי' שמ"ו סעי' ג' [בביה"ל ד"ה ומותר] הוכיח ע"פ ד' התוס' הנ"ל דמותר לטלטל ממקום שיש בו ג' מחיצות לכרמלית, דמדרבנן עשאוהו ככרמלית, וכמו לענין קרפף, וכ"כ במ"ב סי' שס"א [סק"ז].

דאף מדרבנן לא חשיב ככרמלית ממש, ושפיר חשיב כרה"י גמורה, מכח שיש לו ג' מחיצות, אלא איכא איסור מדרבנן בעלמא לטלטל במבוי ללא תיקון בפתחו.

ושורש הספק הוא, דלהלן (סז:) מצינו גבי קרפף שלא הוקף לדירה והוא רחב יותר מבית סאתים, דאע"ג דמן התורה חשיב רשות היחיד, דהא אית ליה מחיצות גמורות, מ"מ מדרבנן אסור לטלטל בו, כיון שלא הוקף לשם דיוורין, ושטחו רחב מאוד שאין רואים את המחיצות, ה"ז נראה כרשות הרבים, וחשבי' ליה ככרמלית, ומבואר בגמ' התם דמותר לטלטל מתוכו לכרמלית, ואע"ג דהוה הוצאה מרה"י לכרמלית, כדי שלא יאמרו שהוא כרה"י גמורה ויטלטלו בכולו, ומעתה ה"נ יש לדון גבי מבוי שאינו מתוקן בלחי וקורה, אי חשיב ככרמלית ומותר לטלטל ממנו לכרמלית אחר, או דאכתי חשיב כרה"י גמורה ואסור לטלטל ממנו לכרמלית.

מוכיח מהתוס' בשבת דחשיב ככרמלית

ולכאור' נסתפקו בזה התוס' בשבת (ט.) ד"ה אע"ג) דמבואר שם בגמ' דאם הפתח של רשות היחיד נעול, מקום האיסקופה הוה כנעול וחשיב כרה"ר,

אולם מאידך בסי' שס"ה ס"ד [בביה"ל ד"ה מפני] נסתפק בזה אי חשיב ככרמלית, או דאף מדרבנן השאירו בו את חומרי רשות היחיד, שאסור להוציא ממנו לכרמלית, ובסי' שע"ד ס"ב [ביאור הלכה ד"ה לכרמלית] נקט שאסור לטלטל ממבוי שאינו מתוקן לכרמלית, דאף מדרבנן חשבי' ליה כרה"י בג' מחיצות.

ובחזו"א (סי' ס"ו סקי"ח) נקט להל' כמו שמתבאר מד' התוס' בשבת בפשיטות, דמדרבנן חשיב ככרמלית, ומותר לטלטל ממנו לכרמלית אחר, יעוי"ש.

וצריך לבאר במה סברת פלוגתתם אי חשבי' ליה ככרמלית, או דאכתי חשיב כרה"י.

דן אי חסר במחיצות, או דהוא גזירה דרבנן

ונראה בהקדם מה שדנו האחרונים בגדר התקנה של הכשר מבוי, אי הגדר שיש חסרון במחיצות, שאין כח למחיצות דרשות היחיד להתיר עד שיסתום את הרוח הרביעית, או דאין חסרון בעצם המחיצות, אלא דמ"מ איכא גזירה דרבנן דבעי תיקון מכח הטעמים שנתבארו לעיל [אתי לאחלופי ברה"ר אחר – רש"י, יוציא 'מפתח המבוי'

לרה"ר – רבנו יהונתן, פרוץ למקום האסור].

וד"ז תליא בגדר הא דמהני ג' מחיצות מן התורה, [לרוב הראשונים] אי בכח המחיצות לגדור גם את הרוח הרביעית כאי' היא סתומה, לפי שהשלש מחיצות שמן הצדדים, חשבי' להו 'כסוגרות' את המקום הפתוח – הרוח הרביעית, או דנימא דאף מן התורה לא נחשב הרוח הרביעית כסגורה ע"י ג' מחיצות, וסגי לן בזה שהרביעית פתוחה, כיון שהמקום מיועד ככה"ג לתשמיש ודיוור של יחידים.

והנה בגאון יעקב (להלן יב.) דייק מל' הגמ', דלגבי חצר קאמר בגמ' 'נפרצה', ואילו לגבי מבוי לא קאמר בשום דוכתא נפרצה כמו גבי חצר, וכי' משום דמבוי לא איכפ"ל שפתוח ברביעית, דהוא הילוך ודריסה לכל בני החצירות במבוי, וחשיב רק 'פתוח' ברביעית, ובעי תיקון 'בפתח' המבוי, ולא שסותם את הפירצה ברביעית, דלא חשיב 'פרוץ' ברביעית, משא"כ גבי חצר שאינו מיועד לכל העולם, ואדרבה הוא מקום מיוחד מצ"ע, חשבי' ליה 'שנפרצה' ברוח הרביעית, יעוי"ש בדבריו היטב, ובפשיטות נר' דהגאון"י פי' דאין הג' מחיצות 'סותמות' את הרביעית, דלא

שיחשב אף הוא כסתום, ובלא סתימה נחשב ככרמלית, ושפיר שרי לטלטולי בכה"ג מממבוי שאינו מתוקן לכרמלית אחר.

ויש להוסיף, דבחי' הגרי"ז (בכורות יז): הביא בשם הגר"ח דאף מדרבנן לא ביטלו את כח המחיצות להחשיבו כרה"י, אלא תקנת מבוי הוא שיהא "מבוי סתום", וברביעית ע"י תיקון בלחי או קורה חשיב שהמבוי סתום ברביעית, והוכיח כן מהא דיליף בגמ' (ה:): דמהני במבוי עומד מרובה ק"ו מחצר, ולכאור' קשה מה צריך ק"ו, תיפו"ל ככל מחיצה שבתורה דמהני, והוכיח מזה הגר"ח דבע"כ הנדון דבעי' 'סתימה' ולא 'מחיצה', וזה ילפי' דמהני בתורת סתימה כמו דמהני בחצר.

ויש לבאר אמאי בעי' דוקא 'סתימה', דמחיצה היא רק מועילה להגדיר ולחלק הרשויות, שהרשות מיועדת להילוך בני המבוי, אבל עדיין היא משמשת לשימוש בני המבוי, ורק ע"י שהיא סתומה הרי היא מיוחדת יותר לשימוש בני המבוי, ואכתי צל"ב היא מהני צוה"פ במבוי מפולש, הא ליכא סילוק דעדיין עוברים שם, ויבואר להלן בעזה"ת.

איכפ"ל שפתוח, מיהו אינו מוכרח בדבריו, יעוי"ש.

אולם בדברי הרשב"א מפו' לכאור' דחשיב כסתום, דברשב"א בעבודת הקודש (שער א' סי' ב') כ' וז"ל: ולמה אמרו שתהא הקורה מתרת במבוי, מפני שכל שיש לו שלש מחיצות הרי הוא כסתום דבר תורה ומותר לטלטל בכלו, ומדברי סופרים הצריכו הרביעית להיכר בעלמא, וקורה משום היכר, עכ"ל, הרי מבואר בדבריו דהרביעית חשובה כבר 'סתומה' ע"י שלש מחיצות, ומה דבעי לחי או קורה ברביעית אינו להשלים היקף ברוח הרביעית, אלא להיכר בעלמא.

ומעתה יל"פ דבהכי פליגי, דהני דס"ל דכשאינן תיקון למבוי אסור לטלטל ממנו לכרמלית, בע"כ ס"ל שגם כשחסר תיקון ברביעית, אכתי חשיבא הרביעית כסתומה מכח ג' מחיצות, ומ"מ מדרבנן אסרו לטלטל שם עד שיעשה שם תיקון ברביעית, אבל שם רשות היחיד נשאר עלי', ואסור לטלטל ממנו לכרמלית.

אבל הני דס"ל דמותר לטלטל ממבוי שאינו מתוקן לכרמלית, ס"ל שמדאור' גדר רשות היחיד ע"י שלש מחיצות, הוא דסגי במה שהרביעית פתוחה, ואתו רבנן והצריכו מחיצה אף ברביעית

סימן ב'

קורה למעלה מעשרים

דע"כ לרב ל"מ לחי למעלה מכ' וכן נקט בס' אור גדול (סי' נ"ה ס"ק ט"ז) דלמעלה מכ' לא מהני לחי, ולכאור' סברת הגרעק"א דלא מהני, הוא דכמו גבי רחב יותר מעשר אמות ל"מ לחי כמו שפי' רש"י במתני' (ד"ה והרחב) דטפי מהכי לא מיקרי פתח אלא 'פירצה', וה"נ למעלה מכ' חשיב פירצה ולא מהני לחי להתיר פירצה.

אולם בחזון איש (סי' קי"ב סק"א) ביאר דהטעם דפסול בגובה למעלה מכ' בע"כ אינו משום שהוא 'פרוץ' עד כ', שהרי אם תיקן המבוי בלחי עשרה טפחים מהני, ואע"פ שהוא פרוץ מלמעלה עד לרקיע, ובע"כ דהפסד הגובה הוא בקורה שאין הקורה מועילה כלום למעלה מעשרים ויליף לה מצוה"פ דלא מהני למעלה מעשרים [ר"ל, דכל מה דמהני צוה"פ היינו רק ברחב יותר מעשר] שהספ העליון 'כמאן דליתא' וחשבי' דליכא להאי פתח קורה, אבל לא דחשיב כפרוץ, ושפיר מהני ליה לחי אף בכה"ג, עכ"ד, [אך לכאור' אכתי יל"ע דאף לד' החזו"א דלא חשבי' ליה פירצה, מ"מ אמאי כשהקורה למעלה

תקנו חכמים היתר טלטול במבוי ע"י לחי או קורה שיקבע בתחילת המבוי, ומבואר במתני' (ב.) דבגובה אם הקורה למעלה מעשרים ימעט, וברוחב אם רחב יותר מעשר אמות ימעט, ובטעם תקנת קורה מבואר בגמ' בכמה דרכים, רב אמר (ב.) דילפי' מפתחו של היכל דלמעלה מעשרים לא חשיב פתח, ודעת רב נחמן בר יצחק (ג.) דפסולא דלמעלה מעשרים משום דליכא היכירא, ולהלן (ד:-- ה.) מבואר בגמ' דלמ"ד דקורה משום מחיצה, טעם הפסול דאין לו תורת מחיצה למעלה מעשרים, יעוי' היטב ברש"י שם (ה. ד"ה מאן) עיי"ש.

דעת רב דקורה משום 'פתח'

דעת רב (דף ב.) דילפי' מפתחו של היכל שהיה גבוה עשרים אמה ולהכי למעלה מעשרים אמה ימעט דלאו פתח הוא, ויש לדון לדעת רב אי יהני לחי כשהקורה למעלה מכ', ומד' הראשונים [הרשב"א והריטב"א] נראה שנקטו דמהני לחי לדעת רב למעלה מכ', אולם מד' הרע"א מבואר דלרב לא מהני לחי למעלה מכ' [עיי"ש שכ' כן בל' קושיא

פתח", וזה איכא ע"י כותלי מבוי בצירוף הקורה.

ומעתה לפי המתבאר מד' הריטב"א הנ"ל יש ליישב קושיית הגרעק"א, דדוקא גבי 'קורה' למעלה מכ' דילפי' מהיכל, איכא להך חסרון למעלה מכ', דקורה באה לאשוויי שם פתח ולמעלה מעשרים ליכא שם פתח, אבל בלחי שלא מצינו דלחי משום פתח הוא, שפיר יהני אף כשהקורה למעלה מעשרים, דלחי ענינו תיקון מחיצה ברוח רביעית, וכל היכא שהרוחב אינו עשר דליכא פירצה במחיצה שפיר חשיב פתח ע"י הלחי, כמו בעומד מרובה דהפרוץ נחשב פתח, בדליכא חסרון דפירצה בעצם המחיצה.

ויש להוסיף דע"כ אין כוונת הריטב"א במה שכ' 'פתח' כמו "צורת הפתח" דחשיב מחיצה בעלמא, אלא דבעי' שיהי' ע"י הקורה בתוך עשרים בצירוף כותלי המבוי, "שם" של פתח, דאל"כ יקשה מד' התוס' [ב: ד"ה ואיבעית וכו'] ועוד דל"ק וכו' [שכ' דאליבא דרב למעלה מעשרים אמה ימעט אפי' כשיש צורת הפתח, ולכאו' אם חידושא דרב דילפי' מפתחו של היכל הוא בגדר 'מחיצה' דצורת הפתח, א"כ אמאי לא יהני לרב צורת הפתח למעלה מעשרים, דהא בכל דוכתא חשיב צורת הפתח

מכ' הוא רק חסרון דהקורה כמאן דליתא, הא סו"ס ליכא פתח, דהא לרב ילפי' מפתחו של היכל, ולמעלה מכ' ליכא פתח, ומה ההכרח של החזו"א דהחסרון דוקא משום דהקורה כמאן דליתא, וצ"ב].

והנה בעיקר ד' רב יל"ע אי נתחדש דקורה אין ענינו לא משום מחיצה ולא משום היכר, אלא משום 'פתח' אתינן עלה, או דנימא דילפי' רק גדר 'בגובה' הקורה דמדמי' לפתחו של היכל, אבל בעיקר תקנת קורה יכול לסבור רב או משום היכר או משום מחיצה.

ויעוי' בחי' הריטב"א שכ' וז"ל: פי' דקסבר רב דטעמא דקורה במבוי הוא 'כדי לעשותו פתח', ומש"ה נקט כל חד מינייהו [ר"ל, רבנן ור' יהודה] ההוא שיעורא דאשכחן בפתח דעלמא, עכ"ל, ומבואר דלרב דגדר תיקון קורה לרב הוא משום 'פתח' וכן מבואר בחי' הרשב"א ובחי' הר"ן, עיי"ש, ולכאו' כוונתו דאע"ג דדין 'פתח' דמזוזה ודעלמא ל"ח בכה"ג דהא אין המזוזות בולטות [ודעת הריטב"א להלן יא. דבלא מזוזות בולטות נוספות ל"ח צוה"פ במזוזה] ועוד דחשיב ראשי כתלים דלא נחשב צוה"פ, מ"מ הכא לא בעי' "צורת הפתח", אלא סגי ב"שם –

הן, [ועיי"ש שכ' דר' יהודה פליג וס"ל דלאו לשם היכירא בעלמא הותקנה הקורה, אלא לשם מחיצה דאמרי' פי תקרה הפנימי יורד וסותם, וזה מהני אף למעלה מעשרים,] מיהו מל' רש"י (ד"ה קורה) משמע דלא חידש רב נחמן בר יצחק בעיקר התקנה דקורה דהוא משום היכירא, אלא דהא דכשר דוקא בתוך כ' אמה הוא משום היכירא, אבל בעיקר התקנה יתכן דיפרש רנב"י דהוא משום פתח או משום מחיצה, אלא דס"ל דמלבד זאת בעי' נמי היכירא, [דיעו' ל' רש"י שכ' קורה לרבנן טעמא מאי "בעו תוך כ' אמה" משום היכירא, מיהו פשטות הסוגיא דרנב"י חידש בעיקר התקנה דהוא משום היכירא, ויל"ע,] והא מיהא מבואר בגמ' נפ"מ בין רב לרנב"י גבי אמלתרא למעלה מכ' דלרב לא מהניא דילפי' מפתחו של היכל וכיון דבעי' פתח אף אמלתרא ל"מ, ואילו לרנב"י שפיר מהניא אמלתרא למעלה מכ' דכיון דמיסתכלי בה אינשי אף למעלה מכ' איכא היכירא.¹

כמחיצה שהוא 'גדור', ומה איכפ"ל שהקורה למעלה מעשרים, הא ע"י צוה"פ חשיב כל הרוח כגדור, ובע"כ דאין הגדר מחיצה גרידא, אלא בעי' 'שם של פתח' ע"י הקורה, ונתחדש דכשהצוה"פ למעלה מעשרים ילפי' דפקע מיניה שם פתח, כמו שמצינו בפתחו של היכל שהי' רק עשרים, ולכן יותר מעשרים לא מהני דאיכא חסרון בשם פתח, [ואף ר' יהודה דפליג במתני' וס"ל דבקורה למעלה מעשרים אי"צ למעט, קאמר בגמ' (ב:) דר' יהודה מ'פתחא' דמלכין גמר, ופירש"י סתם פתחי מלכים גבוהין הרבה, וחזי' דאף לר' יהודה גדר קורה כדי לעשותו 'פתח' וכמש"כ בריטב"א, אלא דס"ל דמדמי' לפתחי מלכים דלא מיפסל אף למעלה מעשרים.]

דעת רנב"י (ג.) דקורה משום היכירא

דעת רב נחמן בר יצחק (בדף ג.) דקורה משום היכירא ולמעלה מעשרים ליכא היכירא, ומד' רבינו יהונתן משמע דעיקר התקנה הוא משום היכירא לבני רה"ר ולבני רה"י להודיע שב' רשויות

¹ מיהו אף אי נפ' בד' רנב"י דעיקר התקנה משום פתח כרב, אפשר דשפיר מהני אמלתרא, דיל"פ דהכירא דרנב"י אי"ז הכירא בעלמא, אלא היכר בעיקר גדר הפתח, דבעי' פתח שיש בה היכר, ובלא היכירא ליכא פתח, ואמלתרא דמהני יל"פ כמש"ב בשפת אמת (ג.) דדרכם הי' לעשות אמלתראות על הפתח דוקא, ולכן האמלתרא 'מחשיבו לפתח' כעין צוה"פ, עיי"ש.

סימן ג'

בדין קורה משום מחיצה (ה.)

לפחות מד', ותי' דאין לחוש הואיל והוי כבר 'דופן' אלא שבא למעטו, ובתוס' רבינו פרץ הוסיף דכיון דהכא איכא מחיצות גמורות חוץ מן הקורה, אלא מדרבנן אצרכוה קורה אקילו מדרבנן דסגי בטפח.

ובאידיך לישנא קאמר בגמ' דכו"ע סברי מותר להשתמש תחת הקורה, ובהא קא מיפלגי מר סבר קורה משום מחיצה ומר סבר קורה משום היכר, ופירש"י דלמ"ד קורה משום מחיצה חודו החיצון יורד וסותם, ובטפי מעשרים אמרו רבנן דאין יורד וסותם, ולהכי כשאין מיעוט ד' הוה מחיצה העשויה לפחות מד', ופי' בתוס' ר"פ דלישנא קמא ולישנא בתרא פליגי בהך דינא דאין מחיצה לפחות מד' דל"ק ס"ל דלא איכפ"ל דהוה מחיצה לפחות מד' ול"ב ס"ל דאיכא הך חסרון דאין מחיצה לפחות מד'.

עירובין ד: היה גבוה מעשרים אמה ובא למעטו כמה ממעט וכו', אלא רחבו בכמה, רב יוסף שצריך למעט טפח, אביי אמר ארבעה, וקאמר בגמ' לימא בהא קא מיפלגי דמאן דאמר טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורה, ומאן דאמר ארבעה קסבר אסור להשתמש תחת הקורה, ופירש"י מ"ד טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורה, דאמר חודו החיצון יורד וסותם כדמשמע לקמן (ח:): ומ"ד ארבעה קסבר חודו הפנימי יורד וסותם, יעו"ש.²

א.

הביאור למ"ד טפח, היאך מהני מחיצה לתוס' ותור"פ

בתוס' (ד"ה מותר) ביארו דלדעת רש"י כו"ע ס"ל דקורה משום 'מחיצה' ופליגי רק אי חודו החיצון יורד וסותם או חודו הפנימי יורד וסותם, והק' התוס' דלמ"ד טפח אמאי מהני, הא לא הוי מחיצה

² וברש"י (שם) הוסיף למ"ד טפח 'והלכך כיון דשיעור עשרים אמה משום היכר הוא הרי יש היכר לעומד על אותו טפח שנגבה תחת הקורה, ועי' במהרש"א (ע"ד התוס') שפי' דכוונת רש"י דמאן דאית ליה קורה משום מחיצה אית ליה נמי משום היכר, ויבואר להלן בעו"ה.

אולם יש לדון בד' תוס' רבנו פרץ, דהנה ברש"י פי' באידך לישנא (ד"ה ומ"ד ארבעה קסבר קורה) 'ואמרו רבנן דבטפי מעשרים לא אמרי יורד וסותם', ובבית מאיר (בסוגיין) הק' על ד' רש"י, הא המבוי גופא ארוכה הרבה היא והוא המחיצה לכל המבוי, ואמאי חשבי' דאין מחיצה למקום ד', ועוד הק' [וכן הק' בגאון יעקב] על לשון רש"י מה הוצרך לומר 'ואמרו רבנן' דבטפי מעשרים אין יורד וסותם, הא לעיל (ד: ד"ה טפח) מבואר בפירש"י דאף מ"ד דס"ל דקורה משום מחיצה, מ"מ מודה דהכירא בעי, [וכמש"ב במהרש"א ע"ד התוס'] וא"כ תיפו"ל דבטפי מעשרים לא הוה היכירא.

ויעוי' בגאון יעקב שכ' ליישב ד' רש"י דהני תרי לישני פליגי אי אמרי' יורד וסותם למעלה מכ', דל"ק ס"ל דמצד דין 'מחיצה' שפיר שייך שיהא הקורה יורד וסותם אף למעלה מעשרים, וכל מה דלא מהני הוא משום דבעי' נמי היכר [אף למ"ד משום מחיצה כמש"כ המהרש"א] ובזה סגי במיעוט טפח דעי"ז איכא היכר, ולישנא בתרא פליגי וס"ל דמדין 'מחיצה' לא מהני יורד וסותם למעלה מעשרים ולא משום 'היכירא', וכיון שהחסרון משום מחיצה להכי בעי' ארבעה, דאין מחיצה לפחות מד'.

[וכד' הגאון יעקב כ' ג"כ בבית מאיר ליישב ד' רש"י, אלא שדבריו צ"ב דבבית מאיר כ' להעמיס בד' התוס', (ד"ה מותר) דזה גם כוונת התוס' לפ' כן בד' רש"י, וצ"ב דהא התוס' כ' דל"ק פליגי אל"ב בהא אי איכא חסרון דמחיצה למקום פחות מד', ולד' הבית מאיר לא פליגי אלא אי מדין מחיצה יורד וסותם למעלה מעשרים, ועו"ק דהתוס' כ' להדיא "כדפי" בקונטרס בענין זה בסמוך" ושם לא מבואר מידי מהא דיוורד וסותם למעלה מעשרים, אלא בע"א, יעוי"ש, וצ"ב].

והא מיהא לד' הגאון"י עולה דלמ"ד משום מחיצה לא מהניא אמלתרא למעלה מעשרים, דהא הך דין דאין יורד וסותם למעלה מכ' הוא מדיני 'מחיצות' וא"כ אמלתרא דלא חשיב מחיצה מהכ"ת דיהני, אולם יעוי' בקרן אורה שפי' (בתירוצו הג') דהא דאין יורד וסותם למעלה מעשרים, היינו משום דתקרה שלמעלה מכ' דלא שלטא בה עינא' לא אמרי' בה יורד וסותם, ולכאו' כוונתו דכל היכא שהתקרה למעלה מכ' דלא שלטא ביה עינא' לא חזינא ליה 'כתקרה' דמקום זה, ולהכי אין יורד וסותם למעלה מעשרים.

ועכ"פ מבואר מד' הקרן אורה דדין אין יורד וסותם למעלה מעשרים אינו מדין

'מחיצות' כהגאון³, אלא מדין 'היכר' דלמעלה מכ' לא שלטא בה עינא, אלא דלפ"ז יוצא דאף למ"ד דקורה משום מחיצה יהני אמלתרא (להקר"א) ומריהטת הסוגי' בדף ג. מבואר דאי לאו משום היכירא כרנב"י, לא מהני אמלתרא, מיהו יש לדחות דהתם איירי הגמ' אי קורה משום 'פתח' ל"מ אמלתרא, ושמא אי קורה משום 'מחיצה' יועיל אמלתרא, וצ"ע.

ב.

יש לדון למ"ד קורה משום מחיצה, מהו גדר הך מחיצה, דמצינו סתירה בד' התוס' אי הוא דאורייתא או דרבנן, דבדף ח: כ' התוס' (ד"ה מניח) דלמ"ד דקורה משום מחיצה הוא מחיצה מדאורייתא, ומאידך בתוס' בדף פ"ו. (ד"ה קורה) כ' דגם למ"ד משום מחיצה אינו אלא מדרבנן, דמדאורייתא לא אמרי' פי תקרה אלא כשיש בתקרה רוחב ד' טפחים, כמו שהוכיחו התוס' שם, [ועי' בגליון הש"ס שציין לסתירת דבריהם, וצ"ע].

ומעתה יש לדון בגדר דין קורה, אי יסוד הך מחיצה הוא כעין דאורייתא דפי תקרה, [ר"ל, אף אי נימא דדין קורה הוא מדרבנן], או דהוא כעין מחיצת 'גוד אחית', ונפ"מ דהנה לגבי פי תקרה גופא מצינו בחי' הריטב"א (פז). דלא אמרי' למעלה מעשרים פי תקרה יורד וסותם, ואילו לגבי מחיצת גוד אחית ה"ז יורד וסותם אף למעלה מעשרים, ומעתה יש לדון כמו"כ בתקנת קורה משום מחיצה, אי משום פי תקרה קאתי' עלה או גוד אחית.

ולכאור' יל"פ דנחלקו בזה הראשונים, דלקמן (יד.) אי' אמר רב ששת הניח קורה ע"ג מבוי ופרס עליה מחצלת והגביה מן הקרקע שלשה, קורה אין כאן דהא מיכסיא, מחיצה אין כאן דהויא ליה מחיצה שהגדיים בוקעין בה, והק' בחי' הריטב"א וז"ל, וא"ת כל מ"ד קורה משום מחיצה היאך מתרת והרי השוורים והגמלים בוקעין תחתיה, י"ל דשאני קורה דהיא רחבה טפח וראוי לומר גוד אחית, וא"כ רואין כאילו כבר נסתם דברוחב טפח אין בוקעים, עכ"ל³.

³ ועי' בקהלות יעקב (עירובין סי' א') שהק' דהא בכל מחיצה תלויה הי' ראוי לומר גוד אחית לולא ריעותא דבקיעת גדיים, ומשמע דבלא הך בקיעת גדיים הי' מותר ע"י גוד אחית, והא לד' הריטב"א גבי קורה אי אמרי' גוד אחית ליכא ריעותא דבקיעת גדיים, ומ"ש, ותי' דמחיצה תלויה אי"ז משום גוד אחית כשאין עובי טפח, אלא דמחיצה שבאור חולקת רשויות, וכשגדיים בוקעים ליכא חילוק רשויות, משא"כ בקורה למ"ד משום מחיצה, כיון דהמחיצה של הל' דגוד אחית מגיע עד הקרקע לא איכפ"ל בבקיעת גדיים, ועי"ש.

ומבואר דביאר קורה משום מחיצה דמהני מדין גוד אחית.

ומאידיך מצינו בד' התוס' רי"ד (ט. ד"ה אמר אביי) שכ' להדיא דקורה משום מחיצה הוא מדין פי תקרה יורד וסותם, יעו"ש, וע"ע בחי' המאירי (יד.) שהק' ג"כ קושיי' הריטב"א הנ"ל, ותי' דשאני קורה שהוא סתימה מחמת חודו יורד וסותם, ולא כ' דהו"ל גוד אחית, ולכאו' כוונת המאירי כמש"כ בתוס' רי"ד מדין פי תקרה יורד וסותם.

לגוד אחית, ויל"ע, עוד יל"ע מד' רש"י בסוכה ו: על הא דקאמר בגמ' אתאי הלכתא לגוד ולבוד ודופן עקומה, ופירש"י וז"ל: לגוד, להיכא דצריך למיגד או גוד אחית או אסיק כגון אכסדרה בבקעה דאמרי' בה פי תקרה יורד וסותם, עכ"ל, ומבואר דרש"י פי הלכתא דגוד אחית דהיינו פי תקרה יורד וסותם, וחזי' דאי"ז ב' הלכות, ודלא כמשנ"ת, וצ"ע.

ג.

ומעתה יל"פ דבזה פליגי הני תרי לישני [לפירש"י ה.] למ"ד קורה משום מחיצה, דל"ק ס"ל דהוא מדין גוד אחית' ושפיר מדין מחיצה מהני אף למעלה מעשרים, וכל מה דלא מהני הוא משום 'היכר', דליכא היכירא לעומד תחת הקורה, ול"ב ס"ל דקורה משום מחיצה הוא מדין 'פי תקרה' יורד וסותם, ולהכי לא מהני למעלה מעשרים מדין 'מחיצה' דאין פי תקרה יורד וסותם.

ונראה לדון, ובהקדם, הנה למ"ד משום מחיצה כ' המהרש"א (הובא לעיל הערה 2) דהא דלא מהני למעלה מעשרים היינו משום היכר, משום דאף מ"ד דקורה משום מחיצה אית ליה נמי משום דבעי' היכירא, וביסוד הדברים מצינו כן בד' התוס' להלן (ה: ד"ה ארבע) ובסוכה (כב: ד"ה אבל בשלשה) שכ' דאפי' הוי קורה משום מחיצה בעי' היכר קצת, [ובסוכה הוסיפו התוס' דמה"ט מיפסל בקורה שאינה ע"ג כותלי מבוי] וכ"כ בחי' הריטב"א (יד. גבי מחצלת) וכן מבואר בד' הרשב"א (ג.) עיי"ש.

אכן כ"ז יתכן לדעת הריטב"א [בדף פז.] דס"ל דלמעלה מעשרים לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם, אולם דעת הרשב"א [בדף ג. ד"ה ומהא שמעי'] דאף למעלה מעשרים אמרי' פי תקרה יורד וסותם, ולדבריו ליתא להך נפ"מ בין פי תקרה

אמנם בגאון יעקב (ג.) נקט דלמ"ד משום מחיצה בע"כ לא בעי היכר כלל, והוכיח כן מהסוגיא בדף ח: גבי מבוי שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר, דאית

ליה לכמה אמוראי התם דבפחות מד' אמות מניח את הקורה באלכסון, ורבא פליג דל"מ כיון דבאלכסון לא הוי היכר, ואינך אמורהי סברי דכיון דקורה משום מחיצה מהני, וברש"י שם משמע דלכו"ע באלכסון לא חשיבא היכר, ואפ"ה חזי' דלמ"ד דקורה משום מחיצה מהני אע"ג דליכא היכירא כלל, ובבית מאיר (בחי' דף יד.) פי' דבאלכסון איכא היכירא "קצת", אולם מריהטת ל' רש"י (שם) משמע דבאלכסון ליכא היכירא כלל, וכד' הגאון יעקב, וצ"ע.

ומאיך בב"ח [סי' שס"ג אות ח'] כ' דאף למ"ד דקורה משום היכר, מ"מ צ"ל שהוא נדון ג"כ משום מחיצה, ולכן תקנו דוקא לחי וקורה להיכירא ולא דבר אחר, כיון דהיכר זה נדון משום מחיצה, וכן מצינו בד' רש"י בסוכה (כב: ד"ה ולא תחתונה) דלא מהני היכא דהקורה למטה מי' טפחים משום דאין מחיצה פחות מעשרה, עכ"ד, ויש להוכיח דהא קיי"ל דקורה משום היכירא, ומאי כ' רש"י דאין 'מחיצה' פחות מי', ובע"כ

מבואר דאף להך מ"ד דקורה משום היכירא אית ליה דבעי' מחיצה, ומ"ד דקורה משום היכירא אית ליה דבעי נמי היכירא, וצ"ב במאי פליגי.

ועי' בב"ח (שם) שביאר דהא דפליגי בגמ' אי קורה משום היכר או מחיצה, היינו דמר סבר 'דעיקר' התקנה דלחי וקורה במבוי משום מחיצה, ומר סבר 'עיקר' התקנה משום היכירא, וצ"ב גדר הדברים.

ויש לפרש דלמ"ד קורה משום מחיצה היתר המבוי הוא ע"י שהוא גדור ומובדל ברוח הרביעית, דיסוד התקנה הוא להפריד ולגדור את המבוי שלא יהא פרוץ לרה"ר, אלא דמ"מ אין מחיצה מועלת אלא כשהוא עושה היכר, ולמ"ד קורה משום היכר, היתר המבוי הוא ע"י שיש היכר בפתחו, אלא דלא חשיב היכר רק כשיש שם תחילת מחיצה, ובלא"ה ליכא היכר כלל.⁴

ומעתה נחזור לפלוגתת הני תרי לישני [בסוגיא דבא למעטו בקרקע-ה. דיל"פ באופן אחר, דפלוגתתם הוא למ"ד קורה

⁴ ואף לדעת רש"י בריש מכילתין דכל התקנה הוא משום דלא ליתי לאיחלופי ברה"ר, [ולכאור' רש"י לשיטתו דס"ל דג' מחיצות מדאורייתא, ודלא כהרמב"ם דארבע מחיצות מדאורייתא] מ"מ יל"פ דלמ"ד קורה משום מחיצה, 'סיבת' התקנה הוא משום דלא ליתי לאיחלופי, אבל אופן ההיתר שתקנו בפועל מחמת זה הוא ע"י שהוא גדור ומובדל מרה"ר, דעי"ז איכא היכירא, ולהכי אמלתרא לא מהני, דאע"פ דהיכירא איכא באמלתרא, מ"מ לא סגי לן ב'סיבת' התקנה, אלא בעי' את אופן ההיתר שתקנו שהוא דוקא ע"י מחיצה, וזה ליכא באמלתרא, ויל"ע.

משום מחיצה [שנתבאר דבעי' נמי היכר] מה יהא היכא דליכא היכירא, אי המחיצה מיחשבא מחיצה, אלא דבעי עוד היכר, או דלא חשיב כה"ג מחיצה כלל, די"ל דלישנא קמא ס"ל דאף אי ליכא היכר אכתי יש עליה תורת מחיצה, ולהכי שייך שיהא יורד וסותם אף אי ליכא היכר, [כגון הכא למעלה מעשרים] וחשיב שפיר מחיצה, והיכר סגי לן אף בהיכר טפח, ול"ב ס"ל דכל דליכא היכר אין הקורה מועלת לגדור כלל בתורת מחיצה, ולכן איכא חסרון דאין 'מחיצה' לפחות מד' משום דס"ל דכל היכא דליכא היכר בד' טפחים חסר

בעיקר המחיצה, וממילא לא מהני המחיצה אף לשאר המבוי שהוא רחב יותר מד' דכיון שחסר בהיכר אמרי' שחסר בעיקר המחיצה ואין יורד וסותם, ונמצא לפי דברינו דפלוגתא תרי לישני יסוד מחלוקתם הוא כמו שמתבאר מד' התוס' ותוס' ר"פ דפליגי אי איכא הך חסרון דאין מחיצה לפחות מד', אלא דהך פלוגתא תליא בזה, למ"ד קורה משום מחיצה דבעי נמי היכירא, מה יהא היכא דליכא היכירא, אי חשיב דליכא כלל לתורת מחיצה, או דיש תורת מחיצה אלא דבעי היכר קצת, וכמשנ"ת.

סימן ד'

קורה בפחות מעשרה (ה.)

ויל"ד לדעת הריטב"א מה יהא הדין היכא ששאר הדפנות גבוהים עשרה ורק הקורה נמוכה, [כגוונא דהרשב"א] ובגאון יעקב נקט לדעת הריטב"א אי"צ לחקוק בכה"ג משך מבוי ד"ט או ד"א, וסגי שיחקוק רק תחת הקורה להשלימו לעשרה, אלא דא"כ צ"ב לדעת הריטב"א דאמנם אי"צ חקיקה לד' הגאו"י, מ"מ אמאי ליכא הנך פסולי שהוזכרו לעיל, כגון: מחיצה לפחות מי' דאף אחר שחקוק תחת הקורה טפח, הא כנגד המחיצה למטה ליכא מבוי אם לא יחקוק משך מבוי, וכן מש"כ בשו"ע הגר"ז דבכל למטה מי' הטעם דל"מ משום דבעי' קורה ע"ג מבוי וליכא, א"כ ליבעי לכה"פ ד' טפחים, ⁵ וצ"ב.

**קו' האחרונים דהו"ל פרוץ
[להבית מאיר ולהאבן העוזר]**

בשו"ע סי' שס"ג סעי' כ"ו פי' בסוגיין דאיירי כשכל מחיצות המבוי היו פחותים מעשרה, כדעת הריטב"א, והק'

עירובין ה. היה פחות מעשרה וחקק בו להשלימו לעשרה, כמה חוקק, כמה חוקק כמה דצריך ליה, אלא משכו בכמה, רב יוסף אמר בד' טפחים, אביי אמר בד' אמות.

**מח' הרשב"א והריטב"א אי
איירי' שכל המבוי נמוך או רק
הקורה**

נחלקו הראשונים אי שמעתין איירי שכל המחיצות של המבוי גבוהות י', ורק הקורה מונחת למטה מעשרה, או דאיירי דכל מחיצות המבוי היו למטה מעשרה, דעת הרשב"א בעבודת הקודש (שער א' פ"ג אות ז') דאיירי דהקורה בלבד הי' למטה מי' אבל כל המבוי מחיצותיו גבוהין עשרה, אולם בחי' הריטב"א בסוגיין הביא בשם רש"י דהכא איירי שאין לזו גובה מבוי ולא גובה דפנות, והיינו שכל דפנות המבוי היו פחותים מעשרה.

⁵ מיהו יעוי' שם בגאו"י שנקט דלאביי לעיל באמת בעי' לחקוק בשיעור ד"ט, אך צ"ב מאי שיאטיה לסוגיא דלעיל דהפסול בגובה למעלה מעשרים, וצל"ע.

כרמלית – רש"י] אמר אביי ואם חקק בו דע"ד והשלימו ל"י מותר להשתמש בכולו, מ"ט דהו"ל חורי רה"י וחורי רה"י כרה"י דמו.

והק' התוס' שם (ד"ה ואם) מ"ש מסוכה דאינה גבוהה י' דאמרי' (סוכה ד.) חקק בה להשלימה ל"י אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה, פחות מג' כשרה, והיאך מהני הכא אפי' מופלגת מן הכותל הרבה, ותי' התוס' דדוקא גבי סוכה דבעי' מחיצות סמוכות לסכך להכי בעי' פחות מג"ט כדי לצרף הגידוד של החקק למחיצות, כדי שיהיו סמוכות לסכך שכנגד הנקב, אבל לענין שבת מהני אף ברחוק החקק ג"ט מן המחיצות, ובתוס' ישנים (שם) תי' באו"א דהכא יש מחיצות גבוהות מבחוץ, ואי"צ לצרף הגידוד, אלא דאין אויר י' וכשחקק דאיכא אויר י' במקו"א הוי רה"י.

בי' דעת התוס' כהרשב"א והר"ן

הרי מבואר לן דעת התוס' דבשבת מהני צירוף חלקי מחיצות אף שאינו במקום אחד, וצל"ב היאך מהני הך צירוף מחיצות, ויל"פ כוונת התוס' כמש"כ בחי' הרשב"א והר"ן (שם בשבת) וז"ל: אבל לענין שבת אין ההקפדה ממש במחיצות שיהיו מכשירין את החקק,

האחרונים היאך מהני האי חקק לשוייה לתיקון קורה, והא הוא פרוץ למקום האסור, ויל"פ האי קושי' בב' דרכים: בבית מאיר (סי' שס"ג סעי' כ"ו ד"ה הא) הק' דהחקק גופיה אינו משומר לגמרי, דהא צידי החקק פרוצים לרה"ר, וממילא גם החקק חשיב אינו מוקף כל הג' מחיצות, אולם באבן העזר הק' באו"א דכלפי כל אורך המבוי שאחרי מקום החקק, כיון שאינו חקוק הו"ל כרמלית, [דהא בשו"ע פי' כהריטב"א דאיירי שהמחיצות נמוכות פחות מעשרה, וא"כ הרי הוא כרמלית] וא"כ הו"ל כל שטח מקום החקק פרוץ לכרמלית שהוא מקום האסור, ור"ל, דלד' הבית מאיר אין הקושיא מדין 'פרוץ למקום האסור', אלא דבפועל אין החקק מוקף כיון שאינו 'משומר', אבל לד' האבהעו"ז הקושיא 'מדין פרוץ למקום האסור', דהו"ל כרמלית.

בית שאין תוכו י' דמהני חקק, ומח' הראשונים אי מהני לצרף הגידוד בפחות מג'

ובאחרונים תירצו- בהקדם סוגיית הגמ' בשבת (ז:) דאי' התם: אמר רב גידל אמר רב, בית שאין תוכו עשרה וקיריו משלימו לעשרה, על גגו [דגבוה י' והוי רה"י - רש"י] מותר לטלטל בכולו, בתוכו אין מטלטלין אלא בד' אמות, [דכיון דלא גבוה המחיצה י' הו"ל

הלכך ע"י מחיצות החיצונות שגבוהות עשרה נקרא רה"י, אבל לא ע"י הפנימיות, שאין שפת החקק מצטרף עמהם כיון שרחוקים ממנו שלשה טפחים, עכ"ל הרא"ש.

ועכ"פ עולה לדעת התוס' והרשב"א והר"ן מהני צירוף גידוד החקק למחיצות שמחוץ לחקק, ואילו להתו"י והרא"ש לא מהני הך צירוף ורק אם יש מבחוץ מחיצה [שלימה בלא צירוף] גבוהות עשרה מהני לשוויה רה"י בפנים⁶, וכמו"כ כשנבוא לדון גבי 'חקק' דמבוי, לדעת הריטב"א שכל המחיצות היו נמוכות מעשרה, היאך נעשה המבוי רה"י, דלכאוי' היא תלוי בראשונים הנ"ל, דלהתוס' והרשב"א והר"ן ה"נ שייך לצרף גידוד החקק עם המחיצה שמחוץ לחקק, אבל לדעת הרא"ש והת"י ל"מ אלא כשמבחוץ איכא מחיצה גובה י'.

ומעתה יישב בבית מאיר (סי' שמ"ה סעי' ט"ו – על קושייתו שהובא לעיל) דהביאור בסוגיין דחקק, כי הההיא דפ"ק דשבת, וכדעת הרשב"א והר"ן שם, דמקום החקק מצטרף למחיצה שמחוץ למקום החקק, וכל שאר המבוי

אלא שיהא החקק נשמר' על ידיהן שלא יהי' הרבים בוקעין בו, וכיון שיש בחקק רוחב ארבעה על ארבעה ויש בגבהו כשיעור רה"י 'עם' גובה המחיצות, והמחיצות שומרות אותו מבחוץ, [הכוונה 'מבחוץ לחקק' – כן פי' בבית מאיר סי' שמ"ה סט"ו] לא חיישי' בין שיהי' על שפת החקק בין שיהיה מרוחקות ממנו הרבה, ובר"ן הוסיף ואע"ג דהך מחיצה עשרה הוא בין חקק ומחיצה, קיי"ל דמצטרפין וכו', יעוי"ש, ומבואר מדבריהם דכיון דבשבת ענינו 'למנוע רגל רבים', להכי מהני צירוף החקק למחיצה אף ביותר מג"ט, וזהו ג"כ בי' דעת התוס' דמהני צירוף החקק למחיצה, כסברת הרשב"א והר"ן הנ"ל.

בי' דעת התו"י כסברת הרא"ש

אולם התוס' ישנים דפליגי על התוס' בע"כ ס"ל דל"ש אף בכה"ג לצרף גידוד דחקק למחיצה שבפנים, וכל מה דשייך שיהא רה"י הוא רק ע"י המחיצה שמבחוץ שהיא גבוהה עשרה, ועי' ברא"ש (שבת פ"א סי' י"א) שהרחיב לבאר שי' התוס' ישנים, וז"ל: אבל גבי שבת ל"ב רק שהרשות משתמר ע"י המחיצות אפי' רחוקים ממנו הרבה וכו'.

⁶ מיהו יעוי' בחזו"א הל' עירובין סי' ס"ה (א) ס"ק ס"א שבי' דאף הרא"ש אין כוונתו שהמחיצות החיצונות מועילות בכה"ג, אלא דהמחיצות החיצוניות 'מגינות' על הפנימיות שאינן מתבטלות, יעוי"ש היטב.

שאינו חקוק ניתר מדין חורי רשות היחיד כרה"י, אלא דנשאר בצ"ע לגבי 'צידי החקק' דהם פרוצים לרה"ר וא"כ גם המקום שתחת החקק יהא אסור ג"כ מכח סמיכותו לצידי החקק שהוא פרוץ לרה"ר, יעוי"ש.

אולם באבן העזר (סי' שס"ג סעי' כ"ו) יישב [על הקוש' דהו"ל פרוץ למקום האסור, אבל לא כקו' הבית מאיר דפרוץ בצידי החקק לרה"ר, אלא דכיון שאין מחיצה בינו לרה"ר, ליתסר שהוא נפרץ במילואו לרה"ר או לכרמלית, (ר"ל, החלק הנמוך שאינו חקוק) וכיון שלא במקום החקיקה נאסר, גם מקום החקיקה נפרץ למקום האסור,] דבע"כ צ"ל דסוגיין איירי שחוץ למבוי סביב למבוי- המחיצות של המבוי גבוהות עשרה, אלא שבתוך המבוי גבוה קרקעו של המבוי יותר מרשות הרבים שע"ז אין לו בתוך המבוי מחיצות בגובה י' וממילא אין החקק פרוץ לכרמלית דהא כיון דמחוץ למבוי גבוהין המחיצות עשרה הו"ל כל המבוי רשות היחיד, והו"ל החקק פרוץ לרה"י ושפיר דמי.

והוסיף באבן העזר דכיון דבתוך המבוי אין המחיצות גבוהות עשרה, להכי לא מיבעיא קורה דלא מהני כיון שחללה שתחת הקורה אין גבוה עשרה, אלא אפי' לחי ג"כ אינו מתיר, והטעם דלא

התירו חז"ל גבי תיקון מבוי בלחי וקורה אלא היכא דאיכא דתוך המבוי איכא ג' מחיצות גבוהין י', ורק אז מהני לחי וקורה להיות בצירופן ד' מחיצות, אבל כשתוכו אין י' אין ניתר המבוי בלחי וקורה, והוכיח כן מסברא דזה ודאי אם הי' באמצע רה"ר הר גבוה וזקוף, ומשלשה צדדין של ההר הוא גבוה י', ובצד הרביעי הוא שוה לרה"ר, דוודאי דבכה"ג לא מהני לחי וקורה להתירו כיון שאין כאן שום מחיצות תוך המבוי, עכ"ד.

ויש לדון בגדר הך חידושא דהאבן העזר דבפשיטות הביאור דס"ל דמבוי בעי' להיתר לחי וקורה 'מחיצות ניכרות, ויש לדון אי הכוונה דהוא דין ב'מבוי' עצמו דהוא צריך מחיצות ניכרות, ובמקום שאין מחיצות ניכרות 'לית ליה תורת מבוי', אולם יל"ד דאינו דין במבוי גופיה, אלא דלחי וקורה כשהן עומדין בפני עצמן 'אין בכחן לגדור' רק כשיצטרפו אליהם עוד מחיצות נוספות, ולהכי בעי' מחיצות הניכרות כדי 'לצרפן' ללחי וקורה.

ונפ"מ בין הני ב' צדדים דהנה הא קיי"ל דאין מבוי ניתר בלחי וקורה א"כ ארכו יתר על רחבו, ויש לדון אי מהני לצרף לארכו גם מהחלק הנמוך שבמבוי, דלכאור' לצד הא' דאין לו תורת מבוי

אלא במקום כשיש לו מחיצות ניכרות, א"כ ל"ש לצרף לשיעור ארכו מהחלק הנמוך, דהא התם לא חשיב מבוי דהא אין מחיצות ניכרות שם, אבל אי נימא דאינו דין במבוי גופיה, אלא דין ב'צירוף' הלחי למחיצות, דזה ל"ש בלא מחיצות ניכרות, א"כ שפיר שייך לצרף לשיעור ארכו אף מהחלק הנמוך, דהא לא פקע מינה תורת מבוי כלל, ויל"ע.

עוד יל"ד נפ"מ, בהא דאמר ר"נ (ה.) אין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהיו בתים וחצירות פתוחים לתוכו, ויש לדון אי מהני שיהו בתים וחצירות אף בחלק הנמוך, דאי הגדר בהא דלית ליה תורת מבוי הוא משום שאין מחיצות ניכרות, א"כ ה"נ לא יחייב בתים וחצירות בחלק הנמוך, אבל אם הוא רק דין ב'צירוף' לחי וקורה, שפיר יחייב בתים וחצירות פתוחין אף בחלק הנמוך, דאף בחלק הנמוך יש לו תורת מבוי, וכמשנ"ת.

ונראה דהראשונים פליגי בזה, אי החלק הנמוך מצטרף לשיעורא דארכו יתר על רחבו, דהנה בחי' הריטב"א בסוגיין הק' על רב יוסף דס"ל דצריך לחקוק משך ד' טפחים, משום דהכשר אורך מבוי בעי ד' טפחים, דהיכי סגי ליה בהכי, הא רחבו לכה"פ ד' טפחים כשיעור רשות היחיד, וא"כ יהא ארכו כרחבו, וקיי"ל שאין ניתר בלחי וקורה א"כ ארכו יתר

על רחבו, ותי' וז"ל: וי"ל דשאר המבוי אע"פ שהוא נמוך נכנס הוא בשיעורו, וכי אמרי' במבוי בעלמא בארבעה, היינו ד' טפחים שוחקות, שהם ד' ומשהו, עכ"ל, ומבואר דבדין ארכו יתר על רחבו נחשב גם החלק הנמוך שיש לו תורת מבוי, ולפי דבריו יתפרש ד' האבן העוזר דהא דבעי' בחקק מחיצות 'ניכרות' אין הביאור דמחוץ לחקק דליכא מחיצות ניכרות לא חשיב מבוי, דלעולם שפיר חשיב מבוי, אלא דלגבי 'צירוף' לחי לשאר הג' מחיצות בעי' מחיצות ניכרות.

אולם בחי' הר"ן מבואר דלא כד' הריטב"א הנ"ל, דבר"ן בתחילת דבריו הק' כמו שהק' הריטב"א דהיכי סגי בארבעה, הא א"כ ליכא ארכו יתר על רחבו, ותי' דהחלק הנמוך מצטרף, אך הק' ע"ז דבע"כ בארבעה טפחים בלחוד מכשר רב יוסף, דאי לא אמאי איצט' רב יוסף לדחויי דפתח לה בקרן זוית, לימא דשאני הכא ששאר המבוי הנמוך מצטרף, ושפיר משכחת לה שיהו בתים וחצירות פתוחים לתוכו, אלא ודאי דבד' טפחים בלחוד מכשר רב יוסף, וא"כ איכא למידק דאי ארכו ארבעה מצומצמין, הרי רחבו פחות מהן, דהא בעי' ארכו יתר על רחבו, וכל שאין רחבו מקום ארבעה הו"ל מקום פטור, ומטעם זה פי' הר"ן דאירי בד' טפחים ומשהו,

ועכ"פ מבואר מד' הר"ן דס"ל דאין החלק הנמוך מצטרף לדינא דארכו יתר על רחבו, ולכאור' כוונתו דבחלק הנמוך לית ליה 'תורת מבוי' ודלא כהריטב"א דשפיר חשיב מבוי אף בחלק הנמוך.

והנה בגליון רעק"א (על השו"ע סי' שס"ג סכ"ו) פי' דהתוס' ג"כ ס"ל כדעת הר"ן הנ"ל דאין מצטרף לדין ארכו יתר על רחבו, דבתוס' (ג: ד"ה כמאן דאמר, ובדף ה. ד"ה ואי) כתבו דארבעה דרב יוסף היינו ארבעה ומשהו, דאל"כ ליכא ארכו יתר על רחבו, ובי' הרעק"א דע"כ ס"ל להתוס' דבעי' שבמשך החקק יהי' שיעור מבוי לגמרי ולא מצטרף החלק הנמוך לשיעורא דארכו יתר על רחבו, [והוסיף הרעק"א דאף לדידהו צ"ל דאף דבאותו החקק א"א שיהו בתים וחצירות פתוחין לתוכו, שהרי בד"ט לא משכחת אלא דפתח בקרן זוית, וזה ל"ש בחקק דלא נמשך עד זווית המבוי, מ"מ שאני דינא דבתים וחצירות דמהני אותם חצירות שהיו לפנים מן החקק כיון דתשמישן' גם באותו החקק, ולהכי מודו התוס' דלגבי בו"ח מצטרף החלק הנמוך אע"פ שלגבי דינא דארכו יתר על רחבו אינו מצטרף].

מיהו מסיק הרע"א דמסתמת כל הפוסקים שכ' דחוקק ד' על ד' ולא אישתמיט חד מן הפוסקים לכתוב דאם

המבוי רחב חמש אמות, בעי חמש אמות ומשהו, ובע"כ דסבירא להו דגם לענין הך מילתא מצטרף הך מבוי שלפנים מן החקק, ולא בעי' בחקק רק שיעור אורך מבוי, וכ"מ להדיא בחי' הריטב"א, ודן הרע"א לומר דשמא אף התוס' מודו דהחלק הנמוך מצטרף, וכוונת התוס' דכיון דבעי' בחקק שיעור אורך מבוי ממילא בעי ארבעה ומשהו, דלא משכחת אורך מבוי בבציר מיניה, כיון דבעי' ארכו יתר על רחבו.

אולם מד' החזו"א נראה שפי' ד' האבן העוזר בע"א, דבחזו"א (סי' ס"ה סקנ"ז) כ' וז"ל: ובס' אבן העוזר הוסיף דה"ה אם המבוי על הר זקוף גבוה י"ט מג' רוחות וצד ד' שוה לרה"ר, ואני לא הבנתי ד' רבותינו בזה, דנראה פשוט דאין חילוק במחיצות המבוי אם הן במחיצות או בגידוד, או גידוד ה' ומחיצות ה', הוי מחיצות וניתר בלחי וכ"ה בהדיא בפירש"י ח' א' ד"ה צידו, דמהני מחיצות הים למבוי וניתר בלחי וקורה, וכ"ה במ"ב שס"ג סעי' כ"ט בבה"ל ד"ה מבוי, עכ"ל, ועכ"פ מבואר מד' החזו"א דפי' ד' האבן העוזר דמדין גידוד חמשה ומחיצה חמשה קאתי' עלה.

ויל"פ כוונתו, עפ"י מה שבי' האחרונים בביאור דינא דגידוד חמשה ומחיצה

חמשה דמצטרפין, דהנה כ' הרמב"ן בשבת (צט:) דבעמוד גבוה י' לית ביה דינא דרה"י עולה עד לרקיע כיון דאין לו מחיצות, ומטו לבאר ד' הרמב"ן דמקום גבוה י' מה דהוא רה"י ע"ג העמוד לאו משום מחיצה ה'מחלקת' בין ב' רשויות, אלא משום דהוא חלוק בגובהו- עשרה, וזהו טעמיה דרב חסדא דאין מצטרפין, וכל' הגמ' (עירובין צג:) או כולו בגידוד או כולו במחיצה, ר"ל או כולו ע"י המחיצות דהמחיצות משוי לה רה"י, או כולו בגידוד דהוא רשות נפרדת, ומעתה יל"פ דזה כוונת החזו"א בד' אבן העוזר, דאף דקיי"ל דגידוד ומחיצה מצטרפין, מ"מ לגבי מחיצות 'מבוי' בעי' 'ניכרות' והיינו שלא יהיו המחיצות בצירוף של גידוד ומחיצה, דהוא חסרון ב'ניכרות' דבעי' למחיצות המבוי.

ובחזו"א (שם) חולק ע"ד האבה"ע דלא בעי' במבוי מחיצות ניכרות, ופי' ד' השו"ע דאיירי שהמבוי מקורה ואין

בחללו י', ועיי"ש שפי' עפי"ד הגר"א בביאורו יעוי"ש, ויש להוסיף דהחזו"א לשיטתו בסי' ס"ה סקמ"ו שחידש דמבוי שאין לו מחיצות כלל אלא שפרוץ לחצירות סגי ליה בלחי ואע"פ שאין למבוי מחיצות בפנ"ע, דעיקר המבוי שדברו בו חכמים הוא שב' חלקי המוקף שנתיחדו כל חלק לב' בתים זהו חצר, וחלק המיוחד שלכל בני החצירות לשימוש כולם ולהילוך דרך עליו לרה"ר זהו המבוי, דבזה נשלמו בו כל תנאי מבוי ולא חסר רק תנאי מחיצות, ולזה שפיר עולין לו ג"כ מחיצות החיצוניות של החצירות. [מיהו מד' הראשונים משמע דבעי' מחיצות של המבוי גרידא, יעוי' בריטב"א שבי' בקוש' הגמ' בד' טפחים היכי משכחת לה, דבעי' 'היכר כותלי מבוי' וכן מרש"י נראה דבעי' דוקא כותלי מבוי דוקא, דאל"כ אמאי חשבי' ליה דכולו פרוץ, דמאי איכפ"ל דכולו פרוץ לחצירות, הא סגי למבוי אף במחיצות החצר, ועי' בזה בחזו"א שם.]

סימן ה'

בדין לחי ארבע אמות (ה:)

א.

ובתוס' (ד"ה פחות) הביאו פרש"י דבעשאו לשם לחי מהני משום דריבה בסתימתו, וחדשו מכח סברא זו דדוקא בלחי 'הבולט' מהני אי עבדיה לשם לחי, אבל בלחי 'המושך' אפי' עשאו לשם לחי אינו מתיר, דהואיל והוי לאורך המבוי 'ואינו סותמו' דנידון משום מבוי.⁷

ובפשיטות משמע כוונת התוס' דכל החילוק בין לחי הבולט ללחי המושך, הוא אי סותם רוחב המבוי או אינו סותם, ולא תלי כלל בהיכירא, אלא דז"א דאף בלחי המושך בעי' לטעמא דהיכירא, דהא קאמר רב הונא (י.) דלחי המושך בפחות מארבע אמות נדון משום לחי, והיאך מהני הא אינו סותם לרוחב המבוי, ובע"כ דהתם מהני משום

עירובין ה. גופא אמר רמב"ח אמר רב הונא לחי הבולט מדפנו של מבוי פחות מארבע אמות נדון משום לחי ואי"צ לחי אחר להתירו, ארבע אמות נדון משום לחי וצריך לחי אחר להתירו, ופרש"י, דסוגיין לא איירי בעשאו לשם לחי דבכה"ג מהני אפי' ביותר מד' אמות, דמשום דריבה בסתימתו לא גרע מלחי משהו' וכל נדון הסוגיא הוא רק בלא עשאו לשם לחי, דבפחות מארבע אמות נדון משום לחי וסמכי' עליה, ולא בעי למיקבע לשם לחי, דקיי"ל כאביי דלחי העומד מאיליו כשר, ובארבע אמות נדון משום מבוי, דכיון דלאו להכי איקבע אנן במחשבה לא מצינן לאפוקי מתורת כותל ולשווייה לחי, ונפיק ליה מתורת לחי ולא סמכי' עליה.

⁷ ועי' בחזו"א (סי' ס"ז סק"ז) שבי' בתוך דבריו טעם החילוק אי סותם לרוחב או לאורך, דכשמרבה בסתימה לצד הרוחב שזהו תכלית הלחי, נכלל הכל בכלל הלחי שאין לו שיעור למעלה, כיון שעשאו לשם לחי, אבל כשהמשיכו לאורך המבוי אינו מועיל כלום לתכלית הלחי, ונראה בעצמותו כבנין לתכלית אחר, יעו"ש, ובאו"א יל"ד עפ"י מה שבי' הגרי"ז בשם הגר"ח (בכתבי הגרי"ז בכורות י"ז) דבתיקון מבוי לא סגי בדין מחיצה, אלא בעי' מחיצה שיש בה 'סתימה' [עיי"ש שבי' דלהכי בעי' 'ק"ו' לעומד' במבוי, ולא ילפי' מסברא דמהני בתורת מחיצה, משום דבתיקון מבוי בעי' סתימה, וזה לא ידעי' מעומד'ר בעלמא] ויש לחלק לפ"ז בין לאורך או לרוחב, ואכמ"ל.

דאיכא עוד טעם דהיכירא, והיכירא איכא בפחות מד' אמות, אע"פ שאינו סותם לרוחב המבוי, ועוד דהתוס' בדיבור שלאח"כ (ד"ה ארבע) הק' היאך מועיל לפי' הקונטרס כשהעמידהו לשם לחי והא ליכא היכירא, ותירצו דמ"מ כשהועמד לשם לחי יש קול ואיכא היכירא, הרי מבואר דפי' בדעת רש"י דתליא אי איכא היכירא או לאו.

איברא דיעו' בחי' הרשב"א שהביא פרש"י דאי עבדיה לשם לחי כשר, משום דריבה בסתימתו לא גרע מלחי משהו, וכ' לחלק בין אי עבדיה לרוחב כמו בלחי הבולט, או לאורך כמו לחי המושך, לא מטעמיה דהתוס' דתליא אי 'סותם' רוחב המבוי, אלא דאי עבדיה לאורך כמו בלחי הבולט, אמרי' דכשהוקבע לשם לחי יש קול, משא"כ כשהוא למשך המבוי הוא נראה כמבוי בפני עצמו ואין קול יוצא עליהם כל כך, ואפשר דהרשב"א והתוס' בחדא שיטתא אזלי דעיקר החילוק הוא אי איכא היכירא, ומש"כ התוס' דתליא אי סותם רוחב המבוי, היינו דע"י הסתימה מתברר לן אי איכא היכירא, ור"ל, דבדעביד ד"א לרוחב דיש קול בעשייתו כיון שהוא סותם כמו לחי, שפיר איכא היכירא, משא"כ היכא דעביד לאורך המבוי ד' אמות דאינו סותם וממילא הוא נראה כמבוי בפנ"ע [כמש"כ

הרשב"א] ל"מ דליכא היכרא בכה"ג, מיהו אף בלחי המושך היכא דהוא 'מאיליו' מהני פחות מד"א אע"ג דאינו סותם, ובע"כ דבכה"ג סגי בהא דאיכא היכירא גרידא, דאע"ג דאינו סותם, מ"מ כיון שאינו נראה כמבוי בפנ"ע שפיר איכא היכירא.

והא מיהא עולה דהתוס' והרשב"א פי' בדעת רש"י דהטעם בלחי הבולט דחלוק אם הוא ארבע אמות או פחות מארבע אמות, תליא בהיכירא, דבפחות מד"א איכא היכירא, דבעשייתו איכא קול וממילא איכא היכירא, ובד אמות ליכא היכירא, מיהו המעיין בל' רש"י יראה דלא הוזכר כלל ענין 'היכר' בהך חילוקא בין פחות מד' אמות לד' אמות, אלא דבפחות מד' אמות 'סמכינן' ונדון משום לחי, ובד"א ליכא סמכינן, אלא דבזה גופא יל"ד מהו ביאור הך 'סמכינן' וכמו שיתבאר בעז"ה לפנינו.

ב.

הנה בפשיטות בי' ד' רש"י דבפחות מד"א נדון משום לחי 'וסמכינן עליה' וביותר מד"א נפיק מתורת לחי 'ולא סמכינן עליה' יל"פ דלהלן בגמ' (טו.) אי' בשמעתתא דלחי העומד מאיליו, דהיכא דלא סמכי' עליה כו"ע ל"פ דלא הוי לחי, כי פליגי היכא דסמכי' עליה, אביי אמר הוי לחי דהא 'סמכי' עליה

מאתמול' וזהו כוונת רש"י בסוגיין דכיון דלחי הבולט דינו כלחי העומד מאיליו בעי סמכי' עליה כמו בכל לחי העומד מאיליו דבעי סמכינן עליה.

אלא דבביאור הך 'סמכינן' פרש"י להלן (ד"ה היכא) וז"ל, שהיה שם לחי אחר ונפל בשבת, ופי' בב"י (סי' שס"ג, י"א) כוונת רש"י דאין צריך שיתכוין לסמוך עליו מערב שבת, אלא כל שלא היה שם לחי אחר בע"ש זה מיקרי סמך עליו מע"ש, והיינו דלא בעי' סמכי' באופן 'חיובי' שיעשה לשם לחי, אלא כל היכא שלא ייחד דבר אחר לשם לחי חשיב הך לחי דסמכינן עליה, והשתא יל"ד גבי לחי הבולט אי חשיב סמכי' דהא הכא לא איירי שהיה לחי אחר ונפל, וא"כ אי"צ לסמוך באופן חיובי, ומאי בעי' סמיכה שכ' רש"י גבי בולט, וצ"ע. [וכן הק' בבית מאיר (סי' שס"ג סעי' י"א) יעוי"ש מה שרצה לפ' בכוונת רש"י.]

אולם בד' הרע"א מבואר גדר אחר בדין סמכינן, דהנה בשו"ת רעק"א (שו"ת או"ח סי' ל"ה) נסתפק היכא דהי' מחיצה ברוח רביעית ונפל הכותל בשבת ונשאר רוחב טפח, אי נימא דמהני, כיון דאותו קצת הי' בכלל המחיצה שסמכו עליו, מיקרי סמכו עליו, דעל כל המחיצה סמכו להתיר בטלטול, ואותו מקצת בכלל, או דנימא

דלא מהני, כיון דבלחי בעינן 'היכר' שיחשב מחיצה ע"י שסמכו עליו מבע"י, ולזה בעי' סמכו עליו בתורת לחי, ועי"ש בהמשך דבריו שהוכיח הרעק"א דבכה"ג לא מהני, דהא קיי"ל לחי משום מחיצה, גם קיי"ל דמחיצה העומד מאיליו הוי מחיצה, ואעפ"כ בעי בלחי סמך עלה, משום דבעי קצת היכר, וה"נ לא יהני משום דמער"ש לא סמך על הלחי בתורת לחי וליכא היכירא, ונפ"מ בחצר קטנה שנפרצה לגדולה מהני ה'גיפופי' דבחצר אין דין היכר ואין דין סמכינן, וכל דין סמכינן הוא רק במבוי שיש בו דין היכר.

והשתא לפ"ד הרעק"א יל"פ אף גבי לחי הבולט, דעיקר הטעם משום 'סמכינן' ור"ל, דכיון דהוא עשאו מאיליו בעינן נמי היכר וזהו הך 'סמכינן' דבעי' היכר להך לחי, וכן יש לדייק מל' הטור (שס"ג סעי' י"ב) שהביא (בסעי' י"א) הך דינא דבכל לחי בעי' שיסמוך עליו מער"ש, ואח"כ בדין לחי הבולט, כתב: ומיהו 'אפילו סמכו' עליו מער"ש לא מהני אא"כ יהא בולט בתוך המבוי בפחות מארבע אמות, אבל אם הוא בולט ארבע אמות אין שם לחי עליו, הרי מבואר דהחסרון גבי לחי הבולט ד"א הוא משום דליכא סמכינן, ויש לדחות דאין הוכחה מלשונו, ויל"ע.

אולם בגוף ד' הרעק"א יל"ד, דהנה להלן (טו.) ס"ד בגמ' דאביי ורבא כי היכי דפליגי בלחי פליגי נמי בכל ד' מחיצות, אי מהני מחיצה עומדת מאיליה, ומשמע דלהך ס"ד בגמ' לדעת אביי דמהני מחיצה העומדת מאיליה בעי נמי סמכינן עליה, ולכאו' לד' הרע"א צ"ב דהא במחיצות ודאי ל"ב 'היכר' בכל הד' מחיצות, ומהו הך סמכי' דבעי' בכל מחיצות לס"ד דהגמ', וצ"ל בדוחק דלס"ד לא מדמי הגמ' לחי למחיצה לגמרי, וכל מה דמדמי' הוא דבלחי העומד מאיליו בעי 'סמכינן' עליה, ואילו במחיצות מהני עומדת מאיליה אף בלי סמכינן.

אלא דלכאו' קשה מד' הרשב"א שהק' אמאי לא מק' הגמ' מברייתא דקתני כל מחיצה שנעשית בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה, והיאך מהני והא לא סמך עליה מער"ש, ותי' הרשב"א דהיכא דנעשית בידיים לשם מחיצה אע"פ שלא סמכו עליה מאתמול חשיב מחיצה גמורה לכו"ע, וה"ה ללחי כה"ג ל"ב סמכי' מער"ש, הרי מבואר מד' הרשב"א דפי' דלס"ד דגמ' בעי 'סמכינן' אף במחיצות דעלמא, ולד'

הרע"א צ"ב הא ודאי ל"ב היכר בכל הד' מחיצות, עוד העירו מד' הפמ"ג (סי' שס"ג א"א סק"ט) שנסתפק בצורת הפתח אי בעי' סמכינן, ואי כהרע"א דסמכי' הוא מדין היכר, א"כ מה הנדון במחיצה גמורה של צוה"פ, וצ"ב.

ומכח זה ביאר הגר"כ דדין סמכינן אינו דין 'היכר' אלא דין באשוויי 'מחיצה' ור"ל, דעיקר חלות מחיצה דבעי' כדי לשווייה רה"י, אינו 'הבדלה' גרידא כמו גבי כלאים, אלא בעי' 'לאשוויי רשות' דהיינו שיחול שם מחיצה עליה, שהיא רשות מיוחדת לעצמה, ולהכי קאמר בגמ' דאף לאביי דמהני לחי העומד מאיליו, מ"מ בעי' סמכינן עליה כדי לאשווייה שם מחיצה, וס"ד דגמ' דבכל מחיצה שנעשית מאיליה לאביי בעי' ג"כ סמכינן, לאשוויי שם מחיצה לרשות שבת.⁸

ויש להוסיף דאף למסקנא דבמחיצה לא בעי' סמכו, מ"מ גבי לחי סובר אביי דאף דמהני עומד מאיליו אכתי בעי' סמכו עליו, וכמש"ב בב"י דבעי' שלא יסמוך על לחי אחר, ויל"פ דבאמת הלחי מצ"ע דחשיב מחיצה כבר איכא

⁸ מיהו אף לד' הרעק"א בדליכא סמכינן לא מהני מטעם דליכא מחיצה, ור"ל, דכיון דליכא היכר [סמכינן] החסרון הוא דליכא השתא מחיצה, אלא דאי מפרשי' דלא כהרעק"א דסמכי' אינו מטעם היכר, נמצא דהחסרון הוא 'רק' מטעם דליכא מחיצה גרידא, ואילן לד' הרעק"א הוא אחר דליכא היכר אמרי' דליכא ג"כ מחיצה.

ג.

באופן אחר הי' נראה לפ' בדעת רש"י, עפ"י דקדוק לשונו [בד"ה ד' אמות] שכ' אנן במחשבה לא מצינן לאפוקי מתורת 'כותל' ולשווייה 'לחי' דכיון דנפק ליה מתורת לחי ונמצא שאין תיקון למבוי זה וצריך לחי אחר להתיר המבוי, ויל"פ כוונתו דהחסרון בלחי הבולט ארבע אמות, דחשיב 'כותל' וללחי אינו יכול להועיל, דללחי בעי' 'לשם לחי' והיכא דחשיב כותל ל"ש ביה שם לחי, ויש להוכיח כן מל' המאירי בסוגיין, שהק' מ"ש לחי ארבע אמות אם עשאו הוא דמהני, או היכא דבולט מאיליו דלא מהני, ותי' וז"ל: הואיל מתורת לחי אתה בא להתירו, אתה צריך לאחת משתים, או שיעשה לשם לחי, או שיהא בו היכר לחי, וכל שהוא כותל גמור אף לאורך מבוי אי אתה דנו במחשבה ללחי, עכ"ל, ומבואר דבהני ב' אופני לחי, היכא שעושהו לשם לחי לא בעי היכר לחי, וע"כ מבואר דלא כמשנ"ת לעיל דבעי' היכר מדין מחיצה או מדין סמכינן, אלא שייך שיהי' 'לשם לחי' אף בלא היכר לחי, וכשיש שם 'כותל' עליו ל"ש שיחשב לשם לחי, דכותל הוא הפקעה מלחי, אבל לא משום דבעי' 'היכר' לחי.

יצירת רשות וסגי בזה, אלא כל מה דמחשבי' שהמחיצה פעלה יצירת רשות היינו רק אם לא הי' הפקעה, אבל כל שהי' שם מחיצה אחרת אמרי' דכיון שהי' הפקעה למחיצה זו שעמדה מאיליו שאינה באה ליצור רשות, ממילא איכא הפקעה ללחי שנמצא שלא רק שלא העמידה ליצור רשות, אלא אף יש בה הפקעה שאינה יוצרת רשות בזה מודה אביי דל"מ לחי בכה"ג.

ומעתה נחזור למה שהובא לעיל שנתבאר ב' אנפי בדעת רש"י גבי לחי הבולט, דחלוק אם הוא ד"א או פחות מד"א, דלפי ריהטת התוס' והרשב"א החסרון בד' אמות דליכא היכירא, מיהו לפי משמעות לשון רש"י בפשוטו החסרון בד"א דליכא סמכינן, ומעתה יל"פ דזה תליא בגדר בדין ד'סמכינן' דאי נפרש כהרעק"א דגדר סמכינן הוא בדין היכר, שפיר יל"פ כמש"ב התוס' בדעת רש"י דבפחות מד' אמות איכא היכירא, ובד' אמות ליכא היכירא, אבל אי נפרש דסמכינן הוא גדר באשוויי מחיצה לגדירת רשות, אין מוכרח לפרש בכוונת רש"י דהוא משום היכר, אלא דין במחיצה גרידא, דבד' אמות חסר לו בשם מחיצה, כיון דבכה"ג ליכא סמכינן.

עוד מצינו בד' המאירי להלן (יד.) דאי' שם בגמ' הניח קורה ע"ג מבוי ופרס עליה מחצלת, קורה אין כאן, מחיצה אין כאן, ובפשיטות הכוונה קורה אין כאן, דהא 'מיכסיא' הקורה, ובעי' היכר וליכא, אולם במאירי פי' בשם יש שפי' דהך מחצלת איירי שיש לה עשרה טפחים, ולא משום כיסוי אתי' עלה, אלא הואיל ויש לה תורת מחיצה 'גלי אדעתיה' דלאו אקורה סמיך, ומש"ה קורה אין כאן, דמשום דגלי אדעתיה פקע היכר קורה, והוסיף המאירי דאית דמוכחי מהאי פירושא דקורה אע"פ שהיא רחבה טפח או יותר אם יש בעביה

עשרה טפחים נפקא ליה מתורת קורה ולא מהניא משום קורה, דגלי אדעתיה דמשום מחיצה הוא, ולא מהניא אא"כ היא בפחות מג' לקרקע, דומיא דלחי דכשהוא רוחב ד' אמות נפיק ליה מתורת לחי מפני שיש לו שיעור מבוי, עכ"ד, ויל"פ כוונתו דכמו גבי מחצלת, כיון דסמיך אמחצלת פקע היכר קורה, ה"נ גבי לחי ד' אמות פקע היכר הלחי, דכיון דיש לו שיעור מבוי, וחשיב כותל, ל"ש שיחשב לחי, והוא ע"ד מה שנתבאר דהחסרון דחשיב כותל, וכותל אינו יכול להיות בתורת לחי.

סימן ו'

עומד מרובה ופס במבוי (ה:)

א.

פתח, עכ"ד, ולכאור' כוונתו דתקנת מבוי אינו משום חסרון מחיצה, אלא יסוד התקנה שיהא 'תיקון' לפרצות ופתחי המבוי, ולהכי אף אי נחשב ע"י עומ"ר כגדור, מ"מ אין תיקון לפתח, ולזה איצט' ק"ו מחצר.

בי' הגר"ח דתקנת מבוי שיהא 'סתום'

אולם בכתבי הגר"יז (בכורות יז:) הובא בשם הגר"ח דהא דבעי' במבוי עומ"ר אינו מדין חסרון מחיצות דלא חסר כלל אף במחיצות מדרבנן, אלא דבמבוי בעי' מבוי 'סתום' לענין היתר טלטול, וכלפי זה ילפי' מק"ו מחצר דבעומ"ר מהני ליחשב כמבוי סתום.

והיינו, דלהגר"ח הגדר דאף ברשות שיש בה ארבע מחיצות, אכתי בעי' שיהא המבוי 'סתום' ברוח הרביעית וכמו שלחי מהני לסתום המבוי ילפי' דה"נ עומ"ר מהני 'לסתום' המבוי, אולם לד' החזו"א אין התקנה אלא שיהא 'תיקון' ברוח הרביעית ע"י שיעלה את הפירצה לשם פתח.

עירובין ה: אמר רב הונא בריה דרב יהושע וכו' אבל במבוי שבעה ניתר בעומד מרובה על הפרוץ, וק"ו מחצר, ומה חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה ניתרת בעומד מרובה על הפרוץ, מבוי שניתר בלחי וקורה אינו דין שניתר בעומד מרובה על הפרוץ, ובאחרונים הק' דמה צריך לילפותא מק"ו מחצר דמהני עומ"ר במבוי, הא אם גדר דופן הרביעי כולו לא מיפסל משום חסרון לחי וקורה, וכיון דעומד מרובה מחיצה מעלייתא היא מן התורה ליעשות רה"י, מה"ת לן למיפסל, ועוד דלא גרע מחיצת עומ"ר מלחי דמהני משום מחיצה.

ד' החזו"א דתקנת מבוי הוא 'לאשוויי פתח'

ונתבאר באחרונים בב' דרכים, בחזו"א (סי' א' סק"א) בי' דתקנת חכמים שיהא כולו גדור והפירצה יהא על אופן שיקרא פתח, והלכך אע"ג דעומ"ר מעלה את הפירצה לשם פתח, אכתי לא ידענו דעומ"ר מעלה את הפירצה לשם

החילוק דבלחי גודר את כל הרוח משא"כ בעומ"ר

ויש להוסיף ביאור בזה, דגדר הגריעותא דעומ"ר מלחי, דגבי עומד מרובה אע"ג דמדאורייתא חשיב כל המקום כגדור מדין רובו ככולו, מ"מ בפועל חשבי סתום 'רק' במקום העומד, ולא במקום הפרוץ, ולכן לא חשיב שיש כאן תיקון [או סתימה] במקום הפתח, משא"כ גבי תקנת לחי אע"ג דמדאורייתא הוא רק תחילת מחיצה על הכותל, מ"מ ע"י תקנת לחי יל"פ שהוא גודר את 'כל' הרוח, ואין אנו רואים פירצה לפנינו, ועי"ז חשבי דאיכא 'תיקון' לפתח [להחזו"א] או סתימה לכל הרוח [להגר"ח] ומש"ה היכא דרחב ד"א שאינו נראה כתחילת מחיצה אלא כמחיצה בפנ"ע א"א לדונו משום לחי, אלא מדין עומד מרובה, בזה שו"ט הגמ' דיהני מכח ק"ו בתורת תיקון או סתימה.

דן אי נתחדש דבעומ"ר איכא 'תורת' תיקון או 'שאי"צ' תיקון

אולם יש לדון לאחר הילפותא דמהני עומ"ר במבוי מק"ו מחצר, אי נתחדש דבעומ"ר במבוי איכא דין 'תיקון' נוסף מלבד דין מחיצה דאורייתא דאית ביה, או דנתחדש דמה שהוא מחיצה גמורה במקומו עדיפא מלחי לענין זה, ולא בעינן ככה"ג שיהא תיקון נוסף לפתח עי"ז, ולכאו' נדון זה יהי' תלוי בהא דפשיטא לגמ' בחצר דמהני עומ"ר, ויל"ד אי בחצר מהני מטעם 'תיקון' או דבחצר ל"ב כלל תיקון של הפתח, וסגי במה שהוא גדור מד' רוחות, וזה איכא שפיר ע"י עומ"ר, ויל"ע.⁹

מוכיח דבחצר יש תיקון מהא דעבדי' מיניה ק"ו, ומגמ' בדף יב.

ולכאו' נראה דבע"כ צ"ל דאף בחצר חשבי דאיכא 'תיקון' ע"י עומ"ר, דאל"כ היאך ילפי' ק"ו מחצר, הא שאני חצר דמהני עומ"ר, כיון דשם סגי במחיצה גמורה, משא"כ במבוי דבעי' 'תיקון' לא יהני עומ"ר, ובע"כ דאף בחצר איכא 'תיקון' ע"י עומ"ר, [ומ"מ

⁹ ועי' בתוס' רי"ד בסוגיין שכ' דהא דפשיטא להגמ' דמהני עומד מרובה בחצר הוא ממתני' לקמן (טו): שירה שחנתה בבקעה והקיפופה כלי בהמה וכו' ולא יהיו פרצות יתירות על הבנין, והתם בפשוטו לא איירי' בתיקון פתחן, אלא בעיקר ההיקף דידהו, וא"כ יל"פ דפי' דעומ"ר במבוי דמהני מכח ק"ו, היינו דלא בעי' תיקון, כחצר דל"ב תיקון, ויל"ע. [ועי' בחזו"א סי' ס"ה ס"ק י"ב שכ' דקים ליה בחצר דמהני עומ"ר, יעו"ש].

שניתר בלו"ק אינו דין שיהא ניתר בפס ארבעה, ותי' רש"י דכיון דלאו לשם תיקון לחי הוקבע ולאו לשם תיקון פס הוקבע, כי היכי דיצא מתורת לחי יצא מתורת פס, ובתוס' רבינו פרץ נקט דלדעת רש"י בפס ארבעה שבולט מאיליו 'בחצר' לא יהני, משום דבחצר ג"כ בעי' שיהי' היכר לפס, וכן מל' רש"י משמע כד' תוס' רבינו פרץ, דכ' רש"י 'יצא מתורת פס ולא מינכרא מילתא' הרי משמע דהחסרון בפס מצד ההיכר, ולכן אף בחצר בעינן שיהא הפס ניכר. [ואין להק' היאך ילפי' לעומ"ר דמהני בחצר הא סו"ס בעומ"ר ליכא היכרא, דהיכא שיש מחיצה גמורה לא בעי' היכר, ורק כשיש מחיצה של לחי או פס שאינו מחיצה גמורה בעיא היכר.]

דעת הריטב"א דבחצר ל"ב כלל היכר

אולם בחי' הריטב"א פי' בדעת רש"י דדוקא במבוי בעי' היכר לחי או היכר פס, אבל בחצר בפס הבולט ד' אמות לא בעיא היכרא ושפיר מהני, ודלא כד' התור"פ, ונמצא דפליגי בדעת רש"י, דלהריטב"א עיקר החילוק הוא בין מבוי לחצר, דבמבוי בעיא היכרא אף בפס, ובחצר לא בעיא היכרא, ולד' תוס' רבינו פרץ החידוש הוא בפס גופיה

אין הכוונה דבחצר עומד מרובה הוא 'רק' תיקון הפתח כמו במבוי, דאי שוין הן נילף במה מצינו ומה איצט' ק"ו, אלא דבחצר עיקר מה דבעי' הוא 'לסתום' את החצר ע"י פס או עומ"ר, ונתחדש בחצר דאף סתימה מהני בתורת 'תיקון' החצר, ור"ל, דגם בחצר בעי' להבדילו מרה"ר, אע"פ שאינו דומה לרה"ר כמבוי] ועבדי' ק"ו דיהני עומ"ר אף במבוי שעיקרו הוא 'תיקון' הפתח, מחצר שאין עיקרו תיקון אלא סתימה או מחיצה, [ושייך לדמויי לחצר דאף בחצר איכא תיקון כמבוי, וכמשנ"ת], ועוד יש להוכיח מהגמ' בדף י"ב. דלחד לישנא התם אף בחצר כשפרוץ במילואו פחות מד' טפחים אי"צ תיקון, וצ"ב דסו"ס הא חסר לחצר מחיצה ברוח רביעית, ובע"כ דאף בחצר ענינו ג"כ ד'מתקן' הפתח, ובפחות מד' טפחים ליכא תיקון, וא"ש דילפי' דיהני עומ"ר במבוי דיהני בתורת 'תיקון' כמו דמחצר מהני נמי בתורת תיקון למבוי, וא"ש.

ב.

החסרון בפס לד' רש"י [לתור"פ] אף בחצר

ברש"י (ד"ה אינו דין) הק' דבמבוי שמנה אמאי צריך לחי אחר להתירו, נימא ק"ו שיועיל בתורת פס, ומה חצר שאינו ניתר בלו"ק ניתר בפס מבוי

דבעיא היכירא בין במבוי ובין בחצר ובתרווייהו לא מהני בפס הבולט מאיליו, כיון דליכא היכירא.¹⁰

מח' הרע"א והבית מאיר בפסי חצר אי בעי' סמכו

והנה באחרונים דנו לגבי פסי חצר אי בעינן 'סמכו' עלייהו מבעו"י כמו בלחי דמבוי, דיעו' בבית מאיר (סי שס"ג סעי' י"א) שנקט דבפסי חצר לא בעי' סמכו, דהא פסי חצר משום מחיצה, ומחיצה הנעשית מאיליה אפי' בשבת נמי מהני, והביא דהרעק"א כ' לו ע"ז דלאו מילתא דפשיטא היא, דאולי תלי במח' רש"י ותוס' בסוגיין, אי בפסי חצר ג"כ הדין דארבע אמות יוצא מתורת פס, וא"כ לדעת רש"י ניבעי בפסי חצר סמכו עליו, דבלא"ה לא מינכרא מילתא כל כך, ודחה בבית מאיר ד' הרע"א דאין כוונת רש"י לפ' דבחצר בעי' היכירא גבי פס, אלא רק במבוי גרידא בעי' שיהא הפס לשם תיקון פס כמו דבעי' בלחי לשם תיקון לחי, ושפיר י"ל דבפסי חצר לא בעי' סמכו, וכמו שפי' בריטב"א בדעת רש"י, עיי"ש בד' הבית מאיר.

[ועולה דנח' הרע"א והב"מ אי לפ' בדעת רש"י כהריטב"א או כהר"פ, דהרע"א פי' בדעת רש"י כד' תור"פ דאין חילוק בין חצר למבוי ואף בחצר בעיא היכירא, ולהכי אף בחצר בעינן סמכו, והב"מ פי' כהריטב"א דלדבריו בחצר לא בעיא היכירא כלל ולהכי לא בעי' סמכו בפסי חצר].

צ"ב מד' הרע"א בתשו' דלחי שלא סמך עליו מהני מדין פס

אלא דלכאו' הרע"א סתר משנתו, דבשו"ת (קמא, פסקים סי' ל"ה) כ' הרע"א דבמבוי שיש לו לחי העומד מאיליו שלא סמך עליו מבעו"י ורחב ד' יהני מדין פס, לדעת רש"י בעירובין דגם במבוי מהני פס, ודבריו צ"ב היאך מהני פס במבוי בלא סמכו, הא גדר 'סמכינן' משום היכר הוא, [כמבואר בתשו' הנ"ל לעיל עיי"ש, וכן בדבריו שהביא בב"מ] והיאך מהני במבוי בלא היכר, דהא במבוי בעיא היכירא בין להריטב"א ובין להר"ן, דרק בחצר נחלקו הרא' בדעת רש"י אי בעי היכירא בפס, אבל במבוי לכו"ע בעי היכירא, והיאך מהני הך לחי שלא סמכו מדין פס, הא במבוי לכו"ע בעי סמכו אף גבי פס, ועוד דא"כ גבי

¹⁰ ועי' בגאוו"י שהק' לפי הבנת תור"פ מ"ט בחצר לא מהני בפס הבולט 'ארבע אמות' הא חצר אין שיעורו ארבע אמות כמו מבוי, מהו יעו' בחזו"א סי' ס"ה סוס"ק י"ג שכ' דאף חצר שיעוריה בד' אמות.

לחי הבולט במבוי ארבע אמות דלא מהני משום דליכא היכירא [כמש"פ התוס' והרשב"א בדעת רש"י] נימא דיהני מדין פס, דהא אי לא בעי' סמכו בפס במבוי, ה"נ לא איכפ"ל דהוא ד"א, דהא טעמא דל"מ משום דבעי' היכירא, ולהרע"א ה"נ לא בפס לא בעי' היכירא אף במבוי, וא"כ ליהני במבוי אף בלחי העומד מאיליו ד' אמות, מדין פס, וצ"ע.

ג.

דעת התוס' דאין במבוי תקנת פס כלל, ובי' הראשונים בד' התוס'

דעת התוס' בסוגיין דפס לא מהני כלל במבוי, מכח הך ק"ו, משום דאין סברא ללמוד פס מחצר, דבחצר מהני הפס משום מחיצה, מש"ה מהני אף אי סותמו טפי, אבל במבוי שהקילו חכמים בלחי אפי' למ"ד משום מחיצה צריך שיהא שם לחי עליו, ובתוס' הרא"ש הוסיף דבעי' היכר וזה ליכא בפס, אך עדיין לא נתפרש בד' התוס' אמאי לא נילף הא גופא מק"ו, דאף דבעי' היכר, מ"מ הא גופא נילף מק"ו דמהני מדין פס, ועי' בתוס' רבינו פרץ שכ' דקים ליה דתקנת חכמים כך היא, דלחי מועיל רק במבוי ופס מועיל רק בחצר, וכ"כ החזו"א (סי' ס"ה סקי"ג) דגמירי שאין תיקון של זה כתיקון של זה, ולכאו' זהו גם כוונת התוס' במה שכ' אח"כ "אבל

לענין עומ"ר הוי ק"ו טוב משום דהוי מחיצה גמורה שמועיל בכל הד' דפנות, אבל לחי ופס לא מהני אלא במחיצה רביעית" ויל"פ בכוונתם דהא לחי ופס ל"ח מחיצה 'גמורה' מדאורייתא [וכמש"כ בחזו"א סי' י"ג סק"א] ואין מועיל אלא בצירוף שאר המחיצות, וכמש"כ התוס' לק' (יב:) דלחי ופס מהני רק ברוח רביעית משום דמדרבנן בעו ג' מחיצות גמורות, משא"כ עומ"ר דמהני בכל הד' רוחות דחשיב מצ"ע מחיצה גמורה, ולכן חלוקים לגבי תיקון המבוי, דלו"ק שאינן מחיצה גמורה מדאורייתא אין בכחם להועיל ל'תיקון' המבוי רק בצירוף שם מחיצה דרבנן, ובזה גמירי שאין תיקון של זה כזה ולא גמירי' מהדדי, אבל לגבי עומ"ר שהתיקון הוא מכח מחיצה דאורייתא בזה שייך למילף מבוי מחצר.

ד' האבנ"ז דחצר בעי' מחיצה גמורה טפי ממבוי

והנה בעיקר מש"כ התוס' דפס בחצר הוא משום מחיצה, בפשוטו יל"פ דפס אין הכוונה דהוא מחיצה לעצם הרשות בתורת מחיצה רביעית, אלא בפס ג"כ הוא תיקון הפתח ע"י עשיית מחיצה בפתח, וכל מה שהצריכו ד' טפחים כי תשמישי חצר צנועים יותר, אולם באבני נזר (סי' רצ"ד, ש) ביאר באו"א דכוונת

התוס' דתיקון חצר חלוק ביסודו מתיקון מבוי, ויסודו מהגמ' בשבת (קל:) דמחלק בגמ' בין חצר למבוי, משום דחצר אית ליה ארבע מחיצות ומבוי לית ליה ד' מחיצות, ומשמע דאחר תקנת חכמים החצר גדורה, משא"כ גבי מבוי,¹¹ ולהכי גבי תיקון חצר צריך להעמיד 'מחיצה' ברוח הרביעית הפרוצה, משא"כ גבי מבוי אף אי נימא דלחי משום מחיצה, מ"מ לא חשיב מחיצה גמורה אלא כעין מחיצה גרועה, ולכן סגי במבוי באשוויי פתח או סתימת הפירצה, וביאר לפ"ז הא דבחצר בעיא תיקון אף היכא דפתוחה למקום פטור, דמשום דבעי ד' מחיצות, בעי אף בפתוח למקו"פ ד' מחיצות, משא"כ במבוי אי"צ לו"ק אלא כשפתוח למקום האסור לו, ולא למקו"פ.

וכן מבואר בשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' צ"ד) שדן שם ברשות הפרוצה לים, ודן

לחלק בין חצר למבוי, וז"ל: ונראה דאין ענין חצר למבוי, וטעמא רבה איכא וכו' אלמא גבי מבוי היכר בעלמא הוא דבעינן, דלהכי מכשרי' אמלתרא אפי' גבוה מעשרים אמה דמסתכלי בה והויא היכירא, וכו', אבל לענין חצר דבעי' מחיצות ואילו לחי וקורה ל"מ ביה, עכ"ל, ויל"ב דטעמם ע"ד מש"כ הרשב"א (שו"ת ח"ה סי' ר"ג) שחצר שעשוי לתשמיש יותר צנוע צריך יותר מחיצות גמורות, משא"כ במבוי,¹² ויל"ע בזה.

יל"פ דמח' רש"י ותוס' אי בחצר יש 'תיקון' או רק 'מחיצה'

ומעתה יל"פ דכל מה שבי' באבנ"ז בדעת התוס' בסוגיין [דתיקון החצר הוא בעשיית מחיצה ואין בה משום היכר כלל], רש"י פליג עליה [לדעת תוס' רבינו פרץ] דאף בחצר הפס משום

¹¹ אולם יעוי' בחי' הריטב"א בשבת (שם) שבי' דהא דחשיב דליכא במבוי ארבע מחיצות, הוא משום דלא סמך על הקורה לשיתוף מבואות, אבל היכא דסמך על הקורה לשיתוף אף במבוי חשיב ד' מחיצות, ולפ"ז ליתא לראיית האבנ"ז.

¹² וע"ע בגאון יעקב (יב:) שמבואר בדבריו ע"ד האבנ"ז שכ' על שינוי הלשונות דבכוליה מכליתין, דגבי מבוי מפולש או סתום מג' רוחות, קתני גבי רוח הרביעית 'פתוח' במילואו לרה"ר או לבקעה, ואילו גבי חצר קתני שנפרצה לרה"ר או לבקעה, אלמא סתם מבוי 'פתוח' הוא ברוח רביעית, וסתם חצר 'סתומה' היא וזימנין דנפרץ דופניה והיינו שנפרצה, וכיון דסתם מבוי פתוח כולו היינו פתחיה אלא רבנן גזרו בפרץ במילואו ואמרו דבהיכירא בעלמא סגי, אבל חצר דאורתה למיסתם כולה, ממילא אי נפרצה במילואה פירצה היא ולא פיתחא, להכי אחמור רבנן בפס ד' או בב' משחויין מב' רוחות, והוא ע"ד מה שנתבאר בעז"ה.

היכירא, ולכן אפשר למילף מיניה שפיר למבוי, משום דס"ל דפס החצר הוא כתיקון מבוי לתקן בתוך הפירצה ולעשותו פתח מעליא, ומה שצריך תיקון יותר ממבוי הוא מחמת תשמישיו שהם יותר צנועים, אלא דא"כ יק' לדעת התוס' היאך ילפי' עומ"ר במבוי בק"ו מחצר, הא שאני חצר דבעי' ד' 'מחיצות' ואינו מדין תיקון, להכי עמ"ר מהני דחשיב מחיצה גמורה, משא"כ במבוי דבעי' 'תיקון' לא יהני עומ"ר, וצ"ב.

צ"ל דאף בחצר הוא תיקון וסתימה על הפירצה

ואפש"ל דלכאו' ילה"ק לד' האחרונים דחצר עניינו ע"י מחיצה ברוח רביעית,

היאך בדין פס מתקן פירצת החצר, הא אינו מחיצה בכל הרוח, ובע"כ צ"ל דע"י מחיצה הקטנה אנו מחשיבים ש'המחיצה נמשכת' על פני כל הרוח הרביעית, וה"ז 'מתקן' וסותם את הפירצה של החצר, וא"כ י"ל דה"נ בעומד מרובה בחצר חשבי' דאי"ז סתימה מדין רובו ככולו גרידא, אלא דחשבי' שהפרצות עצמן נסתמו ע"י עומ"ר, דלא גרע מפס, דחשבי' שהמחיצה נמשכת ע"פ כל הרוח, וא"ש דשפיר ילפי' בק"ו עומ"ר מחצר למבוי, דניחשביה שהוא סותם את כל הפרצות של המבוי, כמו בחצר דחשבי' שהמחיצה נמשכת ע"פ כל המבוי, וא"ש.

סימן ז'

בדין פרצת מבוי בראשו ובצידו (ו.)

טו: כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא 'כפתח' יתר מכאן אסור] ורב הונא דפליג ס"ל דמבוי חמיר ואף בפחות מעשר אמות כבר לא חשיב פתח אלא חשיב 'פירצה' שאוסרת כבר בד'.

אולם מד' התוס' נראה דע"כ טעמא דרב הונא לאו משום דחשיב 'פירצה' במחיצה, אלא מטעם אחר, דהא להתוס' כיון דלרב הונא בראשו פרצתו בעשר, א"כ יקשה אף לרב הונא קושיית הגמ' מ"ש מראשו דאמר 'פיתחא' הוא מצידו נמי נימא 'פיתחא' הוא ויתכשר אף בצדו עד עשר, ולכן הוכרחו התוס' לפרש דמצידו בד' היינו משום דקא ממעט בהילוכא, אבל כשהפירצה בראשו לא ממעט בהילוכא, ולא נתבארו כוונת דבריהם.

בי' המהרש"א בתוס' דע"י דין שבקי חשיב פתח בד'

ובמהרש"א (על תוד"ה מצידו בעשר) ביאר ד' התוס', דמצידו ל"ד לראשו, כיון דממעט בהילוכא רבא ועייל

עירובין ה: אמר רב חנין בר רבא אמר רב מבוי שנפרץ מצידו בעשר מראשו בארבעה, וכו', ורב הונא אמר אחד זה ואחד זה בארבעה, וכו' עד סוף הסוגיא. ועולה מסוגיית הגמ', בפירצה מצדו: א. בקעי רבים לכו"ע פירצתו בד' טפחים, ב. לא בקעי רבים וליכא גידודי, לרב חנין בר רבא פרצתו בעשר ולרב הונא פרצתו בד' טפחים, ג. איכא גידודי-דינא דרב אמי ורב אסי, דאם יש פס ד' פרצתו בעשר, ואם אין פס ד' פרצתו אף בג' טפחים, בפירצה בראשו: לדעת התוס' (ד"ה אחד) לכו"ע פרצתו בעשר, אא"כ הוא בקרן זוית פרצתו בד' טפחים, ולדעת הריטב"א (י: ד"ה לא שבקי) בראשו ג"כ פליגי דלרב הונא פרצתו בד' ולרב חנין פרצתו בעשר.

הא דלא מהני הוא מטעם דחשיב 'פירצה' או מדין דהפתח חסר 'תיקון'

בפשוטו בסוגיית הגמ' משמע הטעם דלרב חנין בצדו פרצתו בעשר, משום דעד עשר חשיב 'פיתחא' ומכאן ואילך הוא פירצה במחיצה, [וכמבואר במתני'

מתירין את הפירצה, אבל אי החסרון הוא כמו שמשמע מד' המרש"א בד' התוס' שהפתח צריך 'תיקון', א"כ שפיר מהני לחי וקורה.

סתירה בדעת הריטב"א אי חשיב פירצה - נפ"מ אי מהני לו"ק

מיהו בדעת הריטב"א גופיה לכאור' הוא סותר דבריו, דבריטב"א [בדברי רב הונא (ו.) ד"ה רב הונא, וכן בדעת התוס' - להלן י:] משמע דלרב הונא אף בראשו חשיב 'פירצה' ולא מהני לחי וקורה להתיירו, ומאידיך בריטב"א להלן (י: ופרכי' בסוה"ד) מבואר דאף בראשו מהני לחי וקורה, דהק' הריטב"א שם דמה בכך דשבקי לפיתחא רבא ועיילי בפיתחא זוטא, הא כיון ששתיהם בתחילת המבוי וקורה על גביהן הרי המבוי מוכשר, ותי' שאילו הניח קורה מכותל לכותל ה"נ, אבל מיירי שלא הניח קורה אלא מן הפס של ג' אמות לכותל, ונשתירו שתי אמות אלו 'פרוצות בלא הכשר קורה ובלא לחי', עכ"ד הריטב"א, ומבואר בדבריו דהחסרון של הפתח הקטן הוא שהוא פרוץ בלא לחי וקורה, וצ"ב דהא אי

בפיתחא זוטא, וארבעה טפחים 'מיקרי פיתחא' וממעט בהילוכא דפיתחא רבא, עכ"ד, ולכאור' כוונתו לדין המבואר (ה.) - (י:) דשבקי פיתחא רבא ועיילי בפיתחא זוטא, [וכן פי' בגאון יעקב בד' התוס' דכוונתם משום דינא ד'שבקי'] אולם במהרש"א הוסיף דכיון דהפירצה הוא ד' טפחים חשיב 'פתח', ואז נאסר משום דינא דשבקי, ומשמע דהחסרון הוא בתיקון הפתח, שהפתח חסר לו תיקון, ולא בדיני מחיצות דאיכא פירצה.

בריטב"א מבוי שפי' בד' התוס' דחשיב פירצה

אך בחי' הריטב"א (י: ד"ה לא שבקי') פי' בדעת התוס' באו"א, דדוקא מראשו הוי פיתחא, אבל בצדו לא הוי פיתחא, שאין דרך מבוי לעשות פתחו בצדו, ומשמע דפי' בדעת התוס' דכיון דלא הוי פיתחא חשיב 'פירצה' במחיצה, ונפ"מ בכ"ז אי יועיל לחי וקורה בהך פירצת ארבעה, דלפמ"ש"ב הריטב"א בדעת התוס' דחשיב 'פירצה', הא כ' הריטב"א (בתחילת הסוגי') דכל שהוא נדון כפירצה לא סגי ליה בלחי וקורה, אלא בעי צורת פתח, שאין לחי וקורה

³ ועי' ברש"ש שהק' ע"ד המהרש"א דהא רב אמי ורב אסי פסלי אף בג' טפחים מטעם דלמא שבקי, אע"ג דג' טפחים לא חשיבא פתח, הרי חזי' דבדינא דשבקי לא בעי' שיעור פתח, יעוי"ש מה שתי'.

חשיב 'פירצה' הא אין לחי וקורה מתירין את הפירצה, כמש"כ הריטב"א (בדף ו. וצ"ב).

ואין לתרץ דד' הריטב"א להלן לא סתרי אהדדי, דלהלן כ' הריטב"א [ד"ה שבקי] דע"כ הסוגיא התם אזלא דלא כרב הונא אלא כרב חנן, דאי כרב הונא היאך שרי' שתי אמות בפתח הקטן הא הוא טפי מד' טפחים ומיפסל לרב הונא, ומזה הכריח הריטב"א דע"כ הסוגיא התם דלא כרב הונא, וא"כ אין קושי' בד' רב הונא, דלעיל (ו.) כ' הריטב"א רק לרב הונא דחשיבא 'פירצה', אבל לרב חנן אינו בגדר פירצה אלא שחסר לו תיקון, ולרב חנן בי' הריטב"א בדף י: דשפיר מהני אף לחי וקורה, דז"א דהריטב"א לא כ' אלא 'דקס"ד' דגמ' כרב חנן, אבל עיקר הסוגיא ודאי אף לרב הונא, ואכתי צ"ב כמו שהקשינו.

עו"ק ממש"כ הריטב"א במבוי עקום דמ' דאינו פירצה

עוד ק' מד' הריטב"א בסוגיין, דהנה במבוי עקום דפליגי רב ושמואל אי תורתו כמפולש או כסתום, פי' רש"י ב' פירושים בדעת שמואל, בשם רבו הזקן פי' דצריך לעשות ג"כ לחי לעקמומיתו, ורש"י עצמו פי' דצריך רק לחי או קורה בשני ראשיו אבל בעקמומיתו אי"צ כלום, ומוכיח הגמ' כרב הונא מד' רב,

דהא ע"כ הפירצה הי' עשר ואפ"ה אמר רב תורתו כמפולש אלמא פירצת מבוי בד', וכ' הריטב"א דה"ה דהו"מ לאוכוחי מד' שמואל לפיר' הזקן שמצריך בו לחי, אלא דניחא לאתויי מד' רב, כיון דרב חנן דפליג על רב הונא משמיה דרב קאמר לה, עכ"ד, ולכאו' צ"ב היאך מצי לאתויי מד' שמואל דמהני לחי לעקמומית הא אי חשיב 'פירצה' בד' היאך מהני לחי וקורה, הא כ' הריטב"א לעיל מיניה דאין לחי וקורה מתירין את הפירצה, וצ"ב.

צ"ל דבצידו הוא 'פירצה' ובראשו חסר 'תיקון' לפתח

ובע"כ דאף לפמש"כ הריטב"א בתחילת הסוגיא דלרב הונא חשיב פירצה ואין לחי וקורה מתירין את הפירצה, חלוק צדו מראשו, דצידו הוא מטעם 'פירצה' אבל בראשו הוא מטעם דהפתח צריך 'תיקון', ולזה שפיר מהני לחי וקורה, דאינו חשוב פירצה כמו בצידו, וה"ט כמש"כ הריטב"א (י:) לחלק דאין דרך מבוי לעשות פתחו מצידו, [ואע"פ שהריטב"א כ' כן בדעת התוס', והריטב"א גופיה פליג וס"ל דלרב הונא פרצתו בד' אף בראשו, מ"מ ביסוד הדברים אפ' דגם הוא ס"ל כן, דהא כ' שם הריטב"א ד'טעמא רבא' איכא בה,] ולכן רק מצידו חשיב פירצה,

אבל בראשו שפיר הדרך לעשות פתח אלא שהוא צריך תיקון, וגבי מבוי עקום ג"כ יל"פ דעקמומית חשיב כמו שנפרץ ראש המבוי, כמש"כ בחזו"א (סי' ס"ה סק"ה) דדייני' ליה כחד מבוי עגול דלא חל עליה שם עומ'ר, ויש להחשיב מקום העיקום לסוף מבוי, לא כפרוץ מן הצד אלא כפרוץ 'בראשו', ומעתה י"ל דכיון דהעיקום חשוב כראשו של מבוי, שפיר מהני ביה לחי, דבראשו דרך לעשות שם פתח, וכמשנ"ת.

ב.

מק' אמאי כשיש פס ד' לא חיישי' לשבקי

והנה מה שביארו המהרש"א והגאון"י בד' התוס' דס"ל בדעת רב הונא דדוקא בפירצה מצידו דבד', אבל בפרצה בראשו בעשר, דתליא בדין 'שבקי' דלהכי בצדו פרוץ אף בד', הק' באבני נזר (סי' רס"ה ס"ק ט"ו) דהא רב אמי ורב אסי קאמרי דכל שנשתייר פס ד' ליכא למיחש לשבקי ושרי עד עשר,

וא"כ מ"ש פירצת מבוי דאוסרת כבר בד' טפחים אף שנשתייר פס ד'.¹⁴

יל"פ דממעט בהילוכא הוא דכשעומדת להילוך רבים אוסרת בד'

ויש שבי' דלעולם אין כוונת התוס' מדין שבקי, אלא הא דפרצת מבוי בד' הוא דין בפנ"ע, ומש"כ התוס' דממעט בהילוכא, היינו דפרצת מבוי אינה אוסרת אלא כשהיא עומדת להילוך הרבים, ולכן כשממעט בהילוכא ומקצר דרכו הרי היא עומדת להילוך הרבים ואוסרת אף בד', ודינא דשבקי ידעינן רק מדרב אמאי ורב אסי דהיכא שאין פס ד' ושבקי פיתחא רבא לא מהני.

ברש"י מבוי' דפתח קמא בטל ע"י שבקי

אך לכאור' ד"ז תלוי ביסוד דינא דשבקי, דהנה רש"י בכמה דוכתי (ה.י.י:) פי' דבדשבקי פיתחא רבא ועיילי ונפקי בההיא פירצה, בטיל ליה 'פיתחא קמא' ובטיל ליה קורה דידיה, ואין קורה

¹⁴ ואפשר לומר דדוקא דינא דרב אמאי ורב אסי דמוקי בגמ' דאיכא גידודי, אמרי' דאע"פ דשבקי, מ"מ כיון דאינו נוח כ"כ להילוך מחמת הגידודי, נשאר תורת פתח על המבוי, ורק כשאין קורה כשהפס פחות מד' ל"מ, אבל היכא דליכא גידודי, כל היכא דאיכא שבקי בטל תורת פתח מיניה.

וע"ע בשער הצינן (סי' שס"ה סק"ח) שביאר כן בשם התוספת שבת הך דינא ד'בקעי רבים' לכו"ע בד', שהוא משום דינא דשבקי, והקשה עליו כמו שהק' ע"ד מש"ב המהרש"א והגאון"י בד' התוס', הא כשנשאר בראשו פס ד' לא חיישי' לזה, וי"ל ג"כ כנ"ל, דאפשר דרב אמאי ורב אסי איירו בלא בקעי רבים דאז פרצתו בד' רק כשאין קורה, אבל בבקעי רבים אמרי' דאף כשיש קורה ע"ג פס ד' חיישי' לשבקי.

למבוי זה, והיינו דהנדון על הפתח הגדול ולא על הפיתחא זוטא שהיא בלא תיקון, אלא דפיתחא קמא בטל קורה דידיה.

בריטב"א מ' דהפתח 'הקטן' צריך תיקון [ולהלן יבואר דיל"פ באו"א]

אולם מאידך בד' הריטב"א שהובא לעיל משמע דהנדון הוא על פיתחא זוטא שצריך תיקון, ור"ל, דהריטב"א הק' מה בכך דשבקי פיתחא רבא, הא כיון ששתיהם בתחילת המבוי והקורה על גביהן הרי המבוי מוכשר, ותי' דאי יש קורה אה"נ, אבל הכא איירי דאין קורה רק מן הכותל ועד הפס של ג' אמות ונשתיירו שתי אמות אלו פרוצות בלא לחי ובלא הכשר קורה, ע"כ, ולכאו' מאי איכפ"ל בהני שתי אמות שהם בלא לחי וקורה, הא עיקר הנדון הוא על הפתח הגדול שהוא בלא תיקון דהא לא עיילו בפיתחא קמא, וע"כ מוכח דהנדון גבי שבקי הוא כלפי פיתחא זוטא דכיון דשבקי פתח הראשון ואזלי בפתח החדש ה"ז נחשב לפתח מחמת ההילוך אלא שאין תיקון להך פיתחא זוטא, ומעתה י"ל בכוונת התוס' שזהו הנדון ברב הונא דפסיל בפרצה ד' בצדו דכיון דממעטי בהילוכא ואזלי בפירצה בצידו, אמרי דמדין שבקי

חשיב הפירצה לפתח ובעיא תיקון לפתח.

מק' לרש"י הא ליכא תרתי לריעותא כשיש קורה

אלא דלכאו' אם כנים הדברים בכוונת הריטב"א, יקשה לדעת רש"י דס"ל דבדין שבקי בטיל ליה פיתחא קמא, מה יענה על קושיית הריטב"א דמה בכך דשבקי, הא יש קורה ע"ג מבוי וממילא הפתח מוכשר, ותירוצו של הריטב"א לא יועיל לדעת רש"י, ובהקדם דהנה הריטב"א לעיל (בריש ד"ה ופרכי") הק' דבדליכא פס ד' אי"צ לדינא דשבקי, דתיפו"ל דבעי' קורה ע"ג מבוי וליכא, ותי' דלד' רש"י לא פסלי' הכשר קורה בסוף מבוי, אלא היכא דאיכא תרתי לגריעותא, חדא, שלא נשאר שם היכר קורה ע"ג מבוי, ועוד דשבקי פיתחא רבא ועיילי באידך, אבל כשאין פס ד' ולא נשאר היכירא, תלוי אי ידעי' דלא שבקי ליה לא הוה פסלי' ליה כיון שהוא סוף מבוי, אבל השתא דחיישי' דלמא שבקי פיתחא קמא ועיילי באידך, פסלי' ליה דאין היכר של כניסת הנכנסים והיוצאים שיחשיבו את הקורה, ונמצא שאין קורה ובטל היתר המבוי, עכ"ד, ומעתה ילה"ק לדעת רש"י דהנדון גבי שבקי הוא על הפתח הגדול הא בפתח הגדול יש עליו קורה, וליכא תרתי

לגריעותא דניפסליה,¹⁵ מיהו נראה דה"נ חשבי' דאין קורה על גבי המבוי, דכיון דשבקי פיתחא קמא הרי אין היכר בהך קורה, דליכא נכנסים ויוצאים בהך פתח, וממילא איכא תרתי לריעותא.

יל"פ דמש"כ הריטב"א דבעי' תרתי לריעותא למיפסל - דוקא בסוף מבוי

אולם ביאר החברותא בטוטו"ד דכ"ז אינו, דלעולם כוונת הריטב"א בגדר 'שבקי' כמו שפי' רש"י דהנדון הוא על 'פיתחא קמא' דבטלה קורה דידיה, ול"ק דא"כ הא בעי' תרתי לריעותא וליכא, דהא יש קורה הכא, דז"א דהמעיינן היטב בד' הריטב"א יראה דמש"ב בדעת רש"י דלא מיפסל אלא בתרתי לריעותא, היינו דוקא 'בסוף מבוי', כגון בדרב אמי ורב אסי, דכיון דכבר הי' הכשר מבוי מכשרי' כל היכא דליכא תרתי לריעותא, אבל בסוגי' בדף י: דאיירי' בתחילת מבוי אף בחדא לריעותא מיפסל, ואדרבא ליכא אף קורה ע"ג מבוי, דכיון שאין נכנסים ויוצאים בפיתחא רבא דליכא היכירא, חשבי' השתא דליכא ג"כ קורה ע"ג

מבוי. מבאר דאף להריטב"א ע"י שבקי בטל הפתח הגדול

וגם מש"כ הריטב"א דנמצא הני שתי אמות פרוצות בלא לחי וקורה, יל"פ דאין כוונתו דדינא דשבקי מצריך תיקון בפיתחא זוטא, אלא כוונת הריטב"א דאע"פ דע"פ דע"י שבקי בטל ליה פיתחא קמא, מ"מ תיקון 'המבוי' הוא ע"י שיעשה לחי או קורה בפתח הקטן, שעיי"ז יהא מותר כל פתחי המבוי, [וכמש"ב רש"י בדף ה. ד"ה מתיר פירצה, דהיכא שיש תורת פתח עליה מהני גם לשאר הפתחים דמבוי 'אינו נפסל בפתחים הרבה'] וא"ש דכיון דהשתא שבקי פיתחא קמא ועיילי בפיתחא זוטא, עיי"ז נחשב הקטן לפתח, וע"י התיקון בפתח הקטן יהא נותר ג"כ הפתח הגדול, כמו בעלמא שתיקון בפתח אחד מתיר כל פתחי המבוי, אלו ד' החברותא, ודפח"ח.

ילה"ק למזה לא יהא נותר הגדול ע"י עומ"ר של הקטן

אך עדיין יש להק' אמאי לא יהא נותר הפתח הקטן ע"י 'עומד מרובה' דהא הני חמש אמות נסתמו ע"י עומ"ר,

¹⁵ ואין לומר דבעי' שהקורה תהא מונחת דוקא מכותל אורך לכותל אורך [ר"ל, מדרום לצפון] דהא בי' הריטב"א בסוגי' דקדן זוית כשאוכלת מב' ורוחת, דאיירי שהקורה הייתה מונחת מן הכותל עד אמצע רוח הכניסה של המבוי ושם היתה מונחת ע"ג פס, הרי הזי' דלא בעי' שיהא מונח מכותל אורך לכותל אורך.

שפירצת שתי אמות ניתרו ע"י ג' אמות עומד מרובה עליהן, וא"כ כמו דמהני עומ"ר למיסתם המחיצה ה"נ יהני עומ"ר בתורת 'תיקון' לפתח, ואמאי צריכה דוקא לחי וקורה, וכמו"כ הק' האחרונים על ד' הפמ"ג (משב"ז סי' סס"ה סוסק"א) בפרצה ד' דבקעי בה רבים, דבתיקון לחי וקורה סגי, והק' בשו"ת נפש חיה (סי' כ"ט ד"ה שבתי) ובשו"ת בית שלמה (סי' נ"ג ד"ה ותמיהני) דאם פירצה זו ניתרת בלחי וקורה, מ"ט היא צריכה כלל לחי וקורה, הרי יש להתירה בעומ"ר, דכל היכא דמהני לחי וקורה, מהני אף עומ"ר מק"ו, וכן הקשו על ד' הגר"ז שכ' דבפרצה ד' דינו כמבוי מפולש שצריך צוה"פ מצד אחד ולחי או קורה מצד הב', והק' דהיכא שעשה צוה"פ בראשו, אמאי בעי דוקא לחי במקום הפירצה, ליהני אף עומד מרובה כדילפי' ק"ו מלחי, וצ"ע.

**י"ל דכשאין סותם העומ"ר
'רוח' רביעית אין יכול להועיל
לפתח הגדול**

מיהו יש לחלק בדב"ק י: ל"ש כלל תיקון הפתח ע"י עומ"ר, ול"ד לקושיית

האחרונים ע"ד הפמ"ג והגר"ז בפרצה מן הצד שיועיל עומד מרובה, דאף דילפי' עומ"ר בק"ו מלחי, דמהני בתורת תיקון לפתח, מ"מ בעי' שהעומ"ר יסגור את כל הרוח הרביעית, ובפרצה בראשו החסרון דכפועל אינו מתקן את כל הרוח, דהא העומ"ר הוא רק במקומו של הפתח הקטן, וכדי שיועיל תיקון לפתח בעי' גדירת כל הרוח הרביעית וזה ליכא, דאף לס"ד דבראשו של מבוי שבקי פיתחא רבא ועיילי בזוטא, מ"מ אין הכוונה דשבקי לגמרי את הפתח הגדול, דסו"ס ניחא טפי לעיולי בגדול, אלא דיתכן שיותר יצאו בקטן, וכיון דאזלי גם בגדול צריך גם הגדול תיקון לפתחו, והעומ"ר אינו מתקן רק במקומו של הפתח הקטן ולא את כל הרוח, דדוקא גבי תיקון לחי או קורה מהני בקטן דלו"ק אי"צ שיתקן כל הרוח, אלא את כל הפתח, וכיון שבפתח איכא תיקון שפיר מהני לכל המבוי וממילא כל הפתחים האחרים אי"צ תיקון, אבל גבי עומ"ר אף כשהוא מועיל בתורת תיקון צריך לגדור את רוב הרוח חרביעית, וזה ליכא כשיש עומ"ר רק על שטח הפתח הקטן, דסו"ס ליכא גדירת הרוח הרביעית, וכמשנ"ת.

סימן ה'

בסוגיא דמבוי עקום (ו.)

א.

הנה נחלקו הראשונים ביסוד פרצת מבוי מצדו, אי הוה מתורת 'פירצה' - מחסרון מחיצות כעין פרצה יותר מעשר, או דהוה מתורת מבוי מפולש, דבחי' הריטב"א ביאר דהוא מתורת 'פירצה' ולכן לא יועיל ג"כ לחי וקורה בפרצה ד', דאין לחי וקורה מתירין את הפירצה, ובעי' דוקא צורת הפתח להתיר הך פירצה, [וכן יל"פ בדעת האבן העוזר (סי' שס"ה ס"ב) והחזו"א (סי' ס"ה סקכ"א) דס"ל דבפרצה ד' ל"מ רק צוה"פ, דהוא כטעמיה דהריטב"א דחשיב 'פירצה', ולכן מהני רק צוה"פ] אולם בתוס' רי"ד פי' בדעת רב הונא וז"ל: ר"ה סבר דפתח שהוא פתוח מן הצד, כך הוא דינו כאילו היה בראשו, כיון שמכאן ומכאן אתה יוצא לרה"ר, מה לי בצדו מה לי בראשו, ואילו היה מבוי מפולש היה צריך צורת פתח, ה"נ צריך צורת פתח כיון שהוא רחב ד' טפחים כשיעור פתח, עכ"ד התורי"ד, הרי חזי' דהחסרון לדעת רב

עירובין ו. פליגי רב הונא ורב חנין בפרצת מבוי מצדו, דרב הונא אמר דפרצתו בד', ורב חנין אמר דפרצתו בעשר, וקאמר רב נחמן בר יצחק כוותיה דרב הונא מסתברא, דאיתמר מבוי עקום, רב אמר תורתו כמפולש ושמואל אמר תורתו כסתום, במאי עסקי' אילימא ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום, אלא לאו בעשר וקאמר רב תורתו כמפולש, אלמא פרצת מבוי מצדו בד', ע"כ הגמ', וברש"י פי' דלדעת רב כמו במפולש צריך צוה"פ מכאן ולחי מכאן, ה"נ צריך לב' פתחיו לצד רה"ר לחי, ובעקמומיתו צריך צוה"פ, ובדעת שמואל פי' ב' פירושים, רש"י עצמו פי' דצריך בב' פתחיו לרה"ר לחי, ובעקמומיתו אי"צ כלום, ובשם רבו הזקן פי' דאף בעקמומיתו עושה לחי, וקודם שנבוא לדון בפלוגתת רב ושמואל לב' הפירושים, יל"ד בעיקר הא דמדמי בגמ' פרצה ד' [דרב הונא] למבוי עקום וכמו שיבואר לפנינו בעז"ה.

הונא דחשיב כ'מפולש' ולא משום דחשיב פירצה במחיצה.

תיקון דלו'ק או עומ'ר ובעי' דוקא צוה'פ.

ב.

ויש לבאר גדר החילוק בין 'פילוש' לבין 'פירצה', דפילוש עניינו שע"י שפתוח לחוץ מב' רוחות נעשה 'רשות אחת' יחד עם רשות הרבים, ור"ל, דכשפתוח רק מרוח אחת יחד עם הרשות שמחוץ לרה"י סגי לן בלחי וקורה, אבל היכא דאיכא ב' פתחים נעשה יותר 'אחד' עם הרשות שמחוץ לרה"י, ולכך בעי תיקון טפי בצוה'פ או בדלת, ולהכי גבי מבוי מפולש לא מבואר חילוק בזה באיזה צד מניח את הצוה'פ או הלחי, ובע"כ דיסוד פילוש אינו מדיני חסרון 'מחיצה', אלא שנעשה רשות אחת עם הרשות שבחוץ,¹⁶ אולם גדר 'פירצה' הוא חסרון במחיצה, דכמו דמצינו ברה"י דבעי' מחיצת עומד מרובה שאין בה פרצה יותר מעשר, דשיעור 'פתח' הוא עד עשר וטפי מיניה הוה פירצה, ותו לא מהני לתקנו בלחי וקורה ובעומד מרובה, כמו"כ החמירו במבוי דבעי' גדירה אלימא טפי ובארבעה כבר הוה פירצה בעצם המחיצה ותו לא מהני ליה

ומעתה יש לדון בהא דמדמי הגמ' פרצה מצדו למבוי עקום, דבשלמא אי מפרשי' כהתוס' רי"ד דפרצת ד' מצדו יסודו מדין 'פילוש' א"ש הא דמייתי ממבוי עקום, דהתם נמי משום מפולש קאתי' עלה, וכדאמר רב 'תורתו כמפולש', אבל אי מפרשי' כהריטב"א דבפרצה ד' דרב הונא משום 'פרצה' קאתי' עליה, צ"ב הא גבי מבוי עקום לכאו' לאו מתורת 'פירצה' קאתי' עלה, אלא מתורת 'מפולש' ומאי מדמי לה בגמ', וצ"ב.

וצריך לומר דגם במבוי עקום שנתחדש דלרב חזינן ליה כמבוי מפולש, כ"ז הוא רק משום דאיכא 'פירצה' מצידו שאוסרת, ור"ל, דכמו במבוי דעלמא, שפרצה מן הצד אסרה את המבוי, איכא ריעותא בגוף 'מחיצות' המבוי וא"א להתיר את המבוי במחיצותיו, דהא נפרץ מחיצות המבוי, ה"נ גם במבוי עקום כשיש שתי מבואות סמוכים זל"ז נעשים בתורת מבוי אחד ע"י שנפרצה

¹⁶ והגר"א פרידמן הוכיח עוד דבפילוש אין החסרון בדין מחיצה, מד' החזו"א (סי' ס"ה סקל"ה) שנקט דבמפולש אסור אף אי הפילוש הוא ע"י גידודי, ועי"ש, והרי בגידודי לא נאסר לרב הונא אם הי' מן הצד, ואפ"ה כ' החזו"א דחשיב פילוש, ובע"כ דאי"צ קלקול של פרצה כדי להחשב מפולש.

המחיצה ביניהם, [וכשיש פרצה א"א להתיר את המבוי ע"י מחיצת עומד מרובה שבעיקום] ולהכי מחמת הפירצה ד' אמרי' דחשיב 'פילוש', מחמת שנעקמו דפנות המבוי, וכמש"ב בחזו"א (סי' ס"ה סק"ה, כ"ה) דדייני' ליה כ'חד מבוי עגול' ולא חל עליה שם עומד מרובה, וכיון שנעקמו דפנות המבוי חשבי' ליה כמפולש ביושר, וא"כ שפיר מוכיח הגמ' מהא דמבוי עקום לפרצת מבוי, דכמו בפרצה ד' ל"מ משום דחשיב 'פירצה', ה"נ במבוי עקום קאתי' עליה מכח 'פירצה', דמחמת הפרצה חשבי' ליה כמפולש, דכיון דהשתא נחסר להני ב' מבואות מחיצה שלישית, דייני' ליה כמבוי עגול, ואז לית ליה אלא ב' מחיצות, וחשיב כמפולש.

ויש להכריח כן מהא דקאמר בגמ' במאי עסקי' אילימא ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום, ופרש"י (ד"ה בהא) דכיון דיותר מעשר הוי 'כחד' מבוי, וכה"ג לא לימא שמואל דלאו מפולש הוא, ומבואר דאף לשמואל דתורתו כסתום, כשיש פרצה עשר בין ב' המבואות אמרי' דחשיבי ב' המבואות כחד מבוי, ויל"פ דכשיש

פרצה עשר אמות שחסר בעיקר הגדירה של הרשות, שא"א להתיר כל מבוי בג' מחיצות, כיון שלכל אחד חסר מחיצה שלישית, ומחמת כן דייני' ליה כחד מבוי שמתעגל, ומעתה י"ל דרב ס"ל דאף בפרצה ד' מחמרי' במבוי דחשיב כמו פרצה י', שיש עכשיו חסרון מחיצות, ולכן חשבי' להך מבוי למפולש ביושר.

ג.

אלא דא"כ יש לדון במה פליג שמואל, דאי מפרשי' בדעת רב דס"ל דפרצה ד' חשיב כמו פרצת עשר, נצטרך לפרש דשמואל פליג וס"ל דרק פרצת עשר אוסרת, אבל פרצה ד' אין אוסרת, ודלא כרב הונא, וכן ביאר בחזו"א (סי' ס"ה סק"ו), אלא דלכאור' נחלקו הראשונים בזה, דהנה בריטב"א (ו. ד"ה אלא לאו בעשר) כ' דמה דמוכיח בגמ' מדברי רב, ה"נ מצי לאוכוחי בגמ' אף מד' שמואל דאמר תורתו כסתום כדעת רב הונא, לפי פי' מורי הזקן (שהביא רש"י) שמצריך בו לחי, אלא ניחא ליה לאתויי מדרב כיון דרב חנן בר רבא דפליג עליה דרב משמיה דרב קאמר ליה, ומבואר דפי' דאף לשמואל פרצה ד' אוסרת במבוי,

ולכן הו"מ לאתויי מדשמואל לרב הונא.¹⁷

ובע"כ משום דחשיב פרצה ד' ואוסרת כדעת רב הונא.

וכן עולה מפירש"י (להלן ח.) דאי' התם ההוא מבוי עקום דהוה בסורא כרוך בודיא (מחצלת) ואותיבו בעקמומיתה, וקאמר בגמ' דאף לשמואל ל"מ בכה"ג, דלא הוה לחי מעליא, ופרש"י (ד"ה ואותיבו) דאיירי דבני ראשו האחד עשו לחי לפתחן והמחצלת לעקמומיתו, ובני ראשו אחר לא עשו לפתחן לחי, ובי' במהרש"א שם דכוונת רש"י לפי מש"פ לעיל כפי' קמא דלשמואל אי"צ בעקמומיתו כלום, א"כ מאי קאמר לשמואל ה"מ לחי מעליא, טפי הו"ל למיפרך אי לשמואל מה צריך תיקון בעקמומית, ולזה כ' דבני ראשו האחד לא עשו תיקון בעקמומית, ואז אף לפי' קמא דרש"י צריך תיקון בעקמומית, עכ"ד, הרי מבואר דאף לפירו' קמא ס"ל לשמואל דבעקמומית אסור בלא תיקון.

אולם בחי' הר"ן מבואר דשמואל פליג על רב הונא, ואין אוסרת פרצה בד', דהנה להלן (ח. ד"ה כרוך) הק' הר"ן על פיר' קמא דרש"י, הא אי כשמואל הו"ל למיפרך טפי, דאי"צ לחי בעקמומית כלל, דחשיב כסתום לגמרי, ומה"ט פי' הר"ן כפי' מורי הזקן שפירש"י, יעויי"ש, הרי מבואר בד' הר"ן דלשמואל אין פרצה ד' אוסרת כלל, ודלא כמש"ב המהרש"א בד' רש"י.

ומעתה בשלמא אי נפרש כהר"ן דשמואל פליג על רב הונא וס"ל דפרצה ד' אינה אוסרת, י"ל דס"ל דדוקא פרצת עשר חשיב פירצה במחיצה, והוה כחד מבוי, אבל פרצה ד' לא, אבל אי נפרש כפירש"י וכהריטב"א דשמואל לא פליג על דינא דרב הונא דפרצה ד' אוסרת, צ"ב אמאי פליג שמואל במבוי עקום

¹⁷ אך לכאור' ד' הריטב"א צ"ב דהא כ' הריטב"א דלרב הונא דחשיב פירצה, ל"מ לו"ק דאין לחי וקורה מתירין את הפרצה, וא"כ היאך לפי' הזקן מהני לחי בהך פרצה, ומטו לבאר בד' הריטב"א דהכא בעיקום חשיב פרצה 'בראשו', ונכמשנ"ת בחזו"א (סי' ס"ה סק"ה) דכיון דדייני' הך מבוי עקום כמבוי עגול, להכי אנו דנים מקום העיקום לסוף מבוי, אך לא כפרוץ מן הצד אלא כפרוץ בראשו, וגבי פירצה בראשו מבואר בד' הריטב"א להלן (י:) דמהני ליה לחי וקורה, ובע"כ צ"ל הביאור דרק מצדו חשיב 'פרצה' דלא מהני ליה לו"ק, אבל בראשו חשיב 'פתח' ושפיר מהני לו"ק, אלא דא"כ יק' איהך שייך להוכיח מד' שמואל לפרצה ד' דרב הונא, דהא לפמשנ"ת שמואל איירי בפרצה בראשו ורב הונא איירי בפרצה בצדו, ול"ד להדדי, ויל"פ דאף במבוי עקום דחשבי' ליה פרצה בראשו, מ"מ תחילת דינו הוא מחמת דחשיב פרצה מצדו, דהא קודם הפרצה איכא עומ"ר, ורק אחר דחשיב פרצה דליכא עומ"ר אז חשבי' ליה כפרוץ בראשו, ושפיר שייך להוכיח לרב הונא בפרצה מצדו, ויל"ע.

וס"ל דאע"ג דאיכא פרצה ד' דייני' ליה כמפולש, וצ"ב.

ד.

והנראה בהקדם מש"כ רש"י לבאר מח' רב ושמואל, דבדעת רב פירש דבעי צוה"פ באמצעותו, משום "דפילוש שהוא מפולש לחבירו הוי כמפולש לרה"ר", ובסברת שמואל פירש דלא חשיב מפולש בכה"ג דלא מצרכי' צורת הפתח "אלא לפתחים המפולשים זה כנגד זה לרשות הרבים", וצל"ב במאי פליגי, אי מחלוקתם האם בכה"ג חשיב מפולש לרה"ר, או דמחלוקתם בדינא דזה כנגד זה, ויעוי' בריטב"א שבי' בד' רש"י, דמקום העקמומית משמש כניסה ויציאה לכאן ולכאן וכאלו 'פתוח לשני המבואות', ופליגי אי אותו פתח הוא כמפולש דעלמא ובעי צוה"פ, או כסתום וצריך לחי, ומבואר דאף לרב נחשב ב' מבואות, וצ"ב א"כ היאך נחשב פילוש לרב, היכן הפילוש לרה"ר, וצ"ב.

וצ"ל בכוונת רש"י, דכדי שיחשב מפולש בעי תרתי, חדא, שיהא הפתח לרשות הרבים, ועוד, שיהא המבוי 'אחד' עם הרשות השני', וזה שייך רק ע"י שיחשבו ב' המבואות למבוי אחד, דע"ז נעשה הכל רשות 'אחת', ולהכי פי' רש"י בדעת רב, דכלפי הא דבעי לרשות הרבים, אמרי' דע"י שמפולש לחבירו הוי כמפולש לרה"ר, ור"ל, דע"ז נחשב כל מבוי שהוא בעצמו מפולש לרה"ר בעקמומיתו,¹⁸ ולגבי הא דעדיין לא נחשב 'אחד' עם הרשות הרבים, דהא אין הפתחים זה כנגד זה, בזה נתחדש דע"י הפילוש דמחשבי' למבוי אחד שמתעגל, חשיב 'אחד' עם רה"ר, ובעי תיקון דצוה"פ בעקמומית דאף בעקמומית חשיב מפולש לרה"ר, מכח התעגלות המבוי, דהוי כ"א פרוץ בראשו.

ומעתה מיושב שפיר, דאע"ג דשמואל מודה לרב הונא דנאסר בפרצה ד', מיהו לגבי פילוש פליג שמואל, ר"ל, דבמה שחידש רב דמכח ה'פרצה' שבין ב' המבואות, נחשב 'מפולש' ע"י שהמבוי

¹⁸ ומה שאין המבוי פתוח להדיא לרה"ר רק ע"י פתח המבוי השני, לא איכפ"ל, דחשבי' ליה רק 'מעבר' ודרך לרה"ר למבוי הראשון, דהא ע"י שמתעגל המבוי תרווייהו חשובים כאחד, ורק בפועל תשמישן מתחלק לב' מבואות, ודו"ק, [נאך יל"ד אי הגדר דהפתח לרה"ר הוא 'באמצע' בעקמומית, וכן ב"י הגרנ"כ, או דע"י שחשובים כאחד ואיכא לתרווייהו פתח לרה"ר רק 'בראשון' - כלפי רה"ר, צריך כל מבוי תיקון בפני"ע, דסו"ס חשיבי כב' מבואות, ויל"ע בזה.]

מתעגל, דאין יכול להשלים מחיצותיו באמצע, בזה פליג שמואל וס"ל דע"י פרצה ד' לא יכול להחשב למפולש, דסו"ס כל מבוי מצ"ע אינו 'מפולש' לרה"ר, דדוקא גבי פרצת עשר שחסר בעיקר הגדירה של הרשות חשבי' לשניהם כאחד וחשיבי ב' המבואות למפולשים לרה"ר, אבל בפרצה ד' ס"ל לשמואל דאע"ג דנחשב פרוץ לרה"ר כרב הונא, מ"מ לא נעשה עי"ז מפולש לרה"ר, כיון דאי"ז פרצה בגדירת 'רשות', אלא בגדירת 'מחיצה'.

ובקצרה עולה לן, ביאור מח' רב ושמואל לפירש"י, דלרב לא איכפ"ל שבקיעת הרבים אינו 'ישיר' לרה"ר, וסגי להחשב פילוש אף כשפתוח דרך מבוי אחר, משא"כ לשמואל בעי' שהבקיעה תהא 'ישירה' לרה"ר, וכל עוד הבקיעה עוברת דרך מבוי אחר חסר בעיקר הפילוש.

ויל"פ לפ"ז מש"כ בתוס' הרא"ש ביותר מי' לשמואל, דהנה נח' הראשונים בביאור קושיית הגמ' אי ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום, דבריטב"א פי' דביותר מעשר דאין לך פילוש גדול מזה, בהא ודאי הדין עם רב דחשיב כמפולש- לפרש"י ולפר"י, הרי מבואר דלפרש"י קמא דלרב בעי תיקון באמצע בפחות מי', כך

יסבור לשמואל ביותר מי' דניבעי תיקון באמצע, אולם בתוס' הרא"ש פי' דלפי' קמא דרש"י פריך, דכיון שרחב כ"כ בעקמומית נראה כמבוי שאינו מעוקם וצריך צורת הפתח מצד אחד, ולכאוי' כוונתו דבאמצע לא בעי שום תיקון, אלא דא"כ צ"ב טובא דיעוי' לעיל מיניה בתוס' הרא"ש שכ' כד' התוס' בסוגיין בדעת רב ביותר מעשר שצריך תיקון בעקמומית, ומעתה צ"ב היאך יתכן דביותר מי' דמודה שמואל לרב דחשיב מפולש, אכתי אין שיטותיהם שוות, דלרב בעי תיקון בעקמומית ולשמואל ל"ב תיקון בעקמומית, וצ"ב.

מיהו לפמשנ"ת י"ל שפיר סברת תוס' הרא"ש, דלשמואל כיון דבעי' שיהא בקיעת רבים 'ישירה' שלא יהא דרך מבוי אחר, מה"ט ג"כ ס"ל לשמואל דלא יתכן פתח באמצע אף ביותר מעשר, דאי מצרכי' תיקון נוסף באמצע, חסר בעיקר הבקיעת רבים דליכא הליכה 'ישירה' מהמבוי לרה"ר, והוה הפתח שבאמצע 'סתירה' לפילוש לרה"ר, ונמצא דפתח שבאמצע לא רק שאין צריך, אלא שהוא מקלקל את הפילוש, משא"כ לרב דלא בעי' שיהא בקיעת רבים 'ישירה' לרה"ר, להכי אף ביותר מעשר אי"צ שיהא לגמרי מחובר לרה"ר בלא הפסק, ואף ביותר מעשר לא איכפ"ל אי עביד פתח באמצע,

דאי"ז סתירה לפילוש לרה"ר, וכמשנ"ת.

ה.

אלא דלפ"ז צל"ב במאי פליגי ב' הפירו' ברש"י בדעת שמואל, דהא כיון דמודה שמואל דפרצה ד' אוסרת, אמאי לפי' קמא דרש"י אי"צ תיקון בעקמומית, הא פרוץ לרה"ר בעקמומית דרך המבוי השני, דהא בדין 'פירצה' לא בעי' שיהא זה כנגד זה, ועי' באור שמח (פי"ז שבת הט"ז) שבי' דבכה"ג שתיקן ב' ראשי המבוי שפתוחים לרה"ר, אין אוסרת הפרצה באמצע, דהוא פרוץ למקום המתוקן, אך אכתי צ"ב מה סברתו של מורו הזקן דרש"י, דבעי' לשמואל תיקון בעקמומית, הא פרוץ למקום מתוקן, וצ"ב.

והנראה לבאר בסברת מורו הזקן דרש"י, דאף כשתיקן ב' הראשים החיצונים בלחי, לא חשיב רק שיש 'תיקון' למבוי, אבל לא נעשה 'סתום' במקום התיקון, שעיי"ז לא ילכו בו הרבים, וכיון שיש עדיין הילוך הרבים, א"כ איכא פירצה בעקמומית שעדיין לא תיקן, דהא רבים מהלכים שם, דסו"ס המבוי פרוץ בסופו, דהא דרך הך פרצה הוא פרוץ לרה"ר דרך המבוי השני, דאף לשמואל דס"ל דלפילוש

בעי' יציאה 'ישירה', גבי פרצה ודאי ל"ב 'יציאה ישירה' כמו בפילוש, ואפשר לפ"ז דפי' קמא דרש"י פליג לאו מטעמא דחשיב פרוץ למקום מתוקן, [כהאו"ש] אלא דבעיקר הדין פרצה, סבירא ליה דבכה"ג ל"ח פרוץ לרה"ר' כיון שהוא רק דרך מבוי אחר, ויל"ע בזה.

ו.

והנה כ"ז נתבאר בס"ד לפ"ד הריטב"א ודעימיה דפרצה ד' אוסרת מטעם 'פרצה', בהא דמדמי בגמ' למבוי עקום, כמשנ"ת, ועדיין יש לדון לפי המבואר בתוס' רי"ד דפרצה ד' מטעם 'פילוש' קאתי' עלה, ולפ"ז שמואל דפליג גבי מבוי עקום פליג נמי בכל פרצה ד', דהא להתור"ד בכל פרצה ד' מתורת 'פילוש' קאתי' עלה, וא"כ כמו דגבי עקום ס"ל דפרצה מן הצד שם ל"ח פילוש, ה"נ בכל פרצה מן הצד ל"ח פילוש, אלא דיל"ע לשמואל, אמאי בעי לחי בעקמומית [לפי' מורו הזקן דרש"י] דממנ"פ אי ל"ח פילוש, א"כ בכה"ג לא ליבעי כלום, ואי חשיב פילוש, א"כ מ"ש מכל מבוי מפולש, דהא לא פליג שמואל על כל מבוי מפולש דעלמא, דבעי תיקון דפילוש צוה"פ ולחי בב' ראשיו, ומ"ש הכא דסגי בלחי גרידא, וצ"ב.

עומ"ר, משום דחשבי' ליה כמבוי עגול שלא לידון בעומ"ר, אלא דלרב חשיב עי"ז כמפולש גמור ובעי צוה"פ באמצע ולחי בראשו, ולשמואל סגי אף בלחי באמצע, אבל לפי' קמא דרש"י, בע"כ פליג שמואל ג"כ דשפיר דייני' ליה בעומד מרובה, וכיון שיש להתיר בעומ"ר אי"צ לחי, דליכא שום פילוש מכח עומ"ר.

אולם הוסיף החזו"א (שם) דאף לפי' קמא דרש"י, כל מאי דחשבי' דאיכא עומ"ר, הוא רק אחר שתיקן ב' המבואות אז לא חשבי' העיקום כנפשט, וניתר בעומ"ר, אבל אם לא עשה לחי רק לאחד חשיב עדיין באיסורו דליכא עומ"ר, כיון דאכתי דייני' ליה כמתעגל ונפשט וליכא עומ"ר, וצ"ב דבריו דאי חשבי' ליה מצד עצמו כמתעגל אמאי תליא אי תיקן בראשו או לאו, וצ"ב.

ויש לבאר כוונת החזו"א לפי מה שכתב (שם סקי"ז, ל"א) דבחצר עקום ליכא דין מפולש, דדוקא גבי מבוי חשיבא בקיעת רבים של מבוי לבטל מחיצה, אבל לא בחצר, יעוי"ש, ויל"פ כוונתו

והנה בחזו"א (סי' ס"ה סק"ו) ביאר, דשמואל ס"ל דכל דלא מסתגי הלוכא להדיא עדיין ניתר בלחי, וכוונתו דאף אי אינו מפולש גמור כדעת רב, מיהו איכא פילוש 'קלישתא' דסגי ליה בלחי¹⁹, [ועוד הוסיף בחזו"א (שם סק"ט) דשמואל פליג אף על רב חנין, וס"ל דפרצה ד' לא חשיב פילוש כלל, ר"ל, אף אי בקעי רבים ל"ח פרצה ומהני לי' לחי גרידא, ורק ביותר מי' דאינו חשיב פתח כמבואר במתני' טו: בהא מודה שמואל, יעוי"ש היטב בדבריו].

מיהו כל מש"ב החזו"א דלשמואל חשיב פילוש קלישתא ובעיא לחי, היינו רק לדעת מורו הזקן דרש"י דבעי אף לשמואל תיקון בעקמומית, אבל לפי' קמא דרש"י דפי' דלשמואל לא בעי בעקמומית שום תיקון, בע"כ דס"ל דפרצה מהצד לא חשיב פילוש 'כלל', וצ"ב במאי פליגי, ובי' בחזו"א (שם סק"ו) דב' הפירושים ברש"י נחלקו אי לשמואל חשבי' דאיכא עומד מרובה בעקמומית, דלפי' ב' לכו"ע חשבי' לעקמומית כפרוץ בראשו, דליכא

¹⁹ ויל"פ לפ"ד החזו"א ד' הרשב"א בסוגיין, שכ' דשמואל לא הו"מ לאתויי דס"ל כרב הונא, דאי ס"ל כרב הונא, היאך מהני לחי לפי' מורי הזקן, הא אין לחי וקורה מתירין את הפרצה, [ודלא כהריטב"א, וכמשנ"ת לעיל] עכ"ד, וצ"ב דכיון דלא נחשב פרצה, מהו א"כ גדר התיקון דעביד לשמואל, ואין לומר דחשיב פתח, דהא התיקון שבראש המבוי מהני לכל הפתחים, כמש"כ רש"י בדרף ה. דמבוי אינו נפסל בפתחים הרבה, מיהו לד' החזו"א יל"פ דבכה"ג חשיב פילוש 'קלישתא', דלא מסתגי הלוכא להדיא, ולזה מהני אף לחי גרידא, וכמשנ"ת.

דדוקא היכא דאיכא בקיעת רבים כמו במבוי, שייך להחשיבו 'משוייך' לרה"ר ואז אמרי' דמתעגל המבוי, ואיכא רק ב' מחיצות וליכא עומד מרובה, אבל גבי חצר דליכא בקיעת רבים ל"ח משוייך לרה"ר ע"י עיקום, [דלא כאבן העוזר שנקט דאף בחצר שייך בקיעת רבים] ולכן לא אמרי' ביה דהמבוי מתעגל ושפיר איכא כה"ג בחצר עומד מרובה, ומעתה י"ל דזה כוונתו גבי מבוי עקום דתלוי אי תיקן ראשי המבוי, לענין אי דייני' ליה כמתעגל וליכא עומ"ר או לא, כיון דלאחר שתיקן ב' ראשי המבוי שתיקן את הפילוש ל"ש לדונו כמשוייך לרה"ר, ולכן לא דייני' ליה כמתעגל וחשבי' ליה דאיכא עומ"ר, משא"כ כל עוד לא תיקן ראשי המבוי, הוא עדיין נחשב 'משוייך' לרשות הרבים, ושפיר

אמרי' דע"י הילוך הרבים נחשב כמתעגל וליכא עומ"ר, [ובכה"ג בעי תיקון באמצע כמשנ"ת לעיל מרש"י בדף ח.]. ואילו מורו הזקן דרש"י הבין דאף כשתיקן ראשי המבוי, עדיין נחשב 'משוייך' לרה"ר מכח הילוך הרבים, ובעי תיקון בעקמומית.

הוספה:

הנה ביותר מעשר נח' הריטב"א ותוס' הרא"ש בדעת שמואל אי בעי תיקון בעקמומית, וצל"ב היאך יתכן דלשמואל ל"ב תיקון באמצע ולרב בעי, דכל מה דפליגי הוא היכן הפתח לרה"ר, ולשמואל כיון שהוא מבוי אחד, אין סיבה שהפתח יהא באמצע, משא"כ לרב הפתח יתכן גם באמצע, ויל"ד בזה.

סימן ט'

בדין מבוי העשוי כנדל (ח):

מח' רש"י ור"ת בד' רבא
בתיקון המבואות הקטנים

ובדעת רבא פירש"י דעושה צוה"פ לכל הקטנים מהך גיסא- בעקמומיתן לצד מבוי הגדול, ובאידיך גיסא לצד רה"ר מישתרי בלחי וקורה, [ואזיל לשיטתו לעיל ו. דבעקמומית בעי תיקון לרב] ובראשונים הק' דלפיר"י (הובא ברא"ש סי' ו') דס"ל דלרב דתורתו כמפולש אין עושין כלום במקום העקמומית, א"כ אמאי לרבא קעביד צוה"פ לצד המבוי, ודוחק לומר דעושה צוה"פ לצד רה"ר, ואידיך גיסא הכוונה על המבוי הגדול שעושה לחי, דלשון 'אידיך גיסא' ל"מ על המבוי הקטן, אולם בחי' הריטב"א הביא פיר"ת ליישב הקוש' על פיר"י, דאה"נ בעקמומית אין עושה שום תיקון, ורבא קאמר דעושה צוה"פ למבואות הקטנים שבצד האחד בהך גיסא הפתוח לרה"ר, ובאידיך גיסא-

עירובין ח: איתמר מבוי העשוי כנדל, אמר אביי עושה צורת הפתח לגדול והנך כולהו מישתרי בלחי וקורה, וכו', אלא אמר רבא עושה צורת הפתח לכולהו להאי גיסא ואידיך גיסא מישתרו בלחי וקורה.

בביאור 'נדל' נחלקו הראשונים, דבחי' הריטב"א הביא בשם רש"י²⁰ שפי' שהמבוי הגדול אין פילושיו מכוונים אלא כגון 'גם', ורק בצד האחד של המבוי יוצאין מבואות קטנים שמפולשים לרשות הרבים, אולם בתוס' כ' בשם ר"ת שהיו יוצאין בב' צדדי המבוי הגדול מבואות קטנים, ואינן זה כנגד זה, דא"כ הווי מפולשין, והם כרגלי הנדל שהם זה שלכנ"ז, [ובפשיטות משמע דלר"ת המבוי הגדול הי' מפולש מב' ראשיו].

²⁰ ברש"י שלפנינו לא מפורש כ"כ, ועי' במהרש"ל שפי' בדבריו ע"ד הריטב"א.

במבואות שבצד השני עושה לחי וקורה
לצד רה"ר האחר.

יל"ד במבוי הגדול מה תיקונו לרבא

אלא דלא נתפרש להדיא בגמ' בדברי
רבא מה דינו של המבוי הגדול, ועי'
בפי' רבנו יהונתן שכ' דבזה לא פליג
רבא על אביי, וס"ל ג"כ דבעי' צורת
הפתח בראשו האחד ובראשו השני לחי
או קורה, כיון שהוא מפולש לרה"ר
'משני צדדיו', אך לכאו' צ"ב דאי איירי
במפולש מב' ראשיו, א"כ לא סגי
בצורת הפתח מצד אחד, דזה מהני רק
למבואות שבצד אחד שיש להם צוה"פ,
אבל המבואות שבצד השני שיש להם
רק לו"ק, הא איכא פילוש ע"י מה
דמתעקמים למבוי הגדול בצידו השני,
ולפילוש כה"ג [שהוא כמין גס' מן
הקטן לגדול] צריך לעשות צוה"פ מצד
השני, וצ"ב.

חידוש המאירי דצוה"פ א' מהני לכל המבוי הגדול

איברא דבחי' המאירי שחידש דכיון
דצד אחד של המבוי הגדול ניתן בצורת
הפתח, אמרי' דאותו צוה"פ מהני לכל
המבוי בין בראשו ובין בסופו, עכ"ד,
והוא מחודש דאף שבמקום שהולך

מהקטן לגדול אינו רואה רק ב' לחיים
ולא שום צוה"פ, אפ"ה מהני צוה"פ
שבצד השני של הגדול לכל המבוי
הגדול, ומעתה יל"פ ד' רבנו יהונתן כד'
המאירי הנ"ל ולכן אי"צ למבוי הגדול
ב' צוה"פ מב' צדדיו.

מוכח מד' הריטב"א (לעיל ו.) דלא ס"ל כהמאירי

אולם בד' הריטב"א יש לדון, דבפשוטו
הי' אפשר לפ' כד' המאירי הנ"ל, אלא
דזה נסתר מד' הריטב"א לעיל (ו.) גבי
ההוא מבוי עקום דהוה בנהרדעא, ופי'
הריטב"א שהמבוי הי' עקום כמין ז',
ולא סגי בצוה"פ שעושה בא' מראשי
המבוי הישר שבגג הז', דאכתי לא
הוכשר בזה המבוי העקום שבצד האחד,
דב' ראשיו הם הפתח העקום והראש
השני של המבוי הגדול אין בו כלום,
ונמצא מבוי זה בלא שום צוה"פ,
יעוי"ש בדבריו, הרי מבואר דלא סגי
בזה שעשה צוה"פ אחד בגג הז' כדי
להתיר את העקום, וה"נ בסוגיין ל"מ
כשיש רק צוה"פ בצד אחד של המבוי
הגדול, ומסתימת ד' הריטב"א נראה
שעושה רק צוה"פ אחד במבוי הגדול,
וצ"ב הא אכתי בעי עוד צוה"פ בגדול,
מתמת המבואות הקטנים שיש להם רק
לו"ק כשיוצאים משם לגדול, וצ"ב.

בד' הריטב' א' דשו' ט בפילוש ד' חית' חזי' דליכא בנדל פילוש כמין גם

עוד יש להוכיח מד' הריטב"א בסוגיין דס"ל דאי"צ בכה"ג [דנדל] רק צוה"פ בראש אחד של הגדול, דכ' הריטב"א דמד' רבא למדנו דאפי' מבוי עקום כמין 'חית' צריך צוה"פ למ"ד מבוי עקום תורתו כמפולש, דהא כל המבואות הקטנים בצורת חית, וקאמרי אליבא דרב בעי צוה"פ, והוא שלא כד' הריטב"א [הובא בתוס' י: ואח"כ כ' הריטב"א ד"ל שאף הריטב"א יודה בסוגיין, דשאני הכא דאידי דמפולשין כלפי המבוי הגדול, ולגבי דידיה הוה כל חד מינייהו כמין גם, והא בקעי בה רבים כשרוצים ללכת לצאת לסרטיא שהמבוי הגדול פתוח לה, משא"כ במבוי בצורת חית דעלמא, לא יחשב מפולש, דהא לא בקעי בה רבים, דכיון ששני ראשיו יוצאים לרה"ר אחת, מה להם לעקם דרכם, עכ"ד הריטב"א, ולכאור' דבריו צ"ב דהא אפשר אף בסוגיין לפ' דהך צוה"פ של המבואות הקטנים כלפי הגדול לאו משום חית הוא, אלא משום הפילוש דכל חד מינייהו כמין גם' מהקטנים למבוי הגדול, ואי"צ להך חידושא שאף להריטב"א אידי שיש

בקיעה כמין גם יחשב חית ג"כ פילוש, דהא יל"פ בפשיטות דצוה"פ של הקטנים מחמת פילוש דידיהו כמין גם לכיוון הגדול, וצ"ב.

כמו"כ מד' הר"ן מבואר כד 'הריטב"א הנ"ל

עוד מצינו בחי' הר"ן בסוגיין, דס"ל דהך פילוש כמין גם' מהקטנים לגדול ל"ח פילוש, דהנה בר"ן הביא פיר"ת שהיו מבואות מב' הצדדין, וקאמר רבא שלא הי' צוה"פ בעקמומיתן למבוי הגדול, אלא עושה צוה"פ לכל המבואות שבצד א' לצד רה"ר, ולכל המבואות בצד השני עושה לו"ק לצד רה"ר, ובראש המבוי עושה לחי או קורה,²¹ וצ"ב דאכתי ליבעי צוה"פ בראש המבוי בשביל הני מבואות הקטנים שיש להם לצד רה"ר לו"ק, שהם מתעקמים לגדול, ובע"כ דהך התעקמות בנדל ל"ח פילוש, וצ"ב.

ואשר מוכרח מזה, דאף דבעלמא במבוי עקום חשיב לרב פילוש – מחמת הילוך הרבים לרה"ר כמין גם' ממבוי למבוי, גבי נדל שאני ולא נחשב כלל פילוש בכה"ג, ר"ל, דלא חשבי' להילוך הרבים כמין גם שיחשב לפילוש, דניבעי

²¹ איברא שיש דפוסין שהגיהו בר"ן במקום לחי או קורה - צורת הפתח בראשו, ולפי הגהתם לק"מ.

מודה בכה"ג דהוה מפולש, ומכח מה
חשיבי כשנים.

**מבאר דפליגי אי בעי בפילוש
רק זכנ"ז, או דבעי נמי שלא
יהא ג"כ דרך חבירו**

ובפשיטות הי' אפש"ל, דפלוגתת הב"י
והב"ח דהב"י ס"ל דלשמואל לא סגי לן
בזה שהם מפולשים זה כנגד זה, אלא
בעי שיהי' המבוי מפולש 'ישיר'
לרה"ר, ולא מפולש דרך חבירו, ולהכי
אף דקיי"ל כרב ולדידיה סגי להחשב
מפולש אף כשמפולש דרך חבירו
לרה"ר, מ"מ הכא חשבי' ליה כמבוי
אחד ארוך, ולכו"ע חשיב מפולש, אולם
הב"ח פי' דאף לשמואל כדי שיחשב
מפולש סגי לן בהא שב' המבואות
מפולשים זה כנגד זה, ולא איכפ"ל מה
שהמבוי מפולש דרך חבירו לרה"ר, אך
אכתי לא מבורר סברת הב"ח אמאי לא
חשיבו כמבוי אחד ארוך כדס"ל להב"י,
וצ"ב.

**י"ל'פ דפליגי אי חשבי' למבוי
הגדול שמפסיק ביניהם**

ויש לבאר עפ"י מש"ב בשו"ת
מהריב"ל (ח"ג סי' ע"ד- הובא במג"א
סי' שס"ד סק"ד) שכ' ג"כ כד' הב"ח,
ובי' דהא דצריך צוה"פ לכל אחד
במקום כניסתו לגדול, הוא משום 'דכיון
דמפסיק המבוי הגדול' בין ב' המבואות

מחמת זה צוה"פ בראשו השני של
המבוי הגדול, אולם טעמא בעי מ"ש
מכל מבוי כמין 'גם' דעלמא דחשיב
פילוש, ואולי הסברא דבכה"ג שיש
מבוי גדול חשבי' להילוך העיקרי
שמהלכים שהוא בכיוון המבוי הגדול
'ביושר', ולא חשבי' להילוך כמין 'גם'
מן המבואות הקטנים למבוי הגדול,
ואכתי יל"ע.

**פלוג' הב"י והב"ח בד' התוס'
דבזכנ"ז חשיבי מפולשים**

והנראה בזה בהקדם, דהנה בתוס'
בסוגיין כתבו דע"כ המבואות הקטנים
שבנדל לא היו מכוונים זה כנגד זה, דאי
היו מכוונים זה כנגד זה הוה להו
מפולשים, ונחלקו הבית יוסף והב"ח
(סי' שס"ד) בב"י ד' התוס' מה דינם
כשהם זכנ"ז, דבב"י פי' דבכה"ג אינם
צריכים שום תיקון בעקמומיתן- במקום
פתיחתן למבוי, דהו"ל שני המבואות
הקטנים כמבוי אחד ארוך, ובב"ח פי'
בע"א דכוונת התוס', דאף לשמואל אם
היו מפולשים זכנ"ז, צריך לכל מבוי
קטן צו"ה מכאן ולחי או קורה מכאן,
שהרי כל אחת חשובה מפולש לרה"ר
מב' צדדין, ולכאור' ד' הב"ח צ"ב אמאי
לא חשיבו שניהם כמבוי אחד ארוך,
דהא הוו מפולשים זכנ"ז, ושמואל

הקטנים, לא חשבי' למבואות הקטנים כחדא, כי היכי דנימא דסגי לכל תרי מינייהו בחד צוה"פ, ויל"פ דזהו ג"כ סברת הב"ח דלא חשיבי כחדא מחמת שהמבוי הגדול מפסיק בין ב' המבואות הקטנים, ולפ"ז צ"ל דהב"י דפליג על הב"ח בע"כ ס"ל דלא כסברת המהריב"ל, אלא ס"ל דהמבוי הגדול אינו מפסיק בין ב' המבואות הקטנים, ושפיר חשיבי כמבוי אחד ארוך.

צ"ב להב"י דליבעו צוה"פ בעקמומיתן לגדול [לפירש"י]

אך לכאור' יל"ע דאף להב"י אמאי לא יצטרכו צוה"פ במקום פתיחתן למבוי הגדול, מחמת שהם מתעקמין למבוי הגדול, כמין גס', דהא הב"י פסק כדעת רש"י דבכל מבוי עקום כמין גם דקיי"ל כרב, בעי' תיקון בעקמומית, ודלא כפיר"י, ומ"ש הכא שאי"צ תיקון בעקמומית מכח הפילוש שהקטנים מתעקמים למבוי הגדול, וצ"ב.

בע"כ דס"ל להב"י דכיון דאין הגדול מפסיק ל"ח כמתעקמים לגדול

וצריך לומר דס"ל להב"י, דכיון דהווי ב' מבואות הקטנים כמבוי אחד ארוך ולא אמרי' דהמבוי הגדול מפסיק ביניהם, לא חזינן להו כלל כמתעקמים למבוי הגדול, ולהכי אי"צ תיקון כלל

בפתיחתן למבוי הגדול, [אולם אף הב"ח דפליג וס"ל דהמבוי הגדול מפסיק ביניהם, מה דמצרכי' תיקון באמצע אינו משום דחזי' להו כמתעקמים למבוי הגדול, דהא הב"ח פי' ד' התוס' אף כשמואל, והרי לשמואל חשבי' ליה כסתום בכה"ג, אלא משום דחשיב מפולש לשמואל אף כשמפולש דרך מבוי אחר ולא בעי' פילוש 'ישיר' לרה"ר].

לפ"ז י"ל ד' הראשונים דס"ל דאף כשאינם זכנ"ז ה"ז ארוך ולכן אין מתעקמים

ומעתה י"ל דזהו הביאור בד' הריטב"א והר"ן דסגי רק בצוה"פ בצד א' של המבוי הגדול, ואי"צ צוה"פ נוסף בצד השני מחמת פילוש הקטנים שמתעקמים לגדול, דכמו בזכנ"ז מכח הא דחשיבי כאחד ארוך לא חזי' להו כמתעקמים לגדול להב"י, ה"נ ס"ל להראשונים הנ"ל, דאף באינם מכוונים זל"ז, דבכה"ג כיון דחשבי' למבואות הקטנים מפולשין זל"ז כמין ל'ן]- כמבוי אחד ארוך, לפיר"י דאין תיקון בעקמומית] להכי לא חזי' להו שוב כמתעקמין למבוי הגדול, ור"ל, דכוונת רבא דאף באינם מכוונים זכנ"ז אין דינם כמבוי עקום אלא כמבוי מפולש, דאי דייני' להו כמבוי עקום, הי' צריך

לעשות צוה"פ גם בראשו השני של המבוי הגדול.

[אך עדיין ילה"ע, דכ"ז א"ש בד' הר"ן, אבל בד' הריטב"א ק"ק לפ' כן, דהא כ' הריטב"א דאף להריצב"א דס"ל דכמין 'חית' לא חשיב פילוש, הכא מודה כיון דע"י מה דמפולשין הקטנים למבוי הגדול בקעי ביה רבים טפי ממבוי כמין חית בעלמא, הרי חזי' דחשבי' דאיכא עקמימות מהקטנים למבוי הגדול, דהא הך עקמומית הוא סיבה להחשיב את הפילוש כמין חית לבקיעת רבים, וצריך לדחוק דהך עקמומית מהמבואות הקטנים למבוי הגדול הוא רק סיבה להחשיב את ה'חית' לפילוש, אבל אי"ז סיבה שנחשיב את העקמומית גופיה לפילוש כדי להצריך צוה"פ גם מצד השני של המבוי.]

דעת האו"ז דלא כהתוס' דאף בזכנ"ז ל"ח מפולשים

והנה מצינו באור זרוע (סי' קי"ג) שמבואר ג"כ הך סברא דהמבוי הגדול מפסיק ע"ד מה שנבאר בד' הב"ח, וזה לשונו: ורבינו שמואל פירש מבוי א' גדול מפולש לרה"ר, ואותו מבוי מתפצל לכמה מבואות קטנים מכאן ומכאן וכו', ואע"פ שכל אחד ואחד מן המבואות קטנים המתפצלים ממבוי גדול לכאן ולכאן הם מפולשים כל אחד

ואחד מכנגד חברו, כיון שהמבוי הגדול מפסיק ביניהם, 'שם פוסק מרוצתם ופילושם' והווי פתוחים למבוי, ולא אמרי' מבוי קטן שכנגד זה מבוי קטן חברו הווי פתוחין לרה"ר ומיקרו מפולשין, שהרי המבוי האמצעי וכו' מפסיק ביניהם, ונקרא כל אחד ואחד מבוי עקום לפי שהם נתונין מצפון לדרום, והמבוי האמצעי נתון מן המזרח למערב, ומצטרף כל אחד עם מבוי הגדול האמצעי ממקום שהוא פתוח ועד רה"ר, עכ"ל.

ולכאור' נתחדש בדבריו תרתי, חדא, דאף כשמבואות הקטנים מכוונים זכנ"ז, לא חשבי' להו מפולשין, כיון דהמבוי הגדול מפסיק ביניהם, ולהכי לשמואל דמבוי עקום תורתו כסתום אי"צ צוה"פ, ודלא כדעת התוס'.

יל"ד אי להאו"ז ע"י 'הפסק' הגדול הוא סיבה להתעקמות

אולם מלבד זאת נראה מריהטת לשונו דהאו"ז, דמה דהמבוי מפסיק הוא רק טעם שלא נחשיב המבואות הקטנים כמפולשים ביושר, אבל אכתי אי"ז טעם שמכח זה נחשיב את המבואות הקטנים כמבוי עקום, וכל מה דחשיבי כמבוי עקום הוא מצד עיקומם 'בעצמותם' למבוי הגדול, ולא מחמת הפסק הגדול, דלגבי התעקמותם כ'

האוו"ז דנקרא כל או"א מבוי עקום, "לפי שהם נתונים מן הצפון לדרום, והאמצעי מהמזרח למערב, ומצטרף כל אחד עם המבוי הגדול" נויוצא לפ"ז דס"ל להאוו"ז דמה דעבדי לרבא צוה"פ בפתחי הקטנים למבוי הוא כרש"י דלרב בעי תיקון בעקמומית, ודלא כפיר"ן].

וכן מבואר בד' הב"ח הנ"ל, דהא הב"ח ג"כ ס"ל דהמבוי מפסיק כדי שלא יחשבו כאחד ארוך, ואפ"ה הצוה"פ דמצרכי להו אינו משום דחשיבו מבואות הקטנים כמתעקמים לגדול, דהא הב"ח פי' בד' התוס' אף לשמואל, והרי לשמואל היכא דמתעקם תורתו כסתום, ובע"כ דמה דהמבוי מפסיק אי"ז סיבה שיחשבו כמתעקמים.

מיהו עדיין יל"ד בל' האוו"ז דכוונתו דאחר דחשבי דהמבוי הגדול מפסיק בין הקטנים, זהו הסיבה דחשבי להו כמתעקמים לגדול, ואז אמרי' דמחמת שהם נתונים מצפון לדרום, והגדול מהמזרח למערב, להכי חשיבי כמתעקמים לגדול, אולם מריהטת

הלשון ל"מ כן, אלא כסברת הב"ח, וכמשנ"ת.²²

ד' המג"א כהב"ח אך לא מטעמיה

והנה במגן אברהם (שם סק"ד) ס"ל היכא שהמבואות הקטנים זכנ"ז כדעת הב"ח, אבל לא מטעמיה, דכ' המג"א דכשהם מכוונים זכנ"ז צריך תיקון בפתחיהם למבוי הגדול, משום דכל אחד מהם הוא כמבוי עקום עם הגדול, הרי מבואר דכל מה דבעי הקטן תיקון בפתחו הוא רק משום העיקום למבוי הגדול, אך משום המבוי הקטן שכנגדו איצ' תיקון שם.

ויל"פ סברת המג"א דכיון דהמבוי הגדול מפסיק בין המבואות הקטנים ל"ש כלל להחשיבן כמפולשים, דכיון דתרווייהו לאו בחד רוח אזלי, להכי חשבי להו כמתעקמים, דהא כל דינא דמבוי עקום הוא משום דחשבי לי' כמבוי אחד המתעקם באמצעיתו, וא"כ רק היכא שאינו מפולש כלפי המבוי הקטן שכנגדו אז שייך לדוננו כמתעקם לגדול.

²² וכן מבואר בד' הב"י, דביאר שם ד' רש"י בסוגיין שכ' דהא כל מבואות קטנים הללו מבואות עקומות הן, נכנס בדרך זה ויוצא בדרך זה, וכ' הב"י וד"ל, ומ' מלשונו שמאחר שמפסיק בין שני המבואות הללו המבוי הגדול שהוא יכול לעקום בו ולצאת דרך מבוי שבצדו הוי מבוי עקום ואין מבוי המכוון כנגדו מוציא מ' מעקמומיתו, ע"כ, ואולי זהו גם כוונת האוו"ז דמאחר שהגדול מפסיק ביניהם הוא סיבה שהקטן מתעקם לצד הגדול, ודו"ק.

דן מה החסרון שאינו מפולש 'ישיר' לרה"ר בכה"ג

אך לכאור' יל"ד בסברא זו, דהא חזי' בדעת רב דס"ל דמבוי עקום תורתו כמפולש, דלא איכפ"ל במה דמפולש לרה"ר דרך מבוי אחר, וכל' רש"י בדף ו. דלרב מפולש לחבירו הוי כמפולש לרה"ר, וא"כ אמאי בכה"ג ל"ח מבואות הקטנים כמפולשים לרה"ר, ומאי איכפ"ל שהוא דרך רה"ר אחר.

אולם נראה דלק"מ, דיעוי' בתוס' רבנו פרץ (לעיל ו.) שמבואר בדבריו גדר מפולש במבוי, דקא בקעי רבים מרה"ר לרה"ר דרך מבוי 'ואין לו דרך אחר', ויל"פ לפ"ז דרק היכא שאין דרך אחר לרה"ר כגון במבוי עקום דעלמא כמין גם, חשבי' ליה כמפולש ולא איכפ"ל שמפולש לחבירו ואינו מפולש ישיר לרה"ר, אבל הכא בנדל שיש לו דרך אחר לרה"ר, בכה"ג אמרי' דלא חשיב מפולש לרה"ר, ויל"ע בזה.

סימן י'

בדין רשות הרבים המתקצר (ו:)

ור"ל, דאף רבנן לא פליגי דלחי משום מחיצה, אלא דס"ל דאעפ"כ בעי ג' מחיצות גמורות מדרבנן, ומשמע בפשיטות דאין הנדון משום הדין דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, אלא אי בעי ב' מחיצות או ג' מחיצות.

אמנם בחי' הריטב"א (שם) מבואר דלהו"א דלכו"ע ג' מחיצות דאורייתא ולחי משום מחיצה, בע"כ פליגי רבנן ור' יהודה אי רבים דבקעי במבוי, המפולש לסרטיא 'מבטלי מחיצתא', דרבנן ס"ל דאתו רבים ומבטלי ללחי, ולר"י לא מבטלי ליה, וכן משמע פשטות הסוגי' בדף כב. דהנדון אי אמרי' אתו רבים ומבטלי מחיצתא, וכל' הגמ' כאן הודיעך כחן של מחיצות.

אך יש לדון דאף לד' התוס' בדף יב: כ"ז הוא רק לס"ד בגמ' שם, דאמרי' דס"ל לרבנן דבעי מדרבנן ג' שלימות, ולכו"ע מדאורייתא סגי בב' מחיצות, אין הכרח דהוא מטעמא דאתו רבים, אבל למסקנת הגמ' שם דפליגי רבנן ור' יהודה אי ג' מחיצות דאורייתא או ב' מחיצות

נחלקו הראשונים בביאור הך ברייתא ד'יתר ע"כ' (ו:): דפליגי רבנן ור' יהודה בשני בתים בב' צידי רה"ר דלר"י עושה לחי מכאן ולחי מכאן, ורבנן אמרי דאין מערבין רה"ר בכך, ומסתעף ממחלוקתם כמה נדונים, א אי הך דינא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא הוא דוקא ברה"ר או אפי' בכרמלית, ב אי רשות הרבים 'המתקצר' דינו כרשות הרבים, ג אי לר' יהודה כשיש ב' מחיצות ברוחב ט"ז אמה אכתי הוה רה"י, או דבכה"ג הוה רה"ר.

אולם מלבד זה לכאור' מצינו עוד מח' בראשונים אי מח' רבנן ור' יהודה משום אתו רבים ומבטלי מחיצתא, או מטעם אחר.

דהנה בדף יב: שו"ט בגמ' אי טעמיה דר' יהודה משום דאיכא ג' מחיצות, ולחי משום מחיצה, או דס"ל דסגי בב' מחיצות דאורייתא, ולחי משום היכר, וכ' התוס' (שם ד"ה איתביה) דאף רבנן דפליגי אר' יהודה לא אמרי אלא דס"ל 'דמדרבנן' בעו שלש מחיצות גמורות,

**ב' ביאורים בתוס' למסקנת
הגמ', אי איירי ברה"ר גמורה
או במבוי**

והנה למסקנת הגמ' דקאמר רב יהודה דברייתא דכיצד מערבין איירי במבואות המפולשין, פי' בתוס' בב' אופנים, לתי' קמא איירי במבוי המפולש שאין רחב ט"ז, [דבט"ז אף לר' יהודה לא מהני, כמבואר בדף י. דאף ר"י לא התיר אלא עד י"ג אמה ושליש], ונתחדש דבכה"ג לא מערבא רק בדלתות, ועוד תי' דאף להו"א בגמ' ס"ל לגמ' דלא התיר ר' יהודה אלא בי"ג אמה ושליש, ואיירי שב' צידי המבוי רוחב ט"ז אמה, ואורך רה"ר מהלכת בתוך המבוי, דהשתא אפי' בחלק שאין רחב ט"ז אמה חשיב רה"ר גמורה, כיון שבב' צידי המבוי הוה רחב ט"ז אמה, ובמבואות המפולשות דלא הוה רה"ר איירי שרה"ר אינה עוברת במבוי אלא ששני רה"ר עוברות אצל הפתחים, עכ"ד התוס'.

דאורייתא, שפיר פליגי בדין אתו רבים, ולא פליגי התוס' והריטב"א.²³ אולם בחי' הרשב"א (ו:) מבואר דאף רבנן דפליגי אר' יהודה אין הטעם משום דאתו רבים, דהק' הרשב"א (ו:) מאי מק' בגמ' דע"כ אף בדלתות לא מיערבא, מירושלים דאלמלא דלתותיה ננעלות אין חייבין עליה משום רה"ר, הא ודאי אפי' רבנן דס"ל שאמרו דאין מערבין רה"ר בכך, היינו משום דלדידהו ב' מחיצות לאו דאורייתא, אבל בג' מחיצות דאורייתא לא איכפ"ל אם דרך הרבים מפסקת בנתיים דבקיעת רבים לדידהו לא מבטלת מחיצה, ור' יוחנן דבעי נעילת דלתות ע"כ דלא כרבנן, וכדקאמר בגמ' לקמן כב., יעוי"ש מה שתי', ועכ"פ מבואר שנקט הרשב"א דלרבנן היכא דאיכא ג' מחיצות לא אמרי' כלל דינא דאתו רבים, ולא בטיל מחיצות.

²³ ולכאור' מהסוגיא בדף כב. מוכרח דמח' רבנן ור"י הוא מטעמא דאתרו"מ, דבגמ' מק' דרבנן ור"י סתרי אהדרי, מפסי ביראות לברייתא דיתר ע"כ, והיינו דכמו דלר"י דרך הרבים מבטל לגידור דפסי ביראות, וע"כ משום דינא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, [וכלשון הגמ' בדעת רבנן: כאן הודיעך 'כוחן' של מחיצות, ר"ל, דלא בטלי מחמת בקיעת הרבים], ה"ג בב' בתים בצידי רה"ר, שאם עושה לחי מכאן ולחי מכאן נימא דאתו רבים ומבטלי למחיצה דלחי.

דחשיב אף במקום הקצר רה"ר גמורה, שייך ביה שפיר דינא דאתרו"מ, ויל"ע].

הסברא ברה"ר המתקצר, הרשב"א בעבוה"ק והתוס' בסוגיין

אולם בעיקר הסברא דרה"ר המקצר חשיב רה"ר גמורה אף במקום הקצר, מצינו בראשונים בב' אופנים, דברשב"א בעבודת הקודש (שער ג') וז"ל: מבואות הרחבין ט"ז אמות אעפ"י שמקצתן מתקצרין הרי הן רה"ר, שא"א לרה"ר להתלקט במלקט וכו', וכן נקט בחידושו דהוי רה"ר גמורה כאילו יש בה ט"ז אמות, אולם בתוס' מבואר בע"א, וז"ל: דכיון דאורך רה"ר מהלכת דרך מבו, להכי חשיב רה"ר גמורה, ובפשוטו הי' נראה דהרשב"א ס"ל דאף דבעי' בקיעת רבים שם, מ"מ לאו מחמת בקיעת הרבים נעשית רה"ר, אלא מחמת עצמו חשיב רה"ר, דא"א לרה"ר שתלקט במלקט.²⁴

אלא דלפ"ז הי' צריך להיות הך דינא דרה"ר המתקצר אף לרוחב רה"ר, כיון דלפ"ז הא לא תליא בבקיעת רבים, וז"א

ובפשיטת ביאור מח' ב' תי' התוס' הוא, אי דינא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא הוא רק ברה"ר או גם במבואות המפולשין, דלתי' קמא אף במבואות המפולשין איכא דינא דאתו רבים, ואילו תי' בתרא ס"ל דרק ברה"ר גמורה איכא דינא דאתו רבים, ובאחרונים (בבית אפרים ובחזו"א) הק' על תי' קמא דתוס' מהסוגי' בדף כב. דמק' מפסי ביראות אברייא דילן, והרי בפסי ביראות בע"כ מדאורייתא אמרי' אתרו"מ, דאי מדרבנן הא בעולי רגלים הקילו, ומהא דמדמי לה לברייא דילן דב' בתים בב' צידי רה"ר, בע"כ דאף בהך ברייתא הנדון דאתרו"מ הוא רק מדרבנן, רצ"ע.

[ובפשיטות הבי' בסברת התי' הבי', דס"ל דבקיעת רבים כל כחה ואלמותה לבטל הרשות, הוא רק אי בקעי במקום שיש לו שם רה"ר, דרק בכה"ג חשיב בקיעה אלימא לבטל הרשות, אבל בקיעה שאינה ברה"ר חסר בעצם כח הבקיעה לבטל רשות, וולהלן בעז"ה יבו' באו"א]. ומכח זה הוכרחו התוס' לפרש דאיירי ברה"ר המתקצר, דכיון

²⁴ ויש להוסיף דאע"ג דמחמת עצמו בלא רה"ר שבצדין אין יכול להחשב רה"ר, דהא סו"ס בחלק המתקצר אין ט"ז אמה ובלא שיעור רוחב רה"ר א"א, מ"מ אי"ז בגדר 'טפילות', ר"ל, דאי"ז משום דבחלק המתקצר אי"צ ט"ז מהטעם דסגי לן שיהא ט"ז בעיקר הרשות, אלא אדרבא אף בחלק המתקצר בעי ט"ז וחשבי' דשפיר איכא התם ט"ז, דאי"צ שיהא בפועל בכל רוחב רה"ר, כיון שכך הוא דרך רה"ר, ושפיר דמיא לדגלי מדבר שאף שם לא הי' צריך בכל רה"ר רוחב ט"ז דא"א לרה"ר שתלקט במלקט, ודו"ק.

דהרשב"א ג"כ כ' כדעת התוס' והריטב"א דלרוחב רה"ר ליכא דינא דרה"ר המתקצר, אך היא גופא טעמא בעי אמאי, דהא להרשב"א עיקר הטעם הוא משום דא"א לרה"ר להתלקט במלקט, ומה"ט הי' צריך להיות דיהני אף במתקצר לרוחב רה"ר, וצ"ע.

אולם ד"ת עניים במקו"א ועשירים במקו"א, דיעו' בחדושי הרשב"א שמחלק הרשב"א דכשאורך המבוי לרוחב רה"ר שהנכנסין מן הרשות למבוי צריכים להתעקם ולהכנס ואינם נכנסים בו ביושר לפיכך נראה המבוי כרשות אחרת ואינו מן רשות הרבים, ויל"פ דאף דמה דנעשה רה"ר בחלק המתקצר אי"ז משום דרה"ר מהלכת בו כד' התוס', מ"מ בעי' שיהא המתקצר 'המשך הרשות', ולהכי לרוחב רה"ר שאינו נראה כהמשך הרשות כיון דנראה כרשות אחרת לא חשיב רה"ר.

בדעת הריטב"א בגדר רה"ר מתקצר

בחי' הריטב"א מבואר שפי' בטעמא דרה"ר המתקצר כדעת התוס' דהוא משום 'טפילות' החלק המתקצר לרה"ר, ולא דא"א לרה"ר שתלקט במלקט ורהיטני, דכ' הריטב"א דהיכא דהמבוי הי' לאורך רה"ר דבכה"ג בקעי ביה רבים יותר להדיא, כרה"ר גמורה

היא עי"ז, אבל היכא דהמבוי הי' לרוחב רה"ר שצריכין להתעקם להדיא ולא בקעי כולי האי, לא חשיב רה"ר.

אולם בעיקר הגדר בחלק המתקצר גופיה, נחלקו האחרונים בדעת הריטב"א אי ס"ל דחשיב רה"ר גמורה מדאורייתא או רק מדרבנן, דבשו"ת בית אפרים (או"ח סי' כ"ו) נקט בדעת הריטב"א דס"ל כתי' בתרא דתוס' דלא אמרי' אתו רבים ומבטלי מחיצתא אלא ברה"ר, והא דבסוגיין מבטלת בקיעת הרבים את המחיצות ה"ט דכשהוא לאורך רה"ר חשיב רה"ר גמורה מדאורייתא, וכדעת התוס'.

אולם במשכנות יעקב בסי' ק"כ (עמ' קי"א) ובסי' קכ"א (עמ' קל"ד) נקט דהריטב"א ס"ל דהחלק המתקצר כיון שאינו רחב ט"ז אמה לא חשיב רה"ר מן התורה, אלא דמ"מ שייך ביה אתו רבים ומבטלי מחיצתא, וכן מתבאר בד' תוס' רבנו פרץ דהק' שם קושיית התוס' דאי נימא דהמבוי מתקצר ואינו אלא עשר א"כ מאי מק' בגמ' מירושלים הא התם היה רחב ט"ז אמה והוה רה"ר, ותי' הר"פ דקושיית הגמ' דכי היכי דאמרי' בירושלים דחייבים עליה משום רה"ר, אלמא דאמרי' אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ה"נ היה לנו לומר הכא דאתי רבים ומבטלי מחיצתא, והוסיף הר"פ

וז"ל: ונהי דרה"ר אינו יכול להיות דהא לא הוה י"ו אמה, מ"מ מבטלי ליה מחיצות ולא הוי רה"י ואסור לטלטל בתוכו, עכ"ד.

והנה הריטב"א בתחילת דבריו (כדף ו:): מק' דלקמן אמרי' טעמיה דר' יהודה משום דקסבר שתי מחיצות דאורייתא, והיאך אפשר דס"ל הכי ברה"ר גמורה דא"כ אין לך מבוי מפולש בעולם שלא יהא לר' יהודה רשות היחיד מן התורה, ואילו בפ"ק דשבת (ו.) תניא איזוהי רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין, ומוכח בגמ' בשבת דאתיא אפי' לר' יהודה, ות' הריטב"א דאף ר' יהודה דאמר ב' מחיצות דאורייתא לא אמר היכא דרחב ט"ז אמה, דבכה"ג מודה ר' יהודה דהוה רה"ר,²⁵ עכ"ד הריטב"א.

ובפשיטות כוונת הריטב"א דברה"ר 'גמורה' מודה ר' יהודה דלא אמרי' ב' מחיצות דאורייתא, אלא דא"כ צ"ב אמאי בחלק המתקצר ס"ל לר' יהודה דלא אמרי' אתו רבים משום דב' מחיצות דאורייתא, הא התם ג"כ חשיב רה"ר גמורה, וברה"ר גמורה מודה ר"י דלא אמרי' ב' מחיצות דאורייתא,

ובשלמא אי נפרש כמש"ב במשכנות יעקב בדעת הריטב"א דבחלק המתקצר לא חשיב רה"ר גמורה, א"ש דבכה"ג שפיר אמרי' לר' יהודה ב' מחיצות דאורייתא, אבל אי נפרש כד' הבית אפרים שנקט בדעת הריטב"א דאף בחלק המתקצר חשיב רה"ר גמורה, צ"ע א"כ מ"ש דלר' יהודה חשיב רה"י דב' מחיצות דאורייתא, ומ"ש מרחב ט"ז אמה דמודה ר' יהודה, דהא תרוייהו רה"ר גמורה, וצ"ע.

והנראה דלכאו' יל"ד בעיקר סברת הריטב"א דבט"ז מודה ר' יהודה דל"מ ב' מחיצות, ובפשוטו הסברא דברוחב ט"ז חשיב 'פירצה' ובדאיכא פירצה כה"ג ל"מ ב' מחיצות לגדור את הרשות, אולם יל"פ בע"א דהיכא שחסר בתנאי רה"ר שייך שפיר ב' מחיצות דלא ליחול עליה שם רה"ר, אבל ברוחב ט"ז שאין חסר בתנאי רה"ר לא מהני ב' מחיצות להפקיע ממנו שם רה"ר.

ומעתה י"ל דאף אי נפר' כד' הבית אפרים בדעת הריטב"א דאף בחלק המתקצר חשיב רה"ר גמורה, מ"מ כיון שהמקום המתקצר מצד עצמו חסר לו בתנאי רה"ר, וכל מה שהוא נחשב

²⁵ ודלא כהתוס' בסוגיין ד"ה וכי תימא בסוה"ד, דעולה מדבריהם דב' מחיצות לר' יהודה מהני אף היכא דאיכא ט"ז אמה, יעו"ש.

רה"ר הוא רק מכח רה"ר שבצדדין, להכי אמרי' דבכה"ג שפיר ס"ל לר' יהודה דב' מחיצות שווי' למתקצר רה"י, [ואף אי נפר' דאי"ז בגדר 'טפילות', מ"מ כל כוחו דחשיב רה"ר הוא רק מכח רה"ר שבצדדין].

אלא דאכתי צ"ע מד' הריטב"א להלן כב. שהק' על ד' ר' יוחנן שאמר דירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה אין חייבין עליה משום רשות הרבים, דאי ר' יוחנן סבר כר' יהודה

א"כ אמאי חייבין עליה משום רשות הרבים הא ר' יהודה אית ליה שתי מחיצות דאורייתא, [וכקושיי' התוס' כב. ד"ה חייבין] וצ"ב טובא דהא לפמשי"ב הריטב"א גופיה לעיל (ו:): דבט"ז אמה מודה ר' יהודה דלא אמרי' ב' מחיצות דאורייתא, אין מוכן קושייתו הכא דהא ירושלים היה רחבה ט"ז אמה, ובט"ז אמה ודאי חשיב רה"ר אף היכא דאיכא ב' מחיצות, ומאי מקשה, וצ"ב.

סימן י"א

בדין דלתות ננעלות (ו:)

וז"ל, שאין רה"ר אלא המסור לרבים בכל עת, והואיל ויש לזה דלת ננעלת בלילה 'וחוסמת' העוברים שם בלילות אי"ז רה"ר, עכ"ל.

ויש להוסיף בזה, דלכאור' כל זה הוא רק טעם דלא הוי רה"ר, אבל אכתי צ"ב היכי נעשה רשות היחיד, דמ"ש מרה"ר שהוא מקורה, דאע"ג דרה"ר לא הוי דאין דומה לדגלי מדבר, (כדאי' שבת ה.) מ"מ רה"ר נמי לא הוי, דאכתי חסר לו מחיצות, ואין לומר דאה"נ בכה"ג רשות היחיד ג"כ לא הוי, דהא ברש"י (ו: ד"ה ירושלים) מבואר דבנעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים ובעי עירוב חצירות, דחשיב רשות היחיד, וקשה הא כיון דרבים בקעי ביה, א"כ לית ליה מחיצות והיאך הוה רה"ר, וצ"ב.

ונראה דזה ג"כ נכלל בכוונת רש"י דאינו דומה לדגלי מדבר' שהי' פתוח כל שעה, דלדינא דאתו רבים אין בקיעת הרבים מבטלת מחיצה אלא אי חשיב

עירובין ו: והאמר רבה בר בר חנה ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, הנה בכיאור הא דמהני דלתות ננעלות בלילה פירש"י לקמן (דף קא. ד"ה חייבין) וז"ל, אבל עכשיו דדלתותיה ננעלות לאו רשות הרבים שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה, עכ"ל, ולכאור' כוונתו דאע"ג דכל היום הדלת פתוחה, ולא נתבטל בקיעת רבים, מ"מ כיון שבלילה הדלת נעולה וכבר אינה מסורה לרבים כל שעה, סגי לן בזה, דמ"מ השתא כבר אינו דומה לדגלי מדבר שהיה פתוח כל שעה, דהא זה אינו פתוח כל שעה. [ובנו"א: דלדינא דאתו רבים בעי' הילוך בגדרי רה"ר, והילוך כה"ג שהוא רק ביום ולא בלילה מחמת הנעילה ל"ח בקיעה לבטל המחיצה].

ועד"ז כתב הרשב"א בעבודת הקודש ריש שער ג', וז"ל, היו דלתותיה ננעלות בלילה אי"ז רה"ר, שאין רה"ר אלא הנמסר לרבים כל שעה, עכ"ל, וכ"כ הרשב"א שם (שער ב' פ"ד המ"א)

רה"ר,²⁶ והכא כיון דכבר אינו רה"ר מחמת שאינו מסור לרבים כל שעה, ממילא חשיב רה"י, דהא ליכא השתא בקיעת רבים שמבטל המחיצות.

אולם מד' התוס' (ו: ד"ה והאמר) נראה דפליגי ע"ז, דבגמ' מק' וכ"ת בכך הוא דלא מערבא הא בדלתות מערבא, והא אמר ר' יוחנן ירושלים וכו', ופירשו התוס' בד' רש"י דקושיי' הגמ' דאמאי סגי בדלת אחת מכאן ולחי או קורה מכאן, הא בירושלים חזי' דבעי' ב' דלתות בב' הרוחות, והק' התוס' הא כיון דיש לו ב' מחיצות ושלישית ע"י דלת, כבר איכא ג' מחיצות, ולכל היותר לב"ה בעי' ג' מחיצות דאורייתא, ותיצרו דהיינו דוקא היכא דאיכא ג' מחיצות גמורות הוי דאורייתא, אבל הכא דשלישית ע"י דלת רביעית נמי צריך דלת, עכ"ד התוס', ונראה מדבריהם דס"ל להתוס' דסגי אף בדלת אחת, ובאו רק לבאר לדעת רש"י אמאי צריך ב' דלתות.

ובפשיטות משמע דכוונת תי' התוס' לדעת רש"י, דהיכא דשלישית ע"י דלת

איכא גריעותא במחיצות 'גמורות' דבעינן, ולכאו' אי ס"ל להתוס' כסברת רש"י בדף קא. שהובא לעיל דמה דבעי' ב' דלתות הוא כדי שלא יהא מסור לרבים כל שעה, אי"ז ריעותא במחיצות 'גמורות', דאף אי נימא דלאשוויי רשות היחיד בעי דלת גם ברביעית, מ"מ להפקיע שם רה"ר תיסגי גם בדלת אחת, דע"ז לא הוה כבר מסור לרבים, ובע"כ דהתוס' ס"ל דבדלת אחת' עלה מכח 'מחיצה',²⁷ אלא דנתחדש להתוס' דמחיצה דדלת אינו מחיצה גמורה, דאיכא ריעותא בהך מחיצה, וצל"ב מהו הריעותא בהך מחיצה לדעת התוס'.

והנה בתוס' רבנו פרץ פי' דהא דלא סגי בדלת למחיצה שלישית משום דדלת לא הוי מחיצה 'קבועה', וכ"כ בשו"ת תשובה מאהבה (ח"ג סי' רמ"ה) בכוונת התוס' דדלת הוי מחיצה 'גרועה' כיון שפתוחה ביום, ובפשיטות כוונתם דהגריעותא הוא בעצם החפצא דדלת, ר"ל, דדלת הוא מחיצה גרועה לא רק להפקיע רה"ר, אלא אף לאשוויי רשות היחיד, אלא דא"כ צ"ב א"כ מאי אהני בזה שיש ב' דלתות, עוד צ"ב מד'

²⁶ וע"ע במגן אברהם (סי' שס"ג סק"מ) שכ' דדין בקיעת רבים הוא רק ברה"ר של ששים רבוא כדין רה"ר, וה"נ י"ל דכשדלתות נעולות וחסר בתנאי רה"ר אין דין בקיעת רבים.

²⁷ וכן מבואר בד' הריטב"א כב. ד"ה כאן, שדלת נידונית כמחיצה גמורה, יעו"ש.

התוס' לעיל דף ב: (ד"ה אלא) שכ' בדבדאית ליה דלתות והן ננעלות הוי 'כמחיצה מעלייתא', הרי מבואר דמצד עצם הדלת יש לו חשיבות מחיצה, ואמאי כ' התוס' בסוגיין דלא הוה מחיצה גמורה, וצ"ב.

ואפשר לומר בכוונת התוס' דכל החסרון בהך מחיצה הוא רק שאינו יכול להפקיע שם רה"ר, אבל לאשוויי רה"י שפיר מהני וליכא אתרו"מ, ור"ל, דאתו רבים ומבטלי מחיצתא הוא רק במחיצה שאינה מונעת רגל הרבים, וכיון שבלילה היא ננעלת ובשעה זו היא מונעת רגל רבים, כבר לא חשיב 'מחיצה שאינה מונעת רגל רבים',²⁸ אלא דמ"מ בקיעת רבים מגרע כח המחיצה דסו"ס כיון שכל היום הדלת פתוחה, לא מצי להפקיע שם רה"ר רק בדאיכא ב' דלתות.

ויתכן לומר דרש"י והתוס' פליגי בעיקר הגדר דאתרו"מ, דהנה ביארו הראשונים

(רשב"א כב. ועוד) דדין אתרו"מ הוא רק ברה"ר, אבל במבואות המפולשין לא אמרי' אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ולהכי מהני התם צוה"פ או דלת, ודנו בבי מדרשא בעיקר הגדר דאתו רבים ומבטלי מחיצתא הוא רק ברה"ר, אי הוא תנאי ושיעור במחיצה, ר"ל, בעצם "מקום הבקיעה", דדוקא בקיעה אלימתא דרה"ר מבטל מחיצתא, ולא בקיעה פחותה כמבוי, או דהוא תנאי ב"רשות", שמקום שהוא רה"ר מצ"ע, שיש לו כל תנאי רשות הרבים, חשיב רה"ר כל היכא שאין מחיצות מעולות דלא בקעי ביה כלל, אבל כשיהא מחיצות שיש בהן בקיעה אינו מפקיע שם רה"ר ממנו.

ומעתה יל"פ דבהא פליגי רש"י ותוס', דלרש"י דינא דאתרו"מ הוא דין ב"רשות", שקודם נעילת הדלת הי' רה"ר מחמת בקיעת הרבים בהך רשות, וע"י הדלת שאין הרשות מסור לרבים, מהני מחמת דליכא בקיעת רבים

²⁸ ויש לבאר כמו דמצינו דמהני תיקון למבוי מפולש שיעשה ברוח השלישית צורת הפתח לבד הלוי"ק ברוח הרביעית, ולכא"ו הא הצורת הפתח בא למנוע רגל רבים שביטלו מחיצת הלחי, והא אכתי איכא רגל רבים כמו שהי' קודם, וצ"ל דכל החסרון דפילוש הוא דכיון דאיכא הילוך 'שירי' מרה"ר למבוי ללא כניסה ויציאה ע"ז חשיב 'אחד' עם רה"ר, ולזה מהני תיקון דצוה"פ דאיכא 'כניסה' לרשות אחרת, [וע"ד סברת הבית מאיר בהל' מזוזה בפתח שבין הבית לחצר, דאנו דנים אי 'נכנס' לבית או לחצר, ואכמ"ל,] וה"נ יל"פ בדלת דאע"ג דלא סגי ב'כניסה' דצוה"פ ובעי מניעת רגל רבים בפועל כדלת נעולה, מ"מ להחשיב הדלת למחיצה סגי בזה שהך דלת מונעת רגל רבים, אף אי יהא מניעת הרבים הוא רק בלילה, דסו"ס כבר חשיבא 'מחיצה' - שמונעת רגל רבים.

ב לפמשנ"ת בדעת רש"י דמעלת דלת שעיי"ז אינו מסור לרבים כל שעה, יל"פ בע"א דרק ע"י ב' דלתות חשיב אינו מסור לרבים, אבל ע"י דלת אחת אכתי מסור לרבים היא שפתוח מצד אחד, מיהו השתא דמהני לדעת רש"י הוא מכח 'שלש' מחיצות, ונדלא כהבנת התוס' בדעת רש"י [דלאשוויי רה"י לא איכפ"ל שיש בקיעה במחיצות, ורק להפקיע רה"ר בעי מחיצות דלא בקעי בהו.

ועולה לדעת רש"י לא מהני הדלת מכח מחיצה, ואדרבא ל"ח מחיצה מחמת בקיעת רבים, וכל מה דמהני הוא רק דעי"ז השתא אינו מסור לרבים, משא"כ לדעת התוס' מהני הדלת מכח מחיצה, ולזה מהני אף בדלת אחת.

אולם בד' הרשב"א יל"ע דבעיקר הטעם דבעי דלת ננעלת כ' הטעם כמש"כ רש"י דעי"ז אינו מסור לרבים, ומאידך בשער ב' (פ"ד המ"א) מבואר בדבריו דסגי אף בדלת אחת, ודלא כרש"י דבעי ב' דלתות נעולות, וצל"ב במאי פליגי.

ואפש"ל עפ"י מש"ב בית אפרים בדעת הרשב"א, דהנה הרשב"א בריש שער ג' כ' דבפליטא אע"פ שדלתותיה ננעלות עדיין חשיב רה"ר, ובי' בבית אפרים סי' כ"ו (ד"ה אבל לענ"ד) הטעם דדוקא

ב'רשות', אע"ג דבמחיצה יתכן שיש עדיין בקיעת רבים, אולם להתוס' דינא דאתרו"מ הוא דין במחיצה, ולהכי בעי שבמקום הבקיעה יהא 'מחיצה' שמבטלת בקיעת רבים, ולהכי כ' התוס' דכיון דשלישית ע"י דלת רביעית נמי בעי דלת, כדי שלא יהא בקיעת רבים במחיצה גופיה, ויל"ע.

אולם לכאו' צל"ע בעיקר הא דבעי ב' דלתות לדעת רש"י, דלכאו' צ"ב דהא בקיעת רבים בתרוייהו מגרע כח המחיצה להפקיע רה"ר, ומאי מהני כשעושה ב' דלתות, ויל"פ בב' אנפי: א להבנת התוס' בדעת רש"י, יל"פ ע"ד מה דמצינו בד' המג"א (בהל' סוכה) דבסוכה אם בונה כל הדפנות ע"י קנים שהם פחות מג', בעי היקף בכל הד' רוחות, ואע"ג דבעלמא בסוכה סגי בשתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח, כשהוא היקף גרוע בעי היקף טפי מד' רוחות, וה"נ יל"פ דהיכא דע"י הבקיעת רבים נגרע כח הדלת מהני ע"י שיעשה היקף מד' רוחות. [ואמנם להתוס' גופייהו סגי אף בדלת אחת, דכיון דדלת מהני בתורת מחיצה סגי אף בדלת אחת, ובדעת רש"י הבינו התוס' דנגרע כח המחיצה דדלת כ"כ, דבעי דוקא ב' דלתות.

גדר רשות הרבים היינו כפשוטו מה שמשוייך לרבים, ר"ל, שהוא מסור לרבים, ולהכי כיון שנעול מצד אחד לא איכפ"ל מה שעדיין איכא רבים ברשות, דסו"ס השתא כבר אינו מסור לרבים, אבל רש"י ס"ל דילפי' מדגלי מדבר, דלא סגי במה שעצם הרשות אינו משוייך ומסור לרבים, אלא בעי' שלא יהא דרך פתוח' כדגלי מדבר שהיה נעול מכל רוחותיו, וזה איכא רק ע"י שנעול בב' דלתות.

כמה נפק"מ בין רש"י לתוס'

ובעיקר פלוגתת רש"י ותוס' בגדר מעלת דלת' דלרש"י הוא דעי"ז אינו מסור לרבים כל שעה, ולתוס' נתחדש שיש בדלת חשיבות 'מחיצה', מצינו כמה נפק"מ לדינא.

א היכא דכשהדלת אף כשהיא ננעלת היא גבוהה מן הארץ שלשה טפחים, דלדעת רש"י יש לדון דאע"פ דליכא עליה שם 'מחיצה', מ"מ כיון דעי"ז אין הרשות מסורה לרבים כל שעה מהניא הני דלתות, אך לדעת התוס' דבעי' שיהא לדלת מעלת 'מחיצה' לבטל בקיעת רבים, בכה"ג דליכא עליה שם מחיצה כשרחוק מן הארץ ג"ט לא מהניא, [וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק - או"ח סי' קס"א בשם החת"ס בדעת התוס', עיי"ש].

במבואות המפולשין דכל מה דחשיבא רה"ר הוא מכח בקיעת הרבים משער לשער, שפיר מהניא ליה דלתות, אבל בפלטיא דהוא רה"ר מכח 'שהרבים נקבעים שם', ל"מ ליה דלתות, דאע"ג דעי"ז הדלתות לא בקעי רבים מעיר לעיר, אכתי הוא מסור לרבים מחמת בני העיר עצמן שנמצאים בפלטיא, יעוי"ש.

ומעתה יל"פ דס"ל להרשב"א דהכא במבואות המפולשין, כיון דעיקר מה דהוי רה"ר הוא מחמת בקיעת רבים משער לשער, להכי סגי אף בדלת אחת דעי"ז כבר לא בקעי משער לשער, אולם רש"י דפליג וס"ל דבעי' שב' הדלתות נעולות, בע"כ ס"ל דלא סגי במה דלא בקעי משער לשער, אלא בעי' שהמקום בעצמותו לא יהא מסור לרבים וכל כה"ג הוא רק אי נעול בב' הדלתות, דבל"ז אכתי חשיבא הרשות מסורה לרבים.

ובאו"א שמעתי לבאר, דהנה ברש"י (דף קא.) לא כ' כלשון הרשב"א הוסיף שאין רה"ר אלא 'המסור לרבים', אלא שאינה כדגלי מדבר שהוא "דרך פתוח" כל שעה, ע"כ, ומדוייק בל' רש"י בתרתי, חדא, שלא כ' 'מסור לרבים' אלא 'דרך פתוח', ועוד, דרש"י כ' שאינה דומה לדגלי מדבר, וברשב"א לא הוזכר האי טעמא דדגלי מדבר, ויל"פ דלהרשב"א

ב היכא דליכא כלל דלתות ומ"מ אין עוברים משער לשער מפני חק המלכות, דלהתוס' דהדלתות מהני מכח מחיצה פשוט לכאור' דבכה"ג לא מהניא, אולם לדעת רש"י יש לדון אי נימא דכיון דהשתא אינו מסור לרבים מהניא דהשתא לא דמיא לדגלי מדבר, וכ"כ בשו"ת אבני נזר סי' רס"ז סק"ה לדעת רש"י עיי"ש.

ג היכא דהדלתות אינם קבועים בצירים במשך כל היום, אלא כל לילה באים ונועלים אותם שם, לדעת רש"י יש לדון דמהניא, כיון דסגי לן בזה שבליילה כשהוא נעול עי"ז משוי לה לרשות שאינו פתוח כל שעה,²⁹ אולם להתוס' ודאי דלא יהני כיון דליכא להך דלת שם 'מחיצה'.

ד הנה דנו האחרונים אי בעי' שיהא לדלת צורת הפתח ג"כ, ומסתימת הש"ס והפוסקים הראשונים שהזכירו היתר דלתות לא הזכירו דבעי גם צוה"פ, ובחזו"א (סי' ס"ז סק"א) בסוגריים כ' כמסתפק בכ"ז, אולם במקו"א (סי' ע"ח

סק"א) כ' וז"ל: ונראה דאין תיקון דלתות בלא צוה"פ מועיל כלום, שדלת בלא צוה"פ וכו', עכ"ל, ולכאור' לדעת התוס' א"ש כיון דהדלת מהניא בתורת מחיצה, אבל לדעת רש"י והרשב"א דתליא אי פתוח לרבים כל שעה, בכה"ג יל"ד דשפיר יהני, דאע"ג דלא הוי מחיצה, מ"מ כיון שע"י הדלת אינו מסור לרבים כל שעה מהני.

ה היכא דהדלת אינה סותמת כל הפתח [ונשאר ריוח פחות מעשר אמות דל"ה פירצה] דיש לדון דלרש"י ודאי דלא יהני, דאף בשעת נעילתה אינו מסור לרבים, [וכמשנ"ת לעיל לדעת רש"י דלהכי בעי' שיהו ב' דלתות ננעלות, ודלא כהרשב"א דסגי בדלת אחת] אולם להתוס' יש לדון דמהני לדעת הסוברים דמחיצת עומ"ר לא בטלה ע"י בקיעת רבים, י"ל דה"נ כיון דהדלת מהני מדין מחיצה, א"כ איכא מחיצת עומ"ר, ויל"ע.

ו ראויות לינעל- ברמב"ם פסק (פי"ז הל"ג) כרבנן דבפסי ביראות לא אמרי'

²⁹ אולם יש לדון דאף לרש"י לא יהני, דדוקא היכא שכל היום איכא דלת שמעכב בקיעת הרבים, סגי לן בזה שבפועל נעולה הדלת רק בלילה, דאז כיון דבמשך היום אין שום דבר המעכב את בקיעת הרבים בלילה ל"ח רה"ר, אבל היכא דביום אין שום דבר שמעכב את בקיעת הרבים בלילה מחודש לומר דיהני לדעת רש"י, וכמו"כ בנדון דלעיל היכא דליכא כלל דלתות ומפני חק המלכות אין עוברים בלילה, די"ל ג"כ דל"מ אף לדעת רש"י, כיון שביום אין שום דבר שמעכב הרבים לעבור בלילה, ויל"ע.

בעי נעולות ממש, אלא דבירושלים הכי הוה שהיו נעולות ממש, ולכאור' כ"ז א"ש רק לדעת התוס' דדלת משום מחיצה קאתי עליה, אבל לדעת רש"י דבעי' שלא יהא מסור לרבים כל שעה, בראויות לינעל אכתי חשיב מסור לרבים, ויל"ע.

אתרו"מ, ומאידיך פסק כר' יוחנן (פ"א מה"ע ה"א) דבעי' דלתות ננעלות, ובפי"ז מה' שבת כ' דסגי בראויות לינעל, ובבית אפרים (ד"ה ומצאתי עמ' ל"ט א') ביאר דס"ל להרמב"ם דכשיש שם דלתות ננעלות בלילה שם מחיצה עליהם, וחידש הרמב"ם דראויות לינעל ג"כ שם מחיצה עליהן [ור' יוחנן ג"כ לא

סימן י"ב

בדין שם ד' מחיצות (כב).

הכא ליכא שם ארבע מחיצות, ע"כ הגמ'.

א.

עולה מהגמ' דלדעת רבנן בפסי ביראות דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, היינו טעמא דאיכא שם ד' מחיצות, משא"כ כבריייתא דב' בתים בב' צידי רה"ר דאמרי' דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, הוא משום דליכא שם ד' מחיצות, ויל"ע אי מה דבעי' שם ד' מחיצות הוא רק בדיומדין, דלעיקר הרשות צריך מחיצה מכל ד' רוחות, כיון שהוא פרוץ מרובה ואינן מחיצות גמורות, וכמש"כ הר"ן בריש עושיין פסין (יז:)³⁰, אבל מחיצות עומ"ר [או צוה"פ למאן דמחשיב לה

עירובין כב. מתני' ר' יהודה אומר אם היתה דרך רשות הרבים מפסקתן יסלקנה לצדדין, וחכמים אומרים אינו צריך, ובמ' מק' ורמי דר' יהודה אדר' יהודה, ורמי דרבנן אדרבנן, דתניא יתר ע"כ אמר ר' יהודה מי שהיו לו שני בתים בב' צידי רה"ר עושה לו לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן ונושא ונותן באמצע, אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך, קשיא דר' יהודה אדר' יהודה קשיא דרבנן אדרבנן, ומשני דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא התם דאיכא שתי מחיצות מעלייתא הכא ליכא שתי מחיצות מעלייתא, דרבנן אדרבנן לא קשיא הכא איכא שם ארבע מחיצות

³⁰ וע"ע בלשון הרמב"ם פי"ז מהל' שבת הל"ג וד"ל: דהואיל ויש בכל הזויות מחיצה, והרי "הריבוע נראה וניכר", נעשה כל שביניהן רשות היחיד, עכ"ל, והיינו דמחיצות של פסין בעי' שכל המקום יהא גדור במחיצות בכל זויותיו ועי"ז נעשה רה"ר, ואע"פ שבמקום הפרוץ גופיה ליכא דין מחיצה, [דלא ככל פרוץ 'בעומ"ר' שגם על הפרוץ יש דין מחיצה (-) לא דחשיב גדור] מ"מ סגי במה שריבועו נראה וניכר, והנה עי' בערוך לנר בסוכה ז: שהסתפק אי מהני מחיצה דפסי ביראות לכלאים, כמו שמועילות עומ"ר על הפרוץ ופי תקרה וצוה"פ לכלאים, ויעוי' בביאורי ענינים (להג"ר אריה גרבוז) שביאר דלהרמב"ם הנ"ל י"ל דלא תהני מחיצת פסי ביראות לכלאים, דוקא בעומ"ר יש דין מחיצה ע"י דהפרוץ שם פתח עליו, משא"כ בפסי ביראות דמהני רק המחיצות שבצדדין לגדור המקום, אבל במקום הפרוץ גופיה דליכא דין מחיצה, לא יהני לכלאים, ויל"ע בזה, ואכ"מ.

רבים, אלא דלחי שהוא מחיצה גרועה טובא בטילה ע"י בקיעת רבים, וכל הא דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא היינו דוקא היכא דאיכא מחיצות מעלייתא.

ב.

בחי' הריטב"א כ' וז"ל: דרבנן אדרבנן ל"ק וכו', אין בו שם ד' מחיצות, פי', דאי משום קורה או לחי, אפי' למ"ד שהם משום מחיצה, לא חשיבי להו שם מחיצות חשובות לענין זה, ואפי' בצורת פתח נמי לא חשיבא מחיצות כעין פסי ביראות שיש שם שתי אמות עומדין, עכ"ל, וביאור דבריו דלעולם אית להו לרבנן דינא דאתו רבים, אלא דכל היכא דאיכא שם מחיצות חשובות שאין הרבים בוקעין בהם מהני לעמוד כנגד הבקיעת רבים, ולכן מהני רק שם מחיצות כעין פסי ביראות, דהתם אין הרבים בוקעין באותן שתי אמות עומדין, משא"כ לחי ואפי' צוה"פ שהרבים בוקעים בתוך המחיצה דצוה"פ, לא מהניא להחשב בתורת שם ד' מחיצות.

והא מיהא עולה דהריטב"א לא ס"ל כדרך בתרא דהרשב"א דרבנן לית להו דינא דאתו רבים בדאיכא שלש מחיצות, אלא ס"ל כדרך קמא דהרשב"א דאית להו לרבנן דינא דאתו רבים, אלא דבד' הריטב"א נתחדש דלא רק לחי ל"מ

מחיצה חשובה לגבי שד"מ] היכא שיהא ג' מחיצות לרבנן, לא יהא אתו רבים אף אי ליכא שם ד' מחיצות, או דנימא דגם במחיצות העושות רה"י מן התורה בג' מחיצות היינו דוקא בכרמלית, אבל ברה"ר כדי לעמוד כנגד בקיעת רבים בעי' שיהא שם מחיצה מד' רוחות.

בחי' הרשב"א (כב. ד"ה דרבנן) הק' לרבנן בב' בתים מב' צידי רה"ר, אמאי ליכא שם ד' מחיצות, דהא קיי"ל לחי משום מחיצה, ות' וז"ל, וי"ל דלרבנן נמי בעינן שם ד' מחיצות חשובות קצת כפסי ביראות מיהא, אבל לחי מחיצה גרועה היא טובא ובקיעת הרבים מבטלתה, וא"נ י"ל דדלמא רבנן דאין מערבין סבירא להו לחי משום היכר, ואע"ג דקיי"ל כוותיהו דאין מערבין בכך, לא מטעמייהו אלא מדר' יוחנן דירושלים דבקיעת הרבים מבטלת אפי' מחיצות גמורות, עכ"ל.

ומבואר דלתי' בתרא דהרשב"א לא סבירא להו לרבנן כלל דינא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא כל היכא דאיכא מחיצות כהלכתן, והא דאמרו לו אין מערבין רה"ר בכך אי"ז משום בקיעת הרבים אלא משום דליכא ג' מחיצות גמורות, ואילו לתי' קמא דהרשב"א שפיר סבירא להו לרבנן דינא דאתו

בתורת שם ד' מחיצות, אלא אפי' צורת הפתח לא מהניא כיון שבוקע בתוכו, אולם בד' הרשב"א בסוגיין לא נתפרש לגבי צוה"פ בזה, אך יעוי' בחי' הרשב"א לעיל (ו: ד"ה והא אמר) שכ' דלרבנן בג' מחיצות דאורייתא לא איכפ"ל אם דרך הרבים מפסקת דבקיעת הרבים לא מבטלת מחיצה, [והוסיף דכשיש בדרך בתרא בדף כב.] והוסיף דכשיש צורת הפתח הרי היא כדופן ג' ולא מבטלא בקיעת הרבים.

ובפשיטות נראה דפליגי הרשב"א והריטב"א בחשיבות צורת הפתח אי מהני כדופן ג', או דלא חשיבא כ"כ ובטילה בבקיעת רבים, אולם אחר העיון נראה דז"א, דהרשב"א לעיל ו: נקט כדרך בתרא דהרשב"א בסוגיין דלרבנן כל היכא דאיכא ג' מחיצות גמורות לא בטלי בבקיעת רבים, ולהכי צורת הפתח כיון דחשיב כמחיצה מעלייתא, הרי היא חשובה ולא בטיל בבקיעת רבים, אבל לדרך קמא דהרשב"א בסוגיין דאית להו לרבנן דינא דאתרו"מ אלא דבעי' שם

מחיצות חשובות דבהו לא בטלי הרבים המחיצה, יתכן לומר דאפי' צוה"פ לא מהניא בתורת שם ד' מחיצות³¹.

ג.

בחי' הרשב"א לקמן דף נט. כתב דלדעת רבנן אי"צ שם 'ארבע' מחיצות, וסגי אף בשם 'שלוש' מחיצות, וכן צריך לפרש לפמש"כ הרשב"א לעיל (ו:): דלרבנן כל היכא דאיכא ג' מחיצות לא אמרי' אתו רבים, דע"כ סגי אף בשם ג' מחיצות, ולהכי לרבנן מערבין רה"ר עצמה בב' מחיצות גמורות, וצוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן, כיון דאיכא שם ג' מחיצות, וכן נקט בחזו"א (סי' ק"ז ריש סק"ה) שלא מצינו מדאורייתא חילוק בין ג' מחיצות לד' מחיצות, יעוי"ש³².

אך מד' התוס' לעיל (ו: ד"ה והאמר) נראה דסבירא להו דשם ג' מחיצות לא מהניא, דבגמ' התם מק' ארבנן דס"ל דאין מערבין רה"ר בכך, וכ"ת הא בדלתות מיערבא, והא אמר ר' יוחנן

³¹ אלא דאינו מוכרח, דהנה הרשב"א לא כ' כלשון הריטב"א דל"מ אלא כעין פסי ביראות 'שיש שם שתי אמות עומדין', [ר"ל, דלא בקעי בתוך הני ב' אמות, ולפ"ז צוה"פ לא מהניא, דהא בקעי בתוך צוה"פ] אלא כ' הרשב"א 'דלחי מחיצה גרועה היא ובקיעת הרבים מבטלתה' ולפ"ז אפשר דרק לחי גריעא דרבים מבטלי אבל צוה"פ דלא גריעא כלחי, לא מבטלי ליה רבים בבקיעתן, ויל"ע.

³² ולפ"ז הא דקאמר בגמ' שם ד' מחיצות, צ"ל דהוא דוקא בפסי ביראות דכיון דאיכא פרוץ מרובה בעי דוקא בד' רוחות, וכמשנ"ת לעיל מהר"ן בריש עושין פסין, אבל בעלמא סגי אף בשם ג' מחיצות.

ירושלים וכו', והק' התוס' היכי פריך מר' יוחנן דאמר בגמ' בפ"ב דס"ל כר' יהודה דאמר אתרו"מ ופליגי עליה רבנן התם, ותי' דפריך כי היכי דלר' יהודה בשם ד' מחיצות דלא חשיבי ליה מצריך נעילה, ה"נ ב' מחיצות דלא חשיבי לרבנן יהיה צריך נעילה, עכ"ד, והשתא אי ס"ל להתוס' כהרשב"א דסגי בשם ג' מחיצות, צ"ב מה הוכיחו התוס' דמדרי"ג נשמע לרבנן, הא י"ל דלרבנן בכה"ג אי"צ נעילה, דכיון דאיכא צוה"פ או דלת ברוח השלישית, כבר לא אמרי' אתו רבים, כיון דסגי אף בשם ג' מחיצות, ובע"כ דס"ל להתוס' דשם ג' מחיצות לא מהניא דלא לבטלה בקיעת רבים, ובעו דוקא שם ד' מחיצות, וכן נקט באבן העוזר (לעיל ו:) בפשיטות דלרבנן לא מהניא שם ג' מחיצות, וכל מה דלרבנן לא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, היינו רק בדאיכא שם ד' מחיצות.

ד.

ומעתה נחזור לתחילת דברינו, דיל"פ דבזה פליגי הראשונים בעיקר הטעם דקאמר בגמ' דהיכא דבשם ד' מחיצות לא אתו רבים ומבטלי מחיצתא,

דלהרשב"א לא נתחדש דין דוקא ב"שם — ד' מחיצות", כדי לבטל בקיעת רבים, אלא לרבנן כל היכא דאיכא ג' מחיצות דאורייתא מהניא, משום דאין בקיעת הרבים מבטלת מחיצה גמורה, ורק לחי דהוא מחיצה גרועה בקיעת הרבים מבטלתה, ומה"ט מהני אף שם ג' מחיצות, אולם להתוס' דבעי' דוקא שם ד' מחיצות ולא סגי בשם ג' מחיצות, בע"כ דס"ל דלרבנן אף אי איכא מחיצות גמורות מהני בקיעת הרבים לגרע כח המחיצות, ודוקא היכא דאיכא היקף דשם ד' בכל הד' רוחות מהניא דלא ליבטל ע"י בקיעת הרבים.³³

ואיכא נפק"מ בזה, היכא דאיכא ב' מחיצות גמורות וב' לחיין, [ע"ד ברייתא דב' בתים בב' צידי רה"ר] ובגוונא דבב' הרוחות שיש בהם לחיין לא בקעי רבים כלל, וכל בקיעת הרבים הוא בב' הרוחות שגדורות במחיצות גמורות, דלכאו' לדעת הרשב"א לא נימא בכה"ג אתו רבים ומבטלי מחיצתא לדעת רבנן, שהרי המחיצות שבוקעין בהם הרבים הוו מחיצות גמורות, וכל כי האי לא בטלי בבקיעת הרבים, ואף בלחי כיון דלא בקעי בו רבים לא נתבטל ושפיר

³³ ודעת הריטב"א שהובא לעיל בפשוטו הי' נל"פ דס"ל כהתוס' דדוקא בדאיכא היקף דשם ד' ליכא בקיעת רבים, ודלא כהרשב"א, אולם בד' הריטב"א במקו"א נראה דס"ל כהרשב"א דבג' מחיצות ליכא בקיעת רבים. ואכמ"ל.

ביראות, והיינו דמדמי' לה אהרדי שפיר, עכ"ד הריטב"א.

ונתחדש לתי' האי' דהריטב"א, דלרבנן כדי למנוע בקיעת הרבים לא בעינן דוקא ע"י גידור דשם ד' מחיצות, דאף היכא דליכא שם ד' מחיצות, מהני הא דלא ניחא תשמישתיה למנוע בקיעת הרבים, וא"ש לפי תי' זה לשון הגמ' דקאמר אליבא דרבנן לא תיבעי לך, השתא ומה דהתם דניחא תשמישתיה אמרי רבנן לא אתרו"מ, הכא "דלא ניחא תשמישתיה" לא כש"כ, ר"ל, דמה התם בפסי ביראות דניחא תשמישתיה וכדי למנוע בקיעת רבים בעי שם ד' מחיצות, הכא בתל המתלקט סגי לן בהא דלא ניחא תשמישתיה למנוע בקיעת רבים, [ולכא' הסברא בזה דלמנוע רגל רבים סגי מה הא דבהך תל לא בקעי כ"כ להדיא ע"י הא דלא ניחא תשמישתיה], אכן לתי' בתרא דהריטב"א דאף הכא אתי' עלה מדין שם ד' מחיצות, ק"ק לישנא דגמ' דהכא בתל לא ניחא תשמישתיה, דמאי שיאטיה לגבי מניעת תבקיעת רבים, ויל"ע.

אולם בעיקר קושיי' הריטב"א יש לדון דכל קושייתו הוא רק אי נפ' דבשם ד' מחיצות נתחדש דבעי' "היקף מעליא דשם ד' מחיצות" דוקא, כדי למנוע בקיעת רבים, דלפ"ז א"ש קושיי'

איכא כבר ג' מחיצות, אבל להני דפליגי על הרשב"א, בכה"ג שפיר איכא אתו רבים, דבקיעת הרבים בב' המחיצות הגמורות מגרע כח המחיצות, ובעי' היקף מעליא דשם ד' מחיצות דוקא וליכא, דהא איכא רק ב' מחיצות גמורות, והני ב' לחיין הוו מחיצה גרועה מצד עצמן אף אי לא בקעי בהו רבים, ולא מהניא הלחי להצטרף ל'שם ד' מחיצות.

ה.

הנה להלן (כב:) בעי רחבה תל המתלקט עשרה מתוך ארבע, ורבים בוקעין בו, חייבין עליו משום רה"ר או אין חייבין עליו, אליבא דרבנן לא תיבעי לך וכו', ובחי' הריטב"א הק' דהא חכמים בעו שם ד' מחיצות, ובתל איירי שבוקעים מכל רוחותיו ומבטלים כל מחיצותיו, ואדרבה דמי לב' בתים בב' צידי רה"ר, דלרבנן אמרי' דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, דליכא שם ד' מחיצות, ותי' דבתל המתלקט לא ניחא תשמישתיה, משא"כ בב' בתים וכו' ניחא תשמישתיה, ועוד תי' דהתם ליכא שם ד' מחיצות, אבל בתל הזה כיון שהוא גבוה י' טפחים מכל צד, הרי יש לו שם ד' מחיצות דאורייתא, דכל גובה י' טפחים חשיב מחיצה, ומיהו הרבים בוקעים בו מכל רוח ורוח כעין פסי

הריטב"א, שהק' דהכא גבי תל ליכא היקף דשם ד' מחיצות, אבל אי נפ' כדעת הרשב"א ודעימיה, דלא נתחדש דין 'גידור' דשם ד', אלא דכל היכא דאיכא מחיצות מעלייתא [דלרבנן הוא כבר בג' מחיצות] לא מהני בקיעת הרבים לבטל מחיצה גמורה, לא קשיא כלל קושיי' הריטב"א גבי תל, דהא גבי תל איכא מחיצות גמורות להך תל, ובמחיצות גמורות הרי לא בטלי בבקיעת הרבים.

אלא דלכאו' יקשה בתל המתלקט אמאי לר' יהודה אתו רבים ומבטלי מחיצתא, דהא כיון שהמחיצות הם דפנות התל עצמו שאינם מתבטלים בבקיעת הרבים, א"כ מה מבטלים הרבים בבקיעתם לדעת ר' יהודה.

ובשלמא לתי' ב' דהריטב"א דלרבנן שם ד' מחיצות הוא ע"י מה שהתל גבוה י' טפחים, בע"כ צ"ל דלר' יהודה חשבי' דהרבים מבטלים את מחיצת 'גוד אסיק' שע"ג התל, [או את 'התייחסותם'

לרשות שעל התלן אבל לפמש"ב הרשב"א דלרבנן כל היכא דאיכא ג' מחיצות מעלייתא לא אתו רבים ומבטלי ליה, א"כ אף לר' יהודה אמאי יתבטל המחיצה, חדא, דהא איכא שתי מחיצות מעלייתא דלא בטלי מחמת בקיעת הרבים, ועוד הא במחיצת התל לא בקעי הרבים 'בתוכו' אלא 'על - גבי' המחיצה, וכל כה"ג אף לר"י לא בטלי מחיצות, וצ"ב.

ואשר צ"ל דהבקיעת רבים בתל אינו ב'מחיצה', אלא ב'רשות' הרבים שע"ג התל, וכדחזי' בפלטיא שהיא בתוך העיר, לדעת הרשב"א בעבוה"ק דחשיב רה"ר אע"ג שאין הבקיעה במקום המחיצה, מ"מ איכא בקיעת רבים בעיקר 'הרשות', וה"נ גבי תל המתלקט כיון דבקעי הרבים בתל, אע"ג שהוא מעל המחיצה ולא בתוך המחיצה, סו"ס הא איכא בקיעת רבים 'ברשות' הרבים, ואתו רבים ומבטלי ליה לרשות הרבים שבתוך המחיצות.³⁴

³⁴ ועי' בשפת אמת שהק' דהא רק בפסי ביראות חשיב שם ד' מחיצות, הואיל ובמקום הדיומדין עצמן ליכא כלל בקיעת רבים, אבל הכא בתל המתלקט הא בקעי בכל חלקי התל, ותי' דע"כ שם ד' מחיצות היינו דכל היכא שלולא הבקיעת רבים הי' שם ד' מחיצות, תו לא מבטלי ליה בקיעת רבים שם מחיצה, ולהכי בתל דחשוב ד' מחיצות ע"י גוד אסיק אף שרבים בוקעים בו בכל התל לא מבטלי מחיצתא לרבנן, עכ"ד השפ"א, ומבו' בדבריו שהבין דהבקיעת רבים הוא ב'מחיצה' ולהכי הק' דהא בקעי בכלל התל ול"ד לפסי ביראות, ולא דהבקיעת רבים הוא ב'רשות'.

סימן י"ג

בדין בקיעת רבים (כב.)

אבל בצוה"פ לא בקעי הרבים כלל, דאי נימא דעצם הימצאות הרבים בתוך המחיצות מבטלת המחיצות, א"כ ה"נ י"ל דל"ש לגדור בכה"ג במחיצות גרועות כצוה"פ ובעי לכה"פ דלתות בכל הרוחות כדי לגדור הך רשות שלא יהא רה"ר, אבל אי נימא דבקיעת הרבים במחיצה היא מבטלת את המחיצה, א"כ היכא שלא בקעי רבים בתוך הצוה"פ שפיר יהני הך צוה"פ לגדור את הרשות בכה"ג.

ב.

בגמ' (כב.) מקשי' בגמ' דר' יהודה דאמר בפסי ביראות דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, אדר' יהודה דאמר דבב' בתים בב' צידי רה"ר עושה לחי מכאן ומכאן ומטלטל באמצע, ולא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ומשני דבב' מחיצות מעלייתא מודה ר' יהודה דלא אתרו"מ, וכ' התוס' (ד"ה קשיא) וז"ל: קס"ד דמקשה דלר' יהודה שלש מחיצות דאורייתא, ולחי וקורה משום מחיצה, אלמא לא אתרו"מ, דאי שתי מחיצות דאורייתא "לא הוה פריך מידי", ומשני

נחלקו חכמים ור' יהודה בדין אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ונתבאר בגמ' (כב.) דלרבנן לא אתו רבים ומבטלי מחיצתא כל היכא דאיכא שם ד' מחיצות, ולר' יהודה רק בב' מחיצות מעלייתא לא אתו רבים ומבטלי מחיצתא.

א.

יש לדון בגדר הדין דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, אי הגדר דבקיעת הרבים דרך המחיצות מבטל את כח המחיצה מלגדור את אותה הרוח, שהרי הרבים בוקעים באותה הרוח ואינה גודרת, או דהגדר דאתרו"מ דעצם הימצאות הרבים תוך המחיצות מבטל את הרה"י, דהיינו שחסר בכח המחיצות לשוויי' רה"י, כשיש הימצאות של רבים בתוך המחיצות.

ונפק"מ בזה בגוונא דרה"ר גדורה בצפון ודרום בדלתות ננעלות, ובצד מזרח ומערב במחיצות של צוה"פ, [או אפי' במחיצות גמורות ויש בהן פירצות שגדורות ע"י צוה"פ] ובקיעת הרבים הוא רק דרך הדלתות שננעלות בלילה,

קסבר שתי מחיצות דאורייתא, א"נ אפי' קסבר שלש מחיצות דאורייתא לא אתו רבים ומבטלי מחיצה שלישית, כיון דאיכא שתי מחיצות שלימות, עכ"ל.

ובפשיטות כונת התוס' דל"ש אתו רבים אם הרבים לא בוקעים במחיצות הנדרשות לעשות רה"י, ולהכי פי' התוס' בד' המקשן דע"כ ג' מחיצות דאורייתא דאי ב' מחיצות דאורייתא לא הוה פריך מידי, ר"ל, דאי שתי מחיצות דאורייתא, א"כ היכא דבקעי הרבים דרך מחיצה שלישית ורביעית, ליכא אתרו"מ, כיון שבמחיצות שיוצרות את הרה"י לא בקעי רבים התם.

אולם בחזו"א³⁵ הק' על ד' התוס' דאף אי לא בקעי הרבים דרך הני ב' מחיצות הנדרשות ליצירת הרשות, מ"מ אכתי בכח הרבים לבטל את הרה"י שנעשית ע"י מחיצות ולהופכה לרה"ר, ועי"ז יתבטלו אף ב' המחיצות דלא בקעי בהו, דכבר אין בכחם לגדור את המקום לרה"י, והכריח החזו"א דע"כ ס"ל להתוס' (לפי' קמא) דגדר אתרו"מ הוא בבקיעת הרבים בתוך המחיצות, ולהכי

כשבוקעים הרבים רק דרך שלישית ורביעית לא שייך אתרו"מ, דאינם בוקעים בתוך המחיצות שיוצרות רה"י, דהרשות שפיר גדורה בב' רוחות.

ולפי' בתרא בתוס' דאף אם ג' מחיצות דאורייתא לא אתו רבים ומבטלי מחיצה שלישית, כיון דאיכא שתי מחיצות שלימות, ביאר החזו"א³⁶ דהך פי' ס"ל שאפי' אם ג' מחיצות דאורייתא ס"ל לר' יהודה שהם מאלימים את כחה של המחיצה השלישית, שאע"פ שהרבים בקעי בפירצתו לא אתרו"מ.

וכוונתו דהך פי' ס"ל דלא כפי' קמא דאתרו"מ הוא רק כשבוקעים דרך המחיצה, אלא דהימצאות הרבים תוך המחיצות מבטל מיניה שם רה"י ונעשה רה"ר, ולהכי אף אי ג' מחיצות דאורייתא כחן של מחיצות אלים, דלא אתו הרבים שבתוך המחיצות ומבטלי דאכתי גדירתם קיימת, ונמצא דלד' החזו"א הנ"ל פליגי ב' הפי' בתוס' דלתי' קמא גדר אתרו"מ כשבוקעים דרך המחיצה, ולפי' ב' גדר אתרו"מ

³⁵ במכתבים בסוף ס' שלום יהודה בענין רה"י חשיב כמחיצה' תשובה ב'.

³⁶ שם במכתבים תשובה ד' ד"ה עמד, וד"ה ומש"כ בספר דלתירוץ וכו'.

הוא הימצאות הרבים תוך המחיצות
דמבטל מיניה שם רה"י ונעשה רה"ר.

ג.

אולם בד' הריטב"א מצינו סתירה
בדבריו, דכדף כב. מבואר בתרי דוכתי
דגדר אתרו"מ הוא בקיעה במחיצה,
חדא בד"ה כאן הודיעך, וז"ל: מ"מ
שמעי' דלתות דוקא מצילות ירושלים
מדין רה"ר, הא לאו הכי יש להם דין
רה"ר וכו', דאתו רבים ומבטלי
מחיצתא, פי', לא שיבטלו מחיצות
שלימות של צפון ודרום, דהא אמאי,
אלא שמפילין מחיצות שבמזרח ומערב,
כיון שבוקעין בהם תדיר דרך הפתחים,
עכ"ל.

עוד מצינו בד' הריטב"א (שם) ד"ה דר'
יהודה וכו', וז"ל: כי המחיצות
השלימות בצפון ודרום אינם מתבטלין
לעולם מפני בקיעת הדרכים, וכו', אבל
גבי פסי ביראות ליכא שתי מחיצות ולא
שום מחיצה שלימה, כי פתוחים הם לד'
רוחות ורבים בוקעין בהם, עכ"ל,
ולכאו' הטעם דלא מתבטל מה דלא
בקעי ביה, הוא בע"כ דגדר אתרו"מ הוא
מה שבוקעין הרבים תוך המחיצות,
ולהכי מה דלא בקעי ביה לא מתבטל.

אך כ"ז נסתר מד' הריטב"א (לעיל יב):
ד"ה וקסבר ר' יהודה וכו', על מה

דקאמר בגמ' שם בכרייתא דב' בתים
בב' צידי רה"ר וכו', דאמרו לו אין
מערבין רה"ר בכך, דמשמע דרק ברה"ר
לא מהני, אבל במבוי ובקעה מהני אע"פ
דלרבנן ג' מחיצות דאורייתא, ורבא
דס"ל התם דלו"ק משום היכירא יפרש
דרבנן לדבריו דר' יהודה קאמרי, לדידן
אפי' מבוי דבקעה אין מערבין בכך
דמחיצה שלישית בעינן, ולו"ק משום
היכירא ולא עבדי מחיצה, ומיהו אף
לדידך דסבירא לך דב' מחיצות
דאורייתא אין מערבין בכך דאתו רבים
ומבטלי מחיצתא, עכ"ד, הרי מבואר
דרבנן ס"ל דלר' יהודה אע"פ שאין
הרבים בוקעים באותם ב' מחיצות
העושות רה"י, אפ"ה אמרי דאתו רבים
ומבטלי, ובע"כ דאף דלא בקעי בהנך
מחיצות, מ"מ עצם הימצאות הרבים
בתוך המחיצות מבטל את רה"י, ולכאו'
ד' הריטב"א סתרי אהדדי, וצ"ב.

ד.

והנראה ליישב הסתירה בריטב"א,
בהקדם ד' החזו"א בסי' מ"ג סק"ג (ד"ה
כ"ב א' תוד"ה קשיא) שהק' על מש"כ
התוס' דאי ב' מחיצות דאורייתא אין
בקיעת הרבים בשלישית וברביעית
מבטלת את הרה"י, והק' החזו"א
דלכאו' טעמא דר' יהודה דבב' מחיצות
חשיב מוגדר ומיוחד בכל סביביו ושפיר

שייך למימר אתרו"מ וכו', עכ"ל החזו"א.

ויל"ע בדבריו אי כוונתו כמו שהק' במכתבים (תשו' ב') דאף שבכה"ג ל"ש שבקיעת הרבים תבטל את ב' המחיצות, מ"מ אכתי הימצאות הרבים תבטל את הרה"י, [אלא שבספרו הניח בקוש' ובמכתבים תי' דע"כ התוס' ס"ל דהגדר אינו הימצאות הרבים ברשות, אלא בקיעתם במחיצות הנדרשות לרה"י].

או דנימא דכוונת החזו"א [בספר] להק' דאף אי נימא דאתרו"מ הוא בקיעת הרבים דרך מחיצות רה"י ה"ז מבטל את גדירתם, מ"מ הא דמהני לר' יהודה ב' מחיצות אי"ז משום דסגי בגדירה של ב' רוחות גרידא, דלעולם אף ר' יהודה בעי שיהא הרשות גדור מכל צדדיו, אלא דס"ל דאף ע"י ב' מחיצות נעשה 'גדור' מכל ד' רוחותיו, דחל מכוחם דין גדירת מחיצה אף בשלישית וברביעית, כמו שבעומ"ר חל דין גדירה על הפרצות,³⁷ ומעתה הק' החזו"א דא"כ אף אי ב' מחיצות דאורייתא נימא אתרו"מ דהא פורצים ומבדילים את גדירת המחיצות

בשלישית וברביעית שעי"ז אין המקום מיוחד ומובדל מרה"ר אלא מעורב ומחובר לרה"ר מחמת בקיעת הרבים במחיצות.

ואשר לפ"ז אפשר ליישב ד' הריטב"א, דס"ל דהגדר באתרו"מ הוא בקיעת הרבים במחיצות, ולהכי כ' הריטב"א (בדף כב.) דאתרו"מ מבטל רק את המחיצות שבוקעין דרכם, ולא את מחיצות שצפון ודרום שהם לצירי רה"ר, ואפ"ה ס"ל להריטב"א (בדף יב:) דאמרו חכמים לר' יהודה דאף לדבריו דב' מחיצות דאורייתא, מ"מ כיון דמכח הני ב' מחיצות נעשה גדירה גם בשלישית וברביעית, ולכן נעשה רה"י, וא"כ אף דב' מחיצות שבצפון ודרום לא נתבטלו, מ"מ כיון דבקעי בב' מחיצות הג' והד', א"כ אין בכח הב' מחיצות לגדור את הרה"י אף לר' יהודה [דהא איכא בקיעה במחיצות הדיניות, וכמשנ"ת].

ה.

והנה לכאור' יש להוכיח מד' הרשב"א בעבודת הקודש (שער ג' ס"א) דפי' גדר

³⁷ וע"ע בשלו' יהודה בסוף תשובה ד' וז"ל: מש"כ לעיל דב' מחיצות לר"י גודרים גם השלישית והרביעית, אין הכוונה גדר מציאותי, אלא גדר דיניי, דמקום החבוי בין ב' מחיצות זו כנגד זו נעשה חטיבה מיוחדת והתייחדו ניכרת ומספקת לדין רה"י, שהרצון בזה להבדיל את מקום הזה מהעולם הכללי המקיפו, עכ"ל.

בלילה, בע"כ ס"ל לר' יוחנן דג' מחיצות דאורייתא ובקיעת הרבים מבטלת את המחיצה השלישית, הרי מבואר דס"ל דרק בקיעת הרבים מבטלת בין המחיצות עושה פרצה ומבטלת את המחיצות, דאי נימא דמציאות הרבים בין המחיצות מבטלת את רה"י, א"כ גם אי ס"ל לר' יוחנן ב' מחיצות דאורייתא וליכא בקיעת רבים בין המחיצות, עדיין תיעשה ירושלים רה"ר מכח הימצאות הרבים בין המחיצות, וזהו שלא כדבריו בעבוה"ק, וצ"ב.

והי' אפש"ל דאף הרשב"א בעבוה"ק כוונתו דגדר אתרו"מ הוא בקיעת הרבים בין המחיצות, דהנה יעוי' בבית אפרים (סי' כ"ו ענף ה' ד"ה ואני תמה) ובמשכנות יעקב (סי' קכ"א ענף ד' ד"ה וגם) שפירשו דכל חידושו של הרשב"א בפלטיא הוא רק היכא שהדלתות פתוחות ביום,³⁸ ולפ"ד הי' אפש"ל דאף בפלטיא גדר אתרו"מ הוא דמה דבקעי בין המחיצות הוא הגורם לביטולן, אלא דנתחדש דל"ב דוקא כניסה ויציאה דרך הפרצות, דסגי בעצם השימוש בהתקבצות בפלטיא, דזהו ג"כ חלק מהשימוש כמו כניסה ויציאה.

אתרו"מ דהימצאות הרבים בתוך המחיצות מבטל שם רה"י מיניה, דכ' הרשב"א וז"ל: איזו היא רשות הרבים כל מקום שרחב ט"ז אמה על ט"ז אמה, ומתקבצין שם בני אדם לעשות צרכיהם כשוקים שבמדינות, ואע"פ שדלתות מדינה ננעלות בלילה, הפלטיא שבתוכה היא רה"ר, עכ"ל.

ובפשיטות ביאור דבריו דעצם הימצאות הרבים בין המחיצות מבטלת מהך פלטיא שם רה"י, ובחזו"א במכתבים (בסו"ס שלו"י) תשו' ד' ד"ה ומש"כ בספר וכו', הוסיף עוד להוכיח דבסתימת ד' הרשב"א משמע שאין בקיעת רבים דרך המחיצות, דהא איירי בדלתות מדינה ננעלות בלילה, דלא חשיב בקיעת רבים, כיון דאינו מסור לרבים כל שעה, ואעפ"כ ס"ל להרשב"א שהרבים מבטלים את המחיצות ונעשה רה"י, ובע"כ דס"ל להרשב"א דגדר אתרו"מ הוא מציאות הרבים בין המחיצות שמבטלת את רה"י.

אך ד' הרשב"א הנ"ל צ"ב, דבסוגיין בי' הרשב"א [בסו"ד] דלר' יוחנן דירושלים נחשבת רה"ר אלמלא דלתותיה ננעלות

³⁸ ודלא כד' החכם צבי סו"ס ל"ז שפי' ד' הרשב"א דחשיב רה"ר אף היכא שהדלתות נעולות וליכא בקיעת רבים, ולפ"ד ודאי הוא מחמת הימצאות הרבים בתוך המחיצות.

אך ז"א דהמעייין שם יראה דעיקר טעמם (דהבי"א ומשכנ"י) שפירשו דע"כ איירי שהדלתות פתוחות ביום, הוא משום דבעי' דומיא 'דדגלי מדבר', וא"כ אע"ג דבעי' דלתות פתוחות ביום, מ"מ עדיין יתכן דלא בקעי במחיצות הללו, וכל עיקר רה"ר נעשה מכח הימצאות הרבים בתוך המחיצות, וכל' הרשב"א 'שמתקבצין לעשות צרכיהם' כשוקים במדינות, ואכתי צ"ע סתירת דבריו ממש"כ בסוגיין דעולה מדבריו דהגדר הוא בקיעתן דרך המחיצות, וצ"ב.

וצ"ל דמש"כ הרשב"א בחידושיו היינו דוקא בסרטיא שמהות המקום הוא מעבר מצד לצד דהיינו- דרך רה"ר, ולהכי בעי' דוקא בקיעה דרך המחיצה כדי ליעשות רה"ר, אבל בפלטיא דמהות המקום הוא לקיבוץ הרבים חשיב אתרו"מ ע"י מציאות הרבים בתוך המחיצות דע"ז בטלו המחיצות.

וכמו"כ יל"פ במש"כ הרשב"א (עבוה"ק ריש שער ג') דהא דמהני דלת, כיון שהיא 'חוסמת' את הרבים מלעבור שם מהני, דאינו מסור לרבים, ויל"פ דהרי שם מיירי בסרטיא שמהות המקום הוא מעבר מצד לצד, ולכך בדלת כבר ליכא דרך משער לשער, ודלא כדעת רש"י דפי' ג"כ הטעם (דף קא.). דבעי' דרך פתוח כל שעה, דלרש"י בעי' ב'

דלתות דבעי' שלא יהא כלל הימצאות רבים במקום, משא"כ להרשב"א בעי' שלא יהא דרך משער לשער וזה כבר איכא אף בדלת אחת.

ו.

עוד יל"ד בד' הרמב"ן במלחמות דס"ל דדוקא בקיעת הרבים מבטלת את המחיצה שבוקעים בה, ולא הימצאותם בין המחיצות מבטלת את רה"י, דכ' הרמב"ן דלר' יהודה דב' מחיצות דאורייתא, אע"פ שהרבים בוקעים תוך המחיצות, אפ"ה בין המחיצות נשאר רה"י, [ודלא כהבעה"מ] ובי' הטעם דאין הרבים מבטלים המחיצה הפרוצה שלא נאמר בה לבוד מפני בקיעתן בפירצה, כגון דיומדין שאנו צריכין לומר בהן רואין המחיצות כאילו מאריכות וסותמות זל"ז, ובקיעה דרבים מפסקת בהן, וכו', עכ"ל, הרי מבואר דבעי' בקיעת רבים דבקעי במחיצה דוקא.

אך לכאור' קשה ע"ד הרמב"ן ודעימיה, [דבעי' בקיעה במחיצה דוקא] מהסוגיא להלן (כב:) גבי תל המתלקט דמבואר דלרבנן אמרי' אתרו"מ, וגבי תל יש ד' מחיצות שלימות ולא בקעי במחיצה גופא ואפ"ה אמרי' אתרו"מ, ואין לומר דהרמב"ן יפרש דבקיעת הרבים מבטלת למחיצה דגוד אסיק, ובמחיצת גו"א בקעי בגוף המחיצה מכל צדדיו, וה"ז

כעין ביטול הרבים להארכת וסתימת המחיצות, דז"א דהא דעת הרמב"ן בשבת (דף צט:) דעמוד ברה"ר גבוה עשרה דינו כרה"י בלא דין גוד אסיק, אלא בעצם הבדלתו מרה"ר בגובה י, וה"נ כיון דליכא גוד אסיק בהך תל המתלקט, א"כ לא בקעי הרבים במחיצה גופיה, ואכתי צ"ב.

ואפשר דכיון דמהות המחיצה היא למנוע בקיעת הרבים ולהבדיל את הרה"י מרה"ר, לכן גבי תל המתלקט דרבים בוקעים ע"ג המחיצות נמצא שאין המחיצות מונעות רגל הרבים מהעולם שסביבו,³⁹ ומדמי' לאתרו"מ בפירצה בין המחיצות, דגם בכה"ג ע"י בקיעת הרבים אין המחיצות מפרידות בין מה שבתוך המחיצות לעולם שסביבו.

ז.

בתוס' (כב: ד"ה דילמא) כ' לחדש דרבנן ס"ל "דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא הויא מחיצה כולי האי ואפי' רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחיצה", ונחלקו האחרונים בכי' ד' התוס', דבמגן אברהם (סי' שס"ג סק"ל)

פי' דאיירי שרבים בוקעים במחיצות, וכיון שעשויות בידי שמים מודו רבנן שהם בטילות, אולם הרבה אחרונים פליגי אחרונים ופי' בדעת התוס' דהמחיצות בטלות אף בלא בקיעת הרבים בהם, ויעוי בחזו"א (סי' ק"ז סק"א) שהק' ע"ד התוס' דהיאך שייך אתרו"מ כשאין הרבים בוקעין דרך פרצות המחיצות, ומה שרבים סובכים בשוקים וברחובות תוך המחיצות, לא בטלי מחיצתייהו, יעוי"ש בד' החזו"א.

אמנם לכאור' התוס' ס"ל דמציאות הרבים בין המחיצות מבטלת למחיצות אף דלא בקעי במחיצות עצמן, וכן פי' בחמד משה (סי' שס"ג סק"ד) בהשגותיו על המג"א שפי' כן בד' התוס', אך יש לדון דגם לפ"ד החמד משה הנ"ל, יש לחלק דבמחיצות שעשויות בידי אדם בעי' דוקא בקיעת רבים בפרצות שבין המחיצות, דדוקא במחיצות בידי שמים דס"ל להתוס' דלא חשיבא מחיצה כולי האי, חשיב בקיעת רבים אף בעצם הימצאות הרבים תוך המחיצות, ויל"ע בזה.

³⁹ מיהו כ"ז בתל המתלקט, אבל במחיצה סתמא שגבוהה עשרה טפחים פשוט דלא יתבטל המחיצה ע"י שרבים יעברו על גבה מצד לצד, דהמחיצה כמות שהיא מונעת רגל הרבים, להכי מה שמדלגים עליה לא יבטל ממנה שם מחיצה, משא"כ גבי תל המתלקט אין שום מניעת רגל רבים בתל, ויל"ע.

סימן י"ד

בדין אתו רבים - במחיצה בידי שמים (כב:)

לרבים לכן אינו דומה לדגלי מדבר, אבל בחו"ל שלא נמסר לרבים שפיר דמי לדגלי מדבר.

ובחידושי הרשב"א תי' ע"פ ד' הראב"ד, דבחו"ל אע"פ דלא דמו לדגלי מדבר, מ"מ אם יש בהם בקיעת רבים משוי להו רה"ר, ודוקא בא"י, כיון דלא ניחא תשמישתיה ולא דמו לגמרי לדגלי מדבר, לא מסרן יהושע לרבים כדלהלן בגמ', ולכך אינו רה"ר, אך הק' הרשב"א ע"ז ממה דאי' בגמ' (להלן צה). דגשרים המפולשין אינם רה"ר, דהוה רה"ר מקורה ולא דמי לדגלי מדבר אע"פ שרה"ר בוקעת שם, יעוי"ש.

ב.

והנה בתוס' (כב: ד"ה דילמא) פי' דכל הסוגיא הוא כר' יהודה דאמרי' אתו רבים ומבטלי מחיצתא, אבל לרבנן בחו"ל פטור דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, [ולא פי' טעם דדגלי מדבר שכ' רש"י], והק' התוס' דלרבנן כל ארץ ישראל תיעשה רשות היחיד ע"י סולמא דצור וכו', וכן בבל דמקיף לה דיגלת,

עירובין כב: מעלות ומורדות שבארץ ישראל אין חייבין עליהן משום רשות הרבים, לפי שאינן כדגלי מדבר, ופירש"י, שאינן כדגלי מדבר, שארץ חלקה היתה, שהענן משוה אותה, ובפי' רבנו חננאל הוסיף עוד וז"ל, מעלות שבארץ ישראל כמו תל וכיו"ב, ומורדות כגון חריצין מרווחין וכיו"ב, אין חייבין עליהן משום רה"ר, לפי שאינן כדגלי מדבר, שהיו העגלות מהלכין בהן והיו הדרכים משוין, בלא רצפין ובלא נקבין ובלא פתחים, עכ"ל.

א.

בחי' הריטב"א הק' על רש"י הנ"ל, דאי הטעם משום דאינן כדגלי מדבר, א"כ בחו"ל נמי אין לחייב עליהן משום רה"ר, דהא כל דיני רה"ר מדגלי מדבר ילפי', ולכך פי' הריטב"א דאין כוונת הגמ' דמה דלא ניחא תשמישתיה מכח מעלות ומורדות הוא טעם בפנ"ע שלא יהא דומה לדגלי מדבר, אלא כוונת הגמ' דכיון דלא ניחא תשמישתיה, לכן בארץ ישראל לא מסרה יהושע לרבים [כמבו' בסוף הסוגיא] וכיון שאינו מסור

ירושלים רשות היחיד, אע"פ שתוכה ס' ריבוא והיא רוכלת העמים, וא"כ א"י נמי סולמא דצור הוה מחיצה מעלייתא, וכן גידודי פרת אינן נדרסין, וכן גידודי אוקיינוס, ומאי כ' התוס' דהכא מודו רבנן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, הא הכא בארץ ישראל היאך יוכלו הרבים לבטל את המחיצות, הא לא בקעי בתוך פרצות שבמחיצות, וליכא דריסה במחיצה גופא לבטולי, וצ"ב.

ובחזו"א ב"י ד' התוס', דהנה בחי' הריטב"א הק' ג"כ כקו' התוס' דמ"מ עד אימתי יהיו מרוחקים שיהיו חשובות מחיצות לשוויי' רה"י, דהא קרפף יותר מבית סאתים אמרי' דחשיב רשות היחיד לר' יוחנן, וכמה יהי' שיעור אותו יותר מבית סאתים, ות' בשם הרמב"ן דהיינו כל שרואה עצמו תוך המחיצות, דאע"ג דלגבי שבת לא בעי' מחיצות ניכרות, אפ"ה בעי' שיראה עצמו תוך המחיצות, עכ"ד הריטב"א.

ומעתה ב"י החזו"א דהתוס' ס"ל ג"כ לחידושא דהריטב"א, דהיכא שההיקף גדול כ"כ שאין בני אדם עושין דוגמתו, לא חשיב מחיצות, אלא דלהריטב"א אף באין רבים בוקעים תוך המחיצות לא חשיב מחיצות מצד עצמותן, ואילו לדעת תוס' בכה"ג דוקא אי אתו רבים שבתוך המחיצות מבטלי למחיצה,

דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, והוסיפו התוס' להק' לר' יוחנן דאמר (להלן סז:): דקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, אפי' כור ואפי' כוריים הזורק לתוכו חייב, והוא הדין לאלף כורים דמה שיעור יהיה, ות' התוס' דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבא מחיצה כולי האי, ואפי' רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחיצה.

ולכאו' קשה ע"ד התוס', דהא בהמשך הגמ' שו"ט לגבי שבילי בית גלגול שהיו בא"י אי אמרי' בהו אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ומסיק בגמ' דהיכא דלא ניחא תשמישתיה [דמסרה יהושע ליחיד] אפי' ר' יהודה מודה דלא אמרי' אתו רבים ומבטלי, ולד' התוס' צ"ב הא שבילי בית גלגול הוא מחיצה שאינה עשויה בידי אדם, ובזה הלא כ' התוס' דלכו"ע אתו רבים ומבטלי מחיצתא.

ובחזו"א (סי' מ"ג סק"א) הק' על ד' התוס' בסברא, דהא דינא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא שייך רק כשהרבים בוקעים בפרצות שבמחיצות, או שדריסת הרבים ע"ג המחיצה, דבזה כיון שהמחיצות אינן סובבות כראוי בפני העוברין בטלי מחיצתייהו, אבל רבים הסובבים בשווקים וברחובות תוך המחיצות, לא מבטלי מחיצות לעולם, שהרי דלתות נעולות בלילה עושין

ג.

**דן היכא דהמחיצות אין עושות
את תוכן רה"י, אי חשיב רה"ר,
או דמחיצה מצד עצמותו הוא
סתירה למהות 'שם' רה"ר –
מח' המהרש"א והרעק"א**

והנראה בזה בהקדם, דהנה בעלמא היכא שיש מחיצות לא חשיב רשות הרבים, דע"י המחיצות מתבטל בקיעת רבים, וממילא ליכא הילוך רבים שיחשב רה"ר [כמו היכא שחסר א' מתנאי רה"ר, אם אין ט"ז אמה או שהמקום מקורה] אולם יש לרדן בגוונא שאינו מבטל את הילוך ובקיעת הרבים, אי כיון שיש הילוך הרבים יכול עדיין להחשב רה"ר, או דעצם זה שהמקום מוקף מחיצה ה"ז מפקיע ממנו שם רה"ר, דעצם היקף המחיצות הוא סתירה לרה"ר.

והנה גבי פסי ביראות מבו' במתני (יח). דמהני אפי' בית עשרה כורין, והק' הראשונים הא בעי' היקף לדירה, ופירש"י (שם ד"ה וחצר) דהני פסי ביראות נמי הואיל וראויין לשתיית אדם תשמיש דירה מעלייתא היא, ואע"פ שאין אדם דר שם, וכ' התוס' (שם ד"ה אפי') דע"כ צ"ל כפירש"י, דאל"כ יקשה לרב הונא בר חיננא דבעי למימר

ולפ"ז בהיקף קטן אף באין המחיצות עשויות בידי אדם לא אמרי' אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ומיושב מה שהקשי' לעיל משבילי בית גלגול דאינן עשויות בידי אדם, ולא אתו רבים ומבטלי לכו"ע, וה"ט משום דהתם הוא היקף קטן, ובכה"ג ליכא אתרו"מ, וכוונת התוס' מחיצות שאינן נעשות בידי אדם 'כדוגמתן' לכו"ע אתו רבים ומבטלי מחיצתא.

איברא דכביאור החזו"א בד' התוס', מבואר כן להדיא בד' תוס' הרא"ש, וז"ל תוה"ר: ושמא במחיצה שאינה עשויה בידי אדם, 'בהיקף גדול כזה' אפי' רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, עכ"ל, והיינו כמשנ"ת דכל מה דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם הוה מחיצה גרועה היינו דוקא בהיקף גדול, ואז לכו"ע אתו רבים ומבטלי מחיצה.

אולם צ"ב בסברא מה הצירוף בזה, דנמצא דבהיקף קטן לא איכפ"ל אם עשויות בידי אדם או לאו, ורק בדאיכא תרתי לריעותא דהוא היקף גדול ואינם עשויות בידי אדם אז מודו רבנן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, וצ"ב מה השייכות בין הני תרתי לריעותא, וצ"ע.

בפ' הדר (ז:): דמחיצה שאינה מוקפת לדירה לא שמה מחיצה (כלל).

ובי' המהרש"א כוונת התוס' דרב הונא בר חיננא ס"ל דאם לא הוקף לדירה לא שמה מחיצה כלל והוי' רה"ר גמורה' אפי' מדאורייתא, [ודלא כר' יוחנן דחשיבא רה"י מן התורה אלא שמחוסרת דיורין, לא חשיבא רה"י רק מדרבנן] וא"כ הוי' לדידיה איסורא דאורייתא למלאות מבור לבין הפסין ומשום עולי רגלים ודאי לא הקילו באיסורא דאורייתא, ולכן הכריחו התוס' דע"כ צ"ל כרש"י דחשיב מוקף לדירה, ושמה מחיצה אף לרב הונא בר חיננא, ומבו' במהרש"א דלרב הונא בר חיננא מקום שאינו מוקף לדירה חשיב רה"ר גמורה מדאורייתא, [אולם ז"פ דכוונתו דוקא היכא דבקעי ביה רבים, כגון פסי ביראות וכה"ג, דבל"ז לא גרע ממקורה או פחות מט"ז דל"ח רה"ר].

אולם יעוי' ברעק"א בדרוש וחידוש (בדף יח.) שתמה ע"ד המהרש"א וז"ל: ובעניי לא ידענא היכן מצינו דרב הונא בר חיננא סבר דהוי' רה"ר, אלא דשם (ז:): פליג על ר' יוחנן דלא הוי' רה"י

גמורה מדשרי לטלטל מים על אבן גבוה י' ורחב מסאתים, אבל מ"מ לא הוי' רשות הרבים ומן התורה הוא מקום פטור, ומדרבנן הוי' כרמלית, כדאמרי' שם אלמא כרמלית הוי', וצע"ג, עכ"ל הרעק"א, הרי מבו' דלהרע"א מקום שאינו מוקף לדירה אע"פ שאינו רה"י, אכתי לא הוה רה"ר אלא מקום פטור.

ולכאוי' ביאור פלוגתת המהרש"א והרע"א הוא, דהמהרש"א הבין דהיכא שיש ברשות הילוך רבים ומחמת ההילוך הוא סיבה להיות רה"ר, לא איכפ"ל שיש שם מחיצות, ולכן בפסי ביראות שיש הילוך רבים במקום, [דהא בפסי ביראות קיימי' שהוא באמצע רה"ר] ס"ל להמהרש"א דהני מחיצות כיון דאינם עושות את המקום לרה"י לרב הונא בר חיננא, ממילא נשאר רשות הרבים מכח הילוך הרבים,⁴⁰ אבל הגרעק"א ס"ל דעצם המחיצות הוא הפקעה שלא יכול לחול על כך מקום שם רה"ר [אא"כ יתבטלו המחיצות באיזה אופן שיהי'], ולכך לא איכפ"ל דמן התורה אינו יכול להחשב רה"י, דאינו מוקף לדירה, דמ"מ אכתי אינו יכול להיעשות רה"ר, דהמחיצות הן

⁴⁰ ור"ל, דלהמהרש"א הגדר, דרק ע"י שהמחיצות עושות את תוכן רה"י, ממילא אין יכול המקום שם להיחשב רה"ר, אבל עצם ההיקף של המחיצות אי"ז סיבה שלא יחשב רה"ר, אי בפועל אכתי איכא הילוך ובקיעת הרבים.

סתירה בעצם מהותן שלא יחול עליה שם רה"ר, ובכה"ג נחשב רק כרמלית.

ומעתה נחזור לד' התוס', דהא לפמשנ"ת יש ב' חלקים בדין מחיצה, חדא עצם המחיצה מצד עצמה, ועוד שעושה את תוכו לרה"ר, ויל"פ דלגבי [מה שחי' הרעק"א] הא שהמחיצה מצד עצמה יהא סיבה מצד עצמו שלא ייחשב שם רה"ר, בזה ס"ל להתוס' דאם אין רואה עצמו תוך המחיצות אי"ז סתירה ל'שם' רה"ר, [וכדעת הריטב"א בשם הרמב"ן], אבל לגבי הא שהמחיצה תעשה את תוכו רשות היחיד, בזה ס"ל להתוס' דאף אם אין רואה עצמו תוך המחיצות מהני שיעשה את תוכו רה"י – לכה"פ בתורת מחיצה גרועה, [ובזה פליג על הריטב"א בשם הרמב"ן] אלא דמ"מ לגבי מחיצה גרועה כה"ג, מהני ביטול דאתו רבים אף לדעת רבנן.

ומדוייק היטב לשון התוס' שהקשו דכל ארץ ישראל תעשה רשות היחיד, והיינו דהמחיצות יעשו תוכן רה"י, ואילו בגמ' הנדון חייבין עליו משום רשות הרבים,⁴¹ וא"ש דלגבי שבילי בית גלגול הנדון שייחשב רה"ר, הכוונה

דכיון שההיקף קטן שם, א"כ עצם המחיצות מצד עצמן הוא סיבה שלא ייחשב רה"ר, ולגבי זה אין חילוק אם המחיצות בידי אדם או בידי שמים, ול"ש בזה אתו רבים אף לר' יהודה כמבואר בגמ' בסוף הסוגיא, דסו"ס הוא מוקף במחיצה שהוא סיבה שלא ייחשב שם רה"י.

אבל היכא שיש היקף גדול ואין רואה עצמו תוך המחיצות, א"כ כל מה דמהנו המחיצות משום שעושות את תוכן לרה"י, ובזה תליא אי נעשו בידי אדם או בידי שמים, ובזה חי' התוס' דאם נעשו ביד"ש הוה מחיצה גרועה ומהני ביה ביטול דאתו רבים אף לרבנן.

ויש להוכיח כן, מד' התוס' שהק' דוקא לרבי יוחנן דאמר בפ' הדר דקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה הזורק לתוכו חייב, ובפשיטות הא דלא הק' התוס' לרב הונא בר חיננא, משום דלדידיה יותר מב"ס שלא הוקף לדירה אין חייבין עליו, אולם לד' הגרעק"א דגם רב הונא בר חיננא מודה דבכה"ג לא חשיב רה"ר אלא כרמלית, מצד המחיצה בעצמותה, שהוא סיבה שלא

⁴¹ וע"ע במאירי שכ' דמעלות ומורדות בארץ ישראל אינה רה"ר גמורה, אלא קרובה לכרמלית, יעו"ש.

מנחת

מחיצות

עירובין

קא

וכל הנדון הוא לגבי מה שעושות את תוכן לרה"י, ובזה דוקא לר' יוחנן חשיב רשות היחיד, ולא לרב הונא בר חיננא דלדידיה מחיצות שלא הוקפו לדירה אינם עושות את תוכן לרשות היחיד.

יהא רה"ר שם, אולם לפמשנ"ת ניחא שפיר, דלגבי הא דהמחיצה מצ"ע [שחידש הרע"א] שהוא סיבה שלא ייחשב שם רה"ר, בזה מודו התוס' להריטב"א ודעימיה, שאם אין רואה עצמו תוך המחיצות לא חשיב מוקף,

סימן ט"ו

בסוגיא דאתי אורא (י:)

מרובה על העומד שסמוך לו, ואז מצטרף יחד עם האויר השהו לבטל את העומדין, אבל אויר מועט אינו מבטל את העומד, ואף אם בצירוף האויר השני הוא מרובה על העומד, אפ"ה אינו מבטל, דאויר מועט הוא.

ויש לדון בטעמא דאויר מועט לא אמרי' אתי אורא ואינו מבטל את העומד, אם הביאור דכיון דאיכא עומד מרובה על הפרוץ, ממילא מדיני אתי אורא הוא דרק אויר מרובה יכול לבטל ולא אויר מועט, [אבל לא דחל ביטול על האויר], או דנימא דכיון דהעומד 'מבטל' את האויר המועט, ממילא ל"ש לדון מדין אתי אורא, דהא ליכא אויר בפועל, כיון דבכה"ג חשיב כל האויר 'סתום' מכח העומד מרובה.

ויעוי' ברש"ש בסוגיין דלכאו' מבואר בדבריו כהצד הב', דהנה בקושיית הגמ' וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וכו', פירש"י וז"ל: דהשתא לא מצטרף אויר וכו', דהא בטיל ליה אויר דזוטר מיניה, עכ"ל, והק' הרש"ש דלמסקנא דדחינן דלעולם עומד כפרוץ מותר, א"כ

עירובין דף י: דאמר רב יהודה מבוי שהוא רחב חמש עשרה אמה, מרחיק שתי אמות ועושה פס שלש אמות, ומק' בגמ' ואמאי, יעשה פס אמה ומחצה וירחיק שתי אמות ויעשה פס אמה ומחצה, שמע מינה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות לא הוי עומד, ומשני לעולם אימא לך הוי עומד, ושאני הכא דאתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, ומק' בגמ', ויעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה פס אמה, ש"מ עומד כפרוץ אסור, ומשני לעולם אימא לך מותר, ושאני הכא דאתא אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, ומק' וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה, ומשני אין הכי נמי וכולי האי לא אטרחיה רבנן, ע"כ סוגיית הגמ'.

א.

ועולה דלס"ד בגמ' בעי' לדינא דאתי אורא שיהא אויר מרובה מב' הצדדים, ולמסקנא אף אם בצד אחד האויר שוה לעומד, סגי אם יש בצד השני אויר

נימא ביה ג"כ דבטיל ליה אויר, ובי' הרש"ש דחלוקים ביסוד דינם, דגבי עומד מרובה אמרינן דעומד מרובה על הפרוץ 'הוי עומד', וגבי פרוץ כעומד לא אמרי' דכעומד דמי אלא לישנא ד'מותר', והוא משום דגבי עומד כפרוץ אכתי שם פרוץ עליו אלא דמותר, משא"כ גבי עומד מרובה אין לו שם פרוץ ד'בטיל' ליה ע"י העומד מרובה.

הרי מבואר דלהרש"ש הא דבאור מועט חשבי' דהאור עומד, מכח הא 'שנתבטל' היינו דוקא היכא דאיכא עומד מרובה, אבל בגוונא דפרוץ כעומד למ' דמותר דלא נתבטל האור, שפיר אמרי' אתי אורא אף באור מועט, דהא האור המועט לא נתבטל.

ב.

אולם לכאו' מד' הרשב"א והריטב"א משמע דבאור המועט לא חשבי' ליה דנתבטל מכח עומד, אלא הוא מדיני אתי אורא, שנתחדש דאור מועט לא מהני לבטל את העומד, דהנה נחלקן הראשונים בכיאר קושיית הגמ' 'ויעשה פס אמה וירחיק אמה וכו', ש"מ

עומד כפרוץ אסור, בחי' הרשב"א והריטב"א פי' דהכי מק' דכיון דלא אמרו דיעשה פס אמה וירחיק אמה וכו', דהכא איכא עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות, וליכא אויר דמרובה על הפס מב' צדדיו דמבטל ליה, וקושיית הגמ' חדא דאית ביה תרתי, דא"כ ש"מ עומד כפרוץ לא הוי עומד, וכ"ש עומד מרובה מב' רוחות דלא הוי עומד.⁴²

אולם בחי' הר"ן פי' דקושיית הגמ' דש"מ עומד כפרוץ לא הוי עומד, ולהכי אותה אמה שהיא עומד אצל הפתח תבטל מדין אתי אורא ומבטל ליה, כיון שכל אחד מן האורין 'חשוב' ממנה, [דאי עומד כפרוץ מותר, ליכא למימר אתי אורא, כיון שהעומד חשוב מן האור שבצד האחד].

ועולה דלהר"ן קושיית הגמ' שיהא דין אתי אורא גבי פרוץ כעומד, ואילו להרשב"א והריטב"א לא דייני' השתא מדינא דאתי אורא, [ונפק"מ אי להך ס"ד כל העומדים יתבטלו, או דרק הקרוב לפתח, דלפי' הר"ן בטל רק הקרוב לפתח, אבל לפי' הרשב"א

⁴² ויש לדון לפי פי' הרשב"א והריטב"א אם מפרשי כפרש"י דאם עומד ל"ה עומד או אם פרוץ כעומד אסור, בטל הפתח והו"ל כפתח יותר מעשר, או דאף אם אין העומד בטל, מ"מכיון דליכא עומד כנגד הפתח הקטן, הוי הפתח הקטן בלא תיקון, ואסור מטעם חסרון תיקונו.

והריטב"א כל העומדים יתבטלו, דכל הרוח חשיב עומ"ר מב' רוחות ועומד כפרוץ].

ומעתה כשנבוא לרון גבי אויר מועט אי 'בטל' ע"י העומד, הנה לפי' הרשב"א והריטב"א דאין קושיית הגמ' השתא מדינא דאתי אוירא, בע"כ צ"ל דבכל עומ"ר דלא אמרי' אתי אוירא אי"ז משום דבטל האויר המועט והוה כסתום, דא"כ שפיר י"ל דאף בעומד כפרוץ חשיב האויר כסתום, וליכא אויר שיבטל את העומד, [וכמש"פ בגאו"י דזה הי' המו"מ בסוגיין] אלא ע"כ דאתי' עלה מדין אתי אוירא, דאויר המועט לא מהני לבטל את העומד, ורק אויר מרובה מהני לבטל העומד, ומטעם זה באויר שוה לא פי' הרשב"א והריטב"א דהנדון מדין אתי אוירא, דבעי' דוקא אויר 'מרובה' לבטל את העומד וליכא.

ג.

אך עדיין צ"ב דעת הר"ן, דבפשיטות לא פליג הר"ן בהך סברא, ולכו"ע אי"ז

משום דאויר מועט 'בטל' לגבי העומד, אלא דאויר מועט 'אין יכול לבטל' את העומד, וא"כ אמאי לא פי' הר"ן כהרשב"א דקושי' הגמ' דא"כ דעומד כפרוץ לא הוי עומד, ה"נ עומד מרובה מב' רוחות לא הוי עומד, ואמאי מק' הר"ן דוקא מדין אתי אוירא,⁴³ וצ"ב.

עוד צ"ב דהנה הר"ן בתחילת דבריו הק' ע"ד הגמ' דאמאי הוה עומד כפרוץ, הא הכא עומד מרובה על הפרוץ הוא, [ומריהטת לשונו אין נראה כוונתו להק' מדין עומ"ר מב' רוחות כהרשב"א והריטב"א, אלא מדין עומ"ר בעלמא] דהא יש כאן ג' עומדים שלאמה כנגד ב' אמות של אויר, וצ"ע מה יענו ע"ז הרשב"א והריטב"א הא איכא עומד מרובה וליכא עומד כפרוץ, וצ"ב.

והנראה דפליגי הראשונים ביסוד דינא דעומד מרובה, ובהקדם דהנה בקושיית הגמ' ויעשה פס אמה ומחצה וירחיק ב' אמות ויעשה פס אמה ומחצה, ש"מ עומ"ר מב' רוחות ל"ה עומד, פירש"י (ד"ה יעשה פס) וז"ל: שמעי' מינה

⁴³ ור"ל, דבשלמא הא דלא פי' הרשב"א דקושיית הגמ' מדין אתי אוירא א"ש, דס"ל להרשב"א דבעי' אויר 'מרובה' יותר על העומד וזה ליכא גבי פרוץ כעומד, משא"כ הר"ן ס"ל דסגי בהא דהאויר 'חשוב' על העומד וזה איכא אף בפרוץ כעומד, אך לאידך גיסא צ"ב אמאי לא פי' הר"ן כהרשב"א והריטב"א דקושיית הגמ' מכח כ"ש דמהא דלא אמרי' אמה עומד אמה פרוץ, בע"כ דס"ל עומד כפרוץ ל"מ, וכש"כ עומד מרובה מב' רוחות, ומ"ט בי' הר"ן דכל קושיית הגמ' הוא רק מדין אתי אוירא גרידא.

מדלא מצרפת להו, עומד מרובה על הפרוץ בין ב' הרוחות כשתצרפם לא הוי עומד מרובה, אלא זיל לגבי כל חד וחד "ונמצא פרוץ רבה עליו ומבטלו", ונמצא פתח רחב מעשר, עכ"ל.

ומבואר בד' רש"י דהא דלא אמרי' עומד מרובה מב' רוחות ה"ט דבכל חד בפנ"ע הפרוץ רבה עליו ומבטלו, ולכאור' צ"ב דלפ"ד הכא שיש ג' אמה עומדים כנגד ב' אוירי אמה, כיון שאין אויר הפרוץ רבה על העומד ל"ש שיבטל את העומד, ול"ש עומד מרובה מב' רוחות, דהא כל מה דל"מ עומ"ר מב' רוחות הוא משום דהאויר רבה על העומדין ומבטלם, ובגוונא דשניהם אמה [דגם העומד וגם

האויר אמה] אין האויר רבה על א' מהעומדים שיבטל את העומד.

ובע"כ מבואר דרש"י ס"ל דאי"צ בעומד מרובה שהאויר יתבטל ע"י העומד, אלא סגי בזה 'שלא יבטל' האויר את העומד, [ר"ל, דאי"צ ביטול 'חיובי' של העומד, רק סגי שלא יהא 'שלילה' של העומד ע"י האויר]. ומעתה י"ל דבהא פליגי, דהר"ן ס"ל כסברת רש"י, דאי"צ בעומ"ר שהאויר יתבטל ע"י העומד, אלא סגי שלא יבטל האויר את העומד, ולכך הק' הר"ן דיש בפרוץ כעומד, עומד מרובה, ומה"ט הוצרך הר"ן לבאר קושיית הגמ' משום אתי אוירא.⁴⁴

⁴⁴ והנה רש"י כ' דע"י דאמרי' דזיל לגבי כל חד וחד ונמצא פרוץ מרובה עליו, הוסיף רש"י "ונמצא פתח רחב מעשר", ויל"ד בדעת הר"ן דאף אי נפ' כרש"י, מ"מ בהא לא ס"ל כרש"י דע"י העומד מרובה מב' רוחות חשיב כפרוץ יותר מעשר, דהא להלן (טז: כ' הר"ן דבדין אתי אוירא העומד נחשב כפרוץ ומצטרף להיות פרוץ מרובה על העומד, וכן אם ע"י הפרצות יחד עם העומד שבנתיים הוו יותר מי' חשבי' להך מחיצה כנפרצה יותר מעשר, אבל בעומ"ר מב' רוחות כ' הר"ן דאפשר שאינו כן דאף דלא הוי עומד ועומדין אלו אין מבטלין את הפרוץ, מ"מ לא חשבי' להו לעומדין כפרוץ, ולא מצטרפין לפירצה ליותר מעשר, יעו"ש היטב.

[ובדעת הרשב"א מצינו סתירה בדבריו, אי ע"י אתי אוירא חשיב אף העומד כפרוץ, דבחידושו בסוגיין כ' בתו"ד דאם נפרץ המבוי בב' מקומות ויש בין ב' הפרצות יותר מי' ואין בעומד יתר על כל אחד מב' האוירים אמרינן אתי אוירא הו"ל פרצה יתירה על י', ומשמע דרק אם בפרצות עצמן יש יותר מי', אז מהני דינא דאתי אוירא לצרף את הפרצות יחד והו"ל כפרצה יותר מי', אבל העומד עצמו אינו מצטרף, והוא דלא כהר"ן דלהר"ן אף העומד מצטרף לפרצה יותר מי', אך מאידך בחיד' הרשב"א להלן (יט: ד"ה ה"ק) מבואר לכאור' כהר"ן, דהוכיח שם דדין אתי אוירא לאו דאורייתא, דהא לענין כלאים נתיא דאם הי' פרוץ נגד העומד כנגד העומד מותר, ומוקי לה בגמ' בנכנס ויוצא, ומי לא עסקי' אפי' כשהפס באמצע שיש ריוח מכאן ומכאן, אלמא אע"פ דבדין אתי אוירא מה"ג ומה"ג לא מבטל ליה לעומד לענין כלאים, ואי דאורייתא הוא הו"ל לעומד לבטולי, עכ"ד, הרי מבואר דאי מדאורייתא חשיב העומד כפרוץ ואסור לזרוע כנגדו, וכדעת הר"ן, וסתרי' ד' הרשב"א אהדדי, וצ"ב].

מותר או אסור, ור"ל, דכל מה שפי' רש"י דבעי' שאויר לא יבטל את העומד היינו למ"ד דעומד כפרוץ מותר, אבל למ"ד דפרוץ כעומד אסור בעי' דוקא שהעומד יבטל את האויר ביטול של סתימה, דהכי אגמריה רחמנא למשה גדור רובא, וכל כמה שלא גדר את הרוב, דהיינו שלא נתבטל האויר, הרי הוא אוסר את האויר שאצלו, ולא מהני שיש ג' עומדין, כיון שאויר לא נתבטל וא"כ יש כאן עומד כנגדו.

והנה יעוי' בחי' הר"ן (להלן טו:) שפי' ג"כ כמשנ"ת בדעת רש"י דזהו פלוגתת אמוראי אי פרוץ כעומד מותר או אסור, יעוי"ש היטב, אלא דמעתי יקשה לפי' הר"ן שם, אמאי כ' הר"ן בסוגיין לבאר קושיית הגמ' מדין אתי אורא, הא היה יכול לפרש כד' רש"י דלמ"ד גדור רובא צריך שהעומד ירבה על הפרוץ ויבטלו, והכא ג' העומדים אינם יותר מב' האוירים, וצ"ב.

ה.

מח' המ"ב והחזו"א בפרוץ הנותר בעומ"ר אי ניתר לגמרי

הנה במ"ב (סי' שס"ג סקמ"ה) כ' דאם עומד מרובה מב' רוחות הוי עומד, מהני אף היכא שהעומד עצמו שבב' הצדדים אינו במלואו אלא יש בכל אחד ג"כ פרצה, רק שהעומד רבה עליו, והיינו

אולם הרשב"א והריטב"א פירשו דעומ"ר דמהני בעלמא הוא משום דהעומד 'מבטל' את האויר, וא"כ בפרוץ כעומד שהעומד אינו מרובה בכל מקום בפנ"ע על האויר, ל"ש שיבטל את האויר אא"כ הוא מב' רוחות, וזה ל"מ דבעי' שבכל רוח בפנ"ע יש יותר עומד שיבטל את האויר, ושפיר מק' בגמ' חדא דאית ביה תרתי מדין עומד מרובה על הפרוץ מב' רוחות ומדין עומד כפרוץ.

ד.

אך עדיין צריך להבין דעת רש"י, היאך פי' בקושיית הגמ' ש"מ עומד כפרוץ אסור, אי כפי' הרשב"א והריטב"א או כפי' הר"ן, דמחד הא נתבאר דרש"י ס"ל כסברת הר"ן דבעי' שלא יבטל את העומד, ומאיך בקושיית הגמ' ש"מ עומד כפרוץ אסור, לא פירש כהר"ן דמק' מדין אתי אורא, אלא פי' (ד"ה ש"מ) וז"ל: ולפיכך כל אמת פרוץ אוסרת עומד שאצלה 'ונמצא שאין כאן סתימה', עכ"ל, ומבואר דהקושי' דאין הקושי' מדין אתי אורא, וצ"ב אמאי לא פי' רש"י כהר"ן דהנדון מדין אתי אורא, וצ"ב.

והנראה דרש"י ס"ל דזהו שורש הא דפליגי רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע (לקמן טו:) אי פרוץ כעומד

(ס"ק קמ"ו) דמ"מ צריך לחי או קורה להתיר המבוי, דלא עדיף משאר מבואות דעלמא, והק' החזו"א דלד' המ"ב אמאי בעי לחי לישתרי בפרוץ כעומד, וכמבוי בשו"ע סי' שס"ג סעי' י"ב, ובמ"ב שם סק"מ דמהני פרוץ כעומד אף ברוח רביעית דלא ליבעי תיקון לחי, ומכח זה הסיק החזו"א דודאי בעי' שיהא רוב הדופן עומד.

אך לא נתפרש בד' החזו"א הטעם בזה, והי' אפשר' דס"ל להחזו"א דבעומד אין הפרוץ נחשב לעומד, וסגי שרוב המקום גדור, אך סו"ס המקום שפרוץ אכתי שם פרוץ עליו, ואין יכול להצטרף לבטל לפרוץ שכנגדו.

אכן יעוי' בחזו"א בכלאים (סי' י"א סק"ח ד"ה ר"מ פ"ז) שכ' וז"ל: נראה דפרוץ בין ב' עומדים חשיב כעומד להתרבה על הפירצה הגדולה וכו', ואע"ג דברה"י בעינין ג' דפנות שעומד מרובה במשך כל דופן של ד' הדפנות וכו', הכא לענין כלאים שאין צריך לעשות רה"י אלא מחיצה מפסקת, מותר אף כה"ג, עכ"ל, הרי מבואר דגם

כגון שהי' רוחב הרוח ט"ו אמה, ונשתייר בקצה כל רוח אמה עומד ואמה פרוץ, וב' אמות עומד, ובאמצע נשתייר ז' אמות פרוץ, דחשבי' דאיכא ד' אמות עומד בכל צד, וה"ז מועיל כנגד הפרוץ, עכ"ד, [ועי' בשעה"צ שם סק"ל, שכ' דכ"ז לדעת התוס' בדף טז: דדוקא היכא די' סברא דאתי אורא ה"ז מבטל את העומד, אבל בהך גוונא דליכא בכל צד בפנ"ע אתי אורא, שפיר מהני עומד מרובה מב' צדדים, ודלא כדעת הרשב"א בעבוה"ק דעומד מרובה מב' רוחות לא הוי עומד בכל גווני, יעוי"ש,] ועכ"פ חזי' דמהני העומד להחשיב את הפרוץ כעומד לגמרי, ומהני עומד זה כנגד הפרוץ שבשאר הרוח.⁴⁵

אולם בחזו"א (סי' ס"ח סק"ג) נחלק ע"ז וכ' דבכה"ג ודאי לא מהני, והוכיח מד' המ"ב גופיה שסותר א"ע בזה, דהנה בסי' שס"ג סעי' ל"ד כתב השו"ע וז"ל, עוד אפשר לעשות תיקון אחר למבוי שהוא רחב עשרים אמות, שירחיק ב' אמות מן הכותל ויעשה פס רחב ג' אמות, ויעשה כן גם בצד השני, וישאר פתח רחב עשר אמות, ע"כ, וכ' במשנ"ב

⁴⁵ והנה נודע ד' הגר"ח בספרו דחלוק יסוד הדין היכא דעביד צורת הפתח חשיב כסתימה ממש, אבל היכא שאין צוה"פ באמצע, חשבי' להך חור שבאמצע שאינו פירצה אלא פתח, אבל לא חשיב סתימה כמו צוה"פ, דכל מה דל"ח פירצה הוא מכח מחיצות שבצדדין, ויש לדון בדעת המשנ"ב שנקט דהני עומד' חשיב גם החלק הפרוץ שבתוכם כ'סתום', דלכאור' הוא דלא כהגר"ח, דהא להגר"ח רק בצוה"פ ע"י קנים חשבי' ליה לסתום, אמנם יש לדחות דאי"ז סותר לד' הגר"ח, ויל"ע.

החזו"א ס"ל ביסוד הדבר כדעת המ"ב דע"י עומ"ר גם הפרוץ נחשב כעומד ומצטרף לבטל פירצה אחרת, אך צל"ב סברתו דבכלאים דבעי" מחיצה מפסקת מהני אף כה"ג, ומ"ש במחיצה דעירובין דלא מהני.

ויל"פ כוונתו דחלוק שבת מכלאים, דלגבי מחיצות שבת אנו צריכים לדון על כל הרוח כולה, וא"א לדון ולומר שהמיעוט הפרוץ שבין העומדים נותר בעומ"ר, דאדרבה כיון שרוב הרוח פרוצה א"כ לית ליה שם מחיצה כלל, משא"כ גבי כלאים הנדון בכל מקום ומקום בפנ"ע אם אפשר לזרוע כנגדו, ואי"צ לדון על כל הרוח כולה, וכל היכא שיש פרוץ מועט כנגד ב' עומדים, נותר הפרוץ בעומ"ר, ומותר לזרוע כנגדו.

והנה החזו"א נקט לדבר פשוט דמהני עומד כפרוץ מב' רוחות, כמו דמהני עומד מרובה מב' רוחות, והמשנ"ב פליג ע"ז, וצל"ב סברת המ"ב אמאי לא מהני עומד כפרוץ מב' רוחות, דמ"ש מעומ"ר מב' רוחות, שנקט המ"ב כדעת התוס' (טז:): דהיכא דליכא אתי אורא, שפיר אמרי' דעומ"ר מב' רוחות הוי עומד, וצ"ב.

ונראה לבאר סברת המשנ"ב ע"פ סברת הרש"ש שהובא לעיל, דדוקא בעומד

מרובה העומד נעשה כ'סתום', אבל בפרוץ כעומד אין העומד נעשה כסתום אלא 'מותר' אע"פ שאינו סתום, ומעתה י"ל דס"ל להמ"ב דבאופן דהפרוץ כעומד הוא רק בצירוף מב' רוחות, אמרי' דכל מה דמצטרפין העומדין לבטל את הפרוץ היחידי, [כל' רש"י] היינו דוקא היכא דע"ז יתבטל הפרוץ, אז אמרי' דהעומד קדים ומבטלו, וממילא ליכא אורא שיבטל את העומד, אבל בעומד כפרוץ שלעולם לא יסתם הפרוץ, מה יועיל הצירוף, ואדרבא נימא דהפרוץ שבצדו שרבה עליו מבטלו, דאף אם נצרף את העומדים לא יתבטל האויר, ויהיה הפרוץ רב על כל עומד ועומד בפנ"ע ומבטלו, ודוקא בעומד מרובה מתבטל הפרוץ ונעשה סתום.

והוסיף בזה הג"ר ישעי' קוסובסקי שליט"א דקדוק נפלא בד' רש"י, ביסוד צורת הביטול דינא דאתי אורא, דהנה יש לדון אי צורת הביטול הוא ע"י 'האי גיסא' ו'האי גיסא' בהדדי, או 'דעיקר' הביטול העומד הוא ע"י אחד הצדדין, והצד הב' מצטרף לו לביטול העומד.

והנה בגמ' קאמר דינא דאתי אורא ב' פעמים, בתחילת הסוגיא לגבי עומד מרובה משני רוחות, ואח"כ לגבי עומד כפרוץ, ורש"י שינה בלשונו הזהב בין הני תרתי, דגבי עומד מרובה מב'

הפרוץ, וא"כ היכא דאמרי' דינא דאתי אוירא הרי לכל פרוץ יש כח לבטל את הפרוץ שאצלו, להכי סגי במה שיש לו צירוף עם האויר דהפתח הגדול ושוב אין מועיל הצירוף של העומדין יחד, ולהכי גבי עומ"ר מב' רוחות הקדים רש"י דהאי גיסא קמא הוא האויר דב' האמות, כי הפרוץ מצ"ע מצטרף עם הפתח הגדול ומבטל העומד שביניהם.

אבל גבי עומד כפרוץ פירש"י בהיפוך, דהא גבי עומד כפרוץ אין כח בפרוץ לבטל את העומד, דהא אמרי' דעומד כפרוץ מותר, ולהכי בעי' שתחילת הביטול יהא דוקא ע"י האויר דפתח הגדול, שרק הוא מרובה על העומד, ואז הוא מצטרף עם האמה הפרוץ לבטל את העומד, לכן פירש"י דהאי גיסא קמא הוא הפתח הגדול דרק הוא יש בו כח לבטל את העומד, וכמשנ"ת, ודפח"ח.

רוחות, פירש"י (ד"ה לעולם) וז"ל, אבל הכא אתי אוירא דהאי גיסא "דב' האמות", ואוירא "דפתח הגדול", ומבטלי ליה לפס אמה ומחצה שביניהן, עכ"ל, והיינו ד'האי גיסא' קמא הוא ב' אמות, ו'האי גיסא' בתרא הוא פתח הגדול, ואילו בהמשך הגמ' גבי עומד כפרוץ דקאמר בגמ' לעולם אימא לך מותר, ושאני הכא דאתי אוירא וכו', פירש"י וז"ל, דהאי גיסא פתח הגדול, ודהאי גיסא אמה הפרוץ ומבטל ליה לאמה העומד שאצל הפתח, עכ"ל, הרי מבואר דגבי עומד כפרוץ כ' רש"י בהיפוך ד'האי גיסא' קמא הוא האויר דפתח הגדול, ו'האי גיסא' בתרא הוא אמה הפרוץ, וצל"ב שינוי הלשון בזה.

וביאר בזה, דהרי בעומד מרובה מב' רוחות הרי אם היינו דנים על כל עומד בפנ"ע היה הפרוץ רבה עליו ומבטלו, אלא דמצרפים העומדים זל"ז ומתבטל

סימן ט"ז

בדין עומד מרובה כלפי אתי אורא (י)

לסתום הפתח, משום דאתי אורא דה"ג ודה"ג ומבטל ליה.

א.

ובפשטות מבואר בד' רש"י דהיכא שכל העומ"ר מצד אחד, הטעם דלא אמרי' אתי אורא הוא משום דחשבי' לאמות הפרוץ כ'סתומות' וממילא ליכא אור, ודנו האחרונים היכא דאין 'כל' העומ"ר מצד אחד של הרוח, אלא יש 'חלק' העומ"ר מצד אחד, ואח"כ באמצע שאר החלל יש עוד עומד להשלים העומד שבצד האחד, אי דייני' תחילה עומד מרובה ותו לית ליה אורא לבטל העומד המועט, או שדנים בתחילה דינא דאתי אורא וממילא תו ליכא עומ"ר, [וכעומ"ר מב' רוחות] כגון בכותל י"א עומד ה' פרוץ ג' עומד א' פרוץ ב', אי דייני' את הג' העומד כסתום ע"י צירוף העומד ה' ותו ליכא אורא לבטל העומד

עירובין י: אמר רב יהודה מבוי שרחב ט"ו אמה מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות, ופירש"י (ד"ה מרחיק) מרחיק שתי אמות מן הכותל וכו', ונמצאו חמש אמות אלו 'סתומות', ע"כ, ור"ל דל"ש בכה"ג דינא דאתי אורא דה"ג ודה"ג ומבטל ליה, כיון דחשבי' להך אור כסתום,⁴⁶ ומ"מ מבואר בגמ' דכל זה דוקא כשכל העומד מרובה מרוח אחת, אבל היכא דקעביד עומד מרובה בב' רוחות, דהיינו בכל חד אמה ומחצה עומד, ושתי אמות חלל באמצע, אמרי' דאף אי עומ"ר מב' רוחות הוי עומד, אכתי לא מהניא דאתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, וכן היכא דאיכא בכל החלל עומד כפרוץ כגון אמה עומד אמה פרוץ וכו', דאף אי נימא דעומד כפרוץ מותר, לא מהניא

⁴⁶ ונתבאר בסימן הקודם ד' הרש"ש לחלק בין עומד מרובה לעומד כפרוץ, דבעומד כפרוץ אף למ"ד מותר לא חשבי' לפרוץ כסתום, אבל בעומד מרובה חשבי' לפרוץ כסתום מכח העומד.

א', או דאף בזה דנים תחילה על העומד
א' מדינא דאתי אורא, וממילא לא
מצטרף העומד א' לעומד ה' – לעומד
מרובה, דהאור ביטל לעומד א'
שבאמצע.⁴⁷

והנה להלן (טז:) תנינן במתני': מקיפין
ג' חבלים זה למעלה מזה, ובלבד שלא
יהא בין חבל לחבירו ג' טפחים, שיעור
חבלים ועוביין יתר על טפח, כדי שיהא
בין הכל עשרה טפחים, ומק' בגמ'
למ"ל שהחבלים יהיו יתר על טפח,
ליעביד פחות מג' וחבל משהו ופחות
מג' וחבל משהו, פחות מארבעה וחבל
משהו, וש"ט בגמ' האי פחות מארבעה
היכא מוקים ליה באור השלישי שהוא
עליון אתי אורא וכו', ופירש"י דאתי
אורא דהאי גיסא דמן החבל לרקיע,
ודהאי גיסא שממנו ולאמצעי דהו"ל נמי
אור, כיון דהוי יותר משלשה ומבטיל
ליה לחבל ואין כאן אלא ו' תחתונים,
ע"כ הסוגיא שם.

ולכאו' צ"ב הא הכא איכא עומ"ר ע"י ו'
לבוד, ומה"ט הו"ל להחשיב גם את
החבל למעלה בהדי ו' עומד, ומ"ט
האור מבטלו, ועי' בגאון יעקב שעמד

בזה וחידש שחבל פחות מג"ט לא
קחשיב, ולכך אע"פ שיש עומ"ר לבטל
את האור, כיון שאין חשיבות בחבל
אמרי' אתי אורא בכה"ג.

אולם באחרונים הוכיחו מד' הגמ'
דמבואר בזה דבכה"ג אמרי' אתי אורא
ולא דייני' ליה בעומ"ר שיחשב אף אור
הד' טפחים כסתום, ואע"ג שכל
העומ"ר הוא מצד אחד, מ"מ כלפי
החבל העליון דייני' ליה מדין אתי
אורא.

ב.

וכן ביארו האחרונים בד' התוס' בסוגיין
(ד"ה ואצבעיים) שהביאו התוס' ד'
הריצב"א דפי' דאורא דעלמא שמחוץ
לרשות לא אמרי' דאתי ומבטל ליה אלא
באור שאני חושבו כסתום, והוכיחו
מדרב אמי ורב אסי דאמרי גבי מבוי
שנפרץ בצידו אם יש שם פס ד' מתיר
פירצה עד עשר, ולא אמרי' אתי אורא
דהאי גיסא ואורא דעלמא ומבטל ליה,
והק' בשפת אמת (כאן) ובחזו"א
במכתבים (בסו"ס שלו' יהודה - מכתב
י"ג) דהא התם ע"כ שיש עומ"ר ברוח
הפרוצה, דאל"כ ליכא ג' מחיצות,

⁴⁷ אין הכוונה בדיני 'קדימה' אי חלות עומ"ר קדים או אתי אורא קדים, אלא מה 'אלימ' טפי, אי עומ"ר או אתי אורא, ודו"ק.

ג.

אלא דצריך לבאר הטעם אמאי באמת אלים דינא דאתי אורא, דלכן לא דיני ליה בכה"ג בעומ"ר, ובפרט אי נימא כהתוס' (יז): דדין אתי אורא הוא דרבנן אמאי עדיפא בכה"ג דינא דאתי אורא שהוא דרבנן מעומד מרובה שהוא דין דאורייתא, וצ"ב.

והנראה דאע"ג דהיכא דאמרי' עומד מרובה על הפרוץ ביאר לן הרש"ש [הובא בסימן הקודם] דאף הפרוץ נחשב 'כסתום' ע"י העומד מרובה, מ"מ אין הכוונה שהוא כסתום ממש, שלא יהא עליו תורת 'אור' כלל, אלא שיש עליו 'שם עומד' שהוא גם נחשב חלק מגדירת הרשות, [ואינו כמו עומד כפרוץ למ"ד מותר, דלא נחשב שם הפרוץ כעומד] ומעתה י"ל דכל מה דחשבי' ליה כסתום הוא רק היכא שהאור הוא רק מצד אחד, כמו באוקימתא דרב יהודה שכל העומד מרובה מצד אחד, אבל היכא שיש אור מב' הצדדים כמו בגוונא שחלק מהעומד מרובה הוא באמצע, בכה"ג אמרי' דכל היכא ששייך שיצטרף האור המועט לאורא שמצד השני, שפיר אמרי' ביה אתי אורא, ולא נסתם האור ע"י עומד מרובה.

וליכא רשות היחיד, וא"כ צ"ב מה הנדון בכה"ג שיהא דין אתי אורא, הא כיון שיש לפנינו עומ"ר באותו רוח, נדונו משום עומ"ר וליכא אורא, ובע"כ דהיכא שהעומד הוא באמצע הדופן, דיני' ליה משום אתי אורא ולא משום עומד מרובה.

עוד הוכיח החזו"א (שם מכתב י"ט) מד' התוס' בריש מכילתין (ב: ד"ה בין לרבנן) על הא דמק' בגמ' דנילף מפתח החצר שהי' רחב עשרים אמה, ואף במבוי רחב עשרים אמה יחשב פתח, והק' התוס' דהא בכל סוף ה' אמות הי' עמוד, וליכא פרצת עשרים, ודחו התוס' דאמרי' אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, והק' החזו"א דהא כותל החצר הי' רחב חמשים אמה, דהיה לו מכל צד של הפתח קלעים ט"ו אמה מכאן וקלעים ט"ו אמה מכאן, וא"כ יש ברוח עומד מרובה שלושים אמה כנגד פרוץ עשרים אמה, ולגבי העמוד המופלג ה' אמות יש לו עומ"ר מצד אחד, ואם אתה דן עומ"ר מגיע עד העמוד וכן בצד השני, א"כ אין כאן רק עשר אמות פתח, וליכא נדון דאתי אורא, ובע"כ מבואר דלא מהני עומ"ר שבצדו וכן בכל הרוח למעט את העשרים.

ויש להוכיח דאף אי חשבי' ליה כסתום שייך לצרפו לאויר שמצד השני ולומר בו דינא דאתי אוירא, מהא דמצינו גבי לבוד, דהנה בתוס' בסוכה (יז. ד"ה פס) כ' דהיכא שיש ריוח פחות משלשה, לא אמרי' דאתי אוירא דה"ג ודה"ג ומבטל ליה, ד'כל הפחות משלשה כלבוד דמי והוה ליה כסתום', ובמהרש"א שם הק' דלכאור' התוס' סותרים דבריהם, דלעיל (ז.) קאמר בגמ' דבמחיצה שלישית דסוכה דסגי בטפח, עושה לו טפח שוחק ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן, ונתקשו התוס' (ד"ה ועושה) אמאי בעי' דוקא שיעמידנו בכה"ג, ולא שיעמיד קנה פחות מג' כדי שיחשב טפח מחמת לבוד, ותי' התוס' דמה דבעי' טפח שוחק, הוא כמו שפירש"י (שם) כדי שיהא דופן זה כמחיצה של ד' טפחים, וכיון דמשך סוכה שבעה טפחים, ונמצא רובו של דופן עשוי, ובקנה ליכא רוב דופן עשוי, ועוד תי' התוס' דגבי קנה מבטל ליה אוירא, הרי מבואר בסוף דבריהם דבהך קנה דאיכא לבוד אמרי' דינא דאתי אוירא, ודלא כהתוס' בדף יז. ועי' שם במהרש"א מה שתי', [ולדבריו אין מקור דבלבוד לא אמרי' אתי אוירא, יעוי"ש].

אולם יעוי' בפורת יוסף (טז:): שתירץ על קושיית המהרש"א, דמה שכ' התוס' דמבטל ליה, לא האויר פחות משלשה מבטל ליה, אלא האויר הנשאר מצד השני מבטל ליה, ור"ל, דמש"כ התוס' בדף ז. דבלבוד שייך אתי אוירא היינו אם מצד אחד יש אויר מרובה, ובצד השני פחות מג' טפחים, אבל כשיש מב' הצדדים פחות מג' טפחים בודאי לא אמרי' אתי אוירא, ובזה איירו התוס' בדף יז. דלא אמרי' בלבוד אתי אוירא.

ולכאור' ד' הפורת יוסף צ"ב דהא בכל דוכתא לבוד חשיב כסתום, והיאך שייך אתי אוירא אף היכא שיש מצד אחד אויר מרובה, ובע"כ מבואר דמה דחשיב לבוד כסתום אינו דחשבי' כסתום ממש שאין עליו תורת אויר, אלא דהיכא שיש אויר שוה מב' הצדדים, חשבי' ליה ע"י המחיצה שגם האויר נחשב כסגור וסתום, אבל היכא שמצד אחד יש אויר מרובה ובצד השני הוא פחות מג' טפחים שפיר מצטרף הך אויר שפחות מג' לאויר המרובה ושייך בכה"ג דינא דאתי אוירא.

ועכ"פ עולה מד' הפורת יוסף, דדין אתי אוירא הוא דוקא היכא שיש אויר מרובה מצד אחד, אבל כשב' האוירים הצדדים

קיד

מנחת

מחיצות

עירובין

שויים ליכא לדין אתי אורא,⁴⁸ ובפשיטות הביאור בזה, דעיקר הביטול הוא ע"י האויר המרובה, אלא דמ"מ

בעי גם אויר מהצד הב' ולזה סגי אף כשהצד השני הוא שוה, ויבואר עוד בארוכה בסי' י"ז.

---

⁴⁸ ונתבאר בסימן הקודם בטעמא דאויר מועט לא מבטל לעומד, אי מדינא דאתי אורא בעי' דוקא אויר מרובה לבטל העומד, ולא אויר מועט, או דחשבי' דבמציאות ליכא אויר מחמת סתימת האויר שסתמו העומד מרובה.

סימן י"ז

בדין אתי אורא כשהאורין שוין (י:)

עומד וכ"ש עומד כפרוץ דלא הוי עומד, והביאור דסבירא להו דלא שייך הנדון דאתי אורא בגוונא שהוא אמה עומד אמה פרוץ, כיון דאין האור אפי' בצד אחד מרובה על הפרוץ, וכמבו' בלשונם דבעי' אור 'מרובה' על העומד, יעוי"ש.

אולם בחי' הר"ן פליג על הרשב"א והריטב"א בביאור קושיית הגמ' גבי פרוץ כעומד, ופי' הר"ן דשפיר מק' הגמ' שיהא דינא דאתי אורא, [ודלא כהרשב"א והריטב"א] והטעם דשייך לדון מדין אתי אורא, משום דס"ל להר"ן דסגי בהא דהאור 'חשוב' על העומד, [ולא בעי' שיהא 'מרובה' כהרשב"א והריטב"א] ובפשטות נראה דס"ל להר"ן דאף היכא דהאורין שוין מב' הצדדין לעומד, שייך דינא דאתי אורא.

אך אחר העיון בד' הר"ן נראה דז"א, דיעוי' בדבריו דמפרש קושיית הגמ' דש"מ עומד כפרוץ הפרוץ חשוב טפי ולא הוי עומד, ומשום הכי "אותה אמה

עירובין י: למסקנת הגמ' מבואר דאף למ"ד עומד כפרוץ מותר, אפ"ה אמרי' אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, ופי' רש"י דהאי גיסא פתח גדול, ודהאי גיסא אמה הפרוץ ומבטל ליה לאמה עומד אצל הפתח, ע"כ, ולכאו' משמעות דבריו דאף למסקנא דאמרי' אתי אורא אף בפרוץ כעומד, היינו דוקא היכא דלכה"פ צד אחד הוא מרובה על העומד שאצלו, אבל היכא דהאורין שוין מב' הצדדין פשוט דל"ש לדון משום אתי אורא, אך יל"ד דלכאו' בד' הראשונים נראה דפליגי בזה, וכן מסוגיית הגמ' בדף טז. משמע דשייך אתי אורא אף בב' האורין שוין לעומד שביניהם, וכמו שיבואר בעזה"ת.

א.

הנה בקושיית הגמ' 'וירחיק אמה ויעשה פס אמה וכו', ש"מ עומד כפרוץ אסור' ביארו בחי' הרשב"א והריטב"א דאין קושיית הגמ' מדין אתי אורא, אלא דש"מ עומד מרובה מב' רוחות לא הוי

עומד שהיא אצל הפתח" אתי אורא דה"ג ודה"ג ומבטל ליה, כיון שכל אחד מן האוירין חשוב ממנה, עכ"ד, הרי מבואר דכל הנדון שיהא אתי אורא בפרוץ כעומד, הוא רק כלפי האויר שאצל הפתח, כיון שמצד הפתח האויר 'מרובה' על העומד שאצלו, אבל לגבי כל שאר העומדין שבאותו רוח אין נדון דאתי אורא, כיון שבכל שאר ליכא אויר מרובה על העומדין, דב' הצדדים שוין לעומדין שביניהם.⁴⁹

ב.

הוכחה מד' הרש"ש (טז.) דאף בב' אוירין שוין שייך אתי אורא

הנה להלן (בדף טז.) בשמעתתא דפרוץ כעומד דפליגי אמוראי אי מותר או אסור מק' בגמ' מברייתא דשלש מדות במחיצה, אדרב פפא דאמר פרוץ כעומד מותר, דתניא בברייתא התם, נמצאת אתה אומר שלש מדות במחיצות, (מדה ראשונה -) כל שהוא פחות משלשה צריך שלא יהא בין זל"ז שלשה, [ופירש"י דכשבין זל"ז פחות מג' אמרי

לבוד וכולו הוי עומד], (מדה שניה) כל שהוא ג' ומג' ועד ד' צריך שלא יהא בין זל"ז כמלואו כדי שלא יהא פרוץ כעומד, ומק' בגמ' דלרב פפא אמאי בעי שלא יהא כמלואו, דאפי' אם יהא כמלואו הא עומד כפרוץ לדידיה מותר.

ופירש"י (ד"ה צריך) דהא דבעי' שלא יהא בין זל"ז כמלואו, משום דכל כמה דלא הוי כמלואו אע"ג דהוי ריוח שלשה, כיון דעומד רבה עליו, 'ליכא למימר אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה', ע"כ, ומשמע דאם יש בין זל"ז כמלואו שייך שפיר דינא דאתי אורא, וצ"ב הא בכה"ג ליכא אויר מרובה אפי' בצד אחד, ואמאי נימא אתי אורא, וצ"ב.

והנה ברש"ש (שם) נקט דדוקא לרב פפא דס"ל דפרוץ כעומד מותר, לא אמרי' אתי אורא היכא דשוין האוירין מב' הצדדים, וכל מה דמבואר בדף י': דבאמה עומד אמה פרוץ וכו', אית ליה לרב פפא דאמרי' אתי אורא, היינו דוקא התם דהאויר דמצד השני של פתח המבוי פרצתו מרובה על העומד, אבל

⁴⁹ ומ"מ אף להר"ן דבעי' שלכה"פ מצד אחד יהא אויר 'מרובה', אכתי אנו צריכים לחידושו של הר"ן [דלא כהרשב"א] דהגדר בדין אתי אורא, דבעי' שהאויר יהא 'חשוב' על העומד, ולא סגי בהא שהאויר מרובה, דאפשר דהא ודאי לכ"ע בעי' אויר 'מרובה' לבטל, אלא דהכא שהאויר המרובה הוא מחוץ לכל העומדין גרע טפי, ורק ע"י הא דהאויר ש'בתוכו' חשוב טפי מהעומד, שייך שהאויר שבפתח יבטל את העומד 'יחד' עם האויר השוה שבתוכו, ויל"ע עוד בזה.

היכא שבב' הצדדים האוירין שוין כמו ברייתא דג' מדות, לא אמרי' אתי אוירא, דכל חד ניתר בעומד כפרוץ, ותו לא מיצטרפי ב' האוירין לבטל העומד.

הרי מבואר מד' הרש"ש דלמ"ד דפרוץ כעומד אסור, אמרי' דינא דאתי אוירא אף היכא שב' האוירין שוין, ואין אפי' בצד אחד מרובה על העומד, ועולה דלמ"ד מותר, דינא דאתי אוירא הוא שהאויר האחד הוא עיקר המבטל לעומד ורק מצרף את האויר השני, ולמ"ד עומד כפרוץ אסור שני האוירים יחד מבטלים את העומד, וצל"ב יסוד מחלוקתם בזה.

ג.

דן בדעת הר"ן דבסוגיין מ' כהרש"ש, ומלקמן (יז:) ל"מ כן

אולם בדעת הר"ן יש לדון, דבפשיטות מבואר בדבריו דלא כהרש"ש, דכשפי' הר"ן (בדף י:) קושיית הגמ' דש"מ עומד כפרוץ אסור, ויהא הדין דאתי אוירא, [דלא כהרשב"א והריטב"א דאין הקושיא מדין אתי אוירא] לא פירש הר"ן דהקושיא על כל העומדין, אלא רק על העומד 'שהוא אצל הפתח', הרי מבואר דאף למ"ד עומד כפרוץ אסור אין שייך לדון דינא דאתי אוירא כשב' האוירין שוין, ולכך אין נדון כלפי כל

העומדין שבכל הרוח, אלא רק כלפי העומד שאצל הפתח, שהאויר מצד השני של הפתח רבה על העומד שאצל ומבטל ליה, ודלא כהרש"ש שנקט דלמ"ד פרוץ כעומד אסור שייך דינא דאתי אוירא אף כשב' האוירין שוין בכל צד לעומד שאצלם.

אך מאידך בחי' הר"ן בריש פ' עושין פסין משמע דהיכא שב' האוירין שוין לעומד למ"ד עומד כפרוץ אסור שפיר אמרי' אתי אוירא, דבר"ן שם הק' היאך מהני בפסי ביראות ארבעה פשוטין, נימא אתי אוירא דה"ג ודה"ג ומבטל ליה, ותי' הר"ן דהיינו טעמא דכיון דלא אמרי' דינא דאתי אוירא אלא כשהאויר מרובה על העומד 'האוסרתה', להכי בפסי ביראות שפרוץ מרובה על העומד ניתר בהן, הרי הוא כאילו היה עומד כפרוץ דלא שייך למימר ביה אתי אוירא דה"ג ודה"ג ומבטל ליה, עכ"ד.

ומשמעות דבריו דהטעם דל"ש לדון אתי אוירא בדחשבי' ליה עומד כפרוץ, הוא משום דהעומד אינו בא לאסור, כמדוייק בלשונו דבעי' שהאויר יהא מרובה על 'העומד שאוסרתה', והשתא גבי עומד כפרוץ רק למ"ד עומד כפרוץ מותר שייך לומר כן דכיון דהעומד אינו אוסר לא אלים האויר מיניה, אף אם במציאות הפרוץ מרובה

כמו הא דפסי ביראות, אבל למ"ד דפרוץ כעומד אסור אפשר דהאור יכול לאסור אף היכא ששוין האוירין מב' הצדדים וליכא אור מרובה על העומד אפי' מצד אחד, ודלא כמשמעות הר"ן בסוגיין דאתי אורא, וצל"ע בזה.

ד.

אולם צריך לבאר מהו סברת הך דינא דלמ"ד פרוץ כעומד אסור שייך אתי אורא אף בב' האוירין שוין, ויל"פ דס"ל דכל היכא שיש אור פתוח שלא חל עליו סתימה ולא נעשה תיקון בהך רוח, שייך שיבטל העומד, ובזה פליג מ"ד דפרוץ כעומד מותר דס"ל דל"ש לדון ככה"ג דין אתי אורא, משום דכיון דפכ"ע מותר, בע"כ האור חשיב מתוקן מכח גדירת הרשות שגדר העומד, ואינו יכול להצטרף לאור אחר לבטל העומד דהאור כבר מתוקן, משא"כ למ"ד עומד כפרוץ אסור הרי לא סגי בזה לגידור הרשות וממילא חשיב האור שאינו מתוקן, ושפיר יכול להצטרף בהדי האור השני ולבטל העומד שביניהם אע"ג דבכל צד האור שוה כמו העומד שאצלו.

ויש להוסיף דפליגי ג"כ בעיקר הגדר בדין אתי אורא, דלמ"ד עומד כפרוץ מותר עיקר המבטל הוא האור המרובה אלא שמצרף עמו גם את האור שבצד

השני של העומד, אבל למ"ד דעומד כפרוץ אסור צורת הביטול של העומד הוא ע"י שני האוירין יחד דמצטרפי אהדדי ועי"ז שניהם יחד רבים על העומד שביניהם.

ויל"פ לפ"ז מה שדנו התוס' (ד"ה ואצבעיים) לגבי עור העסלא דנימא אתי אורא גם באור שמחוץ לכלי, דכ"ז הוא רק היכא שהאור אחד הוא בתוך הכלי, אבל היכא שב' האוירין הן מחוץ לכלי ודאי ל"ש לדון דינא דאתי אורא, והיינו טעמא דהיכא שעיקר המבטל הוא בתוך הכלי שייך נדון התוס' דאע"ג שהאור שמחוץ לכלי אינו יכול מצד עצמו לבטל, מיהו יכול להצטרף בהדי האור שבתוך הכלי, אבל היכא שב' האוירין הן מחוץ לכלי בהא ודאי ל"ש לדון דינא דאתי אורא, וכמשנ"ת, [מיהו למ"ד דפרוץ כעומד אסור אפשר דל"ש נדון התוס' דכיון דשניהם כאחד מצטרפים לבטל בעי' ששני האוירין יהיו בתוך הכלי, ויל"ע].

ה.

ביאור ד' הגרי"ב דאור מרובה אלים טפי

הנה במהרש"א הק' על ד' התוס' (ד"ה ואצבעיים) אמאי דנו התוס' אי שייך אתי אורא כשהוא מחוץ לכלי, דוקא בהא דקאמר רב דימי במסקנת הסוגיא

דאצבעיים ושני שלישים ריוח באמצע, ולא הק' כן אמימרא דרב דימי דאצבעיים מכאן ואצבעיים מכאן ואצבעיים ריוח באמצע, דכה"ג אמרי לעיל דשייך דין אתי אורא גבי ויעשה פס אמה וכו', וכ' המהרש"א דיש ליישב.

ובנימוקי הגרי"ב כ' דלמסקנת הגמ' דמשני על וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה, דכולי האי לא אטרחה רבנן, הדרא בה הגמ' וסבירא לן השתא דכפרון כעומד לא אמרי' אתי אורא, ובמימרא דרב דימי הוא ג"כ גוונא דפרון כעומד ובכה"ג למסקנא לא אמרי' אתי אורא, והוכיח הגרי"ב דהא רב דימי ס"ל לק' בסופ"ב כרב פפא דעומד כפרון מותר, והשתא תיקשי ג"כ לרב פפא נימא אתי אורא והיכי משכחת לה עומד כפרון מותר, ובע"כ דלמסקנא ס"ל דל"ש דינא דאתי אורא.

ולכאו' יש לדון בד' הגרי"ב הנ"ל, דאי במסקנא הדרי' דלא קאי שינויא דאתי אורא אפרון כעומד, אמאי לא הדרי'

משינויא קמא דאמרי' אתי אורא אף בעומד מרובה על הפרוץ מב' רוחות, [ואכן יעוי' בחי' הריטב"א שהביא י"מ דכל הנך שינויי לא קאי למסקנא, יעוי"ש] אולם לפמשנ"ת י"ל דכל הא דהדרי' וס"ל דל"ש דינא דאתי אורא היינו היכא דהאורין שוין לעומד שביניהם, דאז לא מצי חייל עיקר הביטול ע"י אור השוה לעומד, אבל בעומד מרובה על הפרוץ מב' רוחות, התם כיון שהאור בצד האחד מרובה על העומד שאצלו, אז שפיר אמרי' אתי אורא דבכה"ג יכול האור השני להצטרף ולבטל, משום דעיקר הביטול הוא ע"י האור המרובה מהעומד, והאור דמאידך גיסא השוה לעומד מצטרף לאור הראשון לבטל העומד שביניהם.

ויעוי' עוד בס' אגרות משה [או"ח ח"ב סי' פ"ט] שנקט בפשיטות דאמרי דין אתי אורא אף היכא שב' הצדדים שוין בב' הצדדים לעומד שביניהם, יעוי"ש היטב.

סימן י"ח

בדין צורת הפתח יותר מי' ובפרוץ מרובה (יא.)

דבשו"ת חתם סופר (סי' פ"ח בד"ה היוצא מדברינו- בסוה"ד) נקט לדינא דאף לשיטת הרמב"ם דלא מהני צוה"פ יותר מי', מ"מ בגוונא דאיכא פירצה יותר מי' והניח בתוכה כמה קנים וקנה על גביהן, מהניא לחלק את הפתח דחשיב השתא חלל פחות מעשר, והוא כהצד הא' דכל החסרון בגוף צורת הפתח היינו דוקא כשכל הצורת הפתח יותר מעשר, אבל אי עביד ב' צורות הפתח שכל אחת בפנ"ע היא פחותה מי' לא איכפ"ל במה שעיקר החלל הוא יותר מעשר.

אולם בחזו"א (סי' ע"ט סק"ו) הביא ד' החת"ס הנ"ל ותמה עליו דהא כל ש'הפרצה' יותר מעשר, אף שיחלק הפתח לשנים אינו כלום, והוכיח כן מד' התוס' לעיל ב: (ד"ה ואיבעית אימא) שהק' היאך בעי לאוכוחי בגמ' דשם פתח הוא אפי' בעשרים אמה, מפתח החצר שהי' רוחב עשרים, הא שאני פתח החצר דהוה ליה צורת הפתח שהכלונסות היו ע"ג ווי עמודים

עירובין יא. מתני ליה רב יהודה לחייא בר רב קמיה דרב אינו צריך למעט, א"ל אתנייה צריך למעט, פירש"י, אפי' יש לו צורת הפתח, [יותר מעשר אמות] אמר רב יוסף מדברי רבנו נלמד חצר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בצורת הפתח, מ"ט הואיל ויותר מעשר וכו', אף פרוץ מרובה על העומד האוסר בחצר אינו ניתר בצורת הפתח, ע"כ הסוגיא.

א.

יש לדון בטעמא דלא מהני צורת הפתח לרב ביותר מעשר אמות, אי החסרון בעצם גוף צורת הפתח, שאין לו צורת של פתח כשמעמידו רחב יותר מעשר, או דהחסרון הוא בעצם 'המקום' דיותר מעשר חשיב פירצה, וכמו דמצינו דאין לחי וקורה מתירין את הפירצה, ה"נ אין צורת הפתח מפקיע את הפירצה.

ונפק"מ בזה, היכא שיעשה שני צורות הפתח בתוך חלל שהוא רחב עשרים אמות, דמצינו בזה מח' האחרונים,

שהקלעים תלויין בהן, ותירצו בתירוצם השני, דע"י העמודים של מסך שהיו באמצע הפתח חשיב צורת הפתח, אלא דלרב לא מהני צורת הפתח אף ביותר מעשר, והא הכא הא בין העמודים היה פחות מעשר, ואי כד' החת"ס הא בכה"ג שפיר מהניא כיון דכל צורת הפתח בפנ"ע הוא פחות מעשר.

והוסיף החזו"א שם דאין לומר דאותו הקנה שהעמיד באמצע הפתח יחשב מחיצה וממילא עצם החלל יהא פחות מעשר, דמ"מ אף בכה"ג אמרי' דאתי אוריא דה"ג ודה"ג ומבטל ליה, וכדאמרי' לעיל (י:) בפרצה יותר מעשר לדידן דפלגי' על רב, וה"נ יהא לדעת רב אף כשעשה צורת הפתח, והיינו טעמא כיון דסוף סוף אנו צריכים לדון על יתר מ' במקום אחד שהוא פתח, הרי מבואר דנקט החזו"א דהחסרון ביותר מ', אינו בגוף החפצא דצורת הפתח, אלא במה שהמקום הוא 'פרצה' יותר מ', והך פירצה לא שייך לגדור אותה ע"י צורת הפתח.

ובפשיטות הוא מח' הראשונים דהנה מל' רש"י ותוס' משמע כהצד הא', דברש"י ד"ה אינה ניתרת כ' וז"ל: דלא מהניא צורת הפתח 'לשוויה יותר מעשר פתחא', עכ"ל, וכן בתוס' ד"ה חצר וז"ל: דמה שאוסר ביתר מעשר משום

'דלא מיקרי פתח ולא מהני ליה צורת הפתח', ומבואר דהחסרון בעיקר החפצא דצורת הפתח, וכמו שעולה מד' החת"ס.

אולם בחי' הריטב"א מבואר כהצד הב', דכ' הריטב"א וז"ל: והנכון כי רב יוסף אפי' אליבא דרבנן רצה לדקדק דפרצה ביותר מעשר לרב חשובה פרצה גדולה, ולפיכך אין לה תקנה בצורת הפתח, עכ"ל, ומבואר דהטעם דלא מהניא לרב הוא משום שמקום החלל שרחב יותר מעשר חשיב פירצה גדולה, ואין החסרון בגוף צורת הפתח שרחב יותר מעשר.

ב.

הנה רב יוסף יליף בגמ' (יא.) בבנין אב דלא מהני צורת הפתח בפרוץ מרובה כמו דלא מהניא ביותר מעשר, ופירש"י דרב יוסף איירי בחצר שפרוץ מרובה בד' רוחות, ובי' התוס' (ד"ה חצר) הטעם דמשני צדדין מודה רב דמהני צורת הפתח כמו בכל מבוי מפולש דמהני צורת הפתח ברוח שלישית וברביעית לחי, והק' התוס' דמהאי בנין אב יש ללמוד דאפי' במחיצה רביעית לא מהני צורת הפתח, ותי' דאין ללמוד אלא על ד' מחיצות, דמחיצה אחת ביותר מעשר הוי כמו פרוץ מרובה בד' מחיצות, דמה שאוסר ביתר מעשר

משום דלא מיקרי פתח ולא מהני ליה צורת הפתח, גם לפרוץ מרובה לא יועיל צורת הפתח דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, אבל אמחיצה אחת דעבדי אינשי פתח, פשיטא דמהני צורת הפתח וע"ז אין שייך ללמוד מהך בנין אב, עכ"ד התוס'.

ובפשיטות כוונת התוס' בקושייתם להק' על עיקר בנין אב דאמר רב יוסף, דהיאך שייך ללמוד דלא מהני צוה"פ לפרו"מ כמו דלא מהני צוה"פ ליותר מי', הא א"כ יש לנו ללמוד אף ברוח רביעית דלא מהני צורת הפתח, וזה הרי ודאי לא שייך לומר, דאי לחי וקורה מהניא ברביעית כ"ש צורת הפתח, וכן נראה מד' תוס' הרא"ש.

אולם במהרש"א נראה שפי' באו"א קושיית התוס', דהנה במהרש"א הק' אף אחר תי' התוס' דאכתי מחיצה אחת יוכיח דמהני צורת הפתח בפרוץ מרובה ולא מהני ביותר מי', נוליכא מעתה לבנין אב ולא יהני צוה"פ אף בכל ד' רוחות] ותי' המהרש"א דכיון דאין יכול ללמוד בבנין אב ליכא למימר ביה נמי יוכיח, וכה"ג כ' התוס' לעיל (ה:): גבי ק"ו בד"ה אינו דין וכו', יעוי"ש.

ולכאו' אי פי' המהרש"א קושיית התוס' על עיקר בנין אב דרב יוסף צ"ב מאי הק'

המהרש"א דנימא יוכיח, הא התוס' ביארו היטב דברוח רביעית עבדי אינשי פיתחא כה"ג ול"ק מידי, ובע"כ צריך לפ' דהמהרש"א בי' דקושיית התוס' הוא המשך לדבריהם דמודה רב בפרוץ מרובה מב' צדדין, וע"ז הק' התוס' דאמאי אמרי' כן, הא מבנין אב דרב יוסף שייך ללמוד דאפי' במחיצה רביעית לא מהני צורת הפתח, וע"ז הק' המהרש"א דנימא יוכיח על עיקר הבנין אב.

ג.

אך לכאו' מד' החזו"א מבואר שהבין בד' התוס' דלא כהמהרש"א, דהנה בחזו"א (סי' ע' סק"ה) הק' דמה מדמי בגמ' פירצה יותר מי' לפרוץ מרובה, "דגבי יותר מי' הוא משום דאינו בענין פתח ובטל ענינו של צוה"פ, ואין כאן רק קנים וקנה על גביהן אבל לא קני פתח, והוה כצוה"פ מן הצד וכיו"ב דפסול, ומה שייך ללמוד לפרוץ מרובה בפחות מי' שצורת הפתח התם הוא כתיקונו והכשירו", וכוונת דדוקא ביותר מי' שהחסרון במקום שאינו בענין פתח אמרי' דל"מ צוה"פ, אבל בפרוץ מרובה שבין המחיצות אין יותר מי', אע"ג שאין בכח המחיצות לאשוויי למה שביניהן כפתח, מ"מ אין כאן חסרון דהפרוץ לא חשיב פתח, ושפיר

יועיל אם יעשה צוה"פ, כדי שיחול על מה שבין המחיצות שם פתח.

ותי' החזו"א דרב יוסף סבר דכשם שיותר מי' אינו בשם פתח, ה"נ כשכל ההיקף פרוץ מרובה אינו חל שם פתח על הפרוץ, ור"ל, דמלבד חסרון מחיצות שיש בפרוץ מרובה איכא עוד חסרון דחשיב 'פירצה' יותר מי' שכל פרצה [בפרמ"ר בכל ההיקף ואף בפחות מי'], הוא כפרצה יותר מי' [שאינן נחשבות כפתח] ולהכי אף אם יעשה צורת הפתח, נהי דכבר תיקן להיקף המחיצות, מיהו עדיין הפרצות אוסרות משום פתח יותר מי', וע"ז לא מהני צורת הפתח, דכל שאינו בשם פתח משום ריבוי הפרצה, גם צוה"פ לא יהני לרב דאתנייה צריך למעט, עכ"ד החזו"א.

והשתא לפ"ד החזו"א אין מקום כלל לקושיית המהרש"א דנימא השתא דמחיצה אחת תוכיח דמהני צוה"פ בפרו"מולא מהני ביתר מי', דהא במחיצה אחת בפחות מי' אין חסרון דאין שם פתח חל על הפרוץ, ובע"כ דהחזו"א לא פי' כהמהרש"א בקושיית התוס', וכמשנ"ת.

ויש לבאר ההכרח לחידושו של החזו"א דבפרמ"ר בכל ההיקף איכא 'פירצה'

כמו פירצה דיותר מי', [מלבד חסרון מחיצות] דהנה אי נפר' בד' התוס' כפשוטן דיותר מי' 'אי"ז דרך פתח', וה"נ בפרוץ מרובה בד' רוחות אי"ז דרך פתח דלא עבדי אינשי הכי, יקשה מד' התוס' לעיל ו. שכ' דאע"ג דפתחא 'בקרן זוית' לא עבדי אינשי, מ"מ אם עשה צוה"פ במזוזות ומשקוף שפיר עבדי אינשי, וצ"ב מ"ש בד' רוחות דלא עבדי אינשי אף בצוה"פ גמורה, דגרע מקרן זוית דמהני ע"י צוה"פ, והי' אפשר' דאף בפירצה אילו עבדי אינשי צוה"פ הוה מהני אף לפירצה, אלא דבד' רוחות לא עבדי אינשי, אבל בקרן זוית דעבדי אינשי שפיר מהני צוה"פ אף לפירצה, אלא דזה מחודש דסברת עבדי אינשי מהניא אף לפירצה, וצ"ב.

אכן לפמש"ב החזו"א א"ש, דהא לד' החזו"א כל מה דלא מהניא צוה"פ בפרוץ מרובה, היינו דוקא חסרון 'פירצה' דאית ביה, אבל לגבי חסרון מחיצות שפיר מהניא צוה"פ, וא"כ דוקא בפרוץ מרובה דאיכא חסרון פירצה לא מהניא צוה"פ, אבל בקרן זוית שכל החסרון שם הוא רק 'חסרון מחיצות' שפיר מהניא ליה צוה"פ, [אך עדיין יש לדון דאף בקרן זוית אינו רק משום חסרון מחיצות, אלא גם משום דחשיב פירצה, ויל"ע].

ד.

בחידושי הר"ן הק' על הגמ' [כקושיית המהרש"א] דנפרוך על הך בנין אב דמה ליותר מעשר שאוסר ברוח שלישית ורביעית ואינו ניתר בצורת הפתח, תאמר בפרוך מרובה שבדופן רביעית ניתר אפי' בלחי, ואפי' בדופן שלישית ניתר בצורת הפתח, ותי' הר"ן וז"ל: ולדידי לא קשיא דהיינו נמי דאמרי' ופרוך מרובה על העומד האוסר בחצר, משום דאיסורא דחצר תליא בפרוך מרובה על העומד באחת משלש דפנות שהם דאורייתא, אבל מבוי לא תלי איסוריה בהכי, דהא מבוי המפולש אפי' עומד מרובה על הפרוך באותן רוחות שהוא מפולש בהם צריך צורת פתח, וחצר לא בעיא מידי, אלא ניתרת בעומד מרובה על הפרוך, אלמא מבוי לאו בפרוך מרובה על העומד תלי איסוריה, וטעמא דמילתא שמתוך שרגל הרבים מצויה בו כל שהוא מפולש אפי' עומד שבו מרובה על הפרוך הצריכהו צורת פתח, ולפיכך מתוך חומר שהחמירו בו בעומד מרובה על הפרוך, השוו מדותיהן והקילו אפי' בפרוך מרובה על העומד שהוא ניתר בצורת פתח, ומשום הכי ליכא למיפרך ממבוי כלל, וכו', וכ' רש"י ז"ל חצר שרובה פתחים וחלונות מארבע רוחותיה, ונ"ל דהו הדין באחת משלש מחיצות דהו דאורייתא, אלא

לרבותא נקט הכי דאפי' דופן רביעית דלא צריכה מדאורייתא מצטרפא בהדי שתי דפנות לשוויי פרוץ מרובה על העומד, עכ"ל הר"ן.

ומבואר דפליג הר"ן על התוס' בתרתי, חדא, דהר"ן חילק בין מבוי לחצר, והתוס' לא חילקו בזה, ועוד דלהתוס' דינא דרב יוסף הוא רק כשפרוך ג' רוחות [לכה"פ] ולהר"ן אף בפרוך מרובה מרוח אחת דבכה"ג מצטרפא בהדי שאר רוחות, ויל"ב בד' הר"ן מהו גדר החילוק בין חצר למבוי, ועוד דלכאור' עדיין לא נתיישב בתירוצו היכי מהני צורת הפתח לרוח רביעית דחצר, וצ"ב.

והנראה בביאור ד' הר"ן בהקדם ד' התוס' ישנים להלן יב: שהק' היכי ס"ד בגמ' התם דלחי משום מחיצה, הא אגמריה רחמנא למשה לא תפרוך רובא, ותירץ וז"ל: ושמא במחיצה ג' או ד' לא אגמריה, ע"כ, ומבואר דמדאורייתא ליכא דין 'פירצה' ברוח שלישית ורביעית, ויש לדון אחר שתיקנו רבנן דבעי תיקון ברוח רביעית ושלישית, אי הגדר דמדרבנן חשבי' ליה 'פירצה' אע"פ דמדאורייתא לא אמר רחמנא בהני רוחות לא תפרוך רובא, או דנימא דאף מדרבנן לא חשיב בהני רוחות פירצה, אלא דמ"מ תיקנו רבנן דבעי

תיקון למבוי, שאף ברוח שלישית ורביעית יהני 'סתימה'.

ואי נפ' כהצד הב' דאף מדרבנן לא חשיב פירצה ברוח ג' וד', אלא בעו רבנן תיקון של 'סתימה' בהני רוחות יל"פ דלהכי מהני ברוח שלישית צורת הפתח אף כשרוח השלישית יש בה פרוץ מרובה, משום דמצד הפירצה דפרו"מ הא לא חשבי' לה פירצה אף מדרבנן, ולגבי הסתימה דבעי' מהני לזה ג"כ צוה"פ, וכן ברוח רביעית לחי מהני דאף מדרבנן לא חשיב פירצה, אלא בעי תיקון סתימה, ולסתימה מהני אף לחי שהוא תחילת מחיצה, [וכל' הבית מאיר סי' שמ"ה דלחי הוא 'רמז' מחיצה].

ומעתה נחזור לד' הר"ן, דיל"פ דזהו כונתו דבמבוי דחזי' דבאיכא פילוש אף עומד מרובה לא מהניא, בע"כ דליכא דין דלא תפרוץ רובא אף מדרבנן, אלא רק דבעי' סתימה, ולזה מהני צוה"פ אף היכא דאיכא פרוץ מרובה, דהא גם אחר תקנה דרבנן אין הפרוץ מבטל את העומד, דכל החסרון דפרצה 'שמרובה' על העומד, היינו רק כלפי העומד, ולא מצד עצמו, אבל לגבי פירצה יותר מעשר שהוא פרצה מחמת עצמו [מצד עצם 'ריבוי' הפרצה יותר מי'] בזה לא מהניא צוה"פ אף ברוח שלישית דלא נאמר בה לא תפרוץ רובא.

אבל גבי חצר דחזי' דסגי בעומד מרובה, ואין בה דין פילוש, בע"כ דגדר התקנה דרבנן אינו דבעי 'סתימה' כמו מבוי, אלא דמדרבנן 'פרוץ' מבטל את העומד, דלהכי בעי' עומד מרובה, כדי שהפרוץ לא יבטל את העומד, וזהו שכ' הר"ן דל"ש לאקשו"י ממבוי דהתם הוא בעי 'סתימה', וחצר דלא מהני משום דחשיב 'פירצה', מיהו ברוח רביעית אף בחצר הגדר הוא דבעי סתימה ולא דחשיב פירצה, דהא מהני פס בחצר אף כשרוח הרביעית פרוצה ברובה, ולהכי דיני' בגמ' בחצר דלא יהני צוה"פ בפרוץ מרובה רק בשאר הג' רוחות, דבהו גדר התקנה הוא דחשיב פירצה, משא"כ ברוח רביעית דהגדר רק דבעי סתימה, וא"ש.

ונמצא דלהתוס' הא דילפי' בבנין אב דלא יהני צוה"פ בפרו"מ בחצר ממבוי, היינו משום הך סברא דלא עבדי אינשי, והך סברא דלא עבדי אינשי הוא רק בכל ההיקף ולא ברוח שלישית ורביעית, אבל הר"ן ס"ל דאפי' ברוח אחת לא מהניא צוה"פ בפרו"מ, מיהו דוקא באחת מג' רוחות, אבל ברוח רביעית אף בחצר מהניא צוה"פ, דרוח רביעית אף בחצר אינו בגדר פירצה אלא בגדר תיקון של סתימה, וכמשנ"ת.

סימן י"ט

בדין פיתחי שימאי (יא.)

לפרשו לענין שבת, כיון דלא שייך דין תקרה אלא לגבי מזוזה, אבל בשבת אין דין תקרה בעירוב, אבל לפי קמא (שם) צ"ב אמאי שינה רש"י גבי שקפי דהכוונה דליכא כלל מזוזות, והכא פי' שיש מזוזות אלא דאבן נכנס ואבן יוצא, ואפשר דס"ל לרש"י דלענין מזוזה לא שייך חסרון בפתחי שימאי היכא דאבן נכנס ואבן יוצא, כיון דאין הפתח צריך לסגור ולהבדיל בין המקומות, דסו"ס יש גם בכה"ג צורה של כניסה ויציאה לבית, אבל לגבי שבת דהקנים באים בתורת 'מחיצת' צורת הפתח, כל היכא דהקנה אינו ישר, לא מהני דבכה"ג אינו סוגר את הרשות, ויבואר להלן.

אלא דיל"ע בעיקר הך פסולא דאבן נכנס ואבן יוצא, דברש"י בסוגיין פי' הך פסולא רק לגבי המזוזות, ולגבי המשקוף העליון משמע דליכא הך פסולא דאבן נכנס ואבן יוצא, וצ"ב מאי שנא, דאי חשיב פירצה עי"ז אמאי בקנה דלמעלה לא חשיב פירצה, האמנם דהתוס' במנחות דף לג: כ' דפסולא דאבן נכנסת ואבן יוצאת איכא גם בקנה

עירובין יא. מאי פיתחי שימאי, פליגי בה רב רחומי ורב יוסף, חד אמר דלית להו שקפי, וחד אמר דלית להו תקרה, ופירש"י דשקפי היינו מזוזות שנחלצו אבניהם מכאן ומכאן, אבן יוצאת ואבן נכנסת ואין זה צורת הפתח, ותיקרה היינו שאין כלום בנין למעלה מן הפתח, אלא כל הכותל חלוק כפתח עד ראשו כזה וצורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, והיינו דשקפי הוא שיש מזוזות אלא דאבן נכנס ואבן יוצא, ותקרה היינו דליכא כלל תקרה מעל הקנים.

א.

והנה יעוי' בסוגיא במנחות (לג:): דמבואר הך דינא כלפי מזוזה, דליכא חיוב מזוזה בפיתחי שימאי, ופירש"י שם ב' פירושים, פי' קמא דשקפי היינו מזוזות, ר"ל, דליכא כלל מזוזות, ותקרה היינו משקוף, ופי' בתרא שקפי היינו משקוף ותקרה היינו תקרת הבית, ויל"ע למה שינה רש"י פירושו בעירובין מפירושו במנחות, ובשלמא לפי פי' בתרא (דרש"י במנחות) א"ש דלא שייך

שעל גביהן כמו במזוזות שבצדדין, אך פירש"י בסוגיין צ"ב מאי שנא דלא מיפסל בכה"ג במשקוף העליון, וצ"ב.

ב.

יש לדון בהא דצורת הפתח חשיב כמחיצה [כמבואר בתוס' כב. ד"ה והא] אי חשיב כמחיצה מחמת הקנה העליון והקנים שבצדדים יחדיו, או דחשיב עיקר המחיצה מחמת הקנים שבצדדים, ומצינו בפוסקים חילוקי דינים בזה.

הנה במחצית השקל (סי' שס"ב ס"ק כ"א) והביאו במשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ו) דבהא קיל קנה שעל גביהן מהקנים שבצדדין, דאותן שבצדדין צריך שלא ינידם הרוח, [וכמש"כ במג"א סי' שס"ג ס"ק כ"ד] והיינו טעמא כיון דהם משום מחיצה ומחיצה גמורה כשהרוח מנידו לא חשיב מחיצה, אבל הקנה שעל גביו נהי דצריך שלא ינטל' ע"י הרוח, אבל אם רק הרוח מנידו אין בכך כלום, דהא אי הוא גמי או חבל אי אפשר שלא יהיה הרוח מנידו ואפ"ה הכשירוהו, וה"ט דעיקר המחיצה תלוי בב' הקנים העומדין מן הצד, עכ"ד המחצית השקל.

אולם בחזו"א (סי' ע"ז סק"ו) חולק עליו, וכ' דאין לזה שום שורש, דודאי כל הקנים בין הצדדיים ובין העליון הוא

בכלל עיקר בנין צוה"פ, יעו"ש, ועכ"פ הא מיהת המחצה"ש דס"ל דלא איכפ"ל בקנה העליון אי מנידו הרוח, לכאו' ה"ט משום דעיקר המחיצה תלוי בב' הקנים שבצדדים, אולם צ"ב הסברא בזה דהא מבואר בדף יא: צורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, ומבואר דבל"ז ליכא עליה תורת מחיצה, ובפשוטו נראה דחד דינא אית להו, וא"כ מ"ש הקנים שבצדדים מהקנה העליון, וצ"ב.

ג.

ויש לבאר עפ"י מש"כ בפי' רבנו יהונתן בסוגיין גבי צוה"פ שאמרו צריכה שתהא בריאה לקבל דלת ואפי' של קשין, וז"ל: ואפי' קנה העליון די בכך, כלומר, כיון דאיכא צורת פתח שיש לו "עמוד מכאן ועמוד מכאן סותמין במבוי קצת", והקורה דקה מן הדקה מונחת עליהם אע"פ שאינה בריאה לקבל בנין אריח וכו', סגי בהכי, עכ"ל.

הרי מבואר בדבריו דגדר דין צורת הפתח הוא ע"י הקנים שבצדדים שהם תחילת 'סתימה' על המקום, והשלמת המחיצה הוא ע"י צוה"פ, ולכך בעי' שיהא על הקנים שבצדדין תורת מחיצה, אבל לגבי הקנה העליון הוא רק משום הלכה של פתח - לא בעי' כלל שיהא מחיצה על מקומו, דאינו בא

לסתום כלפי מטה, ולכך לא איכפ"ל בעליונה שאינה בריאה לקבל אריח, ויל"פ לפ"ז ד' המחצית השקל דלהכי לא איכפ"ל שהקורה העליונה נדה ברוח, כיון דאינה באה לסתום, ודוקא הקנים שבצדדין שהם סותמין קצת במבוי בעי' שלא ינודו ברוח.

ומעתה יל"פ ד' רש"י בסוגיין דמבואר בדבריו דפסולא דאבן נכנסת ואבן יוצאת הוא פסול רק במזוזות ולא במשקוף העליון, ולפמשנ"ת א"ש דדוקא הקנים שבצדדין שהם 'סותמין' במבוי, מיפסל בהו באבן נכנס ואבן יוצא, דעי"ז איכא קלקול ופירצה בצורת הסתימה, אבל הקנה דלמעלה שאינו בא 'לסתום' לא איכפ"ל באבן נכנס ואבן יוצא, וליכא קלקול, כיון שאין ענינו אלא מדין שם פתח, וכמשנ"ת.

והנה בדין צוה"פ מן הצד יש להוכיח ג"כ דעיקר המחיצה הוא הקנים שבצדדין, מפ"י רבנו חננאל דפי' דצוה"פ מן הצד היינו דליכא קנה על גביו, והא לכלאים מהני צורת הפתח מן הצד, ובע"כ דעיקר המחיצה הוא ע"י הקנים שבצדדים, ולהכי לענין כלאים דיסודו מדין 'הבדלה' של הזרעים והגפנים סגי לן בזה שיש קנים בצדדין.

אכן מפ"י הראב"ד בצוה"פ מן הצד מוכח אף יותר מזה, [ר"ל, כמשנ"ת בד'

רבנו יהונתן, שהקנים שבצדדין 'סותמין' דבמאירי ובס' ההשלמה וכן בס' הבתים הביאו דעת הראב"ד שפי' דצורת הפתח שעשאה מן הצד היינו שלא עשאו על פני כל המבוי, וטעמא דלא מהני, משום דאתי אורא דמהאי גיסא ומהאי גיסא ומבטל ליה להקנה שאינו סמוך לכותל, ולכאוי' צ"ב ד' הראב"ד דהא כל דינא דאתי אורא, היינו דלא מהני העומד לגדור כנגדו, אבל לא בטל העומד לכל מילי, [ואף לד' הר"ן בדף טז: דהעומדין שבין האוירין בטלין, אין הכוונה דחשיב כאויר לגמרי, ודו"ק,] וא"כ מ"ט לא יהני הך קנה שבאמצע לאשוויי צוה"פ, ובע"כ דכיון דהקנים שבצדדין באים לסתום את המקום, שפיר שייך בזה דינא דאתי אורא לבטל דבכה"ג שאינן על פני כל המבוי, אינם יכולים לסתום האויר שביניהם.

ד.

ברמ"א סי' שס"ג סעי' כ"ז כ' דיש לזוהר להעמיד שני קנים גבוהים י' מכוונים תחת החבל, וכ' המגן אברהם (ס"ק כ"ח) דבעי' דוקא קנים ע"ג הארץ, אבל כותלי המבוי אין נחשבין במקום הקנים, דאי לא תימא הכי, א"כ למה הצריכו קורה רחבה טפח, הלא בכל שהוא איכא צורת הפתח, והוסיף

המג"א וז"ל: ונ"ל דאי איכא עמוד בכותל בולט נידון משום קנה, דלא גרע מלחי, עכ"ל המגן אברהם.

ולא נתבאר בדבריו אי איירי אף בגוונא דבולט מבחוץ, או רק בגוונא דבולט לתוך המבוי, ונח' בזה המשנ"ב והחזו"א, דבשעה"צ (סי' שס"ג ס"ק ל"ז) פשיטא ליה דאף היכא דבולט לחוץ ג"כ חשיב צוה"פ, [יעו"ש היטב דלא איירי להדיא בד' המג"א דנן, אבל הא פשיטא ליה דלכו"ע מהני בכה"ג, עיי"ש] ובחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ז) כ' דכל ד' המג"א איירי דוקא כשבולט בתוך המבוי.

אולם יעו"י בשו"ת חתם סופר (ח"ו סי' ל"ד) שחולק על ד' המג"א וס"ל דבאמת קורה ע"ג מבוי חשיב שפיר צורת הפתח, ומה דבעי בקורה טפח, הוא רק היכא דהניח את הקורה ע"ג הכתלים באמצע המבוי ולא בפתח המבוי, ויסוד דבריו עפי"ד הרא"ש בהל' מזוזה שפסק דלגבי מזוזה ראשי כתלים חשיבי כמזוזה, וממילא בהניח הקורה ע"ג כתלי המבוי, כמו דמהני גבי מזוזה, ה"נ גבי שבת חשיב כצורת הפתח.

והא מיהא חזינן בד' החת"ס דצוה"פ מהני אף היכא דאין הקנים שבצדדים

'סותמים' את הרוח הרביעית, דהא גבי ראשי כתלים דמהני לד' החת"ס, הא אינם גודרים את הרוח הרביעית, כיון שצורת עמידתם יתכן אף כשהם לצפון ודרום ולא למזרח ומערב, ובע"כ דס"ל דלא כמשנ"ת, אלא דכיון דיש צורה של פתח חשיב כגדור, ומעתה י"ל דלד' החת"ס אין הוכחה למה שנת' לעיל דהקנים שבצדדים חמירי טפי מהקנה העליון כיון שהם סותמין, [וכל' רבנו יהונתן שהובא לעיל] דהא לדבריו עולה דאף היכא דאין הצדדים סותמים את הרוח מהני לצוה"פ.

והנה האחרונים דנו בדין 'עמודי הטלגרף' אם הם מועילים לצורת הפתח, וצורתם הי' ע"י שהיו יוצאין יתידות מן הקנים ועליהם היה החוט מלמעלה, ודנו להכשיר משום שהיתידות היוצאין מן הקנים הם חלק מן הקנים, ושפיר חשיב דהקנה העליון הוא על גביהם, אולם אי נימא כמשנ"ת לעיל דעיקר צורת צוה"פ היא רק ע"י הקנים העומדין שבצדדים שהם 'סותמין' קצת על שכנגדן, א"כ היתידות שאין מגיעין לארץ ליכא עלייהו תורת מחיצה כלל, ובכה"ג כל המחיצה הוא ע"י הקנים שמגיעין עד הארץ, וכיון שאין היתידות מונחין עליהן אלא ע"ג היתידות שיוצאין מן הקנים לא מהני, וכן מבואר בשו"ת אבני נזר (או"ח ח"ו

קל

מנחת

מחיצות

עירובין

סי' רצ"ו סק"ב) דלא מהני שאין על
היתדות האלו תורת מחיצה, עיי"ש.

סימן כ'

בחידושו של החזו"א דרחובות שבזמנינו הם רשות היחיד

א.

ד' הביה"ל דמפקפק בהיתר צורת הפתח

וסיים הביאור הלכה דמלבד זה אין ג"כ לסמוך על עירוב של צורת הפתח, דבעינן דוקא דלתות, ור"ל, דבסי' שס"ד ס"ב מבואר בשו"ע דרשות הרבים עצמה אינה ניתרת אלא בדלתות, והביא השו"ע ב' שיטות אי צריך דוקא לנעול, דדיעה קמייתא שצריך שיהיו נעולות בפועל, ואי לאו הכי אסור לטלטל שם מדאורייתא, ולדיעה בתרייתא די אם הדלתות 'ראויות' לנעול, אבל דלתות לכו"ע בעינן.

ותמה במשנה ברורה (סי' שס"ד סק"ח) ובביאור הלכה (שם ד"ה ואחר) על מנהג העולם שמסתפקין בצורת הפתח ברה"ר שהוא רחב ט"ז אמה, וכ' דלסמוך על שיטה זו דלדידן לית לן רשות הרבים ג"כ קשה מאוד, דבאמת רוב הראשונים סוברים דגם בדידן איכא

כתב בשו"ע בסי' שמ"ה סעי' ז': איזהו רשות הרבים, רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה, ואינם מקורים ואין להם חומה, ואפי' יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער, הוי רשות הרבים, ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים, עכ"ד השו"ע, וכ' המג"א והט"ז (שם) דרוב הפוסקים ס"ל כהיש אומרים, ולא חשיב רשות הרבים במקום שאין ששים ריבוא, ובביאור הלכה (ד"ה ויש אומרים) האריך מהרבה ראשונים דס"ל דאף בלא ששים רבוא הוה רשות הרבים, ועמד למנין שרבו המחמירים, והכריע שיש להחמיר דאף בלא ששים רבוא חשיב רשות הרבים, וכ' דמ"מ אין בנו כח למחות ביד המקילין, שהם סומכין על הפוסקים דס"ל דלא חשיב רה"ר כשאין ששים רבוא, אבל כל ירא שמים בודאי יש להחמיר על עצמו דבזמנינו יש ג"כ רשות הרבים מן התורה.

רשות הרבים, ואם כן קשה לסמוך על זה באיסור סקילה.

ת' הביה"ל דסומכין על הרמב"ם דלדידה הוא רק מדרבנן

ותי' בביאור הלכה (שם) דהעולם סומכין על שיטת הרמב"ם דפסק כרבי אלעזר (עירובין כ.). דאיהו ס"ל כדעת ר' יהודה (שם כב.). דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, [כלומר, שאם עשה ברשות הרבים צורת הפתח, (או דיומדין – בפסי ביראות) אין הרבים העוברים שם מבטלים את מחיצת צורת הפתח] ולדידה בודאי מן התורה סגי בצורת הפתח, ולא נשאר לנו כי אם איסור דרבנן דיש גם לר' אלעזר בלא דלתות, ובזה כיון שהוא רק מדרבנן, אפשר דיש לסמוך על הדיעה דאין רשות הרבים אלא בששים רבוא, ולא הוי אלא כרמלית, ולהכי סגי בצורת הפתח,⁵⁰

וסיים הביאור הלכה דמכל מקום לאו דרך כבושה היא, דהא רוב הפוסקים העתיקו כר' יוחנן דבעי' דלתות מדאורייתא, ובלא דלתות נעולות יש חיוב חטאת, ומלבד זה גם קולא זו דאין רשות הרבים אלא בששים רבוא הרבה ראשונים פליגי עלה, (כמש"ב בביה"ל בסי' שמ"ה) וע"כ אף דאין למחות ביד העולם שנהגו להקל, מ"מ בעל נפש יחמיר לעצמו, כי יש בזה גררא דחיוב חטאת, וציינן הביה"ל שכ"כ בס' בית מאיר (סי' שס"ד ס"ב) ושם מבואר שלפי מה דנקטי' להלכה דרבים מבטלים את המחיצה, לא יועיל גם עומד מרובה מד' רוחות אם הרבים בוקעים שם, ולכך הסיק בביה"ל דלא מהני צורת הפתח בכל רשות הרבים.

⁵⁰ ויעוי' בבית יוסף (סי' שס"ד ס"ב) שביאר דעת הרמב"ם דסגי בראויות לינעל בע"א, והוא דהרמב"ם ס"ל דכל הא דשו"ט בגמ' אי בעי' נעולות ממש או סגי בראויות לינעל, אין הנדון לגבי מבואות המפולשין דאירי בהו התם, דהתם הוא רק לחנניא דס"ל דמבואות המפולשין בעי דלת, ואנן קיי"ל כת"ק דסגי בצורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן, אלא משום דכ"ז נפק"מ לדידן ברה"ר, דכיון דאמר' דמבואות המפולשין סגי לחנניא בראויות לינעל, ה"נ לדידן ברשות הרבים סגי בראויות לינעל, עכ"ד הבי", ולכאור' משמע מדבריו דלדידן בעי' דלתות 'מדאורייתא', אלא דסגי בראויות לינעל, ולכאור' ה"ט משום דנקט להלכה כר' יוחנן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא אף להרמב"ם, אכן הביאור הלכה דנקט בדעת הרמב"ם דס"ל כר' אלעזר דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא מקורו מד' הרשב"א בדף ו. שפי' כן בדעת הרמב"ם, יעוי"ש. ועי' בבית הבחירה למאירי שביאר טעם הרמב"ם דמהני 'ראויות' לינעל, משום "שכל שראויות לינעל רבים סבורים שהן ננעלות ואין בוקעין בה", ויל"פ דזה סברת הבית יוסף דלהרמב"ם דלת הראויה לינעל אי"ז תוספת מדרבנן, אלא מעיקר הדין כדי למנוע בקיעת רבים, ומדאורייתא הוא.

ב.

דעת החזו"א דמהני צורת הפתח, והכרחו דלא כהמ"ב

אולם דעת החזון איש (או"ח סי' ק"ז ס"ק ד-ה) שלהלכה אין הרבים מבטלים את המחיצה כדעת חכמים (במתני' כב.) ושכן דעת רוב הפוסקים, אולם הוסיף שבגמ' (כב.) מבואר שלא אמרו כן חכמים אלא במקום שיש 'שם' ארבע מחיצות, דהיינו שיש מחיצות בכל צד בזווית, ולפ"ז כתב (סי' ע"ד סק"י) שאם אין שם מחיצות אלא צורת הפתח, יש בכח הילוך הרבים לבטל את המחיצה, [דס"ל דאין צורת הפתח נחשבת ל'שם' ארבע מחיצות, ולכו"ע אינו מועיל ברשות הרבים] אבל אם יש שלש מחיצות של עומד מרובה, אין הילוך הרבים מבטל את המחיצה, משום ששלש מחיצות של עומד מרובה עדיפי מ'שם' ד' מחיצות, [כדעת רוב הפוסקים דסגי מדאורייתא בשלש מחיצות לרשות היחיד].

חידוש החזו"א ברחובות שלנו

ומכח זה חידש החזו"א (סי' ק"ז סק"ה) דרחובות העשויים בצורה כזו [יעוי' בצירור בעמ' קמ"ו] חשיבי רשות היחיד אף ברחובות א' וג', ואע"ג דרבים קאזלי בין הרחובות, הרי קיי"ל שאין הרבים מבטלים את המחיצה, ואחרי

שאנו מחשיבים את רחוב ב' לרשות היחיד, א"כ רחוב א' וג' נעשים ג"כ רשות היחיד, שהרי יש להם ג' מחיצות, כיון שבצד שהם פתוחים לרחוב ב' הרי הם כגדורים במחיצה, משום שרחוב ב' שהוא רשות היחיד גודר אותם.

ור"ל, דבכל רחוב יש ב' מחיצות של התנויות ושורות הבתים הסמוכים זל"ז, ומצד השלישי סוגר עליהם שוב הרחוב שעובר מול פתח הרחוב, דהרשות ג"כ נחשב כמחיצה שלישית.

והוסיף עוד (שם סק"ז) וז"ל: ויצא לנו מזה, דבזמן הזה כל השווקים והרחובות שבכרכים היות גדולים הן רשות היחיד גמורה מן התורה, דכולן תמצא בהן אחת מוקפת מג' מחיצות והיא רשות היחיד, וכל הרחובות הפתוחות לה הם רשות היחיד, וכן הלאה הפתוחות להם נעשין רשות היחיד, וכיון שכן ניתרות בצורת הפתח, ובמשנ"ב סי' שמ"ה האריך שקשה להקל מחמת שאין ס' רבוא בוקעין, ולהאמור ההיתר מחוור ומרווח לכרכים שלנו, עכ"ל.

יסודות היתרו של החזו"א

והנה עיקר ד' החזו"א מבוססים על כמה יסודות, א. דפסק כחכמים דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא כשיש 'שם' ארבע מחיצות, וכן נקטו בשו"ת חת"ס

ג.

ביאור החזו"א בד' התוס' בדף כב. בפילוש דירושלים

והנה בחזו"א (סי' ק"ז סק"ה) הק' על דבריו, מד' התוס' בדף כב. (ד"ה חייבין) שהק' דכיון דר' יוחנן סבר כר' יהודה דב' מחיצות דאורייתא, א"כ אמאי ירושלים אלמלא דלתותי ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, והא רבי יהודה ס"ל שתי מחיצות דאורייתא, ות' התוס' דירושלים היתה מפולשת מארבע צדדין וחייבין עליה משום רה"ר לעומד באמצע הפילוש, ששם ליכא מחיצה, עכ"ד התוס', והקשה בחזו"א דמה בכך דאין לו מחיצות בצידו, הא סו"ס הוא מוקף בד' צדדיו ברשות היחיד, דכיון דרה"י חשיב כמחיצה, א"כ שפיר יש 'מחיצה' גם לעומד באמצע הפילוש.

ות' החזו"א בב' אופנים, בסק"ה (שם) ת' דכל ד' התוס' היינו דוקא לר' יהודה דלא סגי ליה בשם ד' מחיצות, אבל הכא לרבנן קיימי, ולרבנן שפיר מהני, ובסק"ד ת' דאף לר' יהודה כל מה דאמרי' ב' מחיצות דאורייתא היינו דוקא כשלא הפליגן זו מזו יתר על אורכן, אבל אם הפליגן יתר מאורכן לא הוה רה"י, כיון דהמוקף הוא פרוץ מרובה על העומד, וכדחזי' דאף לר'

סי' פ"ט, וכן בשו"ע הרב (קונטרס אחרון סק"ב) דקיי"ל כרבנן, [ודלא כהמ"ב דפסק כר' יהודה דאתו רבים ומבטלי מחיצתא בכל גווני, אא"כ איכא ב' מחיצות מעלייתא] ב. דלרבנן לא בעי דוקא 'שם ארבע מחיצות', למנוע דינא דאתו רבים ומבטלי, אלא סגי אף 'בעומד מרובה' דעי"ז לא מבטלי הרבים בבקיעתם את המחיצה, ולכן ברחובות שאין להם ד' מחיצות של עומ"ר, ויש רק ג' מחיצות של עומ"ר, מהני משום דג' מחיצות של עומ"ר עדיף משם ד' מחיצות לענין אתו רבים, [כמבואר שם סק"ה] ג. דאפשר לצרף את המחיצות של רה"ר ברחוב האמצעי, ואע"פ שהילוך של הרבים מפסיק ביניהם, לא חשבי' ליה פירצה אפי' ביותר מעשר, משום דפירצת עשר ס"ל להחזו"א דהוא דרבנן, [ודלא כהמשכנות יעקב] ב. חידושו דרה"י חשיב כמחיצה, ולכן רחובות שאין להם בתים מד' צדדים, כגון שמערבין רחוב מפולש, והרחוב מסתיים בשני צדדיו ברחוב שמאונך לו, ואין לרחוב המאונך לו שורת בתים כנגדו, אז בעי' לחידושו של החזו"א שאויר רה"י [שבמחיצות של הרחוב המפולש] נחשב כמחיצה לגדור רשות אחרת [דהיינו לרחוב המאונך].

יהודה בעי' גבי פסי ביראות שיהיו הפסין לכה"פ אמה, וביניהן לא יותר מי"ג אמה ושליש, ולא אמרי' דכיון דיש ב' מחיצות זו כנגז' הוה רה"י מן התורה, וה"ט משום דהיכא שהמרחק בין המחיצות עולה על שטח המחיצה, אף לר' יהודה אין לו דין ב' מחיצות דאורייתא ככה"ג.

הביאור בהא דרה"י חשיב כמחיצה

אולם הגר"א פלצינסקי זצ"ל [במכתבים שבסו"ס שלום יהודה] הק' לחזו"א, דמאי קשה לי' מהא דאמצע הפילוש בירושלים חשיב רשות היחיד, מכח הרה"י בצדדין דחשיב כמחיצה, הא מה בכך דרשות היחיד חשיבא כמחיצה, הא כיון דבקעי רבים שם, א"כ אכתי אתו רבים ומבטלי מחיצתא את המקום הנ"ל שעוברים בו, וא"כ המקום שבאמצע א"א לו להיות רה"י, דאף שהוא מוקף ב'רשות היחיד', מ"מ נימא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, והשיב לו החזו"א דדין רה"י כמחיצה אין הכוונה ד'חלות רשות היחיד' משוייא לה 'מחיצה', דא"כ שפיר יוכלו הרבים שבמקום לבטל המחיצה, אלא רשות היחיד כמחיצה, היינו שאותו 'מעלה' שיש למקום שהוא בין שתי המחיצות שנעשה על ידם רה"י – יש גם

למקום הפנימי שאין לו את שתי המחיצות, וכמו שמצינו לדעת ר' יהודה דכשרבים עוברים בין ב' המחיצות [ר"ל, דבקעי בשלישית ורביעית] לא אמרי' דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, וה"ט כיון דלר' יהודה לא בעי' לגדור את השלישית והרביעית, ודינא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא לדידיה הוא רק מקום שצריך גדירה, (ראשונה ושניה) שאז אם רבים בוקעים בו הוא מבטל את המחיצה, וה"נ במה שנתחדש דרה"י חשיב כמחיצה, היינו כלפי המקום שבפנים יש לו מעלה של מקום דאית ליה שתי מחיצות והבקיעה אינה מגרעת, דכיון שהמקום הזה אי"צ להיות גדור לא מקלקלת בו בקיעת רבים, וכמשנ"ת.

[אולם יעוי' היטב במכתבים דנראה דס"ל להחזו"א דהעיקר כתירוצו [שכתב בסק"ה] דכל ד' התוס' הם רק לר' יהודה, ואנן דקיי"ל כרבנן באמת חשיב בירושלים אף באמצע הפילוש רשות היחיד, וכמשנ"ת].

ד.

ג' הוכחות מפ' קמא כד' החזו"א

ובסי' ס"ה ס"ק מ"ה אות ג', הכריח החזו"א כדבריו מכמה סוגיות: א. חדא, ממבוי העשוי כנדל (ח:) דלדעת שמואל

כמחיצה, אלא בלא"ה אפשר לראות את המבוי הזה ממשיך בחצר ויש לו מחיצה שלישית, ויל"ע.

ג. בס"ק מ"ה (שם סי' ס"ה) אות ו', הוכיח כן עוד מחצר קטנה שנפרצה לגדולה, יעוי"ש היטב.

ה.

ד' האגרות משה

אולם יעוי' באגרות משה [ח"ה סי' כ"ח ענף א' אות ג'] שחלק על ד' החזו"א, וכתב דדבריו תמוהין, דלד' החזו"א נמצא שהכרכים היותר גדולים הם רשות היחיד מן התורה, ורק בכפרים ועיירות הקטנים ביותר שאין להם אלא רחוב מפולש אחד יהא שייך דין רשות הרבים, וזהו להיפוך ממה שכל ישראל סבורין, שהכרכין שייכין להיות יותר רשות הרבים.

ועוד הוכיח שם ממחנה ישראל במדבר שהיו ישראל שרויין במשך י"ב על י"ב מיל, והרי ודאי היו רחובות רחבים ט"ז אמה בין ממזרח למערב ובין מצפון לדרום, ומקום האוהלין היה יותר מט"ז רוחב, דאין לומר שהיו הרחובות מפולשין כולן עוברין רק בכיוון אחד, ולא היה שייך להגיע למשכן ולמקום משה רק מהרחוב הסמוך למשכן, דהא ודאי לא הלכו דרך החצירות דהיו

שרינן מבואות הקטנות בלחי, אע"ג שלכאו' המבואות הקטנות אין להם רק ב' מחיצות, ובע"כ משום שהמבוי הגדול שחשיב כסתום, הוא המחיצה השלישית של המבואות הקטנים, דרה"י חשיב כמחיצה, ויל"ע מנ"ל להחזו"א דרוחב המבוי הגדול הוא יותר מעשר, דבכה"ג א"א לדון את המבואות הקטנים כמשתמשים במבוי הגדול, הא י"ל דבנדל איירי שהמבוי הגדול הי' פחות מעשר, וצל"ע.

ב. ממבוי הכלה לרחבה (ח). דאיירי שם שנפרצה הרחבה כנגדו, ונקט החזו"א דהחצר אין לה ג' מחיצות גמורות ועוד גיפופי לכיוון המבוי, אלא החצר פרוצה ג"כ באחד הצדדים, והק' החזו"א היאך יש למבוי הזה ג' מחיצות, דא"א לראותו כממשיך דרך החצר להשתמש עם הרוח שבחצר הפונה לחוץ, דהא בצד איכא פרוץ מרובה, ובע"כ דאף דהמבוי אין לו כי אם ב' מחיצות, מ"מ כיון דהוא פתוח לחצר עצמה יש לה ג' מחיצות, ונידונית כרה"י, וכל כה"ג רשות היחיד חשיבא כמחיצה, והרי הוא כאילו המבוי גדור בשלישית, דמה שפתוח לחצר שהוא רה"י הרי הוא כאילו גדור שם במחיצה, ויל"ע גם בזה, מנ"ל להחזו"א הא, דלמא מיירי שהרחבה יש לה ד' מחיצות, ואי"צ לחידושא דרשות היחיד חשיב

החצירות מתבטלות מתשמישי הצניעות שלהן, ובלעם הרי היה משבחן בזה, וא"כ לא יתכן שעברו דרך החצירות, ואף שהרה"ר הי' רק אצל משה, מ"מ כיון שמקום מחנה ישראל היה נחשב כמוקף מחיצות, ומחנה ישראל היה לארבע רוחות המשכן, ואם זה שהבנוי היה מרובה על מדת הרחוב היה כמחיצה גם במקום הרחוב, א"כ נמצא שמחנה לוייה שהיה באמצע היה ג"כ מוקף במחיצות, ולא שייך שיהיה אף מחנה לוייה רשות הרבים.

ועיי"ש בסוגריים דאמר האגר"מ בע"פ לבאר דבריו, דל"ש לומר שפרוץ המועט – כאשר העומד מרובה – יחשב גדור ממש בפועל, עד כדי כך שהוא גם יבטל את דריסת הרבים, שהרי במציאות המקום פרוץ ורבים דורסים בו, דדין עומד מרובה על הפרוץ עניינו הוא רק שאם העומד בהיקף חשבינן כל המקום למוקף, אבל לא שהמקום הפרוץ הוה כגדור במציאות, וכל מה ששייך דין עומד מרובה על הפרוץ, הוא רק בפרצה בעלמא, להחשיב את המקום כמוקף, אבל לא להכחיש את החוש, ולומר שדרך שנעשתה לדריסת רבים נעשית גדורה במחיצה, יעוי"ש עוד בזה, וע"ע במשנת ר' אהרן (שו"ת סי' ו') שג"כ תמה על ד' החזו"א, עיי"ש.

מיהו לפמשנ"ת לעיל מש"ב החזו"א להגר"א פלצינסקי, לא קשיא כלל מה שהעיר באגרות משה, דהא בי' לן החזו"א דהא דרה"י חשיב כמחיצה אין הביאור כפשוטו שהמעבר בין הרחובות סתום, אלא דשם לא איכפ"ל מה דבקעי רבים, כיון שאין המקום הזה צריך להיות גדור, וכל מה שמקלקל בקיעת רבים הוא רק במקום שצריך להיות גדור מן הדין כמו מחיצה ברוח ראשונה, ושניה שלכו"ע מקלקל בקיעת רבים, אבל במקום שאינו צריך להיות גדור [כמו מחיצה ברוח שלישית ורביעית לר' יהודה, או רוח רביעית בלבד לרבנן] בכה"ג אין מקלקלת בקיעת הרבים שעוברים שם.

הוראת החזו"א שלא לטלטל

ועי' בארחות רבינו (ח"א עמ' קס"ט) שאף שבספרו כ' החזו"א להקל שבזה"ז כל הכרכים הם רה"י מן התורה, מ"מ הוראת החזו"א לשואליו היה שלא לטלטל אף במקום שיש עירוב, כיון שמצוי הרבה שנקרע העירוב, וכן משום קרפיפות בית סאתים ויותר מבית סאתים (עי' בבב"ה"ל סי' שנ"ח ס"ט ד"ה אבל, ובחזו"א סי' פ"ח ס"ק כ"ה) וכן משום המחללי שבת שיתכן להיות בעיר, שא"א לזכות להם עירובי חצירות, ומ"מ עמד על משמר העירוב

קלח

מנחת

מחיצות

עירובין

אף בב"ב, מפאת נימוקו כי כל עיר צריך שיהי' בה עירוב, ועיי"ש עוד שהי' מקדים החזו"א את טיולו היומי הקבוע, וכן טייל במקומות שלא הולכים שם אנשים, ואמר שהוא משום שקשה לו

לראות יהודים מטלטלים בשבת, ואי"ז בשבילו וקראת לשבת עונג, יעוי"ש עוד, ודנו עוד הרבה לגבי העירובין השכונתיים המהודרים בזמנינו, ואכמ"ל.

סימן כ"א

בדין רשות הרבים 'מפולש'

מבואר בשו"ע (סי' שמ"ה סעיף ז') דרחובות ושווקים שרחבים ט"ז אמה ואינו מקורה, ואין להם חומה, ואם יש להם חומה בעי' שיהא רה"ר מפולש, ונבוא לבאר בעז"ה מקור השו"ע דבעינן מפולש ברשות הרבים, וגדרו.

א.

הנה מקור הדין דבעי' שיהא רה"ר מפולש – דהיינו מכוון בשני ראשיו, מבואר בד' רש"י בכמה דוכתי, אלא שיל"ע בשינוי לשונו בכל הני דוכתי, דהנה בשבת ו. תניא ואיזו היא רה"ר סרטיא ופלטיא ומבואות המפולשין, ופירש"י שם מבואות של עיר רחבים י"ו אמה המפולשין משני ראשיהן לפלטיא, [ס"א לסרטיא], עכ"ד, ובפשוטו משמע מרש"י דרק במבואות בעי' מפולש מב' ראשין, אבל בסרטיא ופלטיא גופיה לא בעי' מפולש מב' ראשין, אולם ברש"י בעירובין דף ב. (ד"ה מבוי) כ' דרה"ר לא הוי בציר מי"ו אמה ומפולש משני ראשין, ולכאו' משמעות דבריו דבכל רה"ר בעי' מפולש מב' ראשין.

אלא דמצינו בעירובין דף ו. (ד"ה ר"ה) שמבואר בד' רש"י גדר חדש "ואין בה חומה או [ויש דלא גרסי או] שהיה רה"ר שלה מכוון משער לשער שלא יהא דומה לדגלי מדבר", ונתחדש בד' רש"י דגדר מפולש הוא שיהא מכוון 'משער לשער', שלא הוזכר בד' רש"י שהובא לעיל, ולא נתפרש עד היכן הוא שיעור העקמומית שיכלל עדיין בכלל מכוון משער לשער, דדחוק לומר שכל עיקום שע"ז אינו מדוייק ה"ז כבר מפקיעו מדין 'מכוון', דהא מצינו לגבי גובה קרקע רה"ר (שבת צז.) דא"א לרה"ר שתלקט במלקט ורהיטני, ובד' הרשב"א בעבוה"ק כ' הך סברא גם לגבי רה"ר המתקצר ברוחבו פחות מט"ז אמה, דא"א לרה"ר שתלקט במלקט, וה"נ מסתבר שא"א לרה"ר שיהא בצורה ישרה ומכוונת לגמרי, ויל"ע, ויבואר אי"ה להלן.

[ומצינו כן בעוד ראשונים דבעי' 'מכוון', ברא"ש בסי' ח', ברשב"א עירובין כב., ראבי"ה הל' עירובין סי' שע"ט, וברמב"ן בעירובין נט. גם כתב

כן, והוסיף דבעי' שיהא מכוון עד חוץ למדינה, ומאידך מצינו עוד מהראשונים שהזכירו תנאי דמפולש, אבל לא כ' מכוון, יעוי' פסקי הרי"ד עירובין ו. ריא"ז המובא בשלטי הגבורים בדף ב. ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' ל"א, ובאשכול עירובין סי' י"ד].

ב.

אולם מלבד זאת מבואר עוד בד' רש"י בדף ו. [כג"י הרא"ש סי' ח' וחי' הר"ן, ובב"י ובשו"ע סי' שמ"ה סעי' ז'] דיש ב' אופנים ברה"ר, דהיכא דאין לה חומה לא בעי' שיהא מכוון משער לשער, ורק היכא דבעי' חומה צריך שיהא ג"כ מכוון משער לשער, וצל"ב אמאי דוקא היכא דאיכא חומה בעי' 'מכוון' טפי מהיכא דליכא חומה, עוד צ"ב דבד' רש"י בע"ב (ד"ה אבולי דמחוזא) כ' שערי העיר (דמחוזא) היו מכוונים 'זה כנגד זה', ומבואר דבעי' מכוון כדבריו בע"א, אך הקשו בדף כו. (ד"ה פירא) כ' דלמחוזא לא היה חומה, וא"כ חזי' דאף כשאין חומה בעי' מכוון משער לשער, דהא בדף ו: פי' רש"י לגבי מחוזא דבעי' מכוון משער לשער, אע"ג שאין לו חומה, רצ"ע.

והנה בטעם דבעי' 'מכוון' מצינו ב' טעמים, דבמאירי בסוגיין כתב דבעינן

שיהיו ב' ראשיו מכוונים זכנ"ז, עד שהדבר מצוי לרבים להיות בוקעין בהם מפתח זה לפתח זה "בלא שום עיקום", וכן בריש מכילתין כ' המאירי דבעי' שיהא מפולש מב' ראשיו, "עד שיוכל אדם לעבור ביושר בלא עיכוב", ומבואר בד' המאירי דצורת רה"ר היא שאינה הולכת בעיקום, דכל שהולכת בעיקום ואין מכוונים זכנ"ז, ליכא בקיעה מעלייתא, ואנן בעי' שיוכלו לילך בצורה ישרה ללא עיקום.

אולם בד' שו"ע הרב מבואר טעם אחר, דכ' הגר"ז בסי' שמ"ה סעי' י"א איזו היא רה"ר רחובות ושוקים וכו' ואפי' יש להם חומה אלא שהם מפולשין משער לשער דהיינו שהשערים מכוונים זכנ"ז, הרי יש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר אם הוא רחב ט"ז אמה, "שהרי אין לו אלא ב' מחיצות משני צדדיו בלבד", עכ"ל, ולכאור' כוונתו דכשיש חומה, כל היכא שאין השערים מכוונים נמצא שיש לו בחלק מהרשות שלש מחיצות, ובכה"ג הוא רשות היחיד לרוב הראשונים, ורק היכא שמפולש ומכוון זה כנגד זה, הרי נמצא שההולך ברה"ר יש לו רק ב' מחיצות.

וכד' הגר"ז כ' ג"כ בשו"ת מים רבים (ח"א סי' ל"ח) וז"ל: דין רה"ר צריך להיות דומה לדגלי מדבר הרחב ט"ז

אמה שהוא מקום הילוך הרבים ובלי חומה, וכשהוא מפולש משער לשער אין בו חומה קרינן ביה, כי שתי מחיצות לאו כלום הוא, עכ"ל, וע"ע במשנת ר' אהרן (שו"ת סי' ו' אות י"א) שדייק כן מד' הגר"א, יעוי"ש.

ויש לדייק מד' הביאור הלכה דלא פי' כטעם הגר"ז, דבביאור הלכה (סי' שמ"ה סעי' ז' ד"ה אם) כ' דנראה פשוט דברחוב שהוא מפולש משער לשער, יש על כל הרחוב דין רה"ר, אף על המקום שמתרחב הרבה מכנגד הפילוש, והוכיח מהדין דקרן זוית הסמוכה לרה"ר, דלולא הא דלא ניחא תשמישתיה (כדאי' בשבת ז.). היה נחשב רה"ר, וה"נ כשכל עיקר מקום קיבוץ הרבים במקום שנתרחב, מהני להחשיב גם על החלק שמתרחב בפנים, מכח הפילוש שבאמצע, עכ"ד, ומשמע מד' הביאור הלכה דאיירי אף כשהמקום המתרחב יש לו ג' מחיצות, דומיא דקרן זוית דמבואר בגמ' (שבת ז.) דיש לו ג' מחיצות, והשתא אי נימא כד' הגר"ז דעיקר הפילוש דבעי' הוא כדי שלא יהא מקום עם ג' מחיצות, א"כ היאך נחשב המקום המתרחב מכנגד הפילוש, הא יש לו ג' מחיצות, ומאי איכפ"ל שבאמצע אין ג' מחיצות, הא בפנים יש ג' מחיצות, ודוחק לומר דכוונתו דיהני מדין רה"ר המתקצר, דלא נראה כן

בסתימת לשונו, ובע"כ דפי' הביאור הלכה דיסוד דין פילוש הוא כדי שיוכלו לעבור בלא עיקום, וזה איכא, ומה שבמקום המתרחב הוא מתעקם, הא ניחא תשמישתייהו התם, ואינו חסרון בעיקר דין הרשות, משא"כ גבי דין ג' מחיצות דבלא זה לא נחשב רשות הרבים כלל, כיון שהוא תנאי בעיקר הרשות.

ואפשר לומר נפ"מ בזה, במקום שאין לו חומה, דלטעם המאירי דבעי' שיהא מצוי לרבים להיות בוקעין בלא שום עיקום, שייך טעם זה אף ברה"ר שאין לו חומה, [וכמבואר למעין בד' המאירי הא דיש לו חומה בדין מפולש דבעי' ברה"ר], אולם לטעם הגר"ז דרק ע"י שמכוון הפילוש איכא ב' מחיצות ולא ג', א"כ הרי במקום שאין לו חומה משאר הצדדים, בלא"ה אין לו ג' מחיצות, אף אם אין מכוון פילוש זה כנגד זה, ויל"ע.

ג.

והנה באשל אברהם (לרא"ד מבוטשאטש) בריש סי' שמ"ה כ' דבדרך המלך שיש בו כמה פרסאות 'שראנקין', (- גשר) אשר הם מקום שיש להם דין רה"ר מקורה והוא כרמלית לכו"ע, דעי"ז בכל הדרך נחשב שאינו רשות הרבים אף אם עוברים בו ששים

רבוא, כיון שע"י הקירוי שבאמצע לא חשיב פילוש,⁵¹ עכ"ד.

הרי נתחדש בדבריו דהיכא דאיכא 'קירוי' באמצע הילוך הרבים, חשבינן דליכא פילוש לרה"ר, ויש לדון מאיזה טעם ס"ל דלא נחשב רה"ר בכה"ג, דאי נפ' טעמא דהגר"ז דהא דבעי' שיהא מכוון הפילוש הוא כדי שיהא לו ב' מחיצות ולא ג', א"כ א"ש הא דבטל דין פילוש כשיש קירוי באמצע, כיון דע"י הקירוי איכא פי תקרה ואיכא יותר מב' מחיצות להך רשות, [אלא דעדיין דחוק דהא בדבריו לא הוזכר דאיירי דוקא כשהני 'שראנקין' לא היו משופעין, דאי משופעין הא ליכא פי תקרה, כמש"כ התוס' בכמה דוכתי,] אולם אי נפרש הטעם דבעי' 'מכוון' כד' המאירי דבעי' שיהא מצוי לרבים בקיעה בלא עיקום, אינו מובן דמצד עצם בקיעת הרבים הוא כמו שהי' גם בלא ה'שראנקין', ואמאי יתבטל דין רה"ר מיניה, וצ"ע סברת האשל אברהם, וצ"ב.

והנראה בהקדם מש"כ בשו"ת אגרות משה (ח"ה סי' כ"ח אות ז') דביאר באופן אחר, החילוק ממוקפת חומה

לאין מוקפת חומה לענין הא דבעי' 'מכוון', דברש"י (ו.) מבואר דילפי' מדגלי מדבר דבעי' שיהא מפולש משער לשער, ובי' האגר"מ דבדגלי מדבר היו ענני כבוד דחשיב כמחיצה, וכשהיו צריכים ורוצים לצאת, היו יכולים לצאת והיה נחשב כמו דרך פתחים, וזה הי' אפשר שם מכל רחוב שהי' רוצה לצאת, וא"כ נמצא דהשערים מכוונים ממש זכנ"ז, ופתוחים תמיד, ומחמת זה נחשב תמיד רה"ר אף שהי' מוקף מחיצות, ומזה ילפי' דעיר שהיא מוקפת חומה לא נעשית רה"ר רק כשהשערים מכוונים, אבל בעיר שאינה מוקפת חומה ליכא למילף מדגלי מדבר, דהא בדגלי מדבר היו מוקפין, והוסיף באגר"מ לבאר דדוקא בדאיכא לעיר מחיצות שהוא דבר הסותר לרה"ר, בעי' כדי לבטל מיניה דין רה"ר דוקא שערים פתוחין גם כשהן מפולשין וגם שהם מכוונים זה כנגד זה, משא"כ בעיר שאינה מוקפת דבלא"ה אינה רשות היחיד, סגי לחשיבות רה"ר במספר האנשים ורוחב שש עשרה אמה, אבל מפולש [אע"ג

⁵¹ ואין להק' דנימא שאף החלק המקורה ייחשב רשות הרבים, מדינא דרה"ר המתקצר, כמו גבי רה"ר שחלקו פחות מרוחב ט"ז אמה, די"ל דדוקא כשהרוחב פחות מט"ז אמה, שחסר ב'שיעור' הרשות מהניא ליה דין דרה"ר המתקצר, דנטפל לרה"ר, אבל גבי מקורה אי"ז חסרון בשיעור, אלא 'פטור' דהוא מופקע ממהות רה"ר, ול"ש ביה דינא דרה"ר המתקצר.

דבעי פילוש מב' צדדים] ומכוון משער לשער לא בעינן בכה"ג.

ומעתה יל"פ ד' האשל אברהם, דהיכא דאיכא קירווי באמצע רשות הרבים, אע"ג שאין עיכוב לרבים בעצם הילוכן, מ"מ בכה"ג איכא סתירה לעיקר צורת רשות הרבים, דלא גרע ממחיצות שהוא דבר הסותר במהותו לרה"ר, וחשבי' דעי"ז ליכא שערים מכוונים זה כנגד זה.

ד.

ועתה נבוא לדון להלכה אי בעי' דוקא 'מכוונים' זה כנגד זה, או דסגי דאיכא רק 'פילוש' משער לשער אף כשאינו מכוון זכנ"ז, דהנה בטור (סי' שמ"ה סעי' ז') כ' דבעי' שיהא מפולשים משער לשער, ולא הזכיר תנאי דמכוונים, ובבית יוסף שם כ' דה"ה אם יש לה כמה פתחים אלא שאינם מכוונים זכנ"ז לא חשיב רה"ר, ובשו"ע כ' 'ומפולשים משער לשער' וכ' בעולת שבת (סק"ו) דהיינו דוקא אם מכוונות, וכמש"כ בב"י, וכן במגן אברהם (סק"ו) כ' דמפולשים היינו שמכוונים זכנ"ז, וכ' הפמ"ג (שם) דכוונת המג"א דדוקא מכוונים, הא אין מכוונים לא הוה רה"ר, ועי' בפמ"ג בסי' שס"ד (אשל אברהם סק"ב) שלשונו שם דבעינן מכוונים 'ממש', יעוי"ש, וכ"כ בתוס' שבת (סי' שמ"ה סקי"ג) וכן כ' בשו"ע הרב (שם

סעי' י"א) וכן במשנה ברורה (שם סק"כ) העתיק לשון המג"א.

הרי מבואר דנקטו כל הני דאם אין מכוונים זה כנגד זה לא הוה רה"ר, אולם באגרות משה (סי' ק"מ) נקט להלכה דלא בעי' מכוונות, ותמה שם בארוכה על המג"א דס"ל דבעי' מכוון משער לשער, יעוי"ש, והוכיח האגר"מ ראי' לדבריו מביאור הגר"א (סי' שמ"ה ס"ז) דבשו"ע כ' דבעינן מפולש משער לשער, ולא ציינן הגר"א לרש"י בדף ו'. אלא ציינן לד' רש"י בדף נט. (ד"ה ואין שכ' גבי עיר שיש לה פתח אחד, 'ואין לה אלא פתח אחד, ולא מפולשת היא ולא דמי לדגלי מדבר' הרי מבואר דפי' הגר"א דבעי' רק שיהי' שני פתחים, אבל אי"צ שיהיו השערים מכוונים זכנ"ז, דכל היכא שאינו רק פתח אחד, אלא שני פתחים, כבר חשבי' ליה מפולשת.

איברא דמצינו ראשונים דס"ל דאף אם רה"ר מתעקמת הוה בכלל מפולש, דהנה בשו"ת הריב"ש (סי' ת"ה, הובא בב"י סי' שס"ד) שכ' דאם היו ראשי מבואות העיר פתוחים מב' ראשיהם לסרטיא, אף אם הם עקומים דינם כמפולשים, וכן אם היו פלטיאות וכו', והיו המבואות מפולשים להם, אם ביושר אם בעקמומית, הרי הם נקראים

לדייק מזה דכל שאינו מתעקם כמין ד' הוה בכלל מכוונים זה כנגד זה, אך נראה דאי"ז מוכרח, דהרשב"א רק כ' דמבוי המפולש לרה"ר אינו חשוב רה"ר, וכ"ש אם גם שעריו אינם מכוונים זה כנגד זה כמבוי עקום, אך אין ראייה דבעלמא כל שאינו מתעקם הוה בכלל מכוונים.

והנה בס' שמירת שבת כהלכתה (פי"ז הערה י"ח) כ' בשם מרן הגרשז"א זצ"ל, דלדעת הסוברים דאין צריך דוקא ששים רבוא כדי שיחשב רה"ר, אין להקל גם אם הרחובות אינם ישרים, דמכיון דיש עכ"פ מקום של ט"ז אמה על ט"ז אמה שהוא מפולש ואינו עקום, הרי ממילא גם השאר דינו כמפולש לרשות הרבים, וגם מסתמא יש בכל מקום שיעור של ט"ז אמה שהוא מפולש, ולכן יש להחמיר לחשוש שזה רשות הרבים, [ומשמע בדבריו דלא בעי מפולש מב' צדדים לרה"ר וסגי בצד אחד מפולש לרה"ר], ומבואר בדבריו חידוש גדול דאי חיישי לאסור אף כשאין ששים רבוא, יהא רה"ר בכל מקום שיש שטח של ט"ז אמה שהוא מצד עצמו מפולש ואינו עקום.

אולם יל"ד להיכן צריך שיהא מפולש, אי סגי גם לכרמלית או לרשות היחיד שיש שם רבים, או דבעי דוקא מפולש

מפולשים לרשות הרבים, וכן משמע מד' רבנו יהונתן בריש מכילתין (ב,א ד"ה וההוא) שכ' גבי ההוא מבוי עקום דהוה בנהרדעא, כלומר "שהיה מפולש לרה"ר משני צדדיו ואין דרך רה"ר עוברת בו", ור"ל, דלא הוצרך לדלתות נעולות בלילה, כיון שאין רה"ר עוברת בו, אבל אם היתה רה"ר עוברת בו, אע"ג דהוא עקום כמין ד', דינו כרה"ר, ובע"כ דאף בכה"ג חשיב מפולש, וע"ע במשכנות יעקב (סי' קכ"ב) שהוכיח מהירושלמי דאף בעקום חשיב מפולש, יעוי"ש, וכ' דבסו"ד דברש"י משמע דבעי מכוון ביושר, ולכן הניח הדבר בצ"ע לדינא.

ובפשיטות הי' נראה דהריב"ש וכל הני ראשונים לא ס"ל כלל דבעי בתנאי רה"ר גם 'מכוונים' משער לשער, אולם יש שפי' דכוונת הריב"ש דאף זה חשיב מכוון כל שאינו כמין ד', וכן יש לדייק מד' הרשב"א בדר"ב. (ד"ה וקיי"ל) דכ' גבי ירושלים "ושפתחיו מכוונים זה כנגד זה שדומה לדגלי מדבר" וכו', והוסיף דלר' יוחנן סגי בצורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן, ולא בעי דלתות, "וכ"ש אם לא היו שערין מכוונים זה כנגד זה שאינן דומין לדגלי מדבר, והיינו מבוי עקום דאוקי רב חנן בר רבא (ו.) דבקעי ביה רבים, ואפ"ה סגי ליה אפי' לרב בצורת הפתח", ורצו

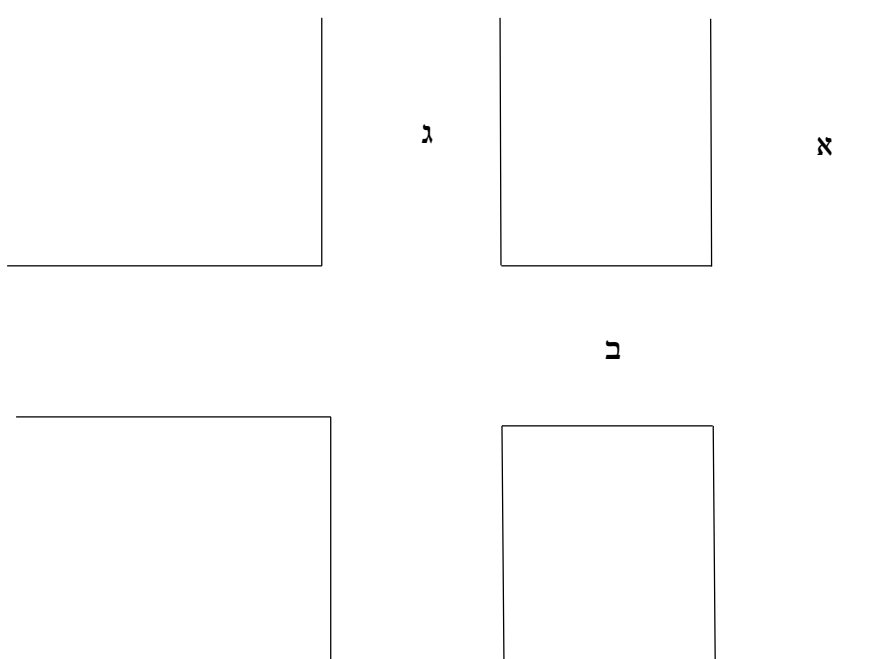

לרה"ר, ויש להוכיח מד' התוס' כב. (ד"ה חייבין) דלא בעי' מפולש דוקא לרה"ר, שהק' התוס' על ר' יוחנן דאמר דירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, דהא מסקינן בגמ' דר' יוחנן סבר לה כר' יהודה דאית ליה שתי מחיצות דאורייתא, וא"כ אמאי חייבין עליה משום רשות הרבים, ותירצו התוס' דירושלים היתה מפולשת מארבע צדדין וחייבין עליה משום רשות הרבים לעומד באמצע הפילוש ששם אין מחיצה, עכ"ד התוס', ומטו בכי מדרשא לדון בד' התוס' לגבי יסוד החזו"א דרה"י חשיב 'מחיצה' לרשות אחרת, דא"כ אמאי אמצע הפילוש נחשב רשות הרבים, ונתבאר לעיל בסי' כ', אך לכאור' צ"ב דאף אי נימא דלא כד' החזו"א, מ"מ היאך נחשב אמצע הפילוש לרשות הרבים, הא אמצע הפילוש הוא מפולש לתוך רשות היחיד, והיאך חשיב רשות הרבים, ובע"כ דלא איכפ"ל להיכן הוא

מפולש, אלא רק שיהא מפולש למקום שיש שם רבים, ובזה לא איכפ"ל שהמקום שרה"ר מפולש אליו יש לו קירוי או מחיצות.

אלא דאם כנים הדברים דאי"צ מפולש דוקא למקום שהוא רשות הרבים, צ"ב ד' האשל אברהם (מבוטשאטש) שהובא לעיל שחידש דאם באמצע רה"ר יש 'שראנקין' – גשר, ה"ז מבטל את הפילוש של רשות הרבים, ונתבאר לעיל דמה שיש קירוי באמצע רשות הרבים, הוא סתירה במהותו לצורת רה"ר, ואע"ג שאינו מעכב בפועל הילוך הרבים, והשתא הא לפמשנ"ת בד' התוס' בדף כב. הרי עיקר הדין דרשות הרבים הוא שיהא פילוש מכוון, אבל בדאיכא פילוש לא איכפ"ל אי מפולש למקום שיש קירוי או מחיצות, ואמאי לד' האשל אברהם לא חשבי' ליה פילוש, בגוונא שיש קירוי באצמע רשות הרבים, וצ"ע.

צורת הרחובות להיתרו דהחזו"א:

לזכרון עולם ולעילוי נשמת

אדוננו, מורנו, אבינו, זקננו, עטרת ראשנו

הרב הגאון רבי יצחק יחיאל זצ"ל

בן הרב הגאון רבי חיים יוסף זצ"ל

יעקבוביץ

נתבקש לישיבה של מעלה

ביום ג' שבט תשע"ט

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

ויהי רצון שיהא קובץ זה נחת רוח

לנשמתו בעולם העליון

לזכר עולם ולעילוי נשמת

זקני הרב הגאון ר' חיים יוסף בן הרב הגאון ר' יצחק מאיר יעקבוביץ זצ"ל

נלב"ע ז' מנחם אב תשט"ז

זקנתי הצדקנית מרת דינה ברענדל ע"ה בת הרב הגאון ר' גרשון פוזן זצ"ל

נלב"ע ביום שבת קודש ד' אדר א' תשכ"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

זקני הרב הגאון ר' בנימין בן הרב הגאון ר' מרדכי שלמה מובשוביץ זצ"ל

נלב"ע כ"א כסלו תשי"ג

זקנתי הצדקנית מרת האדא ברכה בת הרב הגאון ר' בן ציון האפט זצ"ל

נלב"ע כ"ח חשון תשל"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

זקני הרב ר' מנחם חיים זצ"ל בן הרב ר' ראובן פליישר זצ"ל

נלב"ע כ"א אייר תשכ"ג

זקנתי הצדקנית מרת חנה שפרינצא ע"ה בת ר' יצחק יעקב הלוי גרינוולד הי"ד

נלב"ע ב' אלול תשע"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

לזכר עולם ולעילוי נשמת

זקני הרב רבי ראובן ב"ר יעקב צבי פליישר זצ"ל

נלב"ע כ"ח שבט תשל"ו

זקנתי הצדקנית מרת חיה שרה ע"ה בת הרב ר' חיים ארמן זצ"ל

ובניהם ובנותיהם

ברכה, מלכה, שמעון זאב, אברהם דוד, מרים צארטיל

שנהרגו בשואה ביום כ"ג סיון תש"ד הי"ד

ובתם דבורה ע"ה

נלב"ע י"ח חשוון תש"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

זקני הרב ר' יצחק יעקב הי"ד בן ר' אלעזר גרינוולד זצ"ל

זקנתי הצדקנית מרת רחל ע"ה בת ר' משה צבי סיני זצ"ל

שנהרגו בשואה ביום כ"ה אייר תש"ד

ולע"נ בנם הבחור אלעזר ז"ל

ת. נ. צ. ב. ה.

דו"ז הרב ר' יואל צבי יאקאב בן הרב ר' יהושע זצ"ל

נלב"ע ט"ז כסלו תשמ"ח

ורעייתו מרת רבקה פעסל ע"ה בת הרב ר' יצחק יעקב זצ"ל

נלב"ע כ"ג אדר ב' תשע"ט

ת. נ. צ. ב. ה.

לזכר עולם ולעילוי נשמת

זקני הרב ר' שלום הלל צבי בן הרב ר' דוד שלמה קרשינסקי זצ"ל

נלב"ע ל' מנחם אב תשכ"ט

זקנתי הצדקנית מרת זלדה ע"ה בת הרב ר' מרדכי דב גלצר זצ"ל

נלב"ע י' מנחם אב תשמ"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

זקני הרה"ח ר' דוד משה בן הרה"ח ר' אברהם חיים שפיגל הי"ד

נלב"ע ט' סיון תשל"ב

זקנתי מרת חיה מאטיל ע"ה בת הרה"צ ר' מרדכי דוד וינשטוק זצ"ל

נלב"ע י"ז תשרי תשנ"ה

ת. נ. צ. ב. ה.